

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

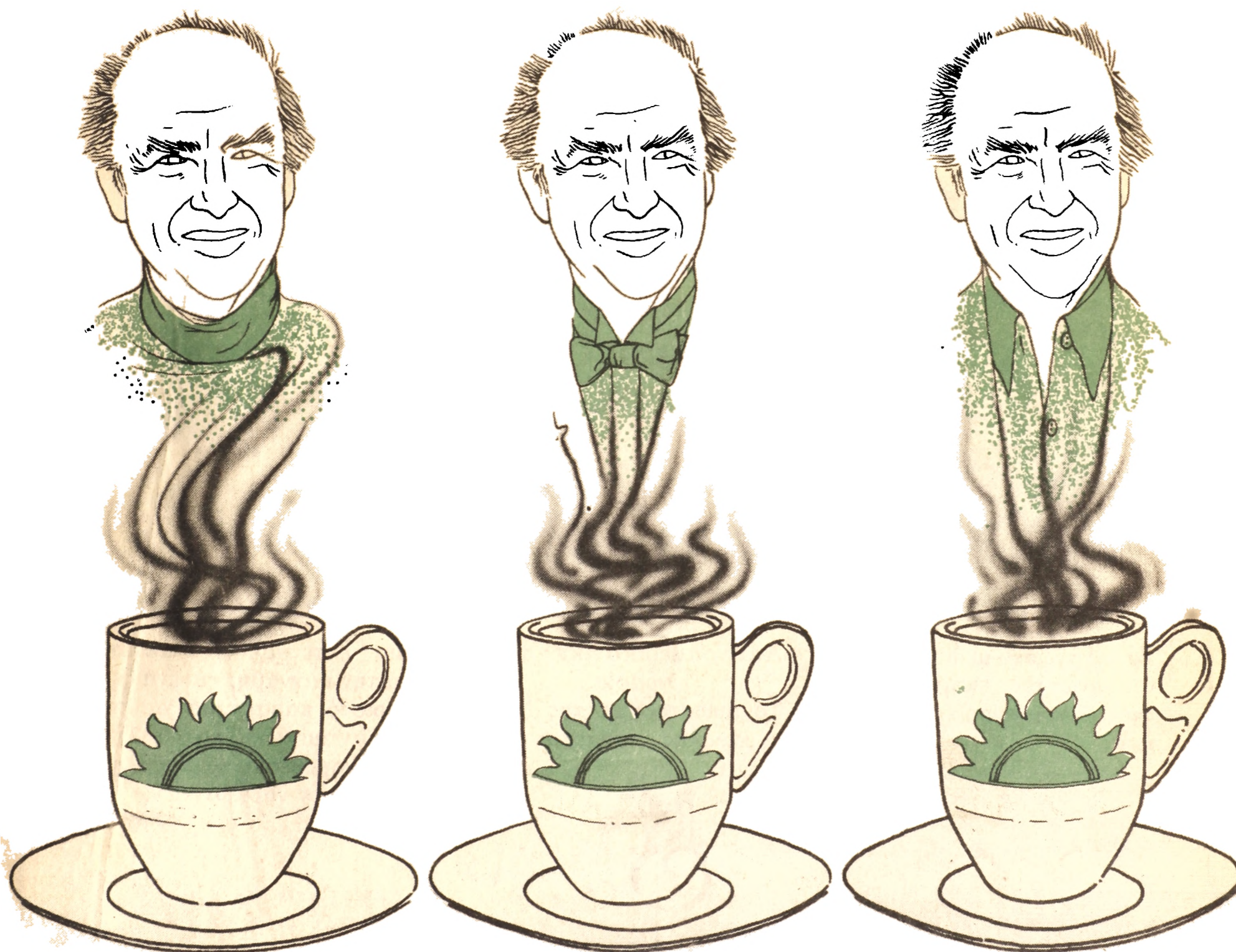
αντι

Περίοδος Β', τεύχος 240, Παρασκευή 2 Σεπτεμβρίου 1983

Δρχ. 50

ΠΑΣΟΚ: 9 ΧΡΟΝΙΑ

Από τη διακήρυξη της 3/9/1974 μέχρι σήμερα
Σκέτος, γλυκός ή μέτριος;

Ν.Δ. ● ΠΑΣΟΚ ● ΚΚΕ ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ

« ΜΙΚΡΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ »

Η νέα σειρά του εκδοτικού οίκου Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»

Ο εκδοτικός μας οίκος συνεχίζει την προσφορά του στο αναγνωστικό κοινό, συνδιάζοντας ποιότητα και χαμηλή τιμή

τα σύνορα του εκδοτικού οίκου Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ», ανοίγουν τις πόρτες τους στην αφρικάνικη λογοτεχνία

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΕΛΙΝΑ

ΟΙ ΚΑΤΑΠΙΕΣΜΕΝΟΙ

ΤΟ ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΟ
ΧΟΡΤΟ
ΜΑΡΙΧΟΥΑΝΑ

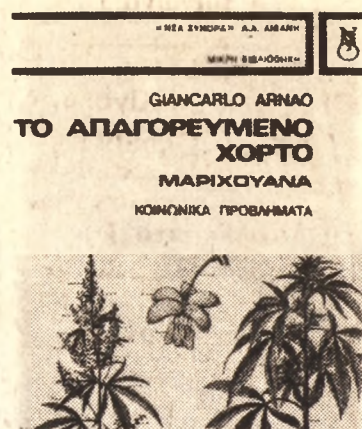
ΟΜΠΙ ΕΓΚΜΠΟΥΝΑ

Το πιο γνωστό μυθιστόρημα του γνωστού εκπρόσωπου της Νιγηριανής Λογοτεχνίας

ΜΑΡΙΑΝΟ ΑΖΟΥΕΛΑ

Λατινοαμερικάνικη πεζογραφία.
Το μυθιστόρημα της Μεξικανικής επανάστασης

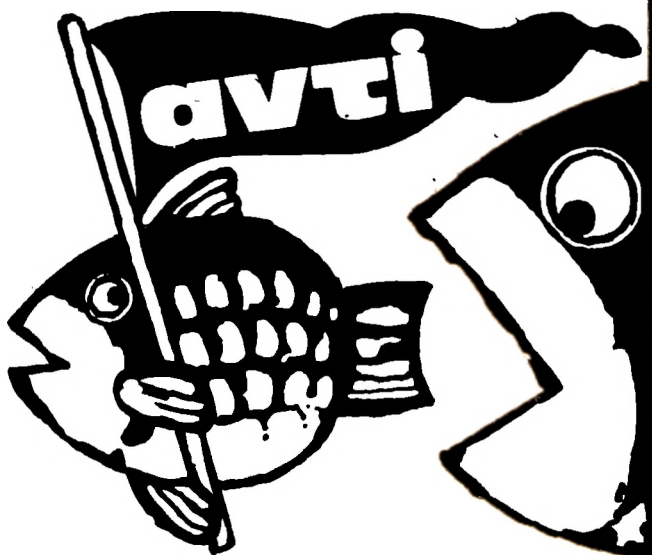

ΤΖΙΑΝΚΑΡΛΟ ΑΡΝΑΟ

Μια εκτεταμένη ανάλυση για την κάνναβη, και ένα ξεχωριστό παράρτημα για το πως αντιμετωπίζεται η ελληνική νομοθεσία το πρόβλημα των ναρκωτικών.

Σόλωνος 94. Τηλ. 3600.398 - 3610.589

Περίοδος Β' • Χρόνος 10ος • Τεύχος 240

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Απ. Αποστολόπουλος	
Αμυντικές δαπάνες - Προβληματική δια-	
χείριση	14
Στ. Κούλογλου	
ΠΑΣΟΚ - ΚΚΕ - ΝΔ: Το τρίγωνο της	
διαφωνίας	17
Ρούλα Ελευθερίου	
Εννιά χρόνια ΠΑΣΟΚ ή πώς το Κίνημα	
κινδυνεύει να θέσει εαυτόν εκτός κόμμα-	
τος	22
Αμαλία Βαν Χεντ	
Πώς πνίγηκε η επανάσταση στο Γενί	
Τσελτέκ	30
Λ. Ρούσσος	
Χιλή '83. Συνέντευξη με τον Ερνέστο	
Γκαλάς	33
Μεσεμβρινός	
Η μοίρα ενός αντιθετικού συνδέσμου	42

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ	
Ο δικός μας Ντρυντώ και οι προτάσεις	
Κουεγιάρ	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΟΥ	9
ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ	
Γράφουν οι: Σπ. Καβουνίδης, Χ. Καμ-	
πουρίδης, Ν. Μάργαρης, Χρ. Νησιώτης	
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ	10
Γ. Ιωάννου	13
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	39
ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ	
Γ. Βέης	
Όταν τα γυαλικά της ποίησης σπάνε σε	
κάμαρες ερμητικές	40
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ	
Σπ. Παπασπηλιόπουλος	
Στ. Ρουσσέα, Καπιταλισμός και κατα-	
στροφή	44
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	46
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	50
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΙΗ'	51

Περίοδος Β' • Χρόνος 10ος • Τεύχος 240
ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Μίλτος Σκούρας

ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΙ εννιά χρόνια από την ημέρα που ο κ. Παπανδρέου με την «Διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου» έβαλε τα θεμέλια για τη δημιουργία ενός νέου πολιτικού οργανισμού, που έμελε να γίνει και ο μοχλός σημαντικών ανακατατάξεων στην πολιτική ζωή της χώρας.

ΠΡΑΓΜΑΤΙ, το ΠΑΣΟΚ, αποτέλεσε το μόνο νέο ουσιαστικά σχήμα που πρόκυψε από τις βαθιές κοινωνικές και πολιτικές αναμοχλεύσεις της χουντικής εφταετίας και των κραδασμών της μεταπολίτευσης. Διότι στα άλλα σημεία του πολιτικού φάσματος, η μεν «Νέα Δημοκρατία» αποτέλεσε μια προσαρμοστική μετεξέλιξη της ΕΡΕ, η δε παραδοσιακή Αριστερά διαχωρίστηκε απλά στην «ορθόδοξη» και την ανανεωτική εκδοχή του ίδιου πεδίου διεκδικήσεων...

ΟΜΩΣ ούτε τότε, στις απαρχές του, ούτε σήμερα στα επτάχρονά του, το ΠΑΣΟΚ κατόρθωσε να αποσαφηνίσει τον εαυτό του. Με συστηματικότητα και επιμέλεια τόσο ο κ. Παπανδρέου όσο και η κομματική ηγεσία απέφυγαν την οποιαδήποτε δέσμευση αρχών είτε στο πεδίο της ιδεολογίας, είτε στο πεδίο της θεωρίας, είτε στο πεδίο της πολιτικής είτε ακόμα στην ίδια την κομματική συγκρότηση.

ΤΟ ΠΑΣΟΚ μέχρι σήμερα είναι ένας χώρος ρευστός, ο οποίος υπό την ενοποιητική παρουσία του αρχηγού στεγάζει μια τεράστια «γκάμα» απόψεων και προσώπων, που σε πολλές περιπτώσεις δρουν μεταξύ τους αντιθετικά. Παλιοί «ρεβανσιστές» του κέντρου συνυπάρχουν με στελέχη κομμουνιστικής και εαμικής προέλευσης. Απόψεις εκσυγχρονιστικές του καπιταλισμού, συμβαδίζουν με μεταρρυθμιστικές προτάσεις σοσιαλδημοκρατικού τύπου για να συγκρουστούν με τις τριτοδρομικές αντιλήψεις των ριζοσπαστών, οι οποίοι διαφωνούν έως διαγραφής με τους «παραδοσιακούς» αριστεριστές που προωθούν τις δικές τους απόψεις στηριγμένοι σε «μαρξολενινιστικές» αφετηρίες «συνέπειας».

ΟΛΟΙ αυτοί συναγελάζονται στα πλαίσια των κυβερνητικών ευθυνών και κρατικών προνομίων, με τους νέους επιβάτες του οχήματος της ιστορίας (και της εξουσίας) τεχνοκράτες κάθε λογής και πολιτικής προελεύσεως είδαν το φως το αληθινόν και προσέτρεξαν, «για την προσφιλή πατρίδα» βεβαίως, να υπηρετήσουν τον πράσινο ήλιο.

ΟΛΟ αυτό το συνοθύλευμα θα είχε καταρρεύσει αν η πλήρης απουσία δομών δεν το συγκρατούσε ενωμένο! Δεν πρόκειται για παραδοξολογία, διότι η συνύπαρξη των αντιθέτων δεν εξασφαλίζεται από κάποια κοινή αναφορά σε αρχές ή από συμμερισμό μιας κομματικής νομιμότητας ή έστω μιας στρατηγικής και τακτικής, αλλά από την κοινή υπακοή στον Αρχηγό, ο οποίος εμφανίζεται σαν μια υπέρτατη αρχή, τόσο στο πεδίο του κόμματος όσο και στην κυβέρνηση.

ΕΤΣΙ όμως και η άσκηση της κυβερνητικής εξουσίας καταλήγει να είναι ένας κατά περίπτωση εμπειρισμός και η κομματική συγκρότηση να παραμένει μια λαϊκή αγωνιστική συσπείρωση εφεδρικού ρόλου και υπηρετικής λειτουργίας στις κυβερνητικές και κρατικές πρωτοβουλίες και παλινωδίες.

ΑΝ επιμένουμε τόσο σ' αυτές τις παρατηρήσεις είναι γιατί η υπόθεση του ΠΑΣΟΚ αφορά με τον ένα ή άλλο τρόπο όχι μόνο τα μέλη του και τα στελέχη του, όχι μόνο τις άλλες δυνάμεις της Αριστεράς, αλλά γιατί οι εξελίξεις στο κυβερνητικό κόμμα είναι αποφασιστικές για την όλη πορεία και ποιότητα της δημόσιας ζωής της χώρας.

ΑΝ λοιπόν η πορεία προς την εξουσία δικαιολογούσε την ασάφεια, τις δισημάντες διακηρύξεις, την ιδεολογική πολυσημία, τη θεωρητική σύγχυση, τον πολιτικό «χειρωνακτισμό» και τον οργανωτικό συγκεντρωτισμό, τώρα, οι ίδιες οι απαιτήσεις της εξουσίας επιβάλλουν αποσαφηνίσεις σε όλα τα επίπεδα.

ΔΙΟΤΙ αν το ΠΑΣΟΚ θέλει να μεταβληθεί σε έναν πραγματικό σοσιαλιστικό σχηματισμό, αν θέλει να διαρκέσει της κυβερνητικής του θητείας, ή, ακριβέστερα, αν θέλει η κυβερνητική του θητεία να έχει διάρκεια, πρέπει να μεταβάλλει άρδην το εσωτερικό του καθεστώς και το πλαίσιο λειτουργιών του.

Ο κ. Παπανδρέου έχει αποδείξει πως διαθέτει μια οπτική που ξεπερνά το «τρέχον». Αν ο ίδιος και τα μέλη του ΠΑΣΟΚ δεν θέλουν να καταγραφούν ως διαχειριστική παρένθεση στην ανάπτυξη και εμπέδωση του ελληνικού καπιταλισμού, οφείλουν να προχωρήσουν στη δημιουργία ενός πραγματικού σοσιαλιστικού κινήματος.

ΕΝΝΙΑ χρόνια μετά την ανακοίνωσή του, είναι καιρός για την υλοποίησή του...

Ο δικός μας Τρυντώ και οι προτάσεις Κουεγιάρ

ΚΑΙ ΜΕ τον Πιέρ Τρυντώ, λοιπόν —τον Καναδό πρωθυπουργό και ακραιφνή νατοϊκό —«εκπέμπουμε στο ίδιο μήκος κύματος»... Φυσικά, δεν ήταν δυνατόν ένας Βόρειος (η χώρα του αγγίζει τη Γροιλανδία και το Βόρειο Πόλο), να κατανοήσει κάποιες ελληνικές ιδιαιτερότητες ή πρωτοβουλίες, όπως αυτή που αναλάβαμε λ.χ. στο θέμα των ευρωπυραύλων. Γι' αυτό, ενώ ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου, δήλωνε, την περασμένη Τρίτη, πως η συζήτηση με τον Τρυντώ, γύρω από την πρόταση Χαραλαμπίδου, «ήταν πάρα πολύ αποδοτική», εκείνος (ο Τρυντώ), μιλώντας στους δημοσιογράφους, λίγη ώρα αργότερα, διαβεβαίωνε πως δεν μπόρεσε να πεισθεί για την αναγκαιότητα —και αποτελεσματικότητα— της ελληνικής πρωτοβουλίας: «Δεν πιστεύω —είπε— ότι μια εξάμηνη αναβολή στην εγκατάσταση των «Πέρσινγκ» και «Κρουζ», θα συνέβαλε σε μια καλύτερη λύση του προβλήματος».

ΑΛΛΑ ΚΑΙ τα όσα είπε περί ΝΑΤΟ, θα πρέπει να οφείλονται, κατά βάση, στο βόρειο «ταμπεραμέντο» του, που πολύ απέχει από το μεσογειακό. Έτσι, όταν ρωτήθηκε κατά πόσον —από τις συνομιλίες του με τον Έλληνα πρωθυπουργό— διέγινε οποιαδήποτε πρόθεση αποχώρησής μας από το ΝΑΤΟ, το μόνο που βρήκε να πει ήταν ότι «από πούθενά δεν προκύπτει ότι ο κ. Α. Παπανδρέου προτίθεται ν' αποχωρήσει από το ΝΑΤΟ».

ΟΛΑ ΑΥΤΑ, βέβαια, όπως εξήγησε, 24 ώρες αργότερα, κυβερνητικός παράγοντας στο «ΑΝΤΙ», οφείλονται σε «μικρές παρεξηγήσεις», που δεν υποβαθμίζουν ούτε τα διακοσμητικά επίθετα που αφιέρωσε ο Έλληνας πρωθυπουργός στον Καναδό συνάδελφό του («έχουμε να κάνουμε μ' ένα ριζοσπάστη πρωθυπουργό»), ούτε τη σημασία των ελληνοκαναδικών συνομιλιών, που κάλυψαν θέματα σοβαρότατα όπως είναι οι καναδικές επενδύσεις στην Ελλάδα, η ανάπτυξη των ελληνοκαναδικών σχέσεων, η εισαγωγή καναδικού «νόου-χάου», κ.ά. Φυσικά, όταν ξέρει κανείς τα σημερινά οικονομικά του Καναδά (ανεργία 11% του οργανικού δυναμικού, πληθωρισμός 11, 3%, κάμψη του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος κατά 2%, κτλ.), είναι δύσκολο να δεχτεί ότι θα κατέβουν πάλι οι «ποταμοί» —οι ποταμοί των επενδύσεων...— που ήταν να έλθουν από την Οτάβα ή το Κουβέιτ ή τη Βόννη και που, όμως, τελικά, δεν ήρθαν.

Μια «ενδιαφέρουσα κινητικότητα»

Ο ΠΙΕΡ ΤΡΥΝΤΩ, ήταν ο τρίτος πρωθυπουργός-επισκέπτης μας, μέσα στον Αύγουστο, ύστερα από τον Σοάρες της Πορτογαλίας και τον Πάλμε της Σουηδίας. Και όσο και αν αυτό το «va et viens» πρωθυπουργών, συνδυάστηκε και με λίγο τουρισμό, γεγονός παραμένει πως οι επισκέψεις τους προσέδωσαν στις εξωτερικές μας σχέσεις μια «πολύ ενδιαφέρουσα κινητικότητα», κατά την έκφραση Έλληνα διπλωμάτη.

ΩΣΤΟΣΟ, ΔΕΝ έλειψαν κάποιοι γραφικοί, κατά τα άλλα, δημοσιογράφοι (ακόμη και υπουργοί!) που, έμπλεοι οργής, αποτάθηκαν στην κυβέρνηση για να ρωτήσουν: «Τι τους κουβαλούμε όλους αυτούς στη χώρα μας, αφού έρχονται εδώ για να μας βρίσουν;» («Υβρις», στην περίπτωση αυτή, είναι όταν ένας ξένος πρωθυπουργός δεν συμμερίζεται λ.χ. την ελληνική πρωτοβουλία για τους πυραύλους...). Όμως ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, Δημ. Μαρούδας, ψυχραιμος και νηφάλιος τη φορά, αυτή αποκατέστησε τα πράγματα στη θέση τους: Ο Ξένιος Ζευς —είπε— γεννήθηκε στη χώρα μας... Συνεπώς, δεν πρέπει

να υπάρχει απώλεια ψυχραιμίας. Άλλωστε οι άνθρωποι αυτοί (όπως, ας πούμε, ο Σοάρες ή ο Τρυντώ) απλώς διατύπωσαν απόψεις που συμβαίνει να μη συμπίπτουν με τις δικές μας». Και οι οργίλοι δημοσιογράφοι ανάσαναν...

ΜΕΣΑ ΣΤΟ πλαίσιο της «κινητικότητας» αυτής, εντάσσονται και οι διαβουλεύσεις Αθήνας-Λευκωσίας, με αντικείμενο τις προτάσεις του Ξαβιέ Περέζ ντε Κουεγιάρ, για το Κυπριακό, η επικείμενη επίσκεψη του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου στη Νέα Υόρκη (για να πάρει μέρος στις εργασίες της γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ, αλλά και στην άτυπη διάσκεψη κορυφής, που συγκαλείται με πρωτοβουλία της Ίντιρα Γκάντι) και οι συνεχιζόμενες πάντοτε συνεννοήσεως, ανάμεσα στην Αθήνα και την Ουάσιγκτον, με θέμα την ελληνική μετάφραση του αγγλικού κειμένου της συμφωνίας για τις βάσεις!

Εν τω μηνί Αθύρ...

ΓΥΡΩ ΑΠΟ το θέμα αυτό, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος είχε δεσμευτεί, στην αίθουσα των πολιτικών συντακτών, κατά τρόπο φοβερά επικίνδυνο: Μέσα στον Αύγουστο —εν τω μηνί Αθύρ...— τόνισε, θα έχετε και το κείμενο της συμφωνίας (που θα έχει, στο μεταξύ, υπογραφεί), και τα κείμενα των επιστολών που θα έχουν ανταλλαγή ανάμεσα στις δύο κυβερνήσεις, γύρω από την ισορροπία δυνάμεων, στην περιοχή...

ΚΑΠΟΙΟΙ ΦΙΛΟΙ του κυβερνητικού εκπροσώπου, είχαν, βέβαια, μιαν άλλη αντίληψη πραγμάτων: «Θα ήταν σοφότερο, Δημήτρη (Μαρούδα) —του είπαν— εάν απόφευγες τις κακοτοπιές... Δεν πρέπει να εκτίθεται, αφού ξέρεις...». Το τι ήξερε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, αλλά και το τι ήξεραν οι πολιτικοί συντάκτες, ήταν κοινό μυστικό μεταξύ τους: Το κείμενο της ελληνικής μετάφρασης, που είχε σταλεί στην Ουάσιγκτον, για ν' αποτελέσει το «ίσης αξίας» ελληνικό κείμενο —παράλληλα με το αγγλικό— δεν ήταν αποδεκτό από την Ουάσιγκτον, η οποία υποστήριζε ότι «η μετάφραση δεν ήταν πιστή», ότι ορισμένες διατυπώσεις είχαν «ελαφρώς ωραιοποιηθεί» (για λόγους εσωτερικής —ελληνικής— κατανάλωσης...) και ότι, υπό τα δεδομένα αυτά, δεν ήταν δυνατόν η αμερικανική κυβέρνηση να θέσει την υπογραφή της κάτω από ένα κείμενο που δεν εναρμονιζόταν με το αγγλικό.

ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕ μια πυκνή αλληλογραφία Αθήνας-Ουάσιγκτον (καθώς και διάβημα του Αμερικανού επιτετραμένου Μπερλίντ, στο Καστρί), με αντικειμενικό σκοπό την «εναρμόνιση» των δυο κειμένων, όταν ξαφνικά «ανεφύη» και άλλη δυσχέρεια. Τη φορά αυτή, το «θέμα» ήταν οι επιστολές που έπρεπε ν' ανταλλάγουν, ανάμεσα στις δύο κυβερνήσεις, για το 7:10 —επιστολές που σκάλωναν, τη φορά αυτή, στην απροθυμία των Αμερικανών να δεσμευτούν κατά τρόπο σαφή και κατηγορηματικό. Αποτέλεσμα: Στις 31 Αυγούστου (τελευταία μέρα της υπεσχημένης προθεσμίας...), ο κυβερνητικός εκπρόσωπος να πάρει τον λόγο, για να εξηγήσει ότι η καθυστέρηση στην υπογραφή της συμφωνίας (και στην επιστροφή του ελληνικού κειμένου), δεν οφείλεται στην ελληνική πλευρά, αλλά στην αμερικανική... Και, βέβαια —πρόσθεσε— η ελληνική πλευρά «δεν επιθυμεί να καθορίσει τελεσιγραφική ημερομηνία» αλλά, και από την άλλη, δεν είναι δυνατόν να επιτρέψει τη διαιώνιση του σημερινού καθεστώτος των βάσεων, με αιτιολογικό την καθυστέρηση υπογραφής της συμφωνίας.

ΜΕΣΑ ΣΤΟ κλίμα της αντιπαράθεσης αυτής (Αθήνας - Ουάσιγκτον), οι σχολιαστές εκείνοι που πίστευαν ότι, τελικά, θα προγραμματισθεί η συνέντευξη Παπανδρέου - Ρέγκαν (με την ευκαιρία της παρουσίας του Έλληνα πρωθυπουργού στη γενική συνέλευση του ΟΗΕ, στη Ν. Υόρκη), άρχισαν ν' απελπίζονται... Ο Ρέγκαν εμφανίζεται εξοργισμένος από την πρόσφατη ελληνική πρωτοβουλία γύρω από το θέμα των ευρωπυραύλων —η οποία ήλθε να προστεθεί στην «εγνωσμένη ουδετεροφιλία του Α. Παπανδρέου...»— αλλά και από την εμπλοκή που εμφανίζει πάλι η υπογραφή της συμφωνίας για τις βάσεις.

ΥΠΑΡΧΕΙ, βέβαια, πάντοτε η εκδοχή να μεταβεί ο Έλληνας πρωθυπουργός στην Ουάσιγκτον, για μια ομιλία στο εκεί PEN CLUB (εκκρεμεί μια σχετική πρόσκληση), όπως υπάρχει και η εκδοχή της προεδρίας της ΕΟΚ, που θα μπορούσε να κολλάσει διάφορες καταστάσεις... Όμως το παν θα εξαρτηθεί, όχι τόσο από τον ίδιο τον Ρέγκαν, όσο από τους επιτελείς του —από το αν, δηλαδή, θα κρίνουν ότι η συνάντηση αυτή ενδείκνυται ή αντεδεικνύται.

Κατά τα άλλα, ο Α. Παπανδρέου θα επωφεληθεί από την παρουσία του στη Ν. Υόρκη, για ένα ευρύ κύκλο επαφών και συνεργασιών, μέσα στον οποίο εμπίπτει, ασφαλώς, και μια ειδική συνάντηση με τον γενικό γραμματέα του ΟΗΕ, Ξαβιέ Περέζ ντε Κουεγιάρ.

Η πρωτοβουλία Κουεγιάρ

Η «ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ» του Αυγούστου, κάλυψε και την πρωτοβουλία Κουεγιάρ για το κυπριακό, με κορυφαία έκφραση τη σύσκεψη της Πέμπτης 25 Αυγούστου, στο Καστρί, με τη συμμετοχή του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου και του προέδρου Σπ. Κυπριανού.

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι, τη φορά αυτή, ο Κύπριος πρόεδρος, ήταν εξαιρετικά προσεκτικός στις κινήσεις του και στην επιχειρηματολογία του. Στο χαρτοφυλάκιό του, είχε, βέβαια, την απόφαση του Πολιτικού Γραφείου του ΑΚΕΛ (32, 7%) και τη δήλωση του προέδρου του «Δημ. Συναγερμού» (31, 9%) Γλ. Κληρίδη, που τάσσονταν υπέρ της αποδοχής του σχεδίου Κουεγιάρ, αλλά ο ίδιος σκέφθηκε πως δεν έπρεπε ν' ανοίξει πρώτος τα χαρτιά του. Άλλωστε, αντιλαμβανόταν ότι οι τρεις

«δείκτες» (παράμετροι) του σχεδίου Κουεγιάρ, για την εδαφική, τη νομοθετική και την εκτελεστική «πτυχή» του προβλήματος, δεν είχαν καμιά σχέση ούτε με το πρόσφατο ψήφισμα της γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ για το κυπριακό, ούτε με τη γνωστή θέση του πρωθυπουργού για τη φύση του «διακοινοτικού διαλόγου» —εφόσον διεξάγεται κάτω από τη σκιά του Ατίλα— ή την πρόταση για αντικατάσταση των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής, με μια ισχυρή δύναμη των Ηνωμένων Εθνών, τις δαπάνες της οποίας θα μπορούσε ν' αναλάβει η ελληνική κυβέρνηση. Από την άλλη, το σοσιαλιστικό κόμμα ΕΔΕΚ, του γιατρού Β. Λυσσαρίδη, ο αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος και τα πολιτικά κόμματα που δεν αντιπροσωπεύονται στη Βουλή, κατάγγελλαν τις προτάσεις Κουεγιάρ σαν απλό «επανεγκλωβισμό στην άγονη διαδικασία των διακοινοτικών συνομιλιών», αλλά και σαν πρωτοβουλία «κατά παρέκκλιση μιας συμφωνίας».

Η ΣΥΣΚΕΨΗ, ωστόσο —έστω και με πολλή αγωνία— κύλισε... Και σε κάποιο σημείο της, τόσο ο πρόεδρος Κυπριανού, όσο και ο πρωθυπουργός Παπανδρέου, βρέθηκαν σύμφωνοι στο ότι δεν ήταν δυνατόν να απορρίψουν την πρωτοβουλία. «Κανείς, από τη διεθνή κοινότητα —είπαν— δεν πρόκειται να μας συμπαράταχθεί, αν τοποθετηθούμε αρνητικά απέναντι στις προτάσεις Κουεγιάρ. Πρέπει να επιδείξουμε σύνεση και υπομονή».

Η ΣΥΝΕΣΗ αποφασίστηκε να εκδηλωθεί με δύο συναντήσεις του προέδρου Κυπριανού και του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου, με τον γενικό γραμματέα του ΟΗΕ, στη Ν. Υόρκη. Στόχος: Να «διερευνηθούν, περαιτέρω» οι διαβουλεύσεις Κουεγιάρ. Και να του ζητηθούν και άλλοι —συμπληρωματικοί— «δείκτες»: Για την αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από το νησί, για την ελευθερία της διακίνησης και της εγκατάστασης, για την επάνοδο των προσφύγων στις εστίες τους κτλ.

ΜΕΧΡΙ ΤΟΤΕ, η διαβουλεύσεις ανάμεσα στην ελληνική και κυπριακή κυβέρνηση, «θα συνεχισθούν, σε πνεύμα συνεργασίας», όπως αναφέρει η σχετική ανακοίνωση. Ενώ οι διάφοροι φίλοι μας, Αμερικανοί και Σοβιετικοί —οι Ντερβίνσκι και οι Κουπριακόφ...— σαν ν' ανακαλύπτουν ξανά, μέσα από ένα φρενήρη αγώνα δρόμου, τη... Λευκωσία! Η συνταγή, άλλωστε, είναι πολύ γνωστή: Όποιος επρόφτασε, τον κύριον είδε...

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΣΕΙΡΑ: «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ

Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη

Μια ενδιαφέρουσα μελέτη για τις πηγές της αρχαιογνωσίας του Οδυσσέα Ελύτη. Τεχνηριωμένη προσέγγιση του ποιητικού έργου μέσα από την καταγραφή των αντλήσεων του από τα αρχαία ελληνικά κείμενα.

Στην ίδια σειρά κυκλοφορεί:

ΕΠΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

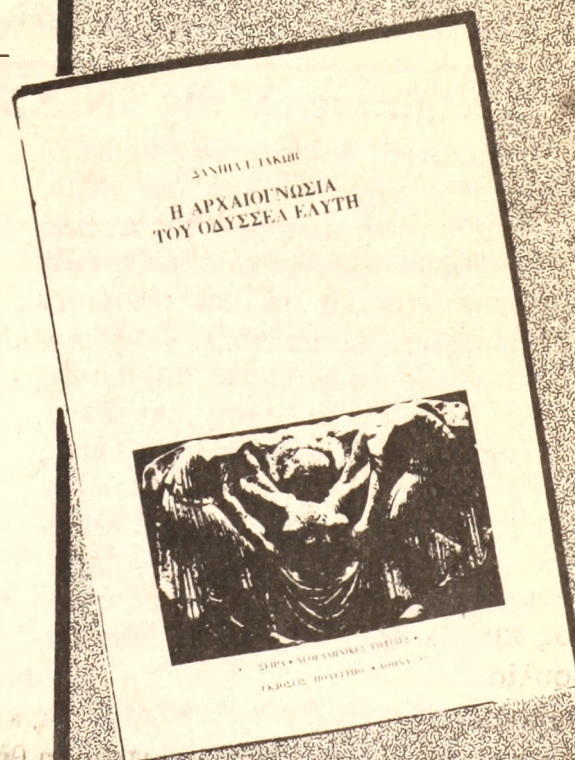
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΑΘΗΝΑ:

εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» Μαυρομιχάλη 9, Τηλ. 36.07.744 — 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:

Μ. Κοτζιά και Σια ΟΕ, Τσιμισκή 78, Τηλ. 279.720

ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ...

Μεγάλες οι προοπτικές, μακροπρόθεσμα, αλλά μικρές, άμεσα, οι πιθανότητες αποδοχής από τους ευρωπαϊούς εταίρους, για την ελληνική πρόταση παράτασης των συνομιλιών της Γενεύης, αν οι δύο μεγάλοι δεν καταλήξουν σε συμφωνία για τους ευρωπυραύλους μέσα στο Δεκέμβριο.

Αυτοί είναι οι άξονες, (αντιφατικοί μεταξύ τους, χωρίς όμως οι περιορισμοί του δεύτερου να μειώνουν τη δυναμική του πρώτου), πάνω στους οποίους θα στηριχθεί η τύχη της διαδικαστικής πρότασης του Έλληνα Υπουργού των Εξωτερικών, προς τους συναδέλφους του των χωρών μελών της ΕΟΚ.

Αναμφίβολα, η συγκυρία μέσα στην οποία εμφανίστηκε η ελληνική πρόταση είναι το μεγαλύτερο πλεονέκτημά της. Η πρόταση μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν γερό διαπραγματευτικό χαρτί στα χέρια των φιλειρηνικών κινημάτων της Δυτικής Ευρώπης, που ετοιμάζονται να δώσουν τις μεγάλες μάχες τους μέσα σ' ένα «καυτό χειμώνα» για να απομακρυνθεί η πιθανότητα αποτυχίας των συνομιλιών της Γενεύης, που θα άνοιγε το δρόμο για μαζικούς εξοπλισμούς των δύο υπερδυνάμεων με επίκεντρο την Ευρώπη.

Αποτελεί ένα πόλο συσπείρωσης, ένα κοινό μέτωπο, για τις δυνάμεις και κόμματα της Ευρωπαϊκής αριστεράς, που δεν θέλουν να γίνει η Ευρώπη το θέατρο, όπου θα παιχτεί η τελευταία σκηνή του δράματος μιας πιθανής πυρηνικής αναμέτρησης ΗΠΑ - ΕΣΣΔ.

Η αποδοχή της ελληνικής πρότασης για τους ευρωπυραύλους, (η οποία δεν γεννήθηκε με παρθενογέννηση, αλλά είναι προϊόν συζητήσεων και ανταλλαγής απόψεων στον ευρωπαϊκό χώρο, όπως σημειώνει έγκυρη ελληνική πηγή), από την πλειοψηφία της σοσιαλιστικής διεθνούς, αλλά και από μια σειρά άλλων προοδευτικών και αριστερών δυτικοευρωπαϊκών κομμάτων, δεν μπορεί παρά να αποτελέσει αφετηρία για άλλες παρόμοιες, ή και τολμηρότερες προτάσεις, όσο θα πλησιάζει η «ώρα μηδέν» για την Ευρώπη.

Η πρόταση αποτελεί ακόμα ένα «κακό προηγούμενο» μέσα στους κόλπους της ΕΟΚ: Μια πρωτεύουσα του ευρωπαϊκού Νότου, η Αθήνα, αυτό «το άτακτο κορίτσι» της ευρωπαϊκής περιφέρειας αξιοποιεί την περίοδο της προεδρίας της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα για να εκφράσει τις βαθύτερες ανησυχίες των Ευρωπαίων, αλλά και για να τις συζητήσει με τους εταίρους της, οι οποίοι κατά κανόνα, μέσα στα πλαίσια της κοινοτικής «ορθοδοξίας τους» φροντίζουν να βάζουν τέτοια θέματα στην άκρη, ή να τα συζητούν με τον πιο ήπιο, πολλές φορές ανώδυνο τρόπο.

Βέβαια, οι αντιδράσεις στην πρόταση μέσα στους επίσημους κόλπους της Κοινότητας κάθε άλλο παρά ευνοϊκές ήταν. Η πλειοψηφία των δυτικοευρωπαϊκών κυβερνήσεων επανέλαβαν την απόφασή τους να μείνουν πιστές στις ΗΠΑ, παρά το γεγονός ότι η τακτική της Ουάσιγκτον οδηγεί πιθανά τις συνομιλίες σε μια αποτυχία.

Η ελληνική κυβέρνηση ασφαλώς θα πρέπει να γνώριζε εκ των

προτέρων τη στάση των εταίρων της. Παρά ταύτα, ο τρόπος που διάλεξε να χειριστεί το θέμα, (δηλαδή ανακοίνωση της πρότασης προτού αυτή συζητηθεί στη σύνοδο των υπουργών Εξωτερικών της ΕΟΚ), τους έδωσε την ευκαιρία να οχυρωθούν πίσω από τον άτυχο ελληνικό διπλωματικό χειρισμό και να αρνηθούν την ουσία της πρότασης. Μηδενίζοντας σχεδόν έτσι και τα μικρά περιθώρια για μια ουσιαστική συζήτηση, ίσως και κάποιο αποτέλεσμα.

Με άλλα λόγια για μια ακόμα φορά οι χειρισμοί της ελληνικής κυβέρνησης, σε μια τόσο ευτυχή πρωτοβουλία, όσο αυτή, της έδωσαν χαρακτήρα περισσότερο δημοσίων σχέσεων, παρά επίσημης διπλωματικής ενέργειας. Και φυσικά είναι μελαγχολικό να βλέπει κανείς μια τέτοια πρωτοβουλία να οδηγείται σε επίσημη αποτυχία επειδή τόσο λίγη ικανότητα επιδεικνύει η κυβέρνηση να διδαχτεί από προηγούμενες παρόμοιες αδυναμίες της.

ΕΜΠΛΟΚΕΣ ΕΥΡΩΠΥΡΑΥΛΩΝ...

Μια βδομάδα πριν την έναρξη της κρίσιμης φάσης των συνομιλιών της Γενεύης για τους ευρωπυραύλους, η Μόσχα προχώρησε σε μια ακόμα θεαματική κίνηση, δεχόμενη να μειώσει τους SS20 στον ευρωπαϊκό τομέα της ΕΣΣΔ, σε αριθμό ίσο με τους βρετανικούς και γαλλικούς πυραύλους, και να καταστρέψει τους υπόλοιπους.

Με τη νέα αυτή συμβιβαστική πρόταση, που φέρει την προσωπική σφραγίδα του Γιούρι Αντρόπωφ, η ΕΣΣΔ προσπαθεί να μεταφέρει το παιχνίδι της Γενεύης στο δικό του τερραίν: η συμβιβαστική πολιτική του, ακριβώς αντίθετη από την αδιάλλακτη και ξέφρενη πολιτική κλιμάκωση των ΗΠΑ, έστω και αν δεν ανοίξει το δρόμο για κάποια συμφωνία στη Γενεύη προδιαθέτει ευνοϊκότερα απέναντί της τους δυτικοευρωπαίους, πράγμα που θα μπορούσε να αποτελέσει ένα «καλό προηγούμενο» αν έρθει ποτέ η στιγμή, σύγκρουσης, (με τις ευλογίες της ΕΣΣΔ), της Δυτικής Ευρώπης με τις ΗΠΑ.

Η πρόταση Αντρόπωφ φέρνει τη Βρετανία και την Γαλλία μπροστά στις ευθύνες, τα διλήμματα, αλλά και στους κινδύνους που απορρέουν από αυτά: Πόσο αυτόνομη και ανεξάρτητη μπορεί να είναι η πυρηνική τους δύναμη όταν και οι δύο χώρες έχουν πρόσφατα δεσμευτεί με τις ΗΠΑ, στο «συμβόλαιο τιμής του Ουίλλιαμσμποργκ», ότι «η δυτική ασφάλεια είναι ενιαία και συνεχής»; Και από την άλλη, μια «νέα ισορροπία του τρόμου» στην πλάτη των μικρών ακόμα δυνάμεών τους, δεν θα τους στερούσε τη δυνατότητα να προσφέρουν στο μέλλον τη δική τους πυρηνική ομπρέλα, (όπως ακριβώς σκέπτεται και, θέλει ο Φρανσουά Μιττεράν;)

Για τα νέα αδιέξοδα της Γενεύης ίσως υπάρχει μια λύση, που συζητείται πολύ στη Δυτική Γερμανία: να μεταφερθεί το πρόβλημα των γαλλικών και αγγλικών πυραύλων στις συνομιλίες της Γενεύης, για τα στρατηγικά όπλα αυτή τη φορά. Μια υποβάθμιση έτσι των συνομιλιών για τους ευρωπυραύλους θα έδινε καιρό για νέους υπολογισμούς και τακτικές κινήσεις. Και φυσικά για νέες περιπλοκές...

Ορεινές περιπέτειες της «Ν.Δ.»

Είναι κουραστική κοινοτυπία πια να αναφέρεσαι στην χρόνια κρίση της «ΝΔ». Άλλωστε κάθε τόσο το κόμμα της Δεξιάς φροντίζει να δίνει άφθονες αποδείξεις για την έσωτερική του διάλυση και αποδιάρθρωση. Συνήθως βέβαια το ενδιαφέρον του Τύπου συγκεντρώνουν οι αρχηγικές έριδες, και οι αλληπάλληλες μικροϊστορίες του «πολέμου» των δελφίνων. Όμως οι ίντριγκες της κορυφής δεν αποτελούν παρά την εκδήλωση των βαθύτερων και αποφασιστικών προβλημάτων και διλημάτων που αντιμετωπίζει το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης ως προς βασικές επιλογές του.

Πριν απ' όλα η «ΝΔ» δεν έχει καταφέρει να διαμορφώσει κάποια ανεκτική αντιπολιτευτική «γραμμή». Ταλαντεύεται ανάμε-

σα σε μια ρητορεία περί «ολοκληρωτισμού» που δεν πείθει κανένα, και σε μια αδυναμία να ασκήσει αντιπολίτευση πεζοδρομίου, (όπως την ονομάζουν στελέχη της) δηλαδή να προκαλέσει «λαϊκές» κινητοποιήσεις σε συγκεκριμένα θέματα.

Η «αδυναμία» αυτή της ΝΔ δεν είναι ανεξήγητη, αν μάλιστα τη συνδέσει κανείς με την κυβερνητική πολιτική του ΠΑΣΟΚ. Στην πραγματικότητα, μέχρι σήμερα τουλάχιστον, το ΠΑΣΟΚ επιχειρεί (και όχι ιδιαίτερα τολμηρά), εκείνες τις μεταρρυθμίσεις, τις οποίες ένα κομμάτι της «ΝΔ» έκρινε αναγκαίες, αλλά δεν είχε την κοινωνική στήριξη και την πολιτική «βούληση» να επιχειρήσει. Ταυτόχρονα, στην εφαρμογή της πολιτικής του αυτής το ΠΑΣΟΚ συγκρούεται στις περισσότερες περιπτώ-

σεις με τις ίδιες κοινωνικές δυνάμεις, με τις οποίες και η Δεξιά είχε συγκρουστεί στην εποχή της (π.χ. τραπεζικοί).

Έτσι η ΝΔ είναι κοινωνικά υπονομευμένη από την τακτική του ΠΑΣΟΚ και πολιτικά έκθετη, λόγω προτέρου ανέντιμου βίου εκεί που και το ΠΑΣΟΚ αναδειχνεται σήμερα ασυνεπές.

Έτσι λοιπόν, η ΝΔ δεν έχει το πλεονέκτημα που διέθετε το ΠΑΣΟΚ ως αντιπολίτευση, ένα είδος πολιτικής «παρθενίας» δηλαδή. Αλλά ούτε περιθώρια για μετανοια διαθέτει ως «εν πολλά περιπέσουσα» παράταξη, εφόσον δεν φανερώνει καμιά διάθεση αυτοκριτικής και ανανέωσης.

Όλα αυτά τα «αδιέξοδα» οδηγούν το κόμμα αυτό σε παλινδρομήσεις στο «πεδίο του πολιτικού». Πιο απλά, εφόσον δεν

Σεβασμός στον πολίτη

Πολλή και μεγάλη η φιλολογία για το σεβασμό στον πολίτη τον οποίο πρέπει να αποδείχνουν έμπρακτα όλοι οι παράγοντες διαμόρφωσης της κοινής γνώμης. Μάλιστα ο Τύπος, σε όλο του το φάσμα και τις αποκλίσεις αμιλλάται για εύσημα «σεβασμού στην αλήθεια της είδησης» που είναι σεβασμός στον πολίτη.

Βεβαίως πάντοτε τα λόγια απέχουν πολύ από τα έργα, αλλά πολλές φορές ο ελληνικός Τύπος πρωτοτυπεί με παγκόσμιες επιδόσεις σ' αυτό το παιχνίδι. Και δεν αναφερόμαστε εδώ σε πράγματα λίγο πολύ από τη φύση τους αμφίβολα, όπου, σε «τελευταία ανάλυση» είναι νόμιμες και μεγάλες διαφοροποιήσεις.

Αναφερόμαστε σε περιπτώσεις όπου ο Τύπος στοιχειοθετεί το αδίκημα της βάνανσης προσβολής της κοινής νοημοσύνης με συνδρομή και άλλων επιβαρυντικών «αδικημάτων».

Για παράδειγμα, η μεταχείριση του κ. Τρυντώ σε σχέση με τα εσωτερικά πολιτικά μας πράγματα, μειώνει διεθνώς το κύρος της χώρας, φανερώνει την επιβίωση μιας βαθιά εξαρτημένης πολιτικής συμπεριφοράς (όπου περιμένουμε «απέξω» τον έπαινο ή τον ψόγο) και φανερώνει περιφρόνηση σε έναν ξένο επισκέπτη που αν μη τι άλλο υπήρξε στις τοποθετήσεις ξεκάθαρος, λαμπικαρισμένα σαφής, και καθόλου πολιτικάντης.

Ιδού τώρα οι σαφέστατες τοποθετήσεις του κ. Τρυντώ πως αποδόθηκαν στην κυβερνητική και αντιπολιτευτική χρήση τους στα φύλλα της Τετάρτης 31 Αυγούστου.

Το ακόμα χειρότερο είναι πως πέρα από τους τίτλους διαβάζοντας το ρεπορτάζ στις ίδιες εφημερίδες ανακαλύπτεις πως

έχει τη δυνατότητα να συγκροτήσει μια κοινωνική στρατηγική διεξόδου, (δηλαδή μια πειστική πρόταση για την επιστροφή στην εξουσία), ταλαιπωρείται σε μια μάχη «τοπογραφίας». Προς τα που θα κινηθεί λοιπόν, προς το κέντρο ή την Δεξιά, να το βλακώδες ερώτημα των επιτελών της ΝΔ. Έτσι, άλλοι εγκέφαλοι υπολογίζουν στη δεξαμενή του 25% του Κέντρου του '74 (γιατί όχι όμως του 0,45% των εκλογών του '81;) ενώ άλλοι φρονούν ότι η «ραχοκοκαλιά» της παράταξης είναι ένα μαχητικό ακροδεξιό 5-10%, που πρέπει να παραμένει αφομοιωμένο και για λόγους συνολικής δυναμικής και για να μην τροφοδοτεί άλλα ακροδεξιά σχήματα που αφαιμάσουν τη «ΝΔ».

Με λίγα λόγια οι εγκέφαλοι της «ΝΔ» δεν έχουν διδαχτεί τίποτα από τη «χάρη»

του κ. Παπανδρέου που ουδέποτε έπεσε σε τέτοιες «παγίδες», οριοθετήσεων, και λειτούργησε επί εφτά χρόνια με ένα πολυσυλλεκτικού τύπου πολιτικό όραμα «αλλαγής», το οποίο δυνάμει εστέγαζε κάθε Έλληνα. Και επαναλαμβάνουμε δεν λείπει από τη «ΝΔ» τόσο η χαρισματική ηγετική προσωπικότητα, όσο η τόλμη να εκσυγχρονιστεί και να μπορέσει να αρθρώσει ένα πειστικό λόγο μιας σύγχρονης ευρωπαϊκής Δεξιάς ώστε να γίνει στοιχειωδώς πειστική ως πρόταση εξουσίας.

Ενώ τώρα, η ΝΔ δρώντας καθαρά «πολιτικά» με οριοθετήσεις κοινωνικά νεκρές, όπως «κεντρώος» ή «ακροδεξιός», το μόνο που συλλέγει είναι καρπαζιές ένθεν και ένθεν. Έτσι οι οπαδοί και οι βουλευτές της «ΝΔ» που ανήλθαν στο Γράμμο και το Βίτσι, προπιλακίστηκαν από τα χουντι-

κά περιτρίμματα, ενώ οι υποτιθέμενοι «κεντρώοι» εκάγχαζαν ικανοποιημένοι και από απόσταση για την караγκιοζική τύπου πολιτική ερεισμάτων της Δεξιάς.

Κάθε δημοκράτη τον ενδιαφέρει η τύχη όλων των κομμάτων, όχι μόνο των φιλιών αλλά και των αντιπάλων. Η «ΝΔ» με την τακτική της δεν βλάπτει μόνο τον εαυτό της, αλλά κυρίως υπονομεύει τους θεσμούς, διαιωνίζοντας αντιπαλότητες και εμφύλια μίση που εξ' αντικειμένου έχουν χρεωκοπήσει.

Η δημοκρατία όμως απαιτεί αποσαφηνίσεις που αν δεν τις κάνει η Δεξιά, θα διατηρεί πάντα στους κόλπους της το σπέρμα της ανωμαλίας, που τόσο έντονα ο κ. Αβέρωφ το ψάχνει αλλού ενώ κυοφορεί η ίδια του η πολιτική...

καμιά από τις δυο διατυπώσεις δεν αντιστοιχούν στις μετρημένες δηλώσεις του Τρυντώ, αλλά πρόκειται για «ελεύθερη απόδοση» της φαντασίας και των πολιτικών σκοπιμοτήτων των εφημερίδων που «σέβονται την αλήθεια και τον αναγνώστη».

Όλα αυτά όμως είναι οι κύριοι μηχανισμοί οι οποίοι δημιουργούν την κρίση εμπιστοσύνης των πολιτών στους θεσμούς και βέβαια πριν απ' όλα στον ίδιο τον Τύπο που προκειμένου να «πουλήσει» τα φύλλα του πριονίζει το κλαδί στο οποίο φυτρώνουν. Γιατί, βέβαια, η ανυποληψία δεν έχει ανάγκη άλλης προσθήκης, Αριστεράς ή Δεξιάς, κυβερνητικής ή αντιπολιτευτικής.

Απλά την πληρώνουν όλοι. Και ας σκεφτούμε ποιος ωφελείται...

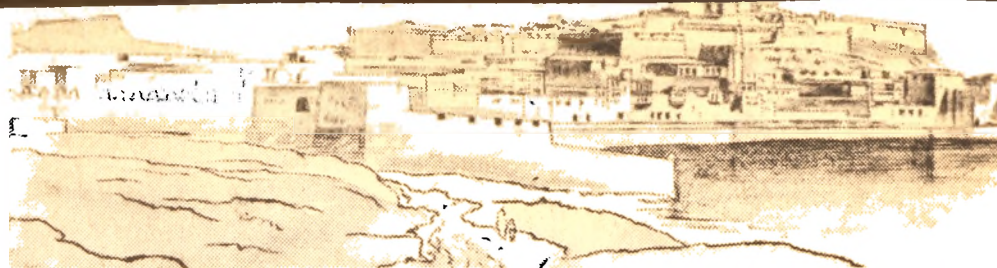
Τηλεοπτική Υγεία

Πληθώρα καλεσμένων σε μια τηλεοπτική συζήτηση, δεν σημαίνει πάντοτε και πολύπλευρη πληροφόρηση. Τις περισσότερες φορές, αυτό που μένει στα μυαλά των τηλεθεατών είναι το αλαλούμ των συντεχνιακών διεκδικήσεων. Η περίφημη συζήτηση «Μ' ανοιχτά χαρτιά» για το νέο νομοσχέδιο περί υγείας δεν ήταν τίποτ' άλλο από μια κομματική διαμάχη μεταξύ ΠΑΣΟΚ - ΝΔ - ΚΚΕ, που βασίστηκε στην ακατάσχετη θλιβερή συνθηματολογία και τις προσωπικές αντεγκλήσεις. Το κάθε μέτωπο υπερασπίστηκε το κομματικό του κύρος, ή τουλάχιστον νόμισε πως το έπραξε. «Προοδευτικοί» και «συντηρητικοί» γιατροί συγκρούστηκαν, με αποτέλεσμα, η συζήτηση για το Εθνικό Σύστημα Υγείας, να μεταβληθεί σε συνέλευση δευτεροετών της Ιατρικής, με τοποθετήσεις και εισηγήσεις που θύμισαν εκκολαπτόμενους συνδικαλιστές της «ΠΑΣΠ» και της «Πανσπουδαστικής». Η παρουσία της «ΟΝΝΕΔ» εκφράστηκε δυναμικά με τον πρόεδρο του Εργατικού Κέντρου Αθήνας. Η παρασυνδικαλιστική συγκέντρωση «των εκπροσώπων φορέων και οργανώσεων» άφησε αδιάφορο το κοινό, που πιθανότατα, προτίμησε να ξαπλώσει.

Μετά από μια τέτοια «συζήτηση» είναι λογικό να σκέφτεται με τρόπο ο τηλεθεατής κάποια περιπέτεια της δικής του υγείας και την εξέλιξή της. Τα στοιχεία του νυκτερινού ντόπιου θρίλερ τα πρόσφεραν οι καλεσμένοι, για να ήταν όμως πιο πλήρης η πληροφόρηση, καλά θα έκαναν οι νεαροί φερέλπιδες γιατροί να πρόσθεταν στην χειμαρρώδη αγωνιστική τους ιδιόλεκτο κάτι για «ξένα και ντόπια μονοπώλια», για «διεθνή ιμπεριαλισμό» κτλ...

Δύσκολος αλήθεια και ο ρόλος του προέδρου του ΕΚΑ, αφού έπρεπε να αντιπολιτευτεί με κάποιους πτωχούς αριθμούς και με ένα πτωχότερο λεξιλόγιο. Η αδυναμία του να στηρίξει κάποια επιχειρήματα (;) όπλισε με θάρρος τους λαλίστατους κυβερνητικούς εκπροσώπους που κατάφεραν να τελειώσουν αρκετά γρήγορα μαζί του. Ειδικά, η μοναδική κυρία της συμπαθούς συντροφιάς αγωνίστηκε τον τίμιο αγώνα για την κατάκτηση του τίτλου του πιονέρου ή της σταχανοβίτισσας, και μάλλον, το κατόρθωσε. «Γλυκός» ο εκπρόσωπος των τραπεζικών, συναγωνίστηκε τον πρόεδρο του Δικηγορικού συλλόγου, σε ηπιότητα και «δημοκρατικό διάλογο». Κάποιος από τους καλεσμένους, αρρώστησε, και δεν μετείχε στην κουβέντα. Έτσι, διέσωσε το κύρος του.

Αλήθεια, τι κατάλαβε το κοινό, για το νέο Εθνικό Σύστημα Υγείας; Ποιος του έδωσε τις προϋποθέσεις να καταλάβει και να συμμετέχει σε μια υπόθεση που το αφορά άμεσα; Πάντως όχι ο ανταγωνισμός των κομματικών εκπροσώπων. Από αυτούς, το μόνο που μπορεί να κατάλαβαν οι τηλεθεατές, είναι οι διαφορές που τους χωρίζουν. Και αυτές δεν έχουν σχέση με την υγεία.

Το Πανεπιστήμιο Κρήτης για το Ρέθυμνο

● Στο προηγούμενο ΑΝΤΙ δημοσιεύτηκε ένα άρθρο της Δάφνης Γόντικα που έκρουε τον κώδωνα για τους κινδύνους που παραμονεύουν το Ρέθυμνο στη νέα φάση της «ανάπτυξης» του.

Οι φόβοι μας επιβεβαιώνονται και από την ανακοίνωση της Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Κρήτης που, ανάμεσα σε άλλα αναφέρει:

«Η Διοικούσα Επιτροπή του Πανεπιστημίου Κρήτης συζήτησε στην τελευταία συνεδρία της στις 19-8-83 το σχέδιο Π.Δ. που έχει συνταχθεί από το Υπουργείο Χωροταξίας και Περιβάλλοντος αναφορικά με την παλιά πόλη του Ρεθύμνου και αποφάσισε να απευθύνει έκκληση σε κάθε αρμόδιο παράγοντα, άτομο ή συλλογικό φορέα, στους πολίτες του Ρεθύμνου και στην τοπική αυτοδιοίκηση, προκειμένου να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για να αποφευχθεί η επαπειλούμενη καταστροφή της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου από την σχεδιαζόμενη «τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου, κτλ.», η οποία θα επιτρέψει την προσθήκη τρίτου ορόφου στις υπάρχουσες παλαιές οικοδομές.

Η παλιά πόλη κηρύχτηκε το 1967 ιστορικός τόπος —μαζί με την Κέρκυρα και την Σκύρο— για να σωθεί ολόκληρος ο πολεοδομικός της ιστός, βασικό στοιχείο του οποίου είναι το ύψος των οικοδομών, και όχι μόνο ένας μικρός αριθμός μνημειακών κτηρίων.

Η Διοικούσα Επιτροπή του Πανεπιστημίου Κρήτης δεν παραβλέπει το κοινωνικό πρόβλημα που δημιουργούν οι συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων της παλιάς πόλης σε παλιά, υγρά και ανθυγιεινά κτήρια. Όμως ο τρίτος όροφος δεν πρόκειται να λύσει το πρόβλημα, αλλά να το επιδεινώσει. Είναι φανερό πως η λύση δεν πρέπει να αναζητηθεί στην προσθήκη ορόφου μικρής επιφάνειας, γιατί η κατασκευή του θα απαιτήσει δυσανάλογα έξοδα για τη δημιουργία κλιμακοστασίων και φερόντων οργανισμών οπλισμένου σκυροδέματος, θα προσκρούσει σε σοβαρότατα τεχνικά εμπόδια, εξαιτίας του μικρού πλάτους των δρόμων (2 έως 3 μέτρων!), και θα ευνοήσει μόνο ελάχιστες, μεγάλες ιδιοκτησίες. Τη λύση του προβλήματος θα προσφέρει η θέσπιση ειδικών κινήτρων —ενισχύσεις, δανειοδοτήσεις και φορολογικές διευκολύνσεις— και αντιγραφειοκρατικών διαδικασιών που θα διευκολύνουν τη συντήρηση και ανακαίνιση —όπου χρειάζεται— των κτηρίων.

Θα ήταν αδιανόητο η Πολιτεία, προστατεύοντας ιδιωτικά συμφέροντα, να επιτρέψει την καταστροφή του ιστορικού Ρεθύμνου, τη στιγμή μάλιστα που ακόμη και το πρόσφατο δικτατορικό καθεστώς είχε μεριμνήσει για την προστασία και διάσωσή του».

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΕ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΣΤΗ ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ

Την Τρίτη, 30 Αυγούστου, μια ομάδα Ελλήνων αναχώρησε για τη Νικαράγουα με σκοπό να βοηθήσει τις κοινοτικές αρχές στο χτίσιμο και την οργάνωση των νέων επαρχιακών σχολείων. Οι Έλληνες αυτοί είναι μέλη της «Ελληνικής Επιτροπής Αλληλεγγύης στη Νικαράγουα» και συμμετέχουν στις λεγόμενες «Ταξιαρχίες Αλληλεγγύης», οι οποίες συστάθηκαν με πρωτοβουλία της αντίστοιχης «Γαλλικής Επιτροπής Αλληλεγγύης στη Νικαράγουα», μετά από πρόσκληση των Νικαραγουανών αρχών.

Στριμωγμένη ανάμεσα στις δυο μοίρες του πολεμικού ναυτικού των αμερικάνων και την πρώην φρουρά του Σομόζα, μέσα στην ένταση ενός κλίματος πολέμου και ανασφάλειας, η Νικαράγουα δίνει τη μάχη της ενάντια στην πείνα, την αρρώστια, τον αναλφαβιτισμό. Προσπαθεί να οικοδομήσει τις προϋποθέσεις μιας ειρηνικής, ανεξάρτητης και ακηδεμόνευτης εθνικής πορείας. Μια προσπάθεια δύσκολη, γεμάτη προβλήματα, παγίδες και δρόμους αντιφατικούς και ομιχλώδεις.

Ο διπολισμός στη διεθνή σκηνή είναι το χειρότερο εμπόδιο σ' αυτή την ειρηνική πλευρά της επανάστασης, και είναι αρκετοί αυτοί που α-

πογοητευμένοι προβλέπουν ότι, όπως και άλλες επαναστάσεις στις χώρες του τρίτου κόσμου, θα αναγκαστεί και η Νικαράγουα να ακολουθήσει ένα πρότυπο εξαρτημένης ανάπτυξης μπαίνοντας στη σφαίρα επιρροής κάποιου.

Εκτός όμως από την στάση του κριτικού παρατηρητή φαίνεται πως υπάρχει κι η στάση της ενεργούς διεθνιστικής συμμετοχής και συνυπευθυνότητας.

Στηριγμένοι στη θετική —όπως τη χαρακτηρίζουν οι ίδιοι— εμπειρία της περασμένης χρονιάς, οι Γάλλοι διεθνιστές που συμμετέχουν στην Επιτροπή Αλληλεγγύης στη Νικαράγουα έχουν οργανώσει

για φέτος τέσσερεις «Ταξιαρχίες Αλληλεγγύης» για τον Ιούλιο, Αυγούστο, Σεπτέμβριο και Δεκέμβριο. Πρόκειται για ομάδες (από 20 έως 40 άτομα) που θα μείνουν αρκετό καιρό στις διάφορες επαρχίες της Νικαράγουα, βοηθώντας τις Κοινοτικές αρχές στο χτίσιμο και την οργάνωση των νέων δημοτικών σχολείων, και την οργάνωση της υγειονομικής περιθαλψής.

Σε επιστολή που λάβαμε από την «Ελληνική Επιτροπή Αλληλεγγύης» αναφέρονται μεταξύ άλλων:

Η Νικαράγουα δεν είναι πια ένας μύθος χαμένος κάπου στην Λ. Αμερική. Είναι μια ολοζώντανη πραγματική μάρτυρία μιας μάχης για ακηδεμόνευτη λευτεριά, για επιβίωση με αξιοπρέπεια, μια μάρτυρία επανάστασης.

Ομάδα από Έλληνες φίλους της Νικαράγουα θα πάρουν μέρος σε αποστολές εθελοντών που θα γίνουν τον Αύγουστο, Σεπτέμβριο και Δεκέμβριο, με σκοπό την ενεργή συμβολή στην οικοδόμηση των τομέων της υγείας και της εκπαίδευσης.

Έχουμε ανάγκη από τη χρηματική ή όποια άλλη βοήθειά σας:

● Είτε στέλνοντας χρήματα στην επιτροπή με σημείωση «αλληλεγγύη - υγεία - εκπαίδευση - Νικαράγουα», Ελληνική Επιτροπή Αλληλεγγύης στη Νικαράγουα, Κρήνης 11, Ν. Σμύρνη. Στέλιος Γαβριηλίδης, τηλ. 93.40.098.

● Είτε συντάσσοντας ψηφίσματα υποστήριξης σαν φορείς, οργανώσεις, σωματεία κτλ. —πράγμα που αποτελεί τεράστιο μήνυμα ελπίδας στον αγωνιζόμενο λαό της Νικαράγουα— που αναλαμβάνουμε να τα μεταφέρουμε επί τόπου στους άμεσα ενδιαφερόμενους.

● Είτε προσπαθώντας (αν είναι δυνατό) να συγκεντρωθεί μαζικά ιατρικό υλικό του είδους: πιεσόμετρα, υλικά για παρα-συνθέσεις, εργαλεία εξέτασης αυτιών, χειρουργικό σετ, σετ συρίγγων (GUYON - γυάλινες: 2CC, 5CC, 10CC, 20CC, 50CC), νυστέρια, ράμματα, καθετήρες και ουροσυλλέκτες για ημιπληγικούς, ελαστικούς επίδεσμους, αντιβιοτικά.

ΑΜΜΟΥΔΙΑ άγονης γραμμής. Η υποταγή στη ληψυδρία και στο μουσακά μαστίζει τη γεύση και η παράδοση των μαστών στην κοινή θέα μαστιγώνει τα φρένα. Έφτασε μεσοκαλόκαιρο το τρανζιστορικό μαντάτο πως το αρμόδιο υφυπουργείο ανωτατοποίησε το ετήσιο 3ήμερο του Πολυτεχνείου σε 17ήμερο. Οι άλλοι σταμάτησαν την περί του Αγίου Όρους ομιλία και μένα μου έπεσε η «Μουσιδώρα» —το περιοδικό που διαφημίζεται συχνά και στο «Αντί», άρθρο πρώτο «Για τα μάτια της Ρόζας» της Άντας Κλαπατσέα, άρθρο δεύτερο «Βασιλική» της Άντας Κλαπατσέα, άρθρο έκτο «Το βλέμμα των γυναικών» της Άντας Κλαπατσέα... — από τα χέρια.

Περάσαμε ανήσυχα το απόγευμα απορώντας και πιθανολογώντας ποιος, ποια και προς τι. Ακολούθησε η νυκτερινή δόση του μουσακά και ύστερα πάλι το ποιος, ποια και προς τι. Άργησε η καληνύχτα και περισσότερο ακόμη άργησε ο ύπνος. Μα σαν με πήρε, με πήρε —που λένε— και με σήκωσε. Κάποια στιγμή άρχισε η γυναίκα μου τις σκουντιές και τις προσταγές:

- Δεν υποφέρεσαι...
-
- Πάψε τελospάντων...
-

Σαν ήρθα στα συγκαλά μου, με πληροφόρησε πως όλη τη νύχτα διαλαλούσα, λέει, στον ύπνο μου το πρόγραμμα του εορταστικού 17ήμερου. Φώναζα δυνατά:

- Μέρα πρώτη: Κατάθεση στις 11 το πρωί στεφάνου στο χώρο του Πολυτεχνείου από τη Μουσιδώρα.
- Μέρα δεύτερη: Αναμνήσεις στις 11 το βράδυ, στην ΕΡΤ-1, από τη Μουσιδώρα.
- Μέρα τρίτη: Ομιλία στις 8.30 το βράδυ στο Σπόρτιγκ. Θέμα: «Το μέλλον από τη σκοπιά του παρελθόντος». Ομιλητής η Μουσιδώρα.
- Μέρα τέταρτη: Συζήτηση στα «Ανοιχτά χαρτιά». Θέμα: «Η Μουσιδώρα συζητά με τους συναγωνιστές της».

Τη συζήτηση διευθύνει ο Μάκης Γιομπαζολιάς...

Τότε ακριβώς έφαγα την πρώτη σκουντιά. Με τι τον μαγειρεύουνε επιτέλους αυτοί οι μούλοι το μουσακά τους;

ΔΟΥΝΕΪΚΑ: «Συνελήφθη και ανακρίνεται από τη Χωροφυλακή ο Ιρλανδός τουρίστας Γιους Ριορντάν, 38 ετών γιατί εξύβρισε και απείλησε τον πρόεδρο της κοινότητας Δουνείκων

Αποστόλη Ανδρικόπουλο. Ο τελευταίος του έκανε παρατήρηση να μην «παρενοχλεί» τα ανήλικα παιδιά του χωριού» (οι εφημερίδες).

Τι να συνέβει άραγε; Τι να εξήγειρε τον υπερήφανο Ανδρικόπουλο; Μέχρι την Ιρλανδία απλώθηκαν οι φήμες για τις επιδόσεις της Φυλής; Ή όποιος καεί στα λάχανα φουά και το γιαούρτι; Όπως και να έχει το πράγμα να ανακριθεί ο Ιρλανδός. Να ανακριθεί πολύ. Η Ελλάδα ανήκει στους Έλληνες.

ΚΑΙ ΑΛΛΑ. Η μια ιστορία φέρνει την άλλη. Οι ιστορίες της αγνής ελληνικής υπαίθρου είναι ατελείωτες. Από τα Δουνείκα στην Ορεινή Ναυπακτία. Από την παιδεραστία στην αιμομιξία που κατά την άποψη της Φρ. Τουρνιέ— περιοδικά Elle και Ταχυδρόμος— «είναι ένα παιχνίδι στο οποίο μπορεί να συμμετάσχει όλη η οικογένεια». Συνελήφθη σε κάποιο χωριό της ορεινής Ναυπακτίας λοιπόν —θυμότανε και μου εξιστορούσε αργότερα κοντοχωριανός του— μεσήλικας χωρικός με την κατηγορία της αιμομιξίας. Με την δεκαπεντάχρονη κόρη του... Ύστερα από τη σύλληψη ήρθε η ώρα της προανάκρισης. Την ανέλαβε και την ξεκίνησε —ποιος άλλος;— ο ενωμοτάρχης προϊστάμενος του σταθμού χωροφυλακής. Γράφτηκαν τα τυπικά —«ο κάτωθι υπογεγραμμένος...»— γράφτηκαν τα ουσιαστικά —το τι και το πώς— και σε μια στιγμή στο περιθώριο της προανάκρισης με το θάρρος της εν τω μεταξύ γνωριμίας και με τη βεβαιότητα, όπως φαίνεται, ότι η κουβέντα του δεν ήταν και απολύτως ασύμβατη με την κοινωνική αντίληψη της περιοχής, γυρνά και λέει —με παράπονο ανθρώπου που τον πνίγει το δικό του το αδικαίωτο— ο ανακρινόμενος στον ανακριτή:

— Εσύ δηλαδή κύριε σταθμάρχη θα άφηνες να σου κόψει ένας άλλος το μπουμπούκι που μεγάλωσες στην αυλή σου;

ΜΠΑΖΙΑΝΑΣ. Ο γραφικότερος των ετέρων της τηλεοπτικής συζήτησης —της προπερασμένης Τετάρτης— για το Εθνικό Σύστημα Υγείας. Δικηγόρος αλλά ένθερμος φιλαγρότης —κατά το φιλέλληνας— αφού από χρόνια πρόσφερε τον εαυτό του για τη θέση του προέδρου της Γενικής Συνομοσπονδίας Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδος. Με την Προεδρική ιδιότητα έστελνε και στέλνει τηλεγραφήματα και έγγραφα στην έδρα της ΕΟΚ στις Βρυξέλλες, χωρίς να παραλείπει όμως και την ένδειξη δικηγόρος στο κάθε τέλος της γραφής,

γεγονός που στον πρώτο ιδίως καιρό προκαλούσε την απορία των κοινοτικών.

Στη μακρόχρονη περίοδο του «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο» ο κ. Μπαζιάνας ήταν φυσικά «κάθετος» πολέμιος της ένταξης. Τώρα παρατηρεί:

«(.....) Πολλές φορές τα πράγματα μας οδηγούν στο να γίνουμε και αναθεωρητές. (.....) Τι θα μπορούσαμε να κάνουμε για τη διάθεση των προϊόντων μας και την εξασφάλιση του μόχθου των αγροτών μας έξω από την ΕΟΚ; Ποιος θα μας εξασφάλιζε τις τιμές που παίρνουμε τώρα; Όταν την ίδια στιγμή η Πορτογαλία και η Ισπανία χτυπούν τις πόρτες της ΕΟΚ, χώρες με κοινά προϊόντα με τα ελληνικά; (.....) Πιστεύω, λοιπόν πως η συμμετοχή μας στην ΕΟΚ είναι σωστή. Αρκεί να κάνουμε σωστά και τη δουλειά μας. Ο ελληνικός λαός έχει κάνει την εκλογή του. Έχει εκλέξει το δρόμο της Δύσεως. Και σ' αυτό το χώρο, σ' αυτό το μπλοκ θα παλαίψει για συνεχή καλύτερευση των συνθηκών της ζωής του...». (Από πρόσφατη συνέντευξη).

Στην τηλεοπτική συζήτηση για την Υγεία ο Πρόεδρος κ. Μπαζιάνας τάχτηκε υπέρ του Εθνικού Φορέα. Κατήγγειλε ότι:

«Τα νοσοκομεία της επαρχίας στερούνται θερμοκρασίας». Και απευθυνόμενος στον γραμματέα του ΠΙΣ και στον πρόεδρο του ΙΣΑ —που βρίσκονταν απέναντί του— δήλωσε φιλοφρονητικά:

«Οι αγρότες αγαπούν τους γιατρούς. Όσοι από σας είσασαν υποψήφιοι βγήκατε βουλευτές χωρίς να πατήσετε το πόδι σας».

ΔΑΚΤΥΛΙΔΟΣΤΟΜΟΣ

- «Και θα έχουν σωστό νερό». (Από τις δηλώσεις του νομάρχη Θόδωρου Κατριβάνου για την υδρότση της Νέας Μάκρης).
 - «Και τώρα θα παρακαλέσουμε την Αγία Παρασκευή να μας συνδέσει με το Ηρώδιο». (Ικεσία του Αλέξη Κωστάλα σε πρόσφατο σπηκάρισμά του στη «βραδιά μπαλέτου»).
 - «Κλέψανε το... δοχείο νυκτός του Βαλεντίνο». (Τίτλος ειδήσης της Μεσημβρινής δύο μήνες μετά την 57η επέτειο της αυτοκτονίας του διάσημου ηθοποιού και εραστή).
 - «Η πρόεδρος της Ιταλικής Βουλής Νιλντε Γιότι στη Ρόδο —Επαφές με τη Ν.Ε. του ΚΚΕ εσωτ.».
- (Τίτλος και υπότιτλος της Αυγής).

Ασπρόμαυρη γελοιογραφία χωρίς σκίτσα

Ο Τουτοπετουπαπούτου είχε υποστεί από μικρό παιδί ένα ψυχικό τραύμα ό-ταν είχε πάει μ' άλλα παιδάκια, λευκά ε-κείνα, να δούνε την ταινία «Σκυλίσια Ζωή». Δεν είχε καταλάβει τι το περίεργο διαδραματιζόταν στην οθόνη που' κανε όλους τους θεατές να γελάνε ή να φρίτ-τουν, ούτε κατάλαβε γιατί τον κορόι-

δευαν μετά τ' άλλα παιδάκια, τα λευκά. Μεγαλώνοντας ο Τουτοπετουπαπού-του πήρε μια υποτροφία της κοινοπολι-τείας και σπούδασε κινηματογραφία. Αυτό που ακολουθεί παρακάτω είναι έ-να πρώτο σχεδιάσμα του Τουτοπετου-παπούτου για μια ταινία με την τεχνική της χωρισμένης στη μέση οθόνης.

Διαιρώντας την ταινία του σε κύκλους θεμάτων έβαλε αριστερά εικόνες που θυ-μόταν ότι είχαν κάνει τα λευκά παιδά-κια να γελάνε ή ν' ανατριχιάζουν. Δεξιά έβαλε εικόνες που φανταζόταν ότι θα προκαλούσαν αντίστοιχες αντιδράσεις στα μαύρα παιδάκια.

Κύκλος: Εμφανίσεις		Κύκλος: Το παρόν και το μέλλον	
Πρόσωπο μαύρης με δαχτυλίδι να κρέμεται από τη μύτη της	Πρόσωπο λευκής με σκουλαρί-κια στα τρυπημένα αυτιά της	Με τίτλο «Προβλήματα της μαύρης ψυχής: Σκηνές από το παρόν και το μέλλον» ο μαύρος ψυχολόγος, με κου-στουμάκι και γραβάτα, ακούει νεαρό μαύρο καπνίζοντας τον ιρλανδέζικο καπνό της πίπας του	Με τίτλο «Προβλήματα της ά-σπρης ψυχής: Σκηνές από το παρόν και το μέλλον» ο λευκός ψυχολό-γος, με κελεμπία, ακούει νεαρό λευκό καπνίζοντας ναργιλέ
Ο μάγος της φυλής με λιλιά, φτερά και το μαγικό ραβδί	Επίσκοπος με καλυμαύκι, πε-τραχείλια και ποιμαντορική ράβδο		
Κύκλος: Διατροφή και διασκέδαση		Κύκλος: Πίστη	
Πανηγύρι της φυλής και χορός γύρω από τη φωτιά. Οι χορευ-τές σε έκσταση	Λευκοί καθισμένοι γύρω από έ-να τραπέζι τρώνε σαλιγκάρια	Μέλη της φυλής ακούνε με προσοχή τις προφητείες του μάγου	Η τσιγγάνα η Ζαΐρα λέει τον καφέ
Μαύροι καθισμένοι χάμω σ' έ-να γύρο τρώνε ψημένα μυρμήγκια	Σκηνή από ντισκοτέκ	Πρόσωπο μαύρου με την επεξήγηση: «ο θεωρητικός της μαύρης μαγείας»	Πρόσωπο σχετικά μαύρου με την επεξήγηση: «Κ. Ζουράρις»
Κύκλος: Το χρώμα της φυλής		Κύκλος: Πολιτιστικές ανταλλαγές	
Με τίτλο «Προβλήματα της μαύρης ψυχής: Σκηνές από παλιότερα και τώρα» ο μάγος ακούει νεαρό μαύρο καπνίζοντας τη μεγάλη πίπα της φυλής	Με τίτλο «Προβλήματα της ά-σπρης ψυχής: Σκηνές από παλιότερα και τώρα» παππας ακούει εξομο-λόγηση και μετά γεμίζει το χώρο με κα-πνούς λιβανιού	Ξύλο χαραγμένο με παραστάσεις και επεξήγηση «Τα κείμενα της νέας μαγείας: για την καθαρότητα της φυλής»:	Το περιοδικό ΑΝΤΙ τεύχος 239, 19 Αυγούστου 1983 (ίσως να περιληφθούν και άλλα τεύχη)
		Ιεραπόστολος διδάσκει στα παιδάκια της φυλής	Ο βοηθός του μάγου διδάσκει φιλοσοφία σε λευκά παιδάκια

Ο Τουτοπετουπαπούτου ζητάει και νέες ιδέες για άλλες εικόνες. Αν έχετε στείλτε τες στο ΑΝΤΙ που αναλαμβάνει να τις προωθήσει στον Τουτοπετουπαπούτου.

Για την αντίγραφή: Σπύρος Καβουνίδης

Τα βοσκοτόπια της Αθήνας

Την Άνοιξη που πέρασε με μια ομάδα που ερευνούσε τη δράση του νέφους στη φυσική βλάστηση της Αττικής δουλεύα-με κοντά στα διωλιστήρια του Ασπρό-πυργου. Η μορφή της βλάστησης στην περιοχή είχε βλάβες που εκτός από το νέφος θύμιζαν και υπερβόσκηση. Προ-χωρώντας περισσότερο διαπίστωσα την ύπαρξη μιας... στάνης με πολλά γιδο-πρόβατα που έβοσκαν ανενόχλητα στην περιοχή, η οποία από το μέρος της Εθνι-κής Οδού (... από εκεί μας βλέπουν!) ή-ταν αναδασωμένη!

Δυστυχώς, η εκτεταμένη βόσκηση στα... βοσκοτόπια της Αθήνας δεν είναι

περίεργο φαινόμενο. Ίσως να θυμούνται οι αναγνώστες πριν 3-4 χρόνια την περίπτωση βοσκού από το... Αιγάλεω που θέλησε να μεταφέρει (... από τα χειμαδιά της περιοχής!) τα κατσίκια του στον Υμηττό και έκλεισε τη λεωφόρο Καβάλλας για ώρες. Έτσι, όταν ακούω δηλώσεις για το ξαναπρασίνισμα των περιοχών της Αθήνας σκέφτομαι σαν πρώτο βήμα το κλείσιμο όλων των μαντριών που είναι «πέντε λεπτά από την Ομόνοια».

Δεν χρειάζεται, υποθέτω, να είναι κάποιος ειδικός για να γνωρίζει ότι ένα από τα πρώτα βήματα για την αποκατάσταση της βλάστησης σε μια περιοχή, είναι το σταμάτημα της βόσκησης. Ένα κιλό κρέας σημαίνει τουλάχιστον δέκα κιλά τρυφερά φυτά και βλαστάρια των οποίων μπλοκάρει και το παραπέρα μεγάλωμά τους. Με την αφαίρεση πράσινων μερών από τα φυτά σταματούμε, όπως είναι γνωστό, τη λειτουργία της φωτοσύνθεσης, δηλαδή τη φυτική παραγωγή και αύξηση. Οι μερακλήδες που τρώνε πνευμόνια στο κοκορέτσι (... από ντόπια —στην κυριολεξία— κατσίκια) ας έχουν υπόψη τους ότι καταναλώνουν... πνεύμονες πρασίνου. Ιδιαίτερα στην περίπτωση που η βόσκηση γίνεται σε περιοχές που κάηκαν πρόσφατα οι καταστροφές είναι ανυπολόγιστες και μη αντιστρεπτές!

Έχοντας υπόψη τον ορυμαγδό των επισημων διακηρύξεων και δηλώσεων για τις αναδασώσεις της περιοχής των Αθηνών με τη δημιουργία πάρκων αναψυχής με καταράχτες, ζωολογικούς και βοτανικούς κήπους και πάει λέγοντας (... από μελέτες σκίζουμε!) τον τελευταίο χειμώνα είχα μια ακόμη οδυνηρή έκπληξη. Ελέγχοντας τις περιοχές που κάηκαν το '81 και '82 στην Κηφισιά και την Πολιτεία άκουσα ξαφνικά κουδούνια από γίδια. Η τρομάρα μου ήταν ακόμη μεγαλύτερη όταν βρέθηκα ανάμεσα σ' εκατοντάδες γίδια που έβοσκαν στην καμένη περιοχή! Η βουκολική ατμόσφαιρα που υπήρχε (... απορώ πως δεν άρχισαν, με πρωτοβουλία τοπικών πολιτιστικών συλλόγων, γιορτές κτηνοτροφίας στην Κηφισιά!) μ' έκανε, παρόλο που δεν είμαι ασυνήθιστος σε τέτοιες εκπλήξεις, ν' αναρωτιέμαι για το αν βρίσκομαι στην Πολιτεία ή στον Παρνασσό!

Σ' όσους θεωρούν όσα γράφω υπερβολές τους προτείνω και μια βόλτα στη Βάρη, γύρω από την σχολή Ευελπίδων στις πρόσφατα καμένες περιοχές. Κι εκεί η βοσκή είναι κοινή πρακτική. Αν νομίζουν ότι θα κουραστούν εκεί μακριά μια βόλτα στις... αναδασωμένες περιοχές του Αιγάλεω θα τους βεβαιώσει. Ο

τσομπάνος, λέγεται Σκαφτούρος και διαθέτει πολλά γιδοπρόβατα.

Θα ήθελα να γνωρίζω, υποθέτω το ίδιο και όσοι διαβάζουν τις δηλώσεις των αρμόδιων και πληρώνουν για τις αναδασώσεις, ποιοι επέτρεψαν τη βόσκηση στις καμένες και στις αναδασωμένες περιοχές. Το απίστευτο αυτό γεγονός το θεωρώ μνημείο ανεπάρκειας, κοροϊδίας, ανοησίας και πρόκλησης. Δεν είναι δυνατόν από τη μια μεριά να ξοδεύουμε τεράστια ποσά για αναπλάσεις και ξαναπρασινίσματα και από την άλλη να έχει πηξει η Αθήνα στις στάνες (... μήπως φταίει η αστυφιλία των... τσομπάνων;). Δεν είναι δυνατόν να έχουμε μετατρέψει το Πεντάγωνο σε στρατηγείο πουρναροκαπνισμένων στρατιωτικών, να κινητοποιούμε το στρατό (... αντί για όπλα σε λίγο θα μοιράζουμε ποτιστήρια), να επικηρύσσουμε τους εμπρηστές, να μιλάμε για περιβαλλοντική προστασία και συγχρόνως τα γίδια να βόσκουν ανενόχλητα παντού.

Μήπως έδρασαν, στο Υπουργείο Γεωργίας, οι παραινέσεις της Πρωθυπουργικής ομιλίας στα Γιάννενα, για την αύξηση της κτηνοτροφίας; Σ' αυτή την περίπτωση γιατί αφήνουν ανεκμετάλλευτο τον Εθνικό Κήπο, την Ακρόπολη και το Πεδίον του Άρεως; Θα ήταν, πιθανότητα, αποδοτικότατη η βόσκηση σ' αυτά. Ίσως χρειαστεί να μετατραπούν μερικά θερινά θέατρα σε στάνες, αλλά δεν νομίζω ότι θα χρειαστούν μεγάλες μετατροπές!

Ν.Σ. Μάργαρης

Επανεγγραφές

Ας υποθέσουμε ότι κάποιος πέρασε τη μισή ζωή του πιστεύοντας ότι είναι άσχημος κι αντιπαθητικός, ότι όταν ήταν παιδί δεν τον δεχόταν στα ομαδικά παιχνίδια και ότι τώρα, για να τον δέχονται στις διάφορες κοινωνικές ομάδες, πρέπει να υποδύεται τον κατάλληλο ρόλο. Ένα πρωινό, ωστόσο, ο ανασφαλής κοινωνικός τύπος μας ξυπνά αλλιώς. Αλλάζει χτένισμα, ξυρίζει το μουστάκι

που ισορροπούσε την εξέχουσα μύτη του, φορά ρούχα που του άρεσαν αλλά τα 'χε παρατήσει στην ντουλάπα. Από εκείνη τη μέρα χρησιμοποιεί όλο και περισσότερες λέξεις κι εκφράσεις της γαλιάς του, αναφέρει περιστατικά απ' τη ζωή του που δεν τον κολακεύουν αλλά τώρα πια που τα ξεπέρασε είναι γλαφυρά. *Παίζοντας το ρόλο του εαυτού μας, λένε οι ψυχαναλυτές, είμαστε πιο αληθινοί, πιο βέβαιοι για τον εαυτό μας, και πιθανότατα: πιο πετυχημένοι.* Μια μικρή επιτυχία που τονώνει το ηθικό, ή μια απογοήτευση που δημιουργεί ανάγκη για καινοτομίες, ή έστω η μίμηση της ανάλογης επιτυχίας του γείτονα, είναι οι αφορμές για τέτοια ξεκινήματα.

Πόσο πολύ ισχύει το παραπάνω μοντέλο σε άλλες κλίμακες, είναι το ζητούμενο αυτού του κειμένου. Ας δούμε μερικά πρόσφατα συμπτώματα:

- Τα γύφτικα τραγούδια που ταλάνιζαν τ' αυτιά μας στη δεκαετία του εξήντα, ξαναμπάνουν στην επικαιρότητα με τον Σαββόπουλο και τον Ρασούλη.

- Τα ρεμπέτικα εκτιμήθηκαν από την διάνοηση του αστικού χώρου στη δεκαετία του πενήντα, κι από τότε διέγραψαν ήδη δυο τρεις κύκλους διαδοχικών επανεκτιμήσεων.

- Η χριστιανική ορθοδοξία που κατά παράδοση ενδιέφερε τη δεξιά, τους θεολόγους κι ορισμένους διανοούμενους των ενοχών, γίνεται στον χώρο της αριστεράς συρμός.

- Η καθαρεύουσα είχε για εκατό χρόνια τώρα φίλους τους θεολόγους, τους στρατιωτικούς, τους συντηρητικούς πολιτικούς κτλ. Τώρα που η δημοτική και το μονοτονικό επιβλήθηκαν, όλο και περισσότερες φωνές ακούγονται για μια *εθνική κληρονομιά που δεν πρέπει να πετιέται έτσι άκριτα.* Στον προφορικό —και σιγά σιγά και στον γραπτό λόγο— πολλοί λογοτέχνες στολίζουν το λόγο τους με καθαρευουσιάνικες εκφράσεις.

Προηγήθηκαν στον μεσοπόλεμο και τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια:

- Η επανεκτίμηση της βυζαντινής τέχνης από τους Βασιλείου, Τσαρούχη, Πικιώνη, Μιχελή. Λίγο πριν ο Κόντογλου κι ο Παρθένης.

- Η επανεγγραφή των δημοτικών μουσικών μοτίβων απ' τον Καλομοίρη, Σκαλκώτα, κ.ά.

Κάθε εποχή ξαναγράφει την Ιστορία, συνηθίζουν να λένε οι ιστορικοί. Και το πνεύμα της επανεκτίμησης είναι κάθε φορά ένα μέτρο της εποχής. Δεν πρόκειται ασφαλώς για μια ρομαντική διάθεση ούτε και για μόδα. Κάποιοι κύκλοι κλείνουν κάθε φορά, κάποια διεργασία ολο-

κληρώνεται, κάποιες αξίες που ελευθερώθηκαν ζητούν την επανεξέτασή τους. Και αυτή η δουλειά γίνεται αδιάλειπτα εδώ και αιώνες, σ' άλλη κλίμακα κι άλλη ένταση κάθε φορά. Το ζήτημα λοιπόν δεν είναι αν αυτό πρέπει να γίνεται, αλλά σε ποιες ιστορικές στιγμές γίνεται και ποιες είναι κάθε φορά οι αξίες που επανεκτιμώνται κι επανεγράφονται σ' ένα νέο σύστημα. Από που τις δανειζόμαστε κάθε φορά. Γιατί αυτές κι όχι άλλες, και ποια είναι η νέα μορφή τους.

Στην προκειμένη περίπτωση το βασικό ερώτημα είναι το πρώτο: *Πρόκειται για ένα εσωτερικό δάνειο ή για ένα δάνειο από το εξωτερικό, ή μήπως είναι ένα κονσόρτσιουμ ξένων τραπεζών κι ελληνικών κεφαλαίων;* Αυτός ο παραλληλισμός, όσο κι αν είναι αθέμιτος και σχηματικός, βοηθά πολύ να πάμε παρακάτω: Είδαμε ποτέ καμιά χώρα να παίρνει εξωτερικό δάνειο, πριν ψαχτεί για να δει τι έχει και τι της λείπει; Γιατί στα οικονομικά το πράγμα είναι προφανές και στα πολιτιστικά βρίσκουμε σωρό λόγους να το ειρωνευθούμε; Αν οι εγχώριες βιοτεχνίες βγάζουν προϊόντα που μας κάνουν γιατί να καταναγκάζομαστε στον εθισμό των ξένων;

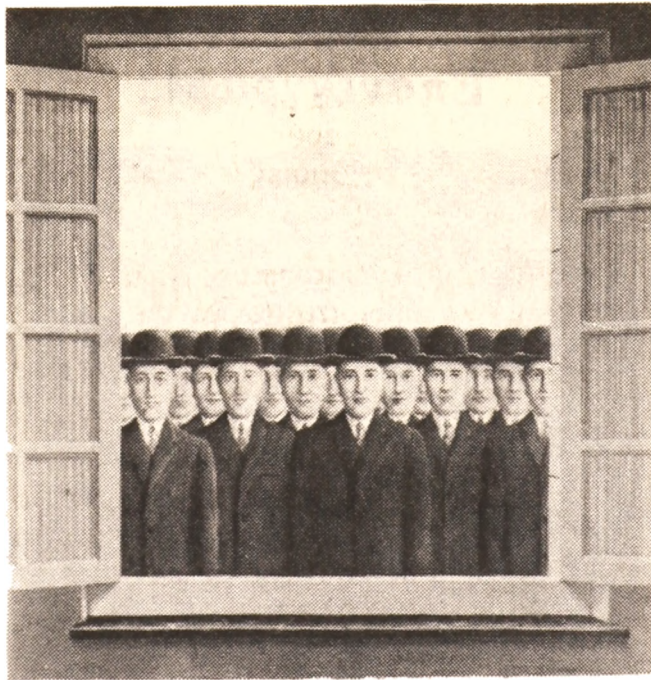
Δεν θα 'πρεπε η ελληνική διανόηση να 'χει μελετήσει το παρελθόν της πριν ασχοληθεί με τα κείμενα κάθε Γάλλου διανοητή «που ανδρώθηκε στα γεγονότα του Μάη»; Ποιος θα αναζητήσει τους ελλείποντες κρίκους ανάμεσα στον Πανσέληνο, τον Π. Ζωγράφο και τον Θεόφιλο, ανάμεσα στη βυζαντινή μουσική, τον ανατολίτικο αμανέ και τα ρεμπέτικα, ανάμεσα στους στωϊκούς, τους σχολαστικούς και τους σύγχρονους σημειολόγους; Δεν είναι μονάχα που οι ίδιοι οι ξένοι από έλληνες περιμένουν αυτές τις μελέτες, εφ' όσον εμείς είμαστε οι κατεξοχήν αρμόδιοι. Μελετώντας το παρελθόν μας, περνώντας το στα αιτήματα του παρόντος, ουσιαστικά αυτοπροσδιορίζουμε το σημερινό μας πρόσωπο. Χρησιμοποιώντας στη σημερινή τέχνη όποια στοιχεία απ' το παρελθόν δένουν με τις σημερινές αναζητήσεις, ο δημιουργός εκφράζει τον εαυτό του και τον κόσμο με αλήθεια και γνησιότητα. Έτσι δεν κρατήθηκε εξάλλου η πολιτιστική συνέχεια σ' όλες τις κοινωνίες; Σήμερα τα ρεμπέτικα, τα γύφτικα, χθες τα δημοτικά και η βυζαντινή ζωγραφική, αύριο ίσως η οπερέτα, τα στρατιωτικά εμβατήρια, οι φαναριώτες λογοτέχνες. Σήμερα η ορθοδοξία, αύριο ίσως ο Περικλής Γιαννόπουλος, ο Αβροτέλης Ελευθερόπουλος, ο Θεόφιλος Βορές. Για πολλούς αιώνες μετά την Αναγέννηση η ευρωπαϊκή τέχνη δεν ήταν παρά ένα επάλληλο ξαναχώνεμα του εαυτού της.

Στράφηκε προς τα έξω για πολιτιστικά δάνεια, μόνο αφού έψαξε καλά καλά τις τσέπες της.

Μόνο που το παιχνίδι αυτό απαιτεί θάρρος κι αλήθεια. Να μην ανακαλύπτουμε τα ρεμπέτικα και τα γύφτικα γιατί κάτι ανάλογο έγινε με το αμερικανικό μπλουζ. Να μην παρουσιάζονται τα λογοτεχνήματα του περιθώριου μετά τις μεταφράσεις του Μπουκόφσκι και του Κέρουακ, και να ξεχνάμε τον Δημοσθένη Βουτυρά. Να μην θυμόμαστε την καθαρεύουσα τώρα που η κατεστημένη γλώσσα έγινε η μονοτονική δημοτική. Να μην καταπιανόμαστε με την Ορθοδοξία εκατό χρόνια μετά τις αντίστοιχες μελέτες του Βέμπερ για τις σχέσεις του προτεσταντισμού και καπιταλισμού. Παρεμβαίνοντας στα πράγματα πριν περάσουν στο περιθώριο της Ιστορίας, μπορεί κανείς να συντελέσει στη διαμόρφωσή τους και να μην αρκείται στην συντήρηση και «αναπαλαιώση» του υλικού. Κι έτσι ίσως να πείθει όλους κι όχι μόνο τους συμπαθούντες τέτοια εγχειρήματα. Γιατί τα όρια ανάμεσα στη μόδα, την απόπειρα πρωτοτυπίας και τη γνήσια αναζήτηση, είναι πολύ ρευστά, δυστυχώς.

Χάρης Καμπουρίδης

Δεκαπενταύγουστο με τους συντοπίτες μου

Το Δεκαπενταύγουστο πήγα στον τόπο μου. Πήγα να βρω τον τόπο και τους συντοπίτες μου. Κουβαλούσα καλά εφόδια: μνήμες και στίχους του ποιητή. Αλλά είχαν χτιστεί τα χωράφια. Δεν σκόνταψα στους παλιούς δρόμους κι είχαν χαθεί τα όσα αναζητούσα. Αλλά δεν με πείραξαν αυτά. Το είχα πληροφορηθεί και το

περίμενα.

Περπάτησα στον τόπο μου. 'Αγνωστες φυσιογνωμίες' οι παλιές κουράστηκαν κι όσες νέες συνάντησα είχαν κλειστεί στις δικές τους αγωνίες. Αναπαυμένοι, αποκληρωμένοι οι παλιοί, οι φίλοι μου. Κοιμούνται τα μεσημέρια μέσα σε μεγάλες πλαστικές σκηνές και τρέχουν τ' απογέματα με γρήγορες πλαστικές βάρκες. Ξεδιψούν πίνοντας από πλαστικά παγούρια. Δεν σκόνταψα σε γυναίκες με μαντήλια. Δεν βρήκα τη γενιά μου και δεν συναντήθηκα με τη νεότερη. Βρήκα τους συντοπίτες μου τριγυρισμένους από τουρίστες.

Στα καφενεία και τις πιτσαρίες δικοί μας και ξένοι σε δυο μεγάλες ομάδες που περιεργάζονταν και παρατηρούσαν οι μεν, τους δε. Η σχέση ήταν συναλλαγή' τραπεζάκια για δύο, τραπεζάκια για τέσσερεις, τραπεζάκια για έξι. Μιλήσαμε ζωηρά μόνο στο βενζινάδικο, στην ουρά για τα εισιτήρια της επιστροφής, για τη διεκδίκηση της θέσης μας στο βαποράκι.

Τραπεζάκι για έξι. Εμείς, οι ελληνοαμερικάνοι, οι συντοπίτες μου' όλοι ένα σόι. Επιδείχτηκα εγώ ο πρωτευουσιάνος. Επιδείχτηκε ο ελληνοαμερικάνος. Επιδείχτηκε ο συντοπίτης μου: διαθέτει επιτέλους τα αγαθά που εμείς, με το ξεθυμασμένο μας μεγαλείο, έχουμε ήδη κατακτήσει από καιρό.

Συζήτηση του δεκαπενταύγουστου: Το φεστιβάλ νεολαίας στο πάρκο, το οργανωμένο γκρουπ των απόδημων επισκεπτών, η διαπίστωση πώς σήμερα η ζωή έγινε ξεκούραστη, και εύκολη.

Ας είναι καλά το Δεκαπενταύγουστο' χρυσή ευκαιρία και ειδωθήκαμε επιτέλους όλοι μαζί και συζητήσαμε. Κι ας μην έχουμε πια τίποτα να πούμε για να κρυφακούσουν οι νεότεροί μας.

Η «επαρχία», ο τόπος μας αναστενάζει. Όλο το χρόνο κοιμάται το καλοκαίρι αποχαυνώνεται. Οι συντοπίτες μου είναι πια ένα με το σκηνικό του τοπίου που χτίστηκε. Δεν αναγνωρίζω τον τόπο ούτε το τοπίο. Τα τοπία δεν έχουν πια ιστορία. Οι άνθρωποι ξέχασαν τις ιστορίες που έλεγαν οι πέτρες και τα χαλάσματα. Φεύγουνε όλα απ' τη μνήμη. Καταχωρήθηκαν πάντως στους τουριστικούς οδηγούς και εκφωνούνται από τα χείλη των ξεναγών' με το μικρόφωνο στο πούλμαν που τριγυρίζει στους δρόμους με τους απόδημους σε tour by night - ή by day.

Χρήστος Νησιώτης

Αμυντικές δαπάνες

Προβληματική διαχείριση

του Απ. Αποστολόπουλου

Το Ισραήλ στον τελευταίο πόλεμο με τους Άραβες τους προμήθευε σφαίρες. Και εξηγούσαν ψύχραιμα οι Ισραηλινοί ότι σφαίρες, οι Άραβες, θα έβρισκαν οπωσδήποτε στη διεθνή αγορά. Ήταν λοιπόν μια ακόμα ευκαιρία, που δεν έπρεπε να χαθεί, για να ενισχύσουν την πολεμική τους βιομηχανία που, αυτή, στήριζε τις νίκες τους.

Η ιδεολογία ενώνει και εμψυχώνει. Η βιομηχανία —η οικονομία ευρύτερα— στηρίζει. Η εθνική ανεξαρτησία έχει, και αυτή, δύο πόδια.

Στην επικαιρότητα αυτή τη στιγμή βρίσκεται η «αγορά

του αιώνα». Εκατό ίσως και περισσότερα μαχητικά αεροσκάφη ετοιμάζεται να πληρώσει η χώρα για να εκσυγχρονίσει την αεροπορία μας. Ταυτόχρονα γίνεται και πάλι λόγος για την Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία. Για ελλείμματα και αδυναμίες, οργανωτικές και άλλες. Ακόμα πρόβλημα φαίνεται να υπάρχει στη Γενική Τράπεζα.

Η οικονομική πλευρά της εθνικής ανεξαρτησίας δεν είναι μόνο ουσιαστική είναι και περίπλοκη. Οι διθύραμβοι για το αξιόμαχο των Ενόπλων Δυνάμεων έχουν εύγλωττο αντίλογο στους φαντάρους που αυτοκτονούν.

Η προβληματική ΕΑΒ

Είναι ασφαλώς λιγότερο απλό να μιλήσει για «σαμποτάζ» στην ΕΑΒ όταν γνωρίζει κανείς πως από τη στιγμή που γράφτηκε η πληροφορία, τον περασμένο Απρίλιο, Αραβικές χώρες που είναι πελάτες της ή θέλουν να γίνουν ζητούν πριν από όλα το σχετικό φάκελο για να δουν τι θα κάνουν.

Παράλληλα πιστεύουμε ότι όλα δεν είναι εθνικά μυστικά. Ακόμα και όταν αφορούν το στρατό. Και ιδίως τα οικονομικά του. Γιατί αυτά αφορούν τελικά τη διαχείριση της κάθε κυβέρνησης. Πεπραγμένα που όλοι μπορούν και πρέπει να γνωρίζουν.

Στην ΕΑΒ δεν μπορεί κανείς να πει ότι ευτύχησε η «Νέα Δημοκρατία».

Παρέδωσε μια κρίσιμη βιομηχανία σε ξένη εταιρία τη γνωστή Λόκχεντ. Σύντομα η ΕΑΒ πήρε το δρόμο πολλών άλλων ελληνικών βιομηχανιών. Έγινε μια ακόμα προβληματική επιχείρηση. Πληθώρα υπαλλήλων με πλειοψηφία των διοικητικών έναντι του τεχνικού προσωπικού, και τη Λόκχεντ να υποστηρίζει ότι υπήρχαν πολιτικές πιέσεις για τις προσλήψεις. Φιλοδοξίες που οδήγησαν σε επενδύσεις ατυχείς. Όπως στο τμήμα ηλεκτρονικών. Όπου σχεδόν μοιραία πληρώθηκαν πολλά χρήματα, αλλά όχι ίσως αρκετά, για να αποκτηθεί μια τεχνολογία που ταχύτατα ξεπεράστηκε. Και το τμήμα αυτό είναι τώρα υποβαθμισμένο και υποαπασχολούμενο.

Δεν είναι όμως το πιο ασήμαντο ότι η «ΝΔ» παρέδωσε μια βιομηχανία ελλειμματική χωρίς πολλές ελπίδες να συνέλθει, έστω και με ένα όντως μακροπρόθεσμο πρόγραμμα.

Αυτή τη στιγμή η ΕΑΒ έχει συνολικό έλλειμμα που φαίνεται να ξεπερνάει τα 30 δις δραχμές, ενώ μόνο για φέτος υπολογίζεται ότι το έλλειμμα της θα υπερβεί τα 12 δις δραχμές.

Αυτή τη στιγμή η ΕΑΒ οφείλει σε ξένες

Τράπεζες 320 εκ. δολάρια, ενώ στις ελληνικές τράπεζες οφείλει γύρω στα 10 δις δραχμές.

Η εικόνα συμπληρώνεται, χωρίς ανάγκη άλλων σχολίων, με το γεγονός ότι η ΕΑΒ πληρώνει σε τόκους σε ξένες τράπεζες (δηλαδή πληρώνει σε συνάλλαγμα) ετησίως 7,5 δις δραχμές.

Και το αποκορύφωμα: Για κάθε δραχμή που αυξάνεται το δολάριο αυξάνεται ταυτόχρονα το χρέος της ΕΑΒ κατά 400 εκ. δραχμές ετησίως, χρέος πληρωτέο σε συνάλλαγμα.

Αποτέλεσμα: Κάποια στιγμή, όταν ανέλαβε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, ζήτησαν οι αρμόδιοι οικονομικοί υπουργοί από το ΔΣ της ΕΑΒ να αποφανθεί πότε, επιτέλους, και με ποιο τρόπο, η ΕΑΒ θα μπορούσε να φθάσει σε σημείο μηδέν. Να μην κερδίζει αλλά και να μην χάνει. Πότε δηλαδή η ΕΑΒ θα μπορούσε να γίνει ανταγωνιστική με άλλες όμοιες εταιρίες άλλων χωρών.

Η απάντηση χρειάστηκε κάποια μελέτη. Όταν έγινε επικράτησε θλίψη. Για να φθάσει σε σημείο να ισοσκελίζει τον προϋπολογισμό της χωρίς τα δεκανίκια του Δημοσίου η ΕΑΒ θέλει πολύ περισσότερα χρόνια από τη ζωή μιας ή και δύο κυβερνήσεων περισσότερες από τις δύο τετραετίες που επιθυμεί το ΠΑΣΟΚ και υποστηρίζει ότι θα του χρειαστούν για να φθάσει στο σοσιαλιστικό μετασχηματισμό.

Η ΕΑΒ θέλει γύρω στα δέκα χρόνια, με ευνοϊκές συνθήκες και σωστή πολιτική, σωστή και ενιαία, για να υπάρχουν ελπίδες να ορθοποδήσει.

Είναι φυσικό, αν αναλογισθεί κανείς ότι τώρα μια εργατώρα έχει κόστος στην ΕΑΒ 7.500 δραχμές ενώ σε αντίστοιχες βιομηχανίες του εξωτερικού η εργατώρα κοστίζει μόνο 2.500 δραχμές.

Υπολογίσθηκε λοιπόν ότι τώρα η ΕΑΒ φθάνει σε ένα μάξιμουμ 2,3 εκ. εργατώ-

ρες το χρόνο. Σε πέντε χρόνια μπορεί να προσθέσει άλλο ένα εκατομμύριο και κάτι εργατώρες. Και για να φθάσει σε νεκρό σημείο, να ισοσκελίζει δηλαδή τον προϋπολογισμό της πρέπει να προστεθούν δύο ή και τρεις φορές παραπάνω εργατώρες.

Συμπέρασμα. Ήταν λάθος η πολιτική δανεισμού από τις ξένες τράπεζες. Τα δάνεια έπρεπε να γίνουν στην εσωτερική χρηματαγορά. Αποτέλεσμα. Η ΕΑΒ δεν μπορεί ούτε σε πέντε χρόνια να καλύψει το βάρος των συναλλαγματικών διαφορών —το βάρος που προκύπτει στους τόκους δηλαδή από την αύξηση του δολαρίου. Και τούτο πριν το δολάριο εγγίσει το κατωστάρικο...

Ότι η ΕΑΒ οικονομικά δεν είναι βιώσιμη το δείχνει ένας ακόμα αριθμός. Ο προϋπολογισμός για φέτος ήταν, οι δαπάνες 15 δις δραχμές και τα έσοδα μόνο 6 δις δραχμές...

Ο δρόμος της εξυγίανσης, μακρύς και δύσκολος ίσως και αμφίβολος, θα μπορούσε να φθάσει σε ένα τέρμα, όπως λένε οι πληροφορίες μας, αν:

- Σταματούσαν εντελώς τα δάνεια από το εξωτερικό.
- Γινόταν αντικατάσταση των δανείων, από συνάλλαγμα σε δραχμές. Για να γίνει αυτό θα έπρεπε να μεσολαβήσει και να αναλάβει τα χρέη σε συνάλλαγμα μια τράπεζα, η Εθνική ή η Τράπεζα της Ελλάδος. Πράγμα δύσκολο με τα σημερινά δεδομένα. Όταν δηλαδή η ίδια η Εθνική κινδυνεύει να γίνει και αυτή προβληματική από τη χρηματοδότηση των άλλων προβληματικών επιχειρήσεων.
- Και τέλος απαιτείται να γίνει αύξηση, γενναία και πραγματική, του μετοχικού κεφαλαίου της ΕΑΒ που τώρα είναι 1750 εκ. δραχμές. Το 1981 είχε αποφασισθεί μία αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου κατά 4,5 δις δραχμές. Αλλά οι μέτοχοι, Υπουργεία Εθνικής Αμύνης και Εθνικής Οικονομίας και η ΕΤΒΑ δεν κατέβαλλαν ποτέ αυτά τα χρήματα.

Η εκτίμηση όμως είναι ότι χρειάζονται πολύ περισσότερα. Το μετοχικό κεφάλαιο πρέπει να φθάσει γύρω στα 12 δις δραχμές. Οικονομικοί κύκλοι υποστηρίζουν πως η σχέση του ίδιου κεφαλαίου με το κεφάλαιο που προέρχεται από δανεισμό πρέπει να είναι 1:3 σε μια υγιή επιχείρηση.

Τώρα είναι 1:13!

Σ' αυτή τη σύντομη φωτογραφία οπωσδήποτε περιληπτική, και ελάχιστα σφαιρική της οικονομικής κατάστασης της ΕΑΒ, το βάρος φαίνεται να πέφτει ολόκληρο στη χθεσινή κυβέρνηση.

Και το ΠΑΣΟΚ;

Δεν φαίνεται όμως ότι το ΠΑΣΟΚ ακολούθησε μια πιο φρόνιμη στάση. Ως τώρα έχουν αλλάξει τρεις διοικήσεις στην ΕΑΒ. Θα επιχειρήσουμε να επανέλθουμε ίσως με περισσότερα στοιχεία και πάντως με μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα κάποια άλλη στιγμή.

Τώρα μπορούμε μόνο να προσεγγίσουμε το θέμα με ένα μόνο παράδειγμα βάζοντας σε παρένθεση το γεγονός ότι είναι άγνωστο αν εφαρμόζεται ένα κάποιο πρόγραμμα συστηματικά για την οικονομική εξυγίανση της εταιρίας από τη νέα Διοίκηση.

Η προηγούμενη Διοίκηση βαρύνεται με το ότι κατήργησε τον κανονισμό βάση του οποίου ρυθμίζονται οι προαγωγές του προσωπικού. Ο κανονισμός αυτός αντέγραφε το βρετανικό πρότυπο και παρά τις παραβιάσεις και παρεκλίσεις —για λόγους ρουσφετολογικούς, σύμφωνα με τις πληροφορίες μας— έδινε πάντως μία βάση και κάποια σταθερά κριτήρια.

Αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει κανένα κριτήριο. Καλλιεργήθηκε έτσι ένα κλίμα κλικας, ευνοιοκρατίας και ετσιθελισμού, που αναπόφευκτα θα διατηρείται άσχετα από την καλή θέληση των νέων Διοικητών. Όπως όμως λέγεται και η νέα Διοίκηση πάσχει. Διερωτώνται οι υπάλληλοι πώς ένας πρόεδρος μπορεί να κρύβεται πίσω από τις κολώνες για να παρακολουθεί αν ερ-

γάζονται οι υπάλληλοι και ταυτόχρονα να διατηρεί το κύρος του. Κύρος που πρέπει να το έχει ολόκληρο και αλώβητο όταν συνεδριάζει με εκπροσώπους κρατών ή μεγάλων εταιριών για παραγγελίες δισεκατομμυρίων. Δεν θα πρέπει να έχει τη νοοτροπία επιστάτη ή έστω στρατηγού σε επιθεώρηση Συντάγματος νεοσυλλέκτων.

Τα αεροσκάφη

Η ιστορία της αγοράς των αεροσκαφών είναι λίγο πολύ γνωστή από όσα έχει γράψει ο Τύπος. Θα περιοριστούμε εδώ σε μερικές επισημάνσεις.

Η πιο πρόσφατη πληροφορία αναφέρει ότι ο κ. Αρσένης προβληματίσε τον πρωθυπουργό όταν κάπως κοφτά του είπε πως η χώρα δεν μπορεί να μπει στο χορό των δισεκατομμυρίων που χρειάζονται για την αγορά των μαχητικών αεροσκαφών. Ίσως η παρατήρηση του κ. Αρσένη δεν ματαιώνει την αγορά τους. Υπάρχουν ισχυροί λόγοι Άμυνας και πολιτικής ώστε να έρθουν σε δεύτερη μοίρα τα οικονομικά. Όμως θα πρέπει να αναρωτηθεί κανείς με σοβαρότητα πώς θα βρεθούν αυτά τα χρήματα. Διότι μια ένταση της λιτότητας ή / και ένας δανεισμός της χώρας για την εξεύρεση των χρημάτων θα μας γονάτιζε στους δανειστές που ίσως πέρα από τους οικονομικούς όρους θα είχαν και πολιτικές υποδείξεις να μας κάνουν.

Πάντως γεγονός είναι ότι το ΚΥΣΕΑ καθυστερεί να συνεδριάσει για να αποφασίσει επί του θέματος. Και όπως ανακοινώθηκε θα χρειασθούν περισσότερες από μία συνεδριάσεις για να βγάλει την τελική απόφαση. Άγνωστο πότε.

Μια δεύτερη επισημάνση. Πολλοί σημειώνουν ότι η Τουρκία τηρεί αιδήμονα θωπή αν θα αγοράσει και αυτή αεροσκάφη. Προβλέπεται ότι περιμένει να κάνουμε εμείς το πρώτο βήμα. Για να αγοράσει μετά και αυτή τους ίδιους τύπους. Αν αυτό έχει κάποια βάση τότε με δεδομένο την ευνοϊκή μεταχείριση της Τουρκίας από το σύνολο της Δύσης θα πρέπει να ληφθεί υ-

πόψη και στο ίδιο το θέμα της πραγματοποίησης της αγοράς αλλά και στον τύπο ενδεχομένως των αεροσκαφών που θα αγορασθούν —υπάρχουν αεροσκάφη που η Τουρκία επειδή θα πρέπει να τα πληρώσει σε μετρητά δεν θα μπορεί να τα πάρει ενώ εμάς θα μας εξυπηρετούν στις αμυντικές μας ανάγκες;

Έμπειροι αξιωματικοί της αεροπορίας και άλλοι αρμόδιοι παράγοντες αναγνωρίζουν ότι από τη στιγμή της υπογραφής της συμβάσεως ως τη στιγμή της παραλαβής του πρώτου αριθμού αεροσκαφών θα μεσολαβήσει ένα διάστημα ενός έως δύο χρόνων. Αν η σύμβαση υπογραφεί δηλαδή στο τέλος του χρόνου τότε θα παραλάβουμε μερικά από τα 100 αεροσκάφη το 1985. Και όταν η παραγγελία ολοκληρωθεί η τεχνολογία τους θα είναι πλέον συζητήσιμη. Αυτός ήταν και ένας λόγος που η Αεροπορία επέμενε πως η παραγγελία έπρεπε να έχει γίνει το αργότερο ως το τέλος του 1982...

Τρίτο σημείο. Οι αντισταθμιστικές εισφορές. Θέμα περίπλοκο. Ο Καναδάς που παρήγγειλε το 1981 138 αμερικανικά αεροσκάφη και τα πλήρωσε 2,5 δις δολάρια, μελετούσε επί τρία (3) χρόνια τις αντισταθμιστικές εισφορές για να επιλέξει αυτές που ήθελε. Και η Αυστραλία έκανε τέσσερα ολόκληρα χρόνια για να αποφασίσει πάνω στο ίδιο ζήτημα.

Ο Καναδάς για να αναφέρουμε ένα μόνο σημείο από το σύνολο των αντισταθμιστικών εισφορών εξασφάλισε επενδύσεις στον τουριστικό τομέα και ταυτόχρονα την υποχρέωση των Αμερικανών να στέλνουν ένα συγκεκριμένο αριθμό τουριστών στον Καναδά ως το... 1995. Το σύνολο των Αμερικανικών επενδύσεων στον τουριστικό τομέα έφθασε τα 2,9 δις δολάρια. Σημειώνεται ότι οι Αμερικανοί δέχθηκαν να επενδύσουν περισσότερα χρήματα από όσα εισέπραξαν γιατί οι Καναδοί θα ξοφλήσουν τα αεροσκάφη με τη τελευταία παραλαβή το 1985 ενώ οι αμερικανικές επενδύσεις θα κλιμακωθούν σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΣΕΙΡΑ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ»

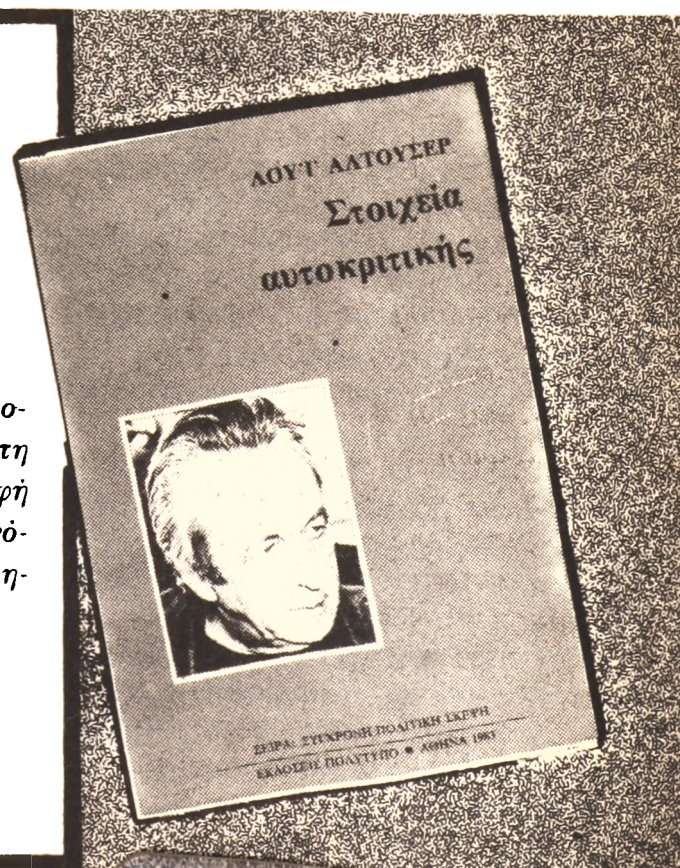
Επιμέλεια σειράς: Τάκης Καφετζής

ΛΟΥΓ' ΑΛΤΟΥΣΕΡ Στοιχεία αυτοκριτικής

Για την καταγωγή, την αναγκαιότητα και τον κριτικό επαναπροσδιορισμό της «επιστημολογικής τομής» • για την επιστήμη, την «ιδεολογία» και τις σχέσεις της μέσα στη «θεωρία» • για τον στρουκτουραλισμό και τις περιπέτειές του στη μαρξιστική μεταγραφή του • για τους λόγους και την αναγκαιότητα της ανάγνωσης του Μαρξ μέσα από τον Σπινόζα • για τον επιστημονικό προσδιορισμό των φιλοσοφικών «τάσεων» • για την επανεκτίμηση του «νεαρού Μαρξ».

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: Εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» Μαυρομιχάλη 9, Τηλ. 3607744 — 3639962
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σια ΟΕ, Τσιμισκή 78, Τηλ. 279.720

Και η ελληνική πρακτική; Για την αγορά των Μιράζ που ήδη διαθέτει η αεροπορία μας υπογράφηκε η συμφωνία για την αγορά τους και αφέθηκε για μετά το θέμα των αντισταθμιστικών εισφορών. Αποτέλεσμα: Η Ντασσώ μας πρόσφερε από θέση ισχύος πλέον και χωρίς δυνατότητα επιλογής από την πλευρά μας μια ορισμένη τεχνολογία που για να την αξιοποιήσει η ΕΑΒ θα έπρεπε να κάνει πολλαπλάσιες επενδύσεις. Η ΝΔ έχασε μία ακόμα μάχη γιατί απλώς δεν φαίνεται να την έδωσε.

Με το ΠΑΣΟΚ τα πράγματα δεν φαίνεται να πηγαίνουν καλύτερα. Υπεύθυνος ως φαίνεται ο ίδιος άνθρωπος που κατήγγεισε και τον κανονισμό προαγωγών...

Συγκροτήθηκε μία επιτροπή για να μελετήσει μέσα σε ελάχιστους μήνες ποιες αντισταθμιστικές προσφορές συμφέρουν την Ελλάδα δεδομένου ότι έτσι μπορεί να γίνει μεταφορά τεχνολογίας με ευνοϊκούς όρους για τη χώρα.

Η επιτροπή εργάστηκε και κατέληξε σε κάποια στιγμή να αναγνωρίσει με απόλυτη εντιμότητα ότι τα μέλη της δεν μπορούν να αποφασίσουν γιατί δεν διαθέτουν την απαιτούμενη κατάρτιση. Και ζήτησε να προσληφθούν ξένοι ειδικοί. Η άμεση αντίδραση του Προέδρου του Δ.Σ. ήταν να προτείνει την πρόσληψη 3-4 Αμερικανών κοστολόγων για να επιλέξουν αυτοί ποιες αντισταθμιστικές εισφορές συμφέρουν την Ελλάδα. Παρατηρήθηκε τότε, ότι δεν είναι δυνατόν να προσληφθούν μόνο Αμερικανοί αφού δύο ενδιαφερόμενες εταιρίες ήταν αμερικανικές και ότι θα έπρεπε να προσληφθούν τουλάχιστον και κάποιοι Ευρωπαίοι. Η απάντηση ήταν πως δεν υπήρχαν πρόχειροι εκείνη τη στιγμή... Αυτά όλα όμως είναι που μυρίζουν περίεργα... Ποια εν πάση περιπτώσει είναι η πρότασή τους; Ολοκληρώθηκε;

Η κυβέρνηση τονίζει και δίκαια πως στην υπόθεση των αεροσκαφών παίζονται τεράστια ποσά και συμφέροντα. Και ότι όλοι θα πρέπει να προσέχουν...

Τελευταίο αλλά όχι όπως λένε και έσχατο είναι το θέμα ποια αεροσκάφη θα α-

γορασθούν, ποιοι τύποι.

Τα κριτήρια είναι δύο. Τα πολιτικά - οικονομικά που έχει επανειλημμένως τονίσει ο πρωθυπουργός και τα καθαρώς μαχητικά.

Είναι φυσικό αξιωματικοί της αεροπορίας να δίνουν προτεραιότητα στην «τεχνική» πλευρά του θέματος. Για την άμυνα αγοράζονται τα αεροσκάφη, πρέπει λοιπόν, λένε, να κάνουν τη δουλειά τους. Δεν έχει όμως άδικο η κυβέρνηση να παίρνει υπόψη της και την πολιτική - οικονομική πλευρά. Οι πιέσεις άλλωστε δεν είναι λίγες.

Τεχνικά πάντως το αμερικανικό F18 προσεγγίζει καλύτερα στο διπλό ρόλο του αεροσκάφους για μάχες αέρος - αέρος και για βομβαρδιστικό αντεπιθέσεως. Κοστίζει γύρω στα τριάντα εκατομμύρια δολάρια το ένα. Το F 16 έχει μειωμένες ικανότητες βομβαρδιστικού. Κοστίζει γύρω στα 15-16 εκ. δολάρια. Το Μιράζ 2000 έχει και αυτό μειωμένες ικανότητες βομβαρδιστικού και κόστος γύρω στα 18 εκ. δολάρια. Τέλος το Τορνέντο είναι αποκλειστικά βομβαρδιστικό με κόστος γύρω στα 20 εκ. δολάρια.

Τονίζουμε ότι οι τιμές είναι τελείως ενδεικτικές διότι πρέπει να διευκρινίζεται αν περιλαμβάνουν τα ανταλλακτικά και το κόστος εκπαίδευσης των πιλότων καθώς και πληθώρα άλλων παραμέτρων που για την ανάλυσή τους θα χρειαζόταν ένα ειδικό άρθρο. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι το κόστος εξισορροπείται από τις αντισταθμιστικές εισφορές.

Προσθέτουμε ότι ορισμένοι απολύτως έμπειροι αξιωματικοί της αεροπορίας υποστηρίζουν πως η χώρα έχει συμφέρον, αν δεν αγοράσει F18 που επιτελεί ικανοποιητικά διπλό ρόλο, τότε θα πρέπει να συνδυάσει ένα αεροσκάφος ικανό για μάχες αέρος-αέρος με ένα ικανό βομβαρδιστικό.

Ο αντίπαλος λένε μόνο αν φοβάται βομβαρδισμό εδαφών του ή εδαφών που κατέλαβε μπορεί να αποτραπεί από του να επιχειρήσει επιθετικές ενέργειες.

Η Γενική Τράπεζα

Αποτελεί φαίνεται ένα ακόμα παράδειγμα κακής διαχείρισης. Τόσο, που πληροφορίες ανέφεραν πως υπήρχαν σκέψεις για το κλείσιμό της. Αυτό διαψεύσθηκε από αρμόδια κυβερνητική πηγή του υπουργείου Αμύνης.

Όμως η ίδια πηγή δέχθηκε πως υπάρχει ένα θέμα εξυγιάνσεως της Τράπεζας. Χωρίς να αναφερθεί σε συγκεκριμένα μέτρα. Σύμφωνα με πληροφορίες άλλων πηγών που γνωρίζουν από πείρα τα πράγματα η σιωπή αυτή οφείλεται στο ότι αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει κανένα πειστικό πρόγραμμα εξυγιάνσεως της Τράπεζας. Και καμία πρόβλεψη.

Πάντως η Τράπεζα, τουλάχιστον πέρσι δεν μοίρασε μέρισμα —δηλαδή κέρδη— στους μετόχους.

Γεγονός επίσης είναι ότι επί ΝΔ η Τράπεζα χρηματοδότησε προβληματικές επιχειρήσεις με ένα ποσό 2,5 δισεκατομμυρίων δραχμών τη στιγμή που το κεφάλαιό της ήταν μόνο 900 εκ. δραχμές. Και οι τρεις επιχειρήσεις βρίσκονταν στην Ήπειρο, περιοχή του τότε υπουργού Αμύνης και νυν ηγέτη της ΝΔ κ. Αβέρωφ... Επί πλέον η Τράπεζα δεν εισέπραξε ποτέ ό,πως λένε οι πληροφορίες μας τόκους από αυτά τα δάνεια. Πώς να μην έχει δυσκολίες;

Προεκλογικά επίσης, η Τράπεζα θεώρησε σκόπιμο να ιδρύσει σειρά υποκαταστημάτων —26 συνολικά— χωρίς τούτο να στηρίζεται σε τραπεζικά κριτήρια. Όπως π.χ. το υποκατάστημα Νεμέας περιοχή για την οποία έδειξε ενδιαφέρον ο κ. Παπακωνσταντίνου.

Υπήρχε κάποια στιγμή η σκέψη η Τράπεζα να διαχειρίζεται το σύνολο του προϋπολογισμού του Υπουργείου Αμύνης. Για να ορθοποδήσει. Σκέψη χωρίς συνέχεια.

Η συνολική εικόνα δεν διαφέρει από την εικόνα που χρόνια τώρα βασιλεύει σ' αυτή τη χώρα.

□

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΣΕΙΡΑ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ»

Επιμέλεια σειράς: Τάκης Καφετζής

ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ

Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

Επαναπροσδιορισμός της έννοιας της κρίσης στο φως των νέων κοινωνικών φαινομένων • μια ριζοσπαστική κοινωνική πρόταση απέναντι στη συντεχνιακή αντίληψη • νεοφιλελευθερισμός και κρίση του κράτους • η ανάγκη ενός άλλου τύπου κόμματος • η νέα αντίληψη για τον παραγωγικό ορθολογισμό • ο τρίτος δρόμος και η ευθύνη της ευρωπαϊκής αριστεράς • η διπλή κρίση, του μαρξισμού και της κοινωνίας του υπαρκτού σοσιαλισμού.

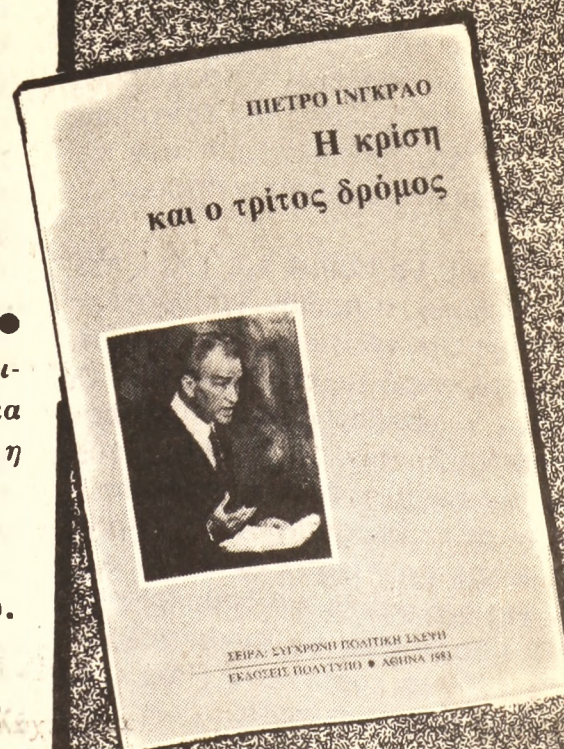
Στην ίδια σειρά κυκλοφορεί:

Νίκος Πουланτζάς: Για τον Γκράμσι - Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΑΘΗΝΑ: εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» Μαυρομιχάλη 9, Τηλ. 36.07.744 — 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σια ΟΕ, Τσιμισκή 78, Τηλ. 279.720

Το τρίγωνο της διαφωνίας

Η ζωή, όπως θα έλεγαν κάποιοι γνήσιοι αριστεροί, είναι πεισματάρη. Παρά τις τεχνητές πολώσεις και τα κομματικά τείχη, τη σιωπή της πλειοψηφίας του Τύπου ή την έλλειψη ορατών εναλλακτικών λύσεων, η καθημερινή πολιτική πρακτική, επιμένει ότι ο σημερινός πολιτικός χάρτης της χώρας και ειδικότερα της αριστεράς, κάθε άλλο παρά αντιπροσωπεύει γνήσια και σταθερά την κοινωνική πραγματικότητα και τις εξελίξεις.

Οι διαγραφές και οι αποχωρήσεις από το ΚΚΕ, η πρόσφατη περιπέτεια και διαγραφή των έξι αριστερών στελεχών του ΠΑΣΟΚ —και σε ένα άλλο επίπεδο τα πολιτικά σφάλματα και οι διαμάχες στο χώρο της δεξιάς— δημιουργούν μια κινητικότητα που δεν μπορεί να αφομοιωθεί στα υπόλοιπα υπαρκτά πολιτικά σχήματα.

Ειδικότερα στην αριστερά, έχει αρχίσει η μάχη για το κέρδιμα των ανένταχτων που πληθαίνουν. Το ΚΚΕ «μιζάρει» στους «Σοσιαλιστικούς Συνδέσμους» του Σ. Παναγούλη, ο οποίος το

Σάββατο 3 του Σεπτεμβρίου θα μιλήσει σε συγκέντρωση στη Γλυφάδα, την ίδια ώρα που ο Α. Παπανδρέου θα απευθύνεται στα κομματικά στελέχη, μ' ευκαιρία την επέτειο της ίδρυσης του ΠΑΣΟΚ.

Από την άλλη πλευρά, το ΚΚΕ εσ. με πρόσφατο άρθρο συνδικαλιστή του στην «Αυγή», καλεί όλες τις αυτόνομες συνδικαλιστικές παρατάξεις να συνεργαστούν μαζί του, πράγμα αναμφισβήτητο θετικό. Όμως ο προβληματισμός πολλών ανένταχτων, φαίνεται να ξεπερνά τα υπάρχοντα πολιτικά σχήματα, να αρνείται την πόλωση και τις ψυχώσεις του 1968, και 20 χρόνια μετά τη δολοφονία του Γ. Λαμπράκη και 10 χρόνια μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου να αναζητά μια άλλη ταυτότητα.

Αλλά για τις τελευταίες εξελίξεις στο ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ, όπως και στη ΝΔ, διαβάστε τα ρεπορτάζ του συνεργάτη μας Στέλιου Κούλογλου, στις επόμενες σελίδες.

ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ 6

Το ΠΑΣΟΚ είναι ένα Μαρξιστικό

Κόμμα σταλινικού τύπου;

του Στέλιου Κούλογλου

ΤΕΛΙΚΑ το περίφημο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο του ΠΑΣΟΚ δεν άντεξε στον... πειρασμό και απεφάσισε να συνεδριάσει. Και όπως αναμενότο, προχώρησε στην διαγραφή του μέλους της Κεντρικής Επιτροπής Ν. Καργόπουλου και των άλλων 5 στελεχών που έκφρασαν παρόμοιες απόψεις.

ΑΛΛΩΣΤΕ, για να πούμε και του... πειθαρχικού το δίκιο, ο πρώην γραμματέας της Επιτροπής Οργανωτικού, φαίνεται ότι είχε κάνει από καιρό τις επιλογές του. Οι θέσεις της γνωστής «αντιεισήγησης» στην πρόσφατη Σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής, αλλά και οι επόμενες απόπειρες για την ανακοίνωσή τους στη βάση της οργάνωσης (γεγονότα απόλυτα φυσιολογικά για ένα σύγχρονο δημοκρατικό κόμμα) δεν μπορούσαν να συνυπάρξουν μέσα στον... στενό κορσέ του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Κινήματος.

ΕΠΙΠΛΕΟΝ, οι συγκεντρώσεις που πραγματοποιήθηκαν σε ορισμένες επαρ-

χιακές πόλεις με πρωτοβουλία των «έξι», σημείωσαν επιτυχία και έδειξαν ότι η βάση της οργάνωσης ανησυχεί, προβληματίζεται και αναζητά κάποιες διεξόδους.

ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ λοιπόν άλλη λύση, παρά η διαγραφή των υποκινούντων ανησυχίες, όταν μάλιστα πρέπει (όπου να 'ναι) να αρχίσει η συντεταγμένη πορεία προς το πρώτο Συνέδριο. Σ' αυτά τα πλαίσια η Εκτελεστική Γραμματεία άρχισε να καλεί τις Νομαρχιακές Επιτροπές στα κεντρικά γραφεία της Χαριλάου Τρικούπη, με σκοπό να «τους τραβήξει τα αυτιά», σύμφωνα με έκφραση κάποιου ισχυρού κομματικού παράγοντα και το ερώτημα, ύστερα απ' όλα αυτά, είναι αν έτσι «λύνεται το πρόβλημα».

Η ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

ΣΤΗΝ πραγματικότητα, η περίπτωση Καργόπουλου είναι χαρακτηριστική της

κατάστασης που επικρατεί στο ΠΑΣΟΚ, αλλά και των κρίσιμων διλημάτων που τίθενται επιτακτικά εν όψει Συνεδρίου.

Ο ΔΙΑΓΡΑΦΕΙΣ, τέως γραμματέας της επιτροπής οργανωτικού, αποτελεί συγχρόνως θύτη και (τελικά) θύμα μιας αδιάκοπης πάλης άνευ αρχών που διεξάγεται εδώ και 9 χρόνια μέσα στο ΠΑΣΟΚ. Σε μια περίοδο υπερασπίζοντας το κομματικό λάθητο και τα συμφέροντά του, συμμετέχει σε εκκαθαρίσεις άλλων διαφωνούντων, κατοχυρώνοντας μια πρακτική που θα καρατομήσει κάποτε και τον ίδιο. Η ιστορία του ΠΑΣΟΚ από το 1974 μέχρι σήμερα, είναι γεμάτη από παρόμοια περιστατικά: η απουσία συγκροτημένων πολιτικών θέσεων και κανόνων δημοκρατικής λειτουργίας, οδηγεί κάθε τόσο στην επανάληψη του δράματος με διαφορετικούς ηθοποιούς...

ΟΤΑΝ μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση η κομματική οργάνωση παραμερίζεται και υπολειμνιάζεται, τα στελέχη

του κομματικού μηχανισμού —ή τουλάχιστον στον ορισμένα απ' αυτά— αντιδρούν και συναντώντας αδιαφορία ή σιωπή ριζοσπαστικοποιούνται. Ο Ν. Καργόπουλος παίρνει το θάρρος να εκφράσει τις όποιες διαφωνίες του και διαγράφεται. Έχει θέσει όμως ένα γενικότερο πρόβλημα εν όψει μάλιστα του πρώτου Συνεδρίου. Ποια είναι η σχέση κυβερνώντος κόμματος - κυβέρνησης και γενικότερα τι είδους κόμμα είναι το ΠΑΣΟΚ;

ΕΧΕΙ ΣΧΕΣΗ ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΜΕ ΤΟΝ ΣΤΑΛΙΝ;

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ στο προηγούμενο ερώτημα, προσπάθησε να δώσει, την επομένη της ανακοίνωσης της παραπομπής των έξι στο πειθαρχικό, μια επιφυλλίδα της «Ελεύθερης Γνώμης». Τα όσα γράφτηκαν, έχουν μεγάλη σημασία, όχι μόνο γιατί η πρωινή εφημερίδα υπερασπίζεται πια τις απόψεις του ΠΑΣΟΚ δογματικότερα απ' όσο το κάνει ο «Ριζοσπάστης», για το ΚΚΕ, αλλά και επειδή οι θέσεις του άρθρου που έχει τίτλο «Αστική αντίληψη ο πολυκεντρισμός», λέγεται ότι διατυπώθηκαν με την προτροπή και τη σύμφωνη γνώμη καθοδηγητών στελεχών του κυβερνητικού κόμματος.

ΕΝ ΕΤΕΙ λοιπόν 1983, το ΠΑΣΟΚ (ελπίζουμε όχι η πλειοψηφία του, μιας και το άρθρο έχει ήδη προκαλέσει ισχυρότατες εσωτερικές αντιδράσεις) υιοθετεί την πιο σταλινική εκδοχή του πιο κακέκτυπου δημοκρατικού συγκεντρωτισμού. Φυσικά μία διεξοδική ανάλυση του γνωστού καθεστώτος εσωτερικής λειτουργίας που έχει προκαλέσει τόσες διαμάχες στο παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα, ξεφεύγει από τις δυνατότητες του παρόντος άρθρου.

ΕΝΩ όμως ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός έχει απορριφθεί όχι μόνο από τα σύγχρονα σοσιαλιστικά κόμματα, αλλά τείνει να απορριφθεί και από ορισμένα κομμουνιστικά που επαγγέλλονται τον τρίτο δρόμο προς τον σοσιαλισμό, η «Ελεύθερη Γνώμη» υιοθετεί μια αντίληψη που θα φοβότανε να υποστηρίξει και ο ίδιος ο... Στάλιν, το 1925 στις συνθήκες της καθυστερημένης Σοβιετικής κοινωνίας: Τα κύρια σημεία της αντίληψης αυτής είναι, σύμφωνα πάντα με την επιφυλλίδα:

Όταν ληφθεί απόφαση όλα τα μέλη πειθαρχούν συνειδητά σε ό,τι αποφάσισε η πλειοψηφία. Η άποψη της μειοψηφίας μεταφέρεται στα ανώτερα καθοδηγητικά όργανα, οπωσδήποτε όχι στα κατώτερα. Σε καμιά περίπτωση δεν βγαίνει έξω από την Οργάνωση.

ΜΕ ΑΛΛΑ λόγια, όχι μόνον ο λαός που βρίσκεται στην εξουσία δεν πληροφορείται τις διαφορετικές απόψεις που υπάρχουν στην κυβέρνηση, αλλά και τα ίδια τα μέλη ή στελέχη του ΠΑΣΟΚ δεν μαθαίνουν τις απόψεις που υπάρχουν στην οργάνωσή τους: τα μέλη των τοπικών και των κλαδικών δεν μαθαίνουν τους προβληματισμούς των συντρόφων τους στις Νομαρχιακές τα μέλη των Νομαρχιακών απαγορεύεται («οπωσδήποτε όχι») να μάθουν τις απόψεις των μελών της ΚΕ και

ούτω καθ' εξής (και φανταζόμαστε φυσικά ότι κανείς δεν μπορεί να μάθει τις απόψεις του... Προέδρου). Απ' όσο ξέρουμε μια τόσο αντιδημοκρατική διάταξη δεν υπάρχει (θεσπισμένη τουλάχιστον) σε κανένα κομμουνιστικό —ή μη— κόμμα του κόσμου!!!

Και όσοι διαφωνούν; Αυτοί απλώς μαζοχίζονται:

Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου τις αποφάσεις της Κεντρικής καθοδήγησης στήριζαν και περνούσαν στις περιφερειακές οργανώσεις στελέχη που είχαν μειοψηφήσει. Κι αυτό για να σφυραλητηθεί η Ενιαία Αντίληψη και Δράση.

ΑΝ ΟΜΩΣ ο... μαζοχισμός είναι κάτι που αφορά τα μέλη του ΠΑΣΟΚ και τις επιλογές τους, το δεύτερο σημείο που στηρίζει το άρθρο έχει μια γενικότερη σημασία για τα δημοκρατικά ήθη της χώρας. Σύμφωνα λοιπόν με την επιφυλλίδα, οι δημοκρατικές διαδικασίες είναι η βασική αρχή, της οργανωτικής λειτουργίας του ΠΑΣΟΚ. Αλλά, υπάρχει κι ένα αλλά. Διότι βέβαια η δημοκρατική διαδικασία:

δεν είναι ιδεολογική αρχή ή θέση. Είναι απλά ένα μέσο για την ανάπτυξη της λειτουργίας της ατομικής συμμετοχής και χειραφέτησης, της συλλογικής συνειδησης και της δράσης σε ένα χώρο. Είναι αδύνατο η διαδικασία να γεννήσει «ιδεολογία».

ΑΡΑΓΕ δεν πληροφόρησε κανείς τον συντάκτη ή τους εμπνευστές της «επιφυλλίδας», ότι η θεώρηση της δημοκρατίας και των δημοκρατικών διαδικασιών ως «μέσου», αποτέλεσε τη θεωρητική κάλυψη όλων των ασχημιών και των βαρβαροτήτων που επιτελέστηκαν σε βάρος —και στο όνομα— του σοσιαλισμού; Όταν ακόμα και αυτό το ΚΚ της Κίνας, φτάνει να παραδεχτεί ότι ορισμένες από τις αρχές της αστικής δημοκρατίας —όπως οι δημοκρατικοί θεσμοί— πρέπει να διατηρούνται και να εξελίσσονται από την αριστερά, όταν τα εσωκομματικά έως και τα στρατιωτικά πραξικοπήματα τύπου Πολωνίας, γίνονται στο όνομα των ιδεών του «σοσιαλισμού» για τον οποίο η δημοκρατία πρέπει να περάσει στη δεύτερη μοίρα, όταν χιλιάδες διώχθηκαν έως εκτελέστηκαν λόγω «μικροαστικής εμμονής» στον δημοκρατισμό, ο αριστερός συντάκτης της «Γνώμης» μας πληροφορεί ότι το ΠΑΣΟΚ:

Απορρίπτει τον αυτοπροσδιορισμό και την αναγόρευση της δημοκρατικής διαδικασίας σε αυτοσκοπό σαν έκφραση της μικροαστικής ιδεολογίας. ΠΟΙΟΣ είπε ότι ο σύντροφος Ζαχαριάδης δεν ζει και δεν μας οδηγεί;

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΡΑΝΟΙΑ ΚΑΙ ΜΠΑΑΘΙΣΜΟΣ

ΑΝ ΟΜΩΣ στα πλαίσια των ΚΚ, ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός τηρείται σε ό,τι αφορά τουλάχιστον την τυπική του πλευρά, η υιοθέτηση από το ΠΑΣΟΚ παρόμοιων αντιλήψεων οδηγεί κατευθείαν σε ένα φαινόμενο αυταρχικής πολιτικής παράνοιας. Γιατί στα ΚΚ τηρείται συνή-

θως η διαδικασία των τακτικών Συνεδρίων, της λίγο - πολύ συλλογικής ηγεσίας, της γνωμοδότησης κτλ. αφού όλα αυτά στηρίζονται σε ένα συνεκτικό σύστημα πολιτικών και ιδεολογικών θέσεων. Στο ΠΑΣΟΚ όμως, η ΚΕ συνεδριάζει εξαιρετικά αραιά και ως γνωστόν, δεν εκπονεί τη γενική γραμμή του κινήματος, Συνέδριο δεν έχει γίνει μέχρι τώρα, ο Πρόεδρος είναι υπεράνω όλων, ακόμα και το... Πειθαρχικό υπερφαλαγγίζεται ορισμένες φορές από τις προσωπικές αποφάσεις διαγραφής που λαμβάνει μόνος του ο κ. Α. Παπανδρέου... Αν ο πολυκεντρισμός είναι αστική αντίληψη, πώς θα μπορούσε να χαρακτηρίσει κανείς τη σημερινή κατάσταση της κυβέρνησης στην οποία συνυπάρχουν τρία ή τέσσερα κέντρα αποφάσεων;

ΜΕ ΔΑΝΕΙΑ σχήματα από τον σταλινισμό, που χρησιμοποιούνται απλώς για να δικαιολογήσουν μία εντελώς απαράδεκτη εσωτερική λειτουργία, η «Ελεύθερη Γνώμη» σχεδιάζει ένα κομματικό και —αυτό εμάς ενδιαφέρει— κοινωνικό μοντέλο, που πλησιάζει με αυτά του Μπααθικού Αραβικού Σοσιαλισμού.

- ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΟΛΑ ΑΥΤΑ τα τερατώδη, θα μπορούσαν απλώς να αποτελούν τα θεωρητικά όπλα, ώστε η οργάνωση του ΠΑΣΟΚ να βαδίζει «πειθαρχημένα» προς το πρώτο Συνέδριο του κινήματος.

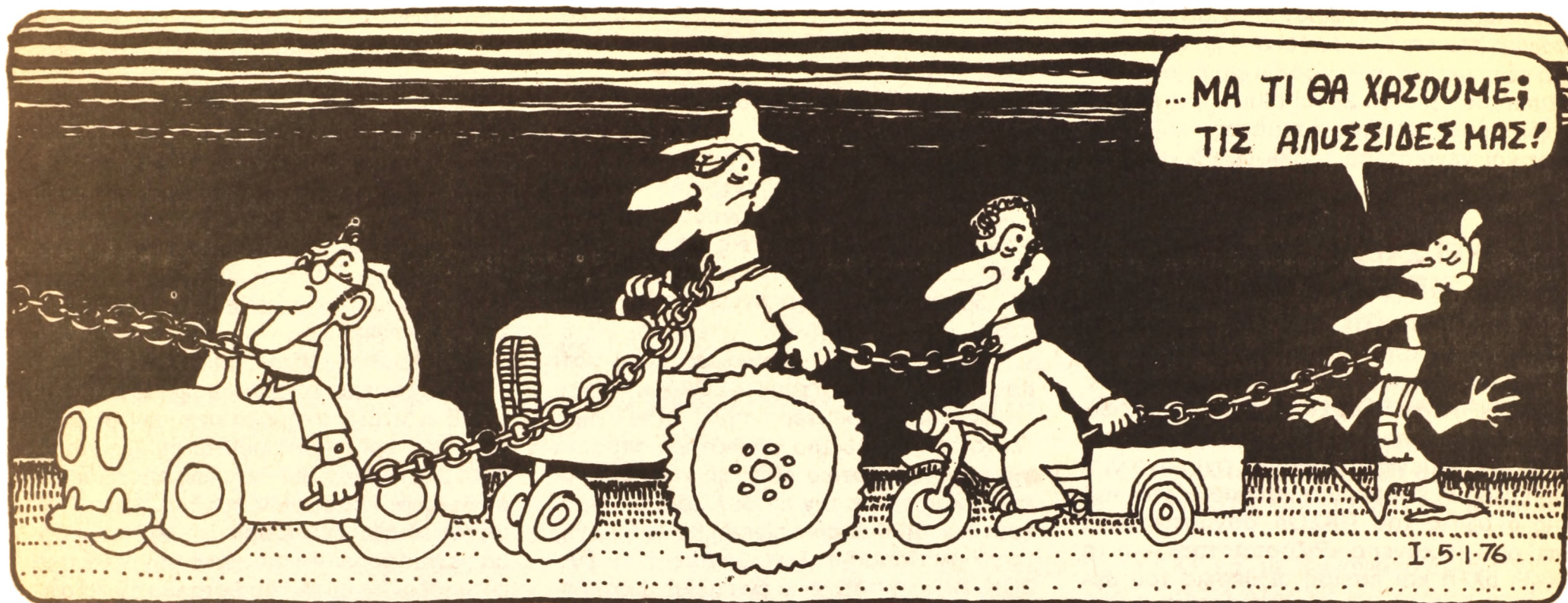
ΣΥΜΦΩΝΑ όμως με όλες τις ενδείξεις, η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ ή τουλάχιστον ορισμένοι απ' αυτήν τρέφουν πολλές ελπίδες για ένα Συνέδριο που θα δώσει ώθηση και θα ανοίξει τις δημοκρατικές διαδικασίες στην οργάνωση. Πώς μπορεί όμως να γίνει κάτι τέτοιο όταν απαγορεύεται στα απλά μέλη —και μάλιστα σε προσυνεδριακή περίοδο, η οποία είθισται να είναι η πιο δημοκρατική στην κομματική ζωή, να μαθαίνουν τις απόψεις των στελεχών ή όταν διαγράφεται ο Ν. Καργόπουλος και οι άλλοι 5, οι οποίοι υπογράμμιζαν ακριβώς την έλλειψη δημοκρατίας και τον παραμερισμό της οργάνωσης;

ΦΟΒΟΥΜΑΣΤΕ ότι μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, ο προβληματισμός για την παραίτηση από τα Υπουργικά καθήκοντα και την επιστροφή στο κόμμα του Κ. Λαλιώτη, αλλά και των άλλων μελών της Γραμματείας του Εκτελεστικού Γραφείου (Γ. Γεννηματάς, Α. Τσοχατζόπουλος) ή η σχεδιαζόμενη «διεύρυνση» του Εκτελεστικού με τον Σ. Τζουμάκα δεν πρόκειται να λύσουν το πρόβλημα...

★

Υ.Γ. Παρά την κριτική μας, στην «Ελεύθερη Γνώμη», δεν μπορούμε παρά να εκτιμήσουμε τον τρόπο που παρουσίασε τις διαγραφές των 4 από το ΚΚΕ. Όπως ακριβώς ο «Ριζοσπάστης» παρουσίασε «θετικά» τις διαγραφές των «6», υπονοώντας μάλιστα ότι έγιναν λόγω των πολιτικών θέσεων του Ν. Καργόπουλου σχετικά με τις... βάσεις. Αλλά γι' αυτά που συμβαίνουν στο ΚΚΕ, απλώς αλάστε σελίδα διατηρώντας πάντα την ίδια —ζοφερή— εικόνα...

ΜΕ ΠΡΟΣΧΗΜΑ ΤΗΝ ΑΠΕΙΛΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ ΚΙ ΕΝΩ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΚΕ

4 «Νεοδογματικοί» κερδίζουν έδαφος, μετά την διαγραφή των 4

του Στέλιου Κούλογλου

Στα ΚΚ παρουσιάζεται συχνά το φαινόμενο, όταν δίνεται μία ιδεολογική πάλη με μια τάση ή κάποιες απόψεις (οι φορείς των οποίων συνήθως διαγράφονται) όλος ο κομματικός μηχανισμός να μετατοπίζεται προς την αντίθετη πολιτικοϊδεολογική κατεύθυνση. Από τον κανόνα αυτόν, φαίνεται ότι δεν μπόρεσε να ξεφύγει και το ΚΚΕ. Η πρόσφατη αποπομπή των τεσσάρων που λίγο πολύ χρεώθηκαν με «ευρωκομμουνιστικές αποκλίσεις» επειδή συνομιλήσαν με τον Λ. Κύρκο, οδήγησε την ηγετική ομάδα στην υιοθέτηση περισσότερο «ορθόδοξων» θέσεων.

Η αλλαγή αυτή επικυρώθηκε με την πρόσφατη Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ που ασχολήθηκε με τα ιδεολογικά θέματα. Σύμφωνα με πληροφορίες μας, ένα από τα βασικότερα θέματα τα οποία απασχόλησαν την Ολομέλεια ήταν η επιρροή των ευρωκομμουνιστικών ιδεών και οι μέθοδοι για την αντιμετώπισή τους. Αν και στο κείμενο - απόφαση το οποίο δόθηκε στην δημοσιότητα, απαλείφθηκαν όλες οι αναφορές οι οποίες θα μπορούσαν να δώσουν, επιχειρήματα «στον οπορτουνισμό και τον ταξικό εχθρό» στις εργασίες της Ολομέλειας, διαπιστώθηκε αυτοκριτικά ότι το κόμμα υποτίμησε την επιρροή «του ευρωκομμουνισμού, και ειδικότερα του ΚΚΕ εσ.», το οποίο «εξακολουθεί να κινείται και προσπαθεί να οργανώσει καταστάσεις ακόμα και στο... εσωτερικό μας». Η κατάληξη σε παρόμοιες «τραβηγμένες» διαπιστώσεις είχε σαν αποτέλεσμα και διαφοροποιήσεις στους εσωτερικούς συσχετισμούς. Από κάποιες μικρές αλλαγές που έγιναν στην ΚΕ, αλλά και από άλλες που σχεδιάζονται, φαίνεται να ενισχύεται η τάση των «νεο-δογματικών».

ΟΙ «ΝΕΟ - ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΙ» ΚΑΙ Η ΠΑΛΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ «ΓΕΡΟΝΤΟΚΡΑΤΙΑΣ»

Οι νεο-δογματικοί εμφανίζονται φανατικά προσηλωμένοι στις ιδεολογικές επιλογές της ΕΣΣΔ και το Σοβιετικό μοντέλο οικοδόμησης του σοσιαλισμού, προτείνουν την «κατακεραύνωση» των ευρωκομμουνιστικών ιδεών και σε πολιτικό επίπεδο την κάθετη ρήξη με το ΠΑΣΟΚ. Αν και οι βασικοί εκφραστές της τάσης αυτής προέρχονται από το χώρο των διανοούμενων, εν τούτοις διατηρούν προσβάσεις με εργατικούς χώρους και συνδικαλιστικά στελέχη, τα οποία τάσσονται υπέρ της αμείλικτης πάλης κατά της κυβερνητικής πολιτικής (ορισμένοι απ' αυτούς παρέδωσαν το γνω-

στό πτώμα στο γραφείο του Κατσιφάρα). Οι «νεο-δογματικοί» δηλώνουν ημιεπίσημα ότι πρέπει να δοθεί πάλη κατά «της γεροντοκρατίας» μέσα στο κόμμα και καλούν όλους τους αμφισβητίες, να ακολουθήσουν τις επιλογές τους.

Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον το γεγονός ότι αν και λειτουργούν σαν ομάδα, δεν έχουν τύχη της μεταχείρισης άλλων στελεχών που κατηγορήθηκαν για παρόμοιες «αντικομματικές δραστηριότητες». Βέβαια στο 11ο Συνέδριο, η ομαδοποίηση τους στοίχισε: Σε μία έκρηξη του Χ. Φλωράκη στην ομιλία του, τα στελέχη αυτά προκλήθηκαν επί λέξει «να βγουν και να τα πουν από το βήμα κι όχι να προσπαθούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις, μιλώντας σε παρεούλες και διαδρόμους».

Συνέπεια της παρέμβασης Φλωράκη ήταν και τα αποτελέσματα στις εκλογές για την κεντρική επιτροπή. Από τους τέσσερεις βασικούς εκφραστές των νεο-δογματικών οι Κ. Τζιαντζής και Ν. Κοτζιάς παρέμειναν αναπληρωματικά μέλη της ΚΕ (παρ' ότι προτάθηκαν για τακτικά), ο Γ. Σταματάκης δεν μπήκε στην ΚΕ (παρ' ότι και αυτός προτάθηκε), ο δε Θ. Σκαμνάκης υποβιβάστηκε από τακτικό σε αναπληρωματικό μέλος...

Βέβαια ο τελευταίος, διορίστηκε μετά το Συνέδριο, υπεύθυνος Πολιτιστικού της ΚΕ, αν και το ΚΚΕ διαθέτει σε αυτόν τον τομέα άλλα ικανότατα στελέχη, τα οποία σχετίζονται και με τα Πολιτιστικά πράγματα. Σε κάθε περίπτωση, χαρακτηριστικό των αλλαγών για τις οποίες μιλήσαμε προηγούμενα είναι το γεγονός ότι στην τελευταία Ολομέλεια ο Θ. Σκαμνάκης προήχθη ξανά σε τακτικό μέλος, αντικαθιστώντας τον Η. Σταμπουλίδη ο οποίος αποχώρησε από την ΚΕ για ανεξήγητους μέχρι στιγμής —αλλά μάλλον καθαρά προσωπικούς— λόγους.

Ο ΘΟΡΥΒΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ 4 ΚΑΙ ΤΗΝ «ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ»

Στο μεταξύ, μία παράλληλη διεύρυνση καθοδηγητικών οργάνων προς την ίδια ιδεολογική κατεύθυνση, σχεδιάζεται να πραγματοποιηθεί σε επίπεδο Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ, στο οποίο διατηρούνται ορισμένες κενές θέσεις, μετά την αποχώρηση εκπροσώπων «της γεροντοκρατίας» (Κ. Λουλές, Μ. Γιάννου). Για την θέση του ΠΓ προαλείφεται η κ. Παπαρήγα, σήμερα οργανωτικός γραμματέας της Κομ. Οργάνωσης Αθήνας.

Όπως δηλώνουν —ειρωνικά— στελέχη του ΚΚΕ, η τελευταία έχει με τη σειρά της δώσει «γη και ύδωρ» προκειμένου να πείσει την ανώτατη ηγεσία για την ιδεολογική της καθαρότητα και την ταξική της τοποθέτηση... Σ' αυτά τα πλαίσια συγκάλεσε η ίδια «ακτίφ» όλων των γραφείων των κομματικών οργανώσεων της Αθήνας, στο οποίο όμως τέθηκαν πολλά ερωτηματικά για τη διαγραφή των τεσσάρων και τη συνέντευξη Φλωράκη στην «Ελεύθερη Ώρα».

Πολλά στελέχη δήλωσαν ότι δεν καλύπτονται από τα δικαιολογητικά που χρησιμοποιήθηκαν για τη διαγραφή, αφού δεν αποδείχθηκε ούτε η συλλογή υπογραφών για την ενότητα των δύο ΚΚ, ούτε οι επαφές με τον Μ. Βαφειάδη, ενώ άλλοι αναρωτήθηκαν γιατί απέναντι σε δοκιμασμένα στελέχη (Ν. Μπίστης, Μ. Τρανταλίδης, Θ. Γιαλκέτσης, Γ. Αντωνίου) επιδείχθηκε τόση αυστηρότητα. Από άλλα μέλη του ακτίφ διατυπώθηκαν επιφυλάξεις ή ερωτηματικά για την επαφή Φλωράκη - Μιχαλόπουλου.

Για το τελευταίο αυτό πρόβλημα, η κ. Παπαρήγα αρνήθηκε να επαναλάβει αυτό που ομολογείται σε ανώτατο επίπεδο, δηλαδή ότι πρόκειται περί λάθους του γεν. γραμματέα, αποδίδοντας όλο το θόρυβο στην... αντικομμουνιστική εκστρατεία!! Σε ό,τι δε αφορά τις διαγραφές προχώρησε σε μία αντεπίθεση που θύμισε σε πολλούς, τις καλύτερες εποχές του Ζαχαριαδισμού: Δήλωσε ότι σύμφωνα με απόφαση της ΚΕ, όποια μέλη θέτουν παρόμοια προβλήματα, θα συγκαλείται έκτακτη συνεδρίαση των οργανώσεών τους, κατά τη διάρκεια της οποίας θα τοποθετούνται εφ' όλης της ύλης, αφού οι απορίες εκφράζουν «γενικότερες τάσεις αμφισβήτησης»!!!

Βέβαια, η οργανωτική γραμματέας της ΚΟΑ, είχε να αντιμετωπίσει προβλήματα και από την αντίθετη κατεύθυνση: ο Τ. Κωσταμπάρης μέλος της επιτροπής πόλης της Αθήνας, δήλωσε ότι αποχωρεί από τη θέση του, επειδή το «ΚΚΕ δεν είναι επαναστατικό κόμμα», δηλαδή δεν ετοιμάζεται για την άμεση κατάληψη των Χειμερινών Ανακτόρων. Το ίδιο στέλεχος, που έχει υπερφαλαγγίσει όλους σε «αριστερή» φρασεολογία κατηγορεί σε ιδιωτικές συζητήσεις τους τέσσερις νεο-δογματικούς ότι «τον πούλησαν» στο Συνέδριο δηλαδή ότι «υποτάχθηκαν στον Ποναμαριώφ που σύστησε μετριοπάθεια απέναντι στην κυβέρνηση».

ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΔΡΑΝΟΠΟΙΗΣΗ

Στο μεταξύ, με αφορμή τις πρόσφατες διαγραφές αλλά και τη διάλυση των οργανώσεων Επιστημόνων - Διανοουμένων (η οποία συντελείται με γοργούς ρυθμούς), παρουσιάζονται αθρόες —αλλά αθόρυβες— αποχωρήσεις σημαντικών στελεχών και μελών, οι οποίοι δούλευαν μέχρι τώρα σε χώρους Επιστημόνων και είχαν συμβάλλει αποφασιστικά στην εκεί κομματική οικοδόμηση. Άλλοι, συνειδητοποιώντας ότι πρόκειται να μεταβληθούν σε απλούς αφισοκολλητές και πωλητές του «Ριζοσπάστη» δηλώνουν ότι δεν αποχωρούν από το κόμμα, αλλά και δεν πρόκειται να «πάρουν σύνδεση» με την Οργάνωση της γειτονιάς τους.

Παρ' όλη αυτή την αντίδραση, η ηγετική ομάδα του ΚΚΕ παρουσιάζεται αποφασισμένη να εξαλείψει κάθε «εστία αμφισβήτησης»: το τελευταίο διάστημα διαλύθηκαν ενδιάμεσα καθοδηγητικά Όργανα (κομματικές επιτροπές) ώστε να ελεγχθεί απόλυτα ο κομματικός μηχανισμός, ενώ απομακρύνεται από καθοδηγητικά πόστα, κάθε στέλεχος που τολμά να εκφράσει κάποια διαφορετική άποψη...

Ο ΜΠΑΜΠΟΥΛΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ

Θεωρητική κάλυψη όλων αυτών των καθόλου δημοκρατικών διαδικασιών, δίνει η απόφαση της κεντρικής επιτροπής: το ΚΚΕ εσ. προσπαθεί να φτιάξει οργανώσεις στις γραμμές μας, τα αντικομμουνιστικά κέντρα ξεδιπλώνουν νέες επιθέσεις... Όλα αυτά λέγονται σοβαρά, όταν το ΠΑΣΟΚ υιοθετεί στη δική του πρόσφατη Σύνοδο μία μετριοπαθή τακτική απέναντι στο ΚΚΕ* όταν είναι πασίγνωστο ότι το «μορατόριουμ» μεταξύ του ΚΚΕ και των δύο μεγαλύτερων σε κυκλοφορία απογευματινών εφημερίδων («δεν βαράμε, μη βαράτε») εκφράστηκε τόσο καλά με την σιωπή γύρω από τις διαγραφές των 4* όταν ο ίδιος ο γεν. γραμματέας —προφανώς στα πλαίσια της αντικομμουνιστικής εκστρατείας— συνδιαλέγεται με τον χουντικό Μιχαλόπουλο.

Επιτέλους, τότε ο στρουθοκαμηλισμός θα πάψει να ταυτίζεται με τον κομμουνισμό; □

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ

Καρλ Μαρξ

Οικονομικά και Φιλοσοφικά Χειρόγραφα*

Εισαγωγή:

Λούτσιο Κολλέτι

Μετάφραση:

Μπάμπης Γραμμένος

* Βρέθηκαν 50 χρόνια μετά το θάνατό του, αποσιωπήθηκαν για καιρό και σήμερα διευρύνουν τον ορίζοντα του κοινωνικού οραματισμού.

Η δημοσίευση των «χειρογράφων» έφερε στο προσκήνιο την ιδέα-κλειδί της αλλοτριωμένης εργασίας και πάνω σ' αυτή γεννήθηκε ένας νέος φιλοσοφικός και κοινωνικός οραματισμός.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΛΑΡΟΣ

Και δυο... Καργόπουλοι, στη «Νέα Δημοκρατία»

Αλλά και η «Νέα Δημοκρατία» δεν έχει μόνο να αντιμετωπίσει τα πολιτικά της προβλήματα ή να ξεπεράσει το φιάσκο των εκδηλώσεων του Γράμ-

μου-Βίτσι. Να μία καταγγελία δύο στελεχών της «ΝΔ», που διαμαρτύρονται για τις αυταρχικές εσωτερικές ρυθμίσεις της Αβερωφικής ηγεσίας:

Η άρθρωση πλουραλιστικών δομών στην οργάνωση της Νέας Δημοκρατίας δεν επιβάλλεται μόνο από τη δημοκρατική δεοντολογία. Απαιτείται σθεναρά και από την εντεινόμενη λαϊκή θέληση για απομάκρυνση όσων αρτηριοσκληρωτικών αναστέλλουν ή σαμποτάρουν την ανανεωτική οργάνωση που απαιτεί η σύγχρονη πολιτική δυναμική.

Επισημαίνουμε την απαράδεκτη μεθόδευση των κεντρικών καθοδηγητικών οργάνων να θεσπίσουν ένα νέο κανονισμό περιφερειακής οργάνωσης, στη διαδικασία σύνταξης του οποίου μετείχαν μόνον μέλη της Διοικούσας Επιτροπής. Φυσικό λοιπόν ήταν στο «δοτό» κανονισμό να πρυτανεύσει η συλλογιστική του φοβερού συγκεντρωτισμού όλων των οργάνων υπό την Κεντρική Διοίκηση. (Στο παράρτημα του κειμένου αυτού εντοπίζονται συγκεκριμένα οι πιο καίριες παραβιάσεις της πολυφωνίας).

Απαιτούμε από την Κεντρική Διοίκηση του κόμματος:

1) Την άμεση ανάκληση του προσβλητικού «δοτού» κανονισμού και την έναρξη βραχυπρόθεσμων διεργασιών με αποφασιστική συμμετοχή της λαϊκής βάσης για την σύνταξη νέου Κανονισμού Περιφερειακής Οργάνωσης αναμορφώνοντας και τροποποιώντας το νέο Κανονισμό.

2) Την αναθεώρηση της συγκεντρωτικής νοοτροπίας των Κεντρικών Οργάνων και την ανάδειξη των Τοπικών Επιτροπών ως αποφασιστικών και ευέλικτων διοικητικών οργάνων και ως ουσιαστικών παραγόντων στη χάραξη της πολιτικής γραμμής του κόμματος.

3) Τη γνήσια λαϊκή αντιπροσώπευση στο 3ο Συνέδριο με εκλογή των Συνέδρων ταυτόχρονα με τις αρχαιρεσίες για τις νέες διοικήσεις των Τοπικών Επιτροπών, αποτρέποντας κάθε πιθανή φαλκίδευση του Συνεδρίου με συνέδρους - πιόνια, πράγμα που δεν εξασφαλίζει ο νέος Κανονισμός.

Τέλος, δηλώνουμε απερίφραστα ότι θα θεωρήσουμε ως αισχρούς συκοφάντες όλους όσους αποτολμήσουν να χαρακτηρίσουν την κριτική μας σαν αντικομματική ή διασπαστική ή προσωπικής προβολής. Κι αυτό γιατί οι τεκμηριωμένες θέσεις μας αποβλέπουν στη σφυρηλάτηση της ενότητας του κόμματος, στην προώθηση του

πανελλαδικού αιτήματος για την Απαλλαγή και στην ενίσχυση της πολιτικής γραμμής που χαραχτηκε από τον ιδρυτή του κόμματος στο προσυνέδριο της Χαλκιδικής.

Παράρτημα με αναλυτικό πίνακα των πιο κραυγαλέων αδυναμιών του νέου Κανονισμού Περιφερειακής Οργάνωσης:

1. Σημεία που προκαλούν χλευαστικές ροπές ή ειρωνικά χαμόγελα:

α. άρθρο 4 παρ. 2: «Τα μέλη του κόμματος αποδεικνύουν την αφοσίωσή τους στην οργανωτική προσπάθεια του κόμματος με την τακτική εκπλήρωση των οικονομικών τους υποχρεώσεων».

β. άρθρο 6 παρ. 4: «σε περίπτωση άρνησης του Τμήματος Περιφερειακής Οργάνωσης για ίδρυση νέας περιφερειακής οργανώσεως, τότε «αποφασίζει η Εκτελεστική Επιτροπή έπειτα από επιστημονική (!) έρευνα των τοπικών συνθηκών και των προβαλλομένων λόγων αρνήσεως».

γ. άρθρο 8 παρ. 5 «Στο Συμβούλιο της Τ.Ε. μετέχουν και εκπρόσωποι του Τμήματος Γυναικών, αν δεν υπάρχει γυναίκα μέλος του Συμβουλίου της Τ.Ε.». Όμως ξεκάθαρα στο άρθρο 29 παρ. 5 αναφέρεται ότι: «αν δεν εκλεγεί καμία από τις γυναίκες υποψήφιες, αυτή που πλειοψήφισε μεταξύ των γυναικών, εκλέγεται ως τακτικό υπεράριθμο μέλος του Συμβουλίου».

δ. άρθρο 17 παρ. 3α: ενώ το συμβούλιο της Τ.Ε., των Παραρτημάτων και των Πυρήνων συνεδριάζει κάθε 7 μέρες, «η ημερήσια διάταξη για τις συνεδριάσεις αποστέλλεται στα μέλη 5 τουλάχιστον μέρες (!) πριν από την ημερομηνία της Συνεδριάσεως».

2. Σημεία που φανερώνουν την εξουσιαστική ελεφαντίαση των Κεντρικών Οργάνων:

α. άρθρο 1 παρ. 6: Ο Πρόεδρος και όχι η Κοινοβουλευτική Ομάδα ορίζει αριστίνο 12 Συνέδρους για το κομματικό Συνέδριο.

β. άρθρο 8 παρ. 2: «η Εκτελεστική Επιτροπή μπορεί να ορίσει αυξημένο αριθμό μελών της διοικήσεως της Τ.Ε.» Αυτό γίνεται χωρίς σχετική εισήγηση ή γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Τ.Ε.

γ. άρθρο 10 παρ. 1: «Στην Περιφερειακή Συνέλευση παίρνουν μέρος και τα μέλη της Διοικούσας Επιτροπής που είναι μέλη

κόμματος στο νομό». Αυτό σημαίνει ότι (στην Αττική ειδικά) συμμετέχουν πάνω από 50 μέλη της Δ.Ε., που βέβαια αλλοιώνουν αδικαιολόγητα τη σύνθεση της Περιφερειακής Συνέλευσης.

δ. άρθρο 10 παρ. 5: «Η Περιφερειακή Συνέλευση εκλέγει τους Συνέδρους». Αφού όμως (σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 5) ως Συνέδροι εκλέγονται από την Περιφερειακή Συνέλευση μόνο τα μέλη των Συμβουλίων των Τ.Ε. ή Παραρτημάτων ή Πυρήνων, είναι φανερό πως το δικαίωμα ψήφου στους βουλευτές, πολιτευτές, αποτυχόντες βουλευτές και μέλη της Δ.Ε., δίνει τη δυνατότητα διοχετεύσεως ψήφων στους επιθυμητούς Συνέδρους.

ε. άρθρο 22 παρ. 1Αβ: Η εισήγηση για ανάθεση κομματικής ευθύνης στα αναπληρωματικά μέλη του Συμβουλίου της Τ.Ε., είναι αποκλειστικό προνόμιο του Προέδρου της Τ.Ε.

στ. άρθρο 24 παρ. 2: Η Εκτελεστική Επιτροπή μπορεί να αναβάλει επ' αόριστον τις εσωκομματικές εκλογές.

ζ. γιατί το Τμήμα Περιφερειακής Οργάνωσης —που ουσιαστικά αναγορεύεται ως υπερόργανο— δεν έχει στη σύνθεσή του εκπρόσωπο της βάσης;

η. τέλος, απουσιάζει παντελώς από τον Κανονισμό κάποια συγκεκριμένη πρακτική δέσμευση των Κεντρικών Οργάνων απέναντι στις Τ.Ε.

3. Σημεία με αδικαιολόγητες ή άστοχες θέσεις:

α. άρθρο 9 παρ. 3: σε περίπτωση ισοψηφίας στην ψηφοφορία για την εκλογή προέδρου στην Τ.Ε., γίνεται κλήρωση!

β. άρθρο 18 παρ. 4: ενώ σε κάθε επαρχιακό νομό τη ΝΟ.Δ.Ε. εκλέγει η Ολομέλεια των Τ.Ε. — Παραρτημάτων-Πυρήνων (άρθρο 12 παρ. 3), γιατί στην Αττική έχουν δικαίωμα εκλογής στη ΝΟΔΕ μόνον οι Πρόεδροι και οι Γ.Γ. των Τ.Ε.;

γ. εξωπραγματική είναι η ανάθεση σε ένα μόνο πρόσωπο στο Συμβούλιο των Τ.Ε. των βαρύντων αρμοδιοτήτων του Γραφείου Δημοσίων Σχέσεων - Διαφώτισεως - Τύπου.

δ. λογίζεται ως πειθαρχικό παράπτωμα η αντίθεση προς την πολιτική γραμμή του κόμματος (άρθρο 31 παρ. 2α), τη στιγμή που τα μέλη του κόμματος δεν έχουν τη δυνατότητα να την επηρεάσουν.

Ενδεικτικά και μόνο αναφέρθηκαν οι παραπάνω 16 αποσπασματικές περιπτώσεις. Σοβαρότατο ολίσθημα κυρίως αποτελεί η κεντρική συλλογιστική του νέου Κανονισμού, που υποβαθμίζει τις Τοπικές Επιτροπές σε παθητικά εκτελεστικά όργανα «θέσφατων» εντολών και αναγορεύει τα κεντρικά όργανα σε πανίσχυρους φορείς εξουσίας.

Μάκης Τουμάσης
υπεύθυνος Δημοσίων Σχέσεων
Τ.Ε. Ν.Δ. Παγκρατίου

Κυριάκος Χήνας
υπεύθυνος Γραφείου Τύπου
Τ.Ε. Ν.Δ. Παγκρατίου

ΕΞΟ ΟΙ ΠΥΡΑΥΛΟΙ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ
ΣΤΑ
ΒΑΛΚΑΝΙΑ

ΑΝΤΡΕΑ...
ΓΙΑΤΙ ΣΟΥ ΑΡΕΣΕΙ
ΝΑ ΜΕ ΤΑΠΕΙΝΩΝΕΙΣ
ΕΤΣΙ ΠΑΝΤΑ;

ΕΞΟ ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΑΜΕΡΙΚΗ

ΕΞΟ ΟΙ ΣΤΟΛΟΙ
ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

31.8.83
ΤΟΥ ΝΟΥ

ΕΝΝΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΑΣΟΚ

*Ή πώς το κίνημα κινδυνεύει
«να θέσει εαυτόν εκτός κόμματος»*

Έρευνα της Ρούλας Ελευθερίου

*Λες: Η ομολογία των λαθών μας ωφελεί τον εχθρό.
Καλά. Μα ποιον οφελεί το ψέμα μας;
ΒΟΛΦ ΜΠΙΡΜΑΝ*

ΕΝΝΙΑ χρόνια μετά την ίδρυση του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Κινήματος, η ιστορία της γέννησης, της εξέλιξης και της εσωτερικής πορείας του παραμένει ελάχιστα γνωστή όχι μόνο στις ευρύτερες μάζες που το ακολουθούν αλλά και στα ίδια του τα μέλη.

ΑΚΟΜΑ χειρότερα, καθώς τα περισσότερα από τα παλιά στελέχη του έχουν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο «θέσει εαυτόν εκτός κινήματος» και βρίσκονται σήμερα έξω από τον οργανωμένο κορμό του, ένα μέρος τουλάχιστον της ιστορίας του κινδυνεύει να ξεχασθεί, και μαζί του να απωλεσθεί η μνήμη που μπορεί να κάνει το μέλλον του σοφότερο (διάβαζε δημοκρατικότερο) από το παρελθόν του. Ίσως.

ΔΙΟΤΙ τα εννιά χρόνια του ΠΑΣΟΚ είναι βέβαια τόσο λίγα ώστε να επιτρέπουν ακόμα στην κομματική ηγεσία του να επικαλείται τη νεαρή κομματική ηλικία του άλλωτε ως απόδειξη του πρωτοποριακού χαρακτήρα του και της πολιτικής δυναμικότητάς του, άλλοτε ως άλλοθι των ατελειών, των λαθών και των μεθοδεύσεών του. Αλλά σίγουρα είναι ήδη πάρα πολλά για να μπορούν να κρύψουν ένα από τα πιο ανησυχητικά γνωρίσματά τους. Ότι δηλαδή ό-

σες καταστάσεις παρουσίασε ο πρώτος χρόνος, οι επόμενοι τις επαναλαμβάνουν σταθερά. Λες και η «ιστορία» του ΠΑΣΟΚ είναι στιγμιαία. Δεν κατοχυρώνει το παρελθόν και δεν επιφυλάσσει εκπλήξεις για το μέλλον.

ΙΣΩΣ με το επιτέλους επερχόμενο πρώτο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ έρχεται ο καιρός το «καρμπόν» αυτών των εξελίξεων να αποτελέσει το κύριο αντικείμενο προβληματισμού. Και ίσως σ' αυτό μπορέσει να βοηθήσει η έρευνα της οποίας το ΑΝΤΙ δημοσιεύει σήμερα το πρώτο μέρος.

ΠΛΑΙΣΙΩΜΕΝΗ με μια σειρά διαφωτιστικά ντοκουμέντα και βασισμένη στις προσωπικές μαρτυρίες δεκάδων πρώην και νυν μελών, η έρευνα πάντως αυτή δημοσιεύεται με την ελπίδα ακριβώς να φανεί χρήσιμη, δηλαδή αποτελεσματική. Προσπαθεί να παρακολουθήσει προσεχτικά την εννιάχρονη πορεία που περιγράφει και, πέρα από τα όρια που δημιουργεί η υποκειμενική συνάφεια του γράφοντος με το θέμα του, φιλοδοξεί να είναι αντικειμενική. Και πάνω απ' όλα φιλοδοξεί να σταθεί πρόκληση για ένα διάλογο, διάλογο που θα πρέπει επίσης να καλύψει τα αναπόφευκτα κενά της και να διορθώσει τις ενδεχόμενες ανακρίβειές της.

1964-1974 Η Δεκαετία της Επώασης

Αν η ληξιαρχική πράξη ίδρυσης του ΠΑΣΟΚ υπογράφηκε στις 3 Σεπτέμβρη του 1974, η επώασή του κράτησε δέκα περίπου χρόνια και πολυάριθμοι δότες έδωσαν το σπέρμα τους για τη δημιουργία ενός από τους δυναμικότερους πολιτικούς οργανισμούς στην πρόσφατη ιστορία μας. Για την κατανόηση του φαινομένου ΠΑΣΟΚ και των εσωτερικών του διεργασιών είναι κατά συνέπεια αναγκαία η αναδρομή στην προδικτατορική περίοδο όπου ρίχνουν τις ρίζες τους οι δυνάμεις που θα συμβάλουν δέκα χρόνια αργότερα στη σύμπληξη του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Κινήματος.

Ο «Όμιλος Παπαναστασίου» και οι «Δημοκρατικοί Σύνδεσμοι»

1964. Μέσα στο κλίμα μιας βαθύτατα πληγωμένης κοινοβουλευτικής ζωής όπου η ιδιότητα του βουλευτή έχει καταστεί σχεδόν συνώνυμο της αφερεγγυότητας, μια παρέα νέοι επιστήμονες συνδεδεμένοι στη διάρκεια των σπουδών τους στο London School of Economics και σε άλλα Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια ιδρύουν, κατά τα πρότυπα της Φαβιανής Εταιρείας, τον Όμιλο Παπαναστασίου. Στόχος τους η ανάλυση της πολιτικής και οικονομικής πραγματικότητας της πατρίδας τους και η αναβάθμιση των πολιτικών ηθών και αξιών της.

Όλα τα μέλη που υπογράφουν τη διακήρυξη του «Ομίλου» δεσμεύονται να μην πολιτευτούν προκειμένου να αποφύγουν τη φθορά των εκφυλισμένων κοινοβουλευτικών διαδικασιών της εποχής και να διαφυλάξουν τόσο το κύρος όσο και την αποτελεσματικότητα της πολιτικής τους παρέμβασης. Μεταξύ τους οι δημοκρατικές διαδικασίες τηρούνται με θρησκευτική ευλάβεια. Αλλά άλλο τόσο αυστηρά καθιερώνονται οι ειδικοί όροι αποδοχής νέου μέλους με τους οποίους κατοχυρώνεται ο κλειστός σχεδόν ελιτίστικος, χαρακτήρας της λέσχης.

Αξίζει να υπενθυμηθεί ότι από τις τάξεις του Ο.Π. προέρχονται μια σειρά σημαντικοί διανοούμενοι που πρωταγωνιστούν σήμερα στην κοινωνική, πολιτική και επιστημονική ζωή του τόπου. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα ονόματα των Κ. Σημίτη, που υπήρξε και ο Γραμματέας του «Ομίλου», Σ. Καράγιωργα, Β. Φίλια, Γ. Νοταρά, Χρ. Ροκόφυλλου, Σπ. Παπασπηλιόπουλου, Τάκη Κύρκου, Απ. Στάγκου, Κ. Κριμπά, Γ. Γκαργκάνα, Δ. Δημητράκου, Δ. Ρόκου, Κ. Τσουκαλά, και Μ. Δελούκα.

Οι σχέσεις του «Ομίλου» με τον Ανδρέα Παπανδρέου υπήρξαν ιδιόρρυθμες και μάλλον αντιφατικές.

Αρχικά συνεργάστηκαν και οι δυο στενά για την ανάπτυξη της τότε κεντροαριστεράς. Ο Όμιλος αποτέλεσε ένα είδος think-tank που τροφοδότησε με στοιχεία, ιδέες και αναλύσεις τις πολιτικές κινήσεις που ενέπνεε ο Α. Παπανδρέου, και επιπλέον ορισμένα από τα μέλη του συνέβαλαν απευθείας στις δημόσιες εμφανίσεις του τελευταίου.

Λίγο αργότερα, όμως, το 1965, με την ίδρυση των Δημοκρατικών Συνδέσμων, στους οποίους συγκεντρώθηκαν οι προσωπικοί πολιτικοί φίλοι του Α. Παπανδρέου, οι σχέσεις του με τον Όμιλο φαίνεται να σκίασαν ορισμένα προβλήματα σχετικά με την ανταγωνιστικότητα ή τη συμπληρωματικότητα των δύο κινήσεων.

Η Οργάνωση των «Δημοκρατικών Συνδέσμων» δικαιολογήθηκε κυρίως από την ανάγκη της προάσπισης της Δημοκρατίας που ελάχιστοι τότε ακόμα έβλεπαν να απειλείται, και απευθύνονταν σε ευρύτερα στρώματα απ' ό,τι ο «Όμιλος Παπαναστασίου». Ταυτόχρονα όμως αποσκοπούσε στην ανάδειξη μιας σειράς στελεχών που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη μαγιά για τη δημιουργία ενός νέου κόμματος - ενσάρκωτή των

ριζοσπαστικών τάσεων της «Ένωσης Κέντρου». Αν και τα μέλη του «Ομίλου Παπαναστασίου» κλήθηκαν επίσημα να εγγραφούν και ως μέλη των Δ.Σ., πολλές από τις αιτήσεις που υποβλήθηκαν είτε απορρίφθηκαν για άγνωστους λόγους, είτε δεν είχαν γίνει ακόμα δεκτές όταν το απριλιανό πραξικόπημα ανέκοψε ξαφνικά όλες αυτές τις διεργασίες.

Η Δημοκρατική Άμυνα

α. Από τη μελέτη στην αντίσταση

Το πρωί του πραξικοπήματος πραγματοποιείται συνάντηση μεταξύ Κριμπά - Φίλια - Σημίτη και Παπασπηλιόπουλου στην οποία αποφασίζεται να κληθούν στο σπίτι του Σημίτη τα μέλη του «Ομίλου Παπαναστασίου» και αντιπρόσωποι των «Δημοκρατικών Συνδέσμων» για να εξεταστεί η παραπέρα πορεία τους. Στη συνάντηση που γίνεται πράγματι το ίδιο απόγευμα οι «Δημοκρατικοί Σύνδεσμοι» δεν εμφανίζονται και τα μέλη του «Ομίλου» αποφασίζουν από την πλευρά τους, τη μετατροπή του σε αντιστασιακή ομάδα με την επωνυμία «Δημοκρατική Άμυνα» την οποία στελέχωσαν πολλά μέλη της ΕΔΗΝ.

Γνωστή λίγο πολύ σε όλους η δράση της «Δημοκρατικής Άμυνας» δε θα μας απασχολήσει εδώ σε όλες της τις λεπτομέρειες. Τα 2/3 σχεδόν των μελών της συνελήφθηκαν και φυλακίστηκαν από τον πρώτο καιρό, θύματα εν πολλοίς της σχετικής απειρίας τους στη διεξαγωγή της παράνομης δράσης, αλλά και από τα πρώτα σύμβολα της παλλικαριάς των Ελλήνων αντιστασιακών.

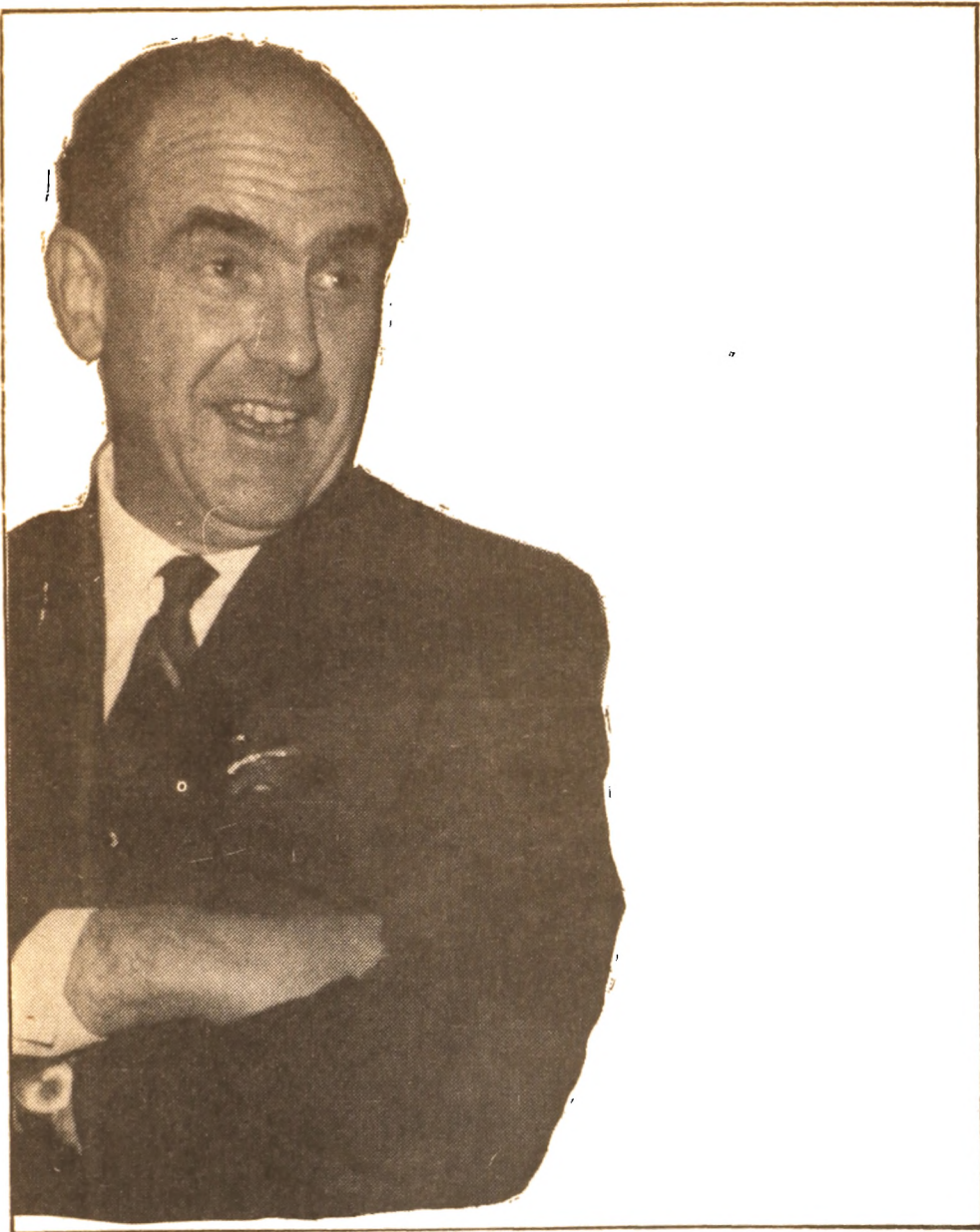
Ιδεολογικά η Δ.Α. δεν υπήρξε ποτέ ούτε ομοιογενής ούτε ξεκάθαρη. Τα δύο σημεία που σίγουρα συνέδεσαν μεταξύ τους τα μέλη της ήταν αφ' ενός μια ηθική αντίληψη για την πολιτική και αντιδιαστολή προς τα διαβρωμένα ήθη μιας βαθύτατα τραυματισμένης πολιτικής ζωής και, αφετέρου, μια χωρίς όρους προσήλωση στις δημοκρατικές διαδικασίες και στους συχνά υπερεξιδανικευόμενους κοινοβουλευτικούς θεσμούς.

Από κει και πέρα συνυπήρξαν μια αριστερή πτέρυγα που άρχισε να συγκροτείται κυρίως στο εξωτερικό και να εμπνέεται από τις ευρωπαϊκές αναζητήσεις μιας Αριστεράς νέου τύπου, μια κεντρο-αριστερά τάση που παρέμενε πιστή στις προδικτατορικές αρχές του «Ομίλου Παπαναστασίου», και μια τρίτη τάση που ως μοναδικό της στόχο πρόκρινε την διεξαγωγή της αντίστασης.

Οι σχέσεις με το ΠΑΚ που είχε ιδρυθεί εν τω μεταξύ από τον Ανδρέα Παπανδρέου παρέμειναν τεταμένες σ' όλη τη διάρκεια της δικτατορίας. Η «Δημοκρατική Άμυνα» κατηγορήσε γι' αυτό τον Ανδρέα Παπανδρέου προσάπτοντάς του ότι επέμενε να αποτελεί τον αποκλειστικό εκπρόσωπο όλων των αντιστασιακών οργανώσεων που προήλθαν από την Ένωση Κέντρου στις διαπραγματεύσεις τους με την παραδοσιακή Αριστερά. Με το σκεπτικό αυτό εξηγείται και η απουσία του επίσημου ΠΑΚ από τη σύσκεψη πολλών αριστερών αντιστασιακών οργανώσεων που έγινε αμέσως μετά τη Μεταπολίτευση του 1974 και αποσκοπούσε στην υιοθέτηση μιας κοινής στάσης των δυνάμεων της Αριστεράς απέναντι στη νέα κατάσταση.

β. Η πορεία προς τη διάλυση

Μετά το σχηματισμό της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας του Κωνσταντίνου Καραμανλή, η Δημοκρατική Άμυνα αποφάσισε να περάσει στην αντιπολίτευση. Οι Καράγιωργας και Φίλια αρνήθηκαν να αναλάβουν τις κυβερνητικές θέσεις που τους προτάθηκαν, και η Οργάνωση καταδίκασε επίσημα τη στάση των μελών της Γιώργου Μυλωνά, Μπάμπη Πρωτοπαπά και Γ.Α. Μαγκάκη που αποδέχτηκαν την υπουργοποίησή τους.

Σ' όλη τη διάρκεια του Αυγούστου '74 θα συνεχισθούν εντατικά οι διεργασίες και οι αναζητήσεις στο εσωτερικό της Δ.Α. με ζητούμενο τη μορφή και το είδος της πολιτικής της δράσης μέσα στις νέες συνθήκες.

Στις 31 Αυγούστου μια συγκέντρωση 120 στελεχών από το εσωτερικό και το εξωτερικό ενέκρινε το κείμενο με τον τίτλο «Ιδεολογικοπολιτικοί Στόχοι της Δημοκρατικής Άμυνας» με το οποίο περιγράφεται η φυσιογνωμία ενός ευρωπαϊκού σοσιαλιστικού σχήματος. Το κείμενο αυτό δόθηκε στον Τύπο στις 2 του Σεπτεμβρίου, ενώ είχαν ήδη αρχίσει οι διαπραγματεύσεις με τον Α.Π. ενόψει μιας ενδεχόμενης κοινής εμφάνισης των οργανώσεων ΠΑΚ και Δ.Α. Από πλευράς Δ.Α. στις διαπραγματεύσεις αυτές συμμετείχε 9μελής επιτροπή που εκλέχτηκε στη συνεδρίαση της 31 Αυγούστου και αποτελέστηκε από τους Φ. Βεγλερή, Δ. Καράγιωργα, Ν. Κωνσταντόπουλο, Σπ. Μερκούρη, Σπ. Νέστορα, Γ. Νοταρά, Χρ. Ροκόφυλλο, Απ. Στάγκο και Β. Φίλια.

Το σύνολο των διαπραγματεύσεων αυτών περιστράφηκε γύρω από τέσσερα κύρια σημεία, σημεία που προκάλεσαν άλλωστε όχι μόνο αντιρρήσεις από πλευράς του Ανδρέα Παπανδρέου αλλά και διαφοροποιήσεις στους κόλπους των Αμυντών. Αφορούσαν:

- Πρώτο στη στάση του νέου κοινού φορέα απέναντι στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Η Δ.Α. υποστήριζε ότι η στάση αυτή θα έπρεπε να 'ναι μάλλον μετριοπαθής ώστε να αποφευχθεί ο χαρακτηρισμός ως αντιευρωπαϊκής).
- Δεύτερο, στην εξασφάλιση μιας κάποιας οργανωτικής αυτονομίας της Δ.Α. μέχρι την πραγματοποίηση του Συνεδρίου.
- Τρίτο, στην ισότιμη αριθμητικά εκπροσώπηση και των δύο οργανώσεων στα κοινά όργανα. (Ο Α.Π. υποστήριξε εν προκειμένω ότι η εκπροσώπηση θα έπρεπε να είναι ποσοστιαία), και
- Τέταρτο, στην κατοχύρωση της αυτόνομης δράσης των ιδεολογικοπολιτικών ρευμάτων που θα συνέβαλαν στο σχηματισμό του νέου φορέα.

Η αποδοχή των όρων αυτών ως *sine qua non* προϋπόθεση για τη σύμπραξη με το ΠΑΚ προβλήθηκε κυρίως από τα στελέχη εκείνα της «Άμυνας» που είχαν κατά καιρούς στο παρελθόν συγκρουσθεί με τον Ανδρέα Παπανδρέου και ήθελαν τώρα όχι μόνο να προωθήσουν τη δημιουργία ενός κόμματος τάσεων αλλά και να περιορίσουν τον ηγεμονικό ρόλο του αρχηγού του. Άλλοι πάλι, όπως ο Σάκης Καράγιωργας, επιθυμούσαν οπωσδήποτε τη συγχώνευση ΠΑΚ - Δ.Α. και υποστήριζαν ένθερμα μια πιο ήπια και ενδοτική διαπραγματεύση.

Τελικό αποτέλεσμα όλων αυτών των διεργασιών και των διαπραγματεύσεων υπήρξε η συμφωνία που υπογράφηκε στις 10.10.74 από το νεο-ιδρυμένο ΠΑΣΟΚ και τη Δ.Α. Το κείμενό της είχε προηγουμένως εγκριθεί από τη Δ.Α. στην τελευταία συνάντηση των μελών της που έγινε στις 5.10.74 στην αίθουσα Εμποροϋπάλλήλων. Μετά τη συνάντηση αυτή και μετά την έγκριση του κειμένου της συμφωνίας με το ΠΑΣΟΚ χώρισαν και οι δρόμοι όσων από τα μέλη και στελέχη της «Δημοκρατικής Άμυνας» προτίμησαν να συμβαδίσουν με τις «Νέες Δυνάμεις».

Από το καταστατικό των «Δημοκρατικών Συνδέσμων»

ΙΔΡΥΣΙΣ — ΣΚΟΠΟΣ

Άρθρον 1. Ιδρύεται Πανελλήνιος Οργάνωσις με την επωνυμία «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ».

Έδρα της Οργάνωσης είναι αι Αθήναι.

Οι ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ είναι στελεχιακή Οργάνωσις η οποία αγωνίζεται δια την επίτευξιν των αρχών της Ενώσεως Κέντρου, όπως αυτά καθωρίσθησαν υπό του Αρχηγού της Γεωργίου Παπανδρέου, προς πραγμάτωσιν της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής Δημοκρατίας.

Προς επιτυχίαν του σκοπού τούτου οι ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ επιδιώκουν:

- α) Να συμβάλλουν εις τον αγώνα της Ενώσεως Κέντρου διά την αποκατάστασιν της Δημοκρατικής Τάξεως, την εξυγίανσιν και ανανέωσιν της πολιτικής και εν γένει της δημοσίας ζωής και την επίτευξιν και κατασφάλισιν της δημοκρατικής διακυβερνήσεως της χώρας.
- β) Να συμβάλλουν δια της επιστημονικής και τεχνικής επεξεργασίας των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων της χώρας, εις την ταχείαν άνοδον του πολιτιστικού επιπέδου του λαού.
- γ) Να συμβάλλουν εις την δημιουργίαν σταθερών και προσηλωμένων εις τας αρχάς της Ενώσεως Κέντρου στελεχών.
- δ) Να συμβάλλουν εις την οργάνωσιν, πολιτικήν διαπαιδαγώγησιν και την κινητοποίησιν των δημοκρατικών κοινωνικών στελεχών δια την ανάδειξιν δημιουργικών φορέων της Δημοκρατίας.

Άρθρον 2. Τα μέσα δια των οποίων η Οργάνωσις θα πραγματούσιν τους σκοπούς της είναι:

- α) Η ίδρυσις ΛΕΣΧΩΝ, η έκδοσις εντύπων, η οργάνωσις διαλέξεων.
- β) Η συγκρότησις ομάδων επιστημονικής και τεχνικής εργασίας και επιτροπών παρακολουθήσεως θεμάτων.
- γ) Η οργάνωσις εκδηλώσεων.

ΜΕΛΗ - ΠΟΡΟΙ - ΠΟΙΝΑΙ

Άρθρον 3. Μέλη της Οργάνωσης δύναται να είναι μόνον Έλληνες πολίται δημοκρατικά στελέχη, τα οποία αποδέχονται τους σκοπούς και τις καταστατικές αρχές της Οργάνωσης, έχουν ήδη αναπτύξει επαρκή επαγγελματικήν και κοινωνικήν δράσιν, διακρίνονται δια το ήθος των και ενδιαφέρονται δια την βελτίωσιν των πολιτικών πραγμάτων της χώρας.

(Τα μέλη της Οργάνωσης δεν πολιτεύονται)

ΤΟ ΠΑΚ: Μύθος και πραγματικότητα

Το ΠΑΚ ιδρύθηκε το Μάρτη του 1968, αμέσως μετά την απελευθέρωση και την αναχώρηση στο εξωτερικό του Ανδρέα Παπανδρέου. Σε όλη τη διάρκεια της δικτατορίας ο ιδεολογικός προσανατολισμός του, η πολιτική φυσιογνωμία του, η οργανωτική δομή του γνώρισαν αντιφάσεις, πέρασαν μέσα από εσωτερικές διαφοροποιήσεις και έμειναν πάντα αρκετά ασαφείς ώστε είναι δύσκολο ακόμα και σήμερα να δοθεί μια συνολική εκτίμηση για το τι ήταν πραγματικά το ΠΑΚ.

Γεγονός πάντως παραμένει ότι ο ιδρυτής του υπήρξε η σταθερότερη πηγή έμπνευσής του και ο κυριότερος παράγοντας της πολιτικής δυναμικότητάς του.

Ιδρύοντας το ΠΑΚ ο Ανδρέας Παπανδρέου εξακολούθησε παράλληλα να εκπροσωπεί την Ένωση Κέντρου στο εξωτερικό. Οι σχέσεις του όμως με τα παλιά στελέχη της Ε.Κ. και της ΕΔΗΝ δεν απηλλάγησαν από το πνεύμα της λυκοφιλίας που τις διέκρινε. Κατά την περίοδο μάλιστα 1969-71 προέκυψαν μια σειρά αλληπάλληλες συγκρούσεις με αφορμή τις «αυθαιρέτες» όπως τις χαρακτήριζε ο Α.Π., ενέργειες των Ενωσοκεντρικών που κατηγορούντο ότι έπαιρναν πρωτοβουλίες χωρίς να τον συμβουλευόταν προηγουμένως.

Οι αντιθέσεις ωστόσο αυτές δεν οδήγησαν σε ευθεία ρήξη. Αποτέλεσαν περισσότερο προέκταση των διαφοροποιήσεων που είχαν ήδη εμφανισθεί στους κόλπους της προδικτατορικής Ε.Κ., και προέκυπταν ως συνέπεια της ριζοσπαστικοποίησης της κεντροαριστεράς Ήπτερυγας της που στο εξής θα απομακρύνονταν όλο και πιο πολύ από τις παραδοσιακές αντιλήψεις του κέντρου για να πλησιάσει τις θέσεις της Αριστεράς. Η επαφή άλλωστε του ίδιου του Α.Π. με τα νεο-μαρξιστικά ρεύματα που αναστάτωναν τις κοινότητες των βορειοαμερικανών πανεπιστημιακών και ειδικότερα των οικονομολόγων έπαιξε προς την κατεύθυνση αυτή καταλυτικό ρόλο.

Ενδεικτική της πορείας αυτής είναι άλλωστε η επιστολή που ο Α.Π. απευθύνει στον Σταύρο Καϊκή με την ευκαιρία του Συνεδρίου της Ένωσης Κέντρου στο Βερολίνο στις 10.10.71 και με την οποία κοινοποιεί την απόφασή του να μην συμμετάσχει στο Συνέδριο —«για να δώσει την ευκαιρία στην οργάνωση να αποφασίσει ελεύθερα και ανεπηρέαστα»— αλλά και γνωστοποιεί παράλληλα τις θέσεις του που αφήνουν να διαφανεί με σαφήνεια η αμφισβήτησή του των επίσημων ιδεολογικών αναφορών και των μέχρι τότε διακηρυγμένων πολιτικών στόχων της Ε.Κ. Συνοψιζόμενες σε τρία κύρια σημεία οι θέσεις αυτές τόνιζαν:

- Ότι οποιαδήποτε αλλαγή στην Ελλάδα δεν μπορεί να συντελεσθεί παρά μονάχα μέσα από ένα δυναμικό ένοπλο αγώνα και σκληρή αναμέτρηση με το καθεστώς των συνταγματαρχών.
- Ότι ένας τέτοιος αγώνας απαιτεί τη δημιουργία ενός πολιτικο-στρατιωτικού εθνικο-απελευθερωτικού κινήματος κατά τα πρότυπα των χωρών του Τρίτου Κόσμου.
- Ότι στόχος του αγώνα αυτού θα είναι μια Ελλάδα Δημοκρατική, Σοσιαλιστική και όχι Σοσιαλδημοκρατική.

Είναι φανερό ότι οι θέσεις αυτές δεν μπορούσαν να γίνουν εύκολα αποδεκτές από τις δυνάμεις του παραδοσιακού Κέντρου που έλπιζαν σε μια γρήγορη πτώση της δικτατορίας και απέβλεπαν στην άμεση συμμετοχή τους στην κοινοβουλευτική κυβέρνηση που θα τη διαδέχονταν. Γι' αυτό και τα περισσότερα στελέχη της Ε.Κ. θα εγκαταλείψουν σιγά σιγά τις γραμμές του ΠΑΚ και θα απομονώσουν τον Α.Π.

Από την άλλη όμως μεριά οι ίδιες θέσεις του Α.Π. θα βρουν απήχηση μεταξύ των ελλήνων φοιτητών της Ιταλίας και μεταναστών της Γερμανίας που πλήθαιναν διαρκώς σε αριθμό. Έτσι γύρω στα 1970, μέσα στις συνθήκες όξυνσης που επακολούθησαν τα γεγονότα του '68 στην Δ. Ευρώπη, οι δυο αυτοί μαζικοί χώροι αρχίζουν να τροφοδοτούν με νέο αίμα το ΠΑΚ ε-

Μουσιδωρα

περιοδικό

για τη γυναίκα και τον κινηματογράφο

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ '83 - Νο 1

Στη Ροζα
Αντα Κλαμπατσεα

Για μια φεμινιστική κινηματογραφική κριτική
Gertrud Koch

Μουσιδωρα
René Predal

Το βλέμμα των γυναικών
Viviane Forrester
Αντα Κλαμπατσεα

Μαρια Γαβαλα
Περι ερωτος κινηματογραφου
Επ. Α. Κ.

Ηθοποιος ή πορνη
Michka Gorki

Σκοτεινα αντικειμενα του —αντρικού— ποθου
Αντα Κλαμπατσεα

Πορνογραφωντας
Micheline Carrier

Η εξέλιξη του αρσενικου στον κιν/φο
Φερρερι
Marie Binet-Bouteloup
Αντα Κλαμπατσεα

Φασσμπιντερικες γυναικες
Αντα Κλαμπατσεα

Γερατεια στην πολη
Αποστολης Στεργιοπουλος

100 χρονια...

Jean Baudrillard
Στη σκια των μαρξιστικων εννοιων
Επ. Αρης Μαραγκοπουλος

Γιωργος Αντωνοπουλος
Αναμνήσεις με την Κάμερα
Καθοδος ή ελληνικος κινηματογραφος 82-83
Αντα Κλαμπατσεα

Η παπια
Αρης Μαραγκοπουλος

Εκδόσεις: ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΣ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

- 22 Απρίλη 1967:** Ίδρυση Δημοκρατικής Άμυνας
Μάρτιος 1968: Ίδρυση ΠΑΚ
Νοέμβριος 1969: Συνέδριο ΕΚ - ΕΔΗΝ εξωτερικού
Δεκέμβρης 1969: Σύγκληση Προσωρινής Οργανωτικής Επιτροπής Φίλων ΠΑΚ Γερμανίας - εκλογή ΠΚΕ
- 26 Ιανουαρίου 1970:** Συνάντηση στο BadGodesberg στελεχών του Φ. ΠΑΚ παρουσία του Ανδρέα Παπανδρέου
- 7-8-9 Απρίλη 1971:** Α' Συνέδριο Φ. ΠΑΚ Δ. Γερμανίας στο Ντάρμστατ
- 9-10-11 Ιούνη 1972:** Β' Συνέδριο Φ. ΠΑΚ Δ. Γερμανίας
9-11 Ιούνη 1973: Πολιτικό φροντιστήριο Φ. ΠΑΚ στο Βίρτσμπουργκ
16-12-1973: Γ' Συνέδριο Φ. ΠΑΚ Δ. Γερμανίας (Φραγκφούρτη)
- 19 και 20-1-74:** Σεμινάριο στο Ντάρμστατ Φ. ΠΑΚ Δ. Γερμανίας
- 23-26 Μάη 1974:** Πανερωπαϊκό Σεμινάριο στο Ντάρμστατ όπου ψηφίζεται το νέο Οργανωτικό Σχήμα ΠΑΚ - Φ. ΠΑΚ
- Ιούνιος 1974:** Ίδρυση ΚΕΜΕΔΙΑ στο ΠΑΚ
Αρχές Αυγ. 1974: Συνάντηση στελεχών ΠΑΚ στο Βίντετουρ
- 16 Αυγούστου 1974:** Επιστροφή Ανδ. Παπανδρέου στην Ελλάδα
- 31 Αυγούστου 1974:** Συγκέντρωση 120 στελεχών Δ.Α.
3 Σεπτέμβρη 1974: Ίδρυση ΠΑΣΟΚ
16 Σεπτέμβρη 1974: Κάλεσμα ΠΑΣΟΚ για αυτοοργάνωση
20 Σεπτέμβρη 1974: Ταξίδι Ανδ. Παπανδρέου στην Ιταλία
5 Οκτώβρη 1974: Συγκέντρωση Δ.Α. και έγκριση συμφωνίας συγχώνευσης με το ΠΑΣΟΚ
10 Οκτώβρη 1974: Συνέντευξη Τύπου για την συνίδρυση του ΠΑΣΟΚ από την ΔΑ στο Kings Palace
17 Νοέμβρη 1974: Εκλογές
24 Δεκέμβρη 1974: Συνεδρίαση ΠΚΕ - ΠΑΣΟΚ για το οργανωτικό σχήμα

ξωτερικού και να αναπληρώνουν με το παραπάνω τις απώλειες που δημιουργούσε η κρίση της Ένωσης κέντρου. Η στρατολόγησή τους γίνονταν μέσα κυρίως από τις γραμμές των «φίλων του ΠΑΚ».

α. ΠΑΚ και φίλοι ΠΑΚ

Η οργάνωση των «φίλων του ΠΑΚ» ιδρύθηκε λίγους μήνες μετά το ΠΑΚ με σκοπό τη νομιμοποίηση της δράσης του τελευταίου στις χώρες υποδοχής στο εξωτερικό. Το ίδιο το ΠΑΚ ως στρατιωτικής δομής οργάνωση είχε μια αδιαφανή εσωτερική λειτουργία και οπωσδήποτε δεν μπορούσαν τα μέλη του και κυρίως τα ηγετικά στελέχη του, να εμφανίζονται δημόσια και νόμιμα. Μέχρι σήμερα κανείς, εκτός απ' τον Α.Π., δε γνωρίζει ποιοι και για πόσο διάστημα αποτέλεσαν το Εθνικό Συμβούλιό του¹, με ποιες οργανώσεις στην Ελλάδα συνδέονταν κτλ.

Οι «φίλοι ΠΑΚ», χωρίς να έχουν δικαίωμα στη διαμόρφωση της γραμμής του ΠΑΚ, ακολούθησαν πολύ πιο γρήγορα μια δημοκρατικότερη εσωτερική λειτουργία, οργάνωναν Συνέδρια και πραγματοποιούσαν σεμινάρια στο πλαίσιο των οποίων το ζήτημα της εσωτερικής δημοκρατίας και των σχέσεων με το ΠΑΚ επανέρχονταν διαρκώς για να αποτελέσει τελικά αντικείμενο ενδοοργανωτικών διαμαχών.

Στην πράξη πάντως οι Φ. ΠΑΚ θα ταυτιστούν βαθμιαία με

το ΠΑΚ, και αυτό θα κάνει τα μέλη του να ζητήσουν τη συγχώνευση των δύο οργανώσεων.

β. Η αντιστασιακή δράση του ΠΑΚ

Μέχρι το 1971 η δράση του ΠΑΚ στο εξωτερικό περιορίζεται σχεδόν αποκλειστικά στις διαλέξεις που δίνει ο Α.Π. σε διάφορες συγκεντρώσεις για να ενημερώσει την κοινή γνώμη σχετικά με το ελληνικό πρόβλημα.

Μετά όμως το 1971 η ακτινοβολία των Εθνικοαπελευθερωτικών κινήματων της Λατινικής Αμερικής, του Βιετνάμ, της Μοζαμβίκης, των Παλαιστινίων κτλ. θα εμπνεύσει ορισμένες προσπάθειες για να συγκροτηθούν εκπαιδευμένες ομάδες που προορίζονταν να αποτελέσουν θύλακες αντίστασης στην Ελλάδα. Η εκπαίδευση γίνεται πράγματι από μαχητές των Τουπαμάρους και των Παλαιστινίων, αλλά περιλαμβάνει πολύ περιορισμένο αριθμό στελεχών και την επέκτασή της προλαβαίνει η πτώση της δικτατορίας.

Στην Ελλάδα η δράση του ΠΑΚ παρέμεινε φτωχή και αποσπασματική². Το ΠΑΚ εσωτερικού απαρτιζόταν από μαχητικούς παλιούς Ενωσοκεντρίτες (Χαραλαμπίδης, Αλευράς, Λιβάνης, Τουλούπας, Κορωνάιος, Πελοποννήσιος, Βγενόπουλος, Βαλυράκης), των οποίων όμως η δράση και οι απόψεις δεν εναρμονίστηκαν ποτέ με τις επίσημες διακηρύξεις του ΠΑΚ εξωτερικού. Άλλωστε υπήρξαν μεταξύ τους χωρισμένοι σε τρεις ομάδες με αρκετά ανταγωνιστικές σχέσεις.

Στο επίπεδο του φοιτητικού κινήματος, οι επαφές του ΠΑΚ και η δραστηριότητά του εκδηλώθηκαν μέσω της «Παναρμόνια» στην οποία μετείχαν οι Λαλιώτης, Τσούρας, Μιχαλόπουλος κ.ά. Η αδυναμία όμως του ΠΑΚ να συνδεθεί με τις εξελίξεις στον ελλαδικό χώρο φάνηκε περισσότερο στη διάρκεια της εξέγερσης του Πολυτεχνείου η πληροφόρηση για το οποίο έφθανε σε ορισμένες περιπτώσεις, στα μέλη του ΠΑΚ εξωτερικού και ειδικότερα της Ιταλίας μέσω στελεχών άλλων οργανώσεων της Αριστεράς.

Θα πρέπει βέβαια να διευκρινισθεί στο σημείο αυτό ότι παραμένει ακόμα ανεξακριβωτή η σχέση με το ΠΑΚ ενός αριθμού μικρών οργανώσεων που δρούσαν στο εσωτερικό χωρίς να εμφανίζονται ως άμεσα εξαρτημένες από το «Πανελλήνιο Απελευθερωτικό Κίνημα». Είναι πάντως χαρακτηριστική η απογοήτευση των μελών του ΠΑΚ εξωτερικού που έρχονταν στην Ελλάδα περιμένοντας «θερμά καλοκαίρια» ή «δυναμικές αντιστασιακές ενέργειες» και διαπίστωναν την έλλειψη ουσιαστικής αντιστασιακής δράσης από την πλευρά του ΠΑΚ εσωτερικού.

Προς το τέλος άλλωστε του 1973 η μαζικοποίηση των οργανώσεων της Γερμανίας και της Ιταλίας³, θα αρχίσει να οδηγεί στην άσκηση πιέσεων προς την κατεύθυνση της ηγεσίας για να

Απόσπασμα από το Σχέδιο Προγράμματος του ΠΑΚ που κυκλοφόρησε τον Αύγουστο του 1972

Το ΠΑΚ αναλύει το νόημα της Δημοκρατίας ως εξής:

«Η Δημοκρατία έχει δύο όψεις: η μία είναι η ελευθερία του πολίτη, δηλαδή τα δικαιώματα του πολίτη ως προς την πολιτεία. Μερικά αναφαίρετα δικαιώματα, η παραβίαση των οποίων μεταβάλλει το καθεστώς σε ολοκληρωτικό. Η δεύτερη όψη της Δημοκρατίας, σημαντική και ξεχωριστή, είναι η συμμετοχή του λαού σε όλες τις αποφάσεις που τον αφορούν.

Το κοινοβουλευτικό σχήμα δεν κατόρθωσε να δώσει στην συμμετοχή του λαού την πλήρη έκφρασή του. Δεν μιλάμε για την αντικατάσταση ενός κεντρικού σώματος μιας βουλής. Μιλάμε όμως για μια αποκέντρωση που θα επιτρέψει (στο λαό) να προωθήσει μέσω Περιφερειακών Συμβουλίων, τον Σοσιαλισμό και την Δημοκρατία».

αναπτυχθεί ανοιχτή μαζική δράση. Η συνειδητοποίηση της ανάγκης αυτής γίνεται όμως μέσα σ' ένα κλίμα σχετικής σύγχυσης γύρω από τα ζητήματα της σχέσης μαζικού χώρου και πολιτικού φορέα. Σύγχυση που ήταν εξάλλου συμπτωματική της γενικότερης ασάφειας, ετερογένειας και αντιφατικότητας των στοιχείων που πάσχιζαν να συνθέσουν την ιδεολογική φυσιογνωμία της οργάνωσης.

γ. Ιδεολογική φυσιογνωμία

Η αγωνία των νεαρότερων κυρίως στελεχών του ΠΑΚ να νομιμοποιήσουν τη θέση τους στο χώρο της Αριστεράς και να αντιμετωπίσουν την ειρωνική κριτική των παραδοσιακότερων τμημάτων της συνέβαλε στην υιοθέτηση «υπεραριστερών» θέσεων που χαρακτήριζαν έντονα ο εκλεκτικισμός, ο ρομαντισμός και ο βολонταρισμός.

Την ιδεολογική κατεύθυνση κάθε ξεχωριστής οργάνωσης των «Φ. ΠΑΚ» επηρεάζει επίσης όχι μόνο η ετερογενής κοινωνική σύνθεση και διαφορετικές πολιτικές καταβολές των μελών που την αποτελούσαν, αλλά και το πολιτικό-ιδεολογικό περιβάλλον της χώρας μέσα στην οποία δρούσε. Έτσι στη Γερμανία οι διάφορες οργανώσεις «Φ. ΠΑΚ» συνεργάζονται αρμονικά και συνυπάρχουν ειρηνικά με το ΚΚΕ, ενώ στην Ιταλία δέχονται τις επιδράσεις, στη μεν Μπολβόνια από το ΚΚΙ και την ομάδα του Μανιφέστου στη δε Φλωρεντία από τους Μασοϊκούς και τις ιδέες της πολιτιστικής επανάστασης. Στη Σουηδία ο προσανατολισμός τους συγγενεύει περισσότερο προς εκείνο του τοπικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, ενώ στην Αγγλία, όπου η μαζικότητα των οργανώσεων είναι αισθητά περιορισμένη, οι ιδεολογικές συμπάθειες επηρεάζονται και διαφοροποιούνται ανάλογα με την ακτινοβολία και τις διαφορετικές προσωπικές απόψεις των ηγετικών στελεχών.

Ωστόσο μετά το 1973 και μέσα στο κλίμα της γοητείας που γενικότερα ασκούν τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα των χωρών του Τρίτου Κόσμου αφ' ενός και η ευρωπαϊκή Νέα Αριστερά αφ' ετέρου, αποκρυσταλλώνεται ένας ιδεολογικός πυρήνας που προσδιορίζουν:

- Η απόρριψη της σοσιαλδημοκρατίας και η αποδοχή του μαρξισμού, πράγμα που σημαίνει επίσης την απομάκρυνση από τις αντικομμουνιστικές καταβολές μιας σειράς στελεχών,
- Ο χαρακτηρισμός του αγώνα ως εθνικο-απελευθερωτικού

και αντιιμπεριαλιστικού,

- Η αποδοχή της γραμμής της αντιφασιστικής αντιτρομοκρατικής πάλης και της δυναμικής αντίστασης
- Η υιοθέτηση του μοντέλου αποκέντρωση - κοινωνικοποίηση - αυτοδιαχείριση για τον ορισμό της οραματιζόμενης σοσιαλιστικής κοινωνίας,
- Η αντιδιαστολή του Κινήματος προς το κόμμα (αντιγραφειοκρατική δόμηση της οργάνωσης) και της μαρξιστικής μεθόδου προς το δόγμα.

Μ' αυτές άλλωστε τις θέσεις που προσπαθούν να ξεπεράσουν την κρίση της Αριστεράς και να απαντήσουν στις πολιτικές ανάγκες των ριζοσπαστικοποιημένων μαζών που βρίσκονται στο εξωτερικό, το ΠΑΚ γίνεται εξαιρετικά δημοφιλές. Είναι χαρακτηριστικό ότι με την πρώτη εμφάνισή της σε μαζικούς χώρους το 1973, η Φοιτητική Πρωτοπορεία που παρουσιάζεται στην Ιταλία ως μετωπική φοιτητική παράταξη των Φ. ΠΑΚ, εκτοπίζει κυριολεκτικά τις υπόλοιπες φοιτητικές οργανώσεις.

δ. Το οργανωτικό πρόβλημα

Η συνειδητοποίηση όμως μέσα απ' αυτές τις διαδικασίες των μελών των Φ. ΠΑΚ και του ΠΑΚ, τους οδηγεί επίσης στο να θέσουν επιτακτικά το οργανωτικό πρόβλημα στο εσωτερικό των δύο οργανώσεων⁴.

Αρχικά επικρατούσε στο ΠΑΚ η άποψη ότι τα όργανα πρέπει να είναι συντονιστικά, αργότερα όμως οι οργανώσεις, προσπαθώντας να αποκαταστήσουν μια δημοκρατική σχέση με την ηγεσία, που ταυτόχρονα να είναι και αποτελεσματική, στρέφονται (κυρίως στην Ιταλία) προς το Δημοκρατικό Συγκεντρωτισμό.

Η αναζήτηση της αποτελεσματικότητας ήταν φυσική καθώς η ηγεσία χρησιμοποιούσε το επιχείρημα ότι «βρισκόμαστε σε εμπόλεμη κατάσταση και προεπαναστατική περίοδο και συνεπώς πρέπει να περιορίσουμε τις δημοκρατικές διαδικασίες μέχρι να ελευθερωθεί η Ελλάδα».

Με την πρωτοβουλία και την πίεση της βάσης, πραγματοποιούνται μια σειρά συνεδρίων και σεμιναρίων.

Ο αγώνας για το Οργανωτικό, κλείνει με το σεμινάριο του Ντάρμστατ, το Μάη του '74, όπου ψηφίζεται και το Νέο Οργανωτικό Σχήμα που όμως δεν προλαβαίνει να εφαρμοστεί, γιατί ακολουθεί η μεταπολίτευση.

Απόσπασμα από την κριτική που στάλθηκε προς την ηγεσία των «ΦΙΛΩΝ ΠΑΚ ΜΟΝΑΧΟΥ» από την Τοπική Οργάνωση Φ. ΠΑΚ ΜΟΝΑΧΟΥ στις 26.10.1971.

Συνοψίζουμε την κατάσταση, που προκύπτει από τον χωρισμό της οργάνωσης σε ΠΑΚ και Φ. ΠΑΚ:

1. Ο χωρισμός, όσον αφορά το χώρο του Εξωτερικού, ήταν από την αρχή ατυχής και δεν είχε νόημα, ούτε σκοπιμότητα —τουλάχιστον αντικειμενική.

2. Στο διάστημα απ' το Νοέμβρη '68 μέχρι Ιούνιο '71 η οργάνωση Φ. ΠΑΚ υποβιβάστηκε, με μια σειρά τροποποιήσεων του αρχικού σχεδίου, σ' ένα βοηθητικό σωματείο, χωρίς πολιτική επιρροή, που λειτουργεί βέβαια δημοκρατικά, αλλά αυτοαποσπαστείται χωρίς να έχει τη δυνατότητα, να «περάσει» σχέδια και προτάσεις στον καπιταλιστικό χώρο, που παίρνονται οι αποφάσεις σχετικά με τη γραμμή και το μέλλον του ΠΑΚ. Οι Φ. ΠΑΚ κηδεμονεύονται πλήρως από το ΠΑΚ Εξωτερικού.

3. Στο ίδιο χρονικό διάστημα η οργάνωση ΠΑΚ Εξωτερικού απορρόφησε από τους Φ. ΠΑΚ μερικούς, όχι αντιστασιακούς παράγοντες, που θα βοηθούσαν την αντίσταση στο Εσωτερικό, αλλά μέλη που περιορίζονται σε φραστικές ακρότη-

τες και φραστικές επαναστατικές διατυπώσεις μοναχικών αποφάσεων.

4. Η πατριαρχική μορφή της οργάνωσης περιορίζει τη δραστηριότητά της: α) στην εξεύρεση όλο και νέων θέσεων, τίτλων και αξιωματών, και β) στις συνεχείς μεταθέσεις και ανακατατάξεις των παραγόντων σ' αυτές τις θέσεις.

«Παράγοντες», που πέφτουν στη δυσμένεια, απομακρύνονται και εξαφανίζονται από τη συζήτηση.

Οι βασικές αυτές αλλαγές, που χ ε ι ρ ο τ ε ρ ε ύ ο υ ν την κακή αρχική στρουκτούρα, υποβιβάζουν την οργάνωση Φ. ΠΑΚ σε ένα σωματείο, που μαζεύει χρήματα για να ενισχύσει συνθήματα. Μια τέτοια οργάνωση είναι τελείως ξεκομμένη από εκείνα τα επίπεδα, στα οποία παίρνονται οι αποφάσεις, αντί για επιρροή έχει «σύνθεση» και τελικά ούτε τη δική του μορφή δεν μπορεί να αποφασίσει, αφού από καιρό σε καιρό έρχονται οι εγκύκλιοι, που λένε, τι είναι και πώς είναι οι Φ. ΠΑΚ.

Ο χωρισμός στις δύο οργανώ-

σεις ήταν από την αρχή άσκοπος και ατυχής, ή σκόπιμος και επιτυχής, ανάλογα απ' τη θέση, που τον βλέπει κανείς, δηλ. σαν μέλος των Φ. ΠΑΚ ή σαν διορισμένος παράγοντας του ΠΑΚ.

Δεν νομίζουμε, ότι οι Έλληνες δημοκράτες του Εξωτερικού, που προσχώρησαν στους Φ. ΠΑΚ είχαν απ' την αρχή σκοπό να εξαντλήσουν την ενεργητικότητα και αγωνιστικότητα τους στην συλλογή χρήμάτων και στη σύνταξη «προτάσεων» για το καλάθι των αχρήστων.

Όταν ζητήθηκε από τους Φ. ΠΑΚ η συγχώνευση Φ. ΠΑΚ και ΠΑΚ Εξωτερικού και η εφαρμογή απολύτων δημοκρατικών διαδικασιών στην καινούρια οργάνωση (α' συνέδριο Φ. ΠΑΚ, Ντάρμστατ), δόθηκε η στερεότυπη, αλλά συγχρόνως και άστοχη απάντηση ότι: «δεν θα κά-
νουμε ψηφοφορίες για να αποφασίσουμε, ποιος θα βάλει, πότε και που τη βόμβα». Αυτό όμως δεν υπήρξε ποτέ το αίτημα των Φ. ΠΑΚ. Είμαστε όμως —ή τουλάχιστον ένα μέρος των μελών Φ. ΠΑΚ είναι— της γνώμης ότι θα πρέπει πάντα «μ ε

ψηφοφορία» να συναποφασίζουμε την πολιτική γραμμή της οργάνωσης: Αν θα συνεργαστούμε ή όχι, με ποιες αντιστασιακές οργανώσεις, αν θα δεχτούμε ή όχι την άλφα ή βήτα λύση, αν θέλουμε ή όχι το Σύνταγμα του 1952 και τέλος, αν θα ανακοινώσουμε ή όχι στον Τύπο ότι στέλνουμε «κομάντος» στην Ελλάδα, και αν θα ασχοληθούμε σήμερα ή αργότερα με την ονομασία των Περιφερειακών Συμβουλίων Αναπτύξεως (ΕΣΟΚΑ) και με τα προγράμματα ραδιοφώνου και τηλεόρασης.

Στη στερεότυπη απάντηση, που μας δίνεται, μπορούμε να αντιτάξουμε εξίσου αφελώς: ότι και ένα μέλος των Φ. ΠΑΚ δεν είναι διατεθειμένο να βάλει τη βόμβα, τότε και εκεί που θα αποφασίσουν οι «παράγοντες», για να αναλάβουν μεν αυτοί από τηλέφωνα στο εξωτερικό, απέναντι στη σύνταξη εφημερίδων την ευθύνη για την αντιστασιακή πράξη, αυτός από την άλλη να αναλάβει την ίδια ευθύνη στα υπόγεια της οδού Μπουμπουλίνας...

Η μεταπολίτευση και η ίδρυση του ΠΑΣΟΚ

Σε μια κρίσιμη καμπή της ιστορίας του, βρίσκει το ΠΑΚ η πτώση της Χούντας. Στο Βίντετουρ της Ελβετίας γίνεται στις αρχές Αυγούστου του '74, μια συνάντηση στελεχών με θέμα την επιστροφή του Α.Π. στην Ελλάδα. Σήμερα ίσως φαίνεται παράδοξη μια τέτοια συζήτηση, τότε όμως επικρατούσε η άποψη ότι πρόκειται για ΑΛΛΑΓΗ ΦΡΟΥΡΑΣ, ότι οι εκλογές θα

είναι νόθες, κτλ. Τελικά αποφασίστηκε η επιστροφή.

Στη συνάντηση στο Βίντετουρ ακόμα συζητείται το ενδεχόμενο μετατροπής του ΠΑΚ σε πολιτικό κόμμα. Εδώ θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι αυτόν τον πολιτικό οργανισμό τα στελέχη του ΠΑΚ στο εξωτερικό το αντιλαμβάνονται σαν *μετωπικό σχήμα του ΠΑΚ* που θα εξακολουθεί να αποτελεί την «καθοδήγηση».

Ταυτόχρονα, τον Αύγουστο του '74 συγκροτείται στη Γερμανία μια επιτροπή για τη σύνταξη μιας διακήρυξης αρχών με βάση τη διακήρυξη και το πρόγραμμα του ΠΑΚ, προσαρμοσμένη όμως πλέον στις νέες συνθήκες⁵.

Στις 16 Αυγούστου επιστρέφει ο Α.Π. στην Ελλάδα και εγκαθίσταται στο Καστρί, που «ζωντανεύει» ξαφνικά ύστερα από τόσα χρόνια.

Μια ομάδα από 30 περίπου στελέχη του ΠΑΚ στο εσωτερικό και το εξωτερικό επεξεργάζεται το κείμενο της διακήρυξης που έχει σταλεί από τη Γερμανία⁶. Ταυτόχρονα ο Α.Π. έχει μια σειρά επαφές με μεμονωμένα άτομα και ομάδες με θέμα την προσχώρησή τους στον υπό συγκρότηση φορέα.

Η προσέλευση στο Καστρί είναι μαζική:

- Παλιά στελέχη της Ένωσης Κέντρου (βουλευτές, πολιτευτές, κομματάρχες) που αντιμετωπίζονται με πολλή επιφύλαξη από τον Α.Π.
- Εκτός ΚΚΕ στελέχη της παραδοσιακής αριστεράς.
- Φοιτητές που συνειδητοποιήθηκαν μέσα από την Αντιδικτατορική Πάλη (ορισμένοι απ' αυτούς είχαν συνδεθεί μεταξύ τους, πριν την επάνοδο του Α.Π. με την επωνυμία «Φοιτητές που συσπειρώνονται γύρω από τον Α.Π.»).

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ «ΣΥΝΙΔΡΥΣΗΣ»

Το κείμενο της συμφωνίας συνίδρυσης του ΠΑΣΟΚ από την ΔΑ που ανακοινώθηκε στις 11 Οκτώβρη 1974 και για πρώτη φορά δημοσιεύεται πλήρες, ήταν το εξής:

Συμφωνούνται τα ακόλουθα:

1. Η διάρθρωση του ενοποιημένου κινήματος μέχρι το συνέδριο προβλέπει τα παρακάτω κεντρικά όργανα:
 - α. Κεντρική Επιτροπή που περιλαμβάνει 75 μέλη και διαιρείται σε 9 υποεπιτροπές.
 - β. Εκτελεστικό γραφείο με 9 μέλη.
 - γ. Συντονιστική Γραμματεία με 18 μέλη (9 του εκτελεστικού γραφείου και τα 9 της Κεντρικής Επιτροπής που είναι υπεύθυνα για τις αντίστοιχες υποεπιτροπές).
2. Από τα 75 μέλη της Κ.Ε. τα 20 θα προέρχονται από την Δ.Α. Το ίδιο ποσοστό ισχύει και για τη συμμετοχή της Δ.Α. και στα υπόλοιπα όργανα (9 γραφεία, Εκτελεστικό γραφείο, Συντονιστική Γραμματεία κ.α.) Διεύρυνση της Κ.Ε. είναι δυνατή μετά από ομόφωνη απόφαση της μικτής επιτροπής για την ενοποίηση των δύο αρχικών φορέων σε τρόπο ώστε να επιτευχθεί η εισδοχή και εκπροσώπηση άλλων ομάδων, οργανώσεων ή κινήματων.
3. Η προσωρινή κεντρική επιτροπή παραμένει μέχρι το Συνέδριο και έχει την ευθύνη για τη χάραξη της γενικής πολιτικής γραμμής, την οποία εξειδικεύει η Συντονιστική Γραμματεία και υλοποιεί σε άμεση πολιτική πράξη το Εκτελεστικό Γραφείο.

Η επιλογή των υποψηφίων είναι θέμα της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κ.Ε. Αυτό ισχύει και για τις επικείμενες εκλογές. Ισχύει η αρχή ότι ορισμένα βασικά στελέχη του κινήματος θα είναι μόνον βουλευτές.

Κοινοβουλευτική εκπροσώπηση 18 μελών θα συμμετάσχει στις συνεδριάσεις της Κ.Ε. καθώς επίσης και η Σ. Γραμματεία (18 μέλη) στις συνεδριάσεις της Κοινοβουλευτικής ομάδας σαν ισότιμα μέλη. Ανώτατο όργανο παραμένει η Κ.Ε. Αυτό ισχύει για τη μεταβατική φάση.

4. Η ευθύνη της οργάνωσης σε όλα τα επίπεδα — κλαδικά, τοπικά κ.ά. — ανήκει στα αρμόδια όργανα του κινήματος και μόνο. Αποκλείεται η οποιαδήποτε ανάμιξη των ιδιαίτερων γραφείων (βουλευ-

τών κτλ.) στη λειτουργία των οργανωτικών μηχανισμών του κινήματος ή άσκηση επιρροής στη διαμόρφωση των αποφάσεων των οργάνων. Ο εσωτερικός κανονισμός προβλέπει αυστηρές πειθαρχικές κυρώσεις σε σχετικές παραβάσεις.

5. Ο Γενικός Γραμματέας του κινήματος δεσμεύεται απόλυτα από τις αποφάσεις της Κ.Ε. Ο Γενικός Γραμματέας προεδρεύει στο εσωτερικό και εκφράζει προς τα έξω τη γραμμή και τις θέσεις του κινήματος. Αποφασίζεται σε ειδικές περιπτώσεις η συλλογική παρουσίαση βασικών κατευθύνσεων του κινήματος.

6. Είναι δεκτή και επιθυμητή η ύπαρξη και λειτουργία ιδεολογικών ρευμάτων στα πλαίσια του κινήματος. Αποκλείεται η δημιουργία ιδιαίτερων οργανωτικών και καθοδηγητικών μηχανισμών και οι ομαδοποιήσεις προσωποπαγούς χαρακτήρα.

Τα ρεύματα μέσα στα πλαίσια του ενιαίου κινήματος μπορούν να έχουν έντυπο, εντευκτήριο και να οργανώνουν ανοικτά σεμινάρια, συγκεντρώσεις και διαλέξεις, προκειμένου να εκφράζουν τις ιδεολογικοπολιτικές τους θέσεις, χωρίς να παρεμβαίνουν στην οργανωτική λειτουργία του κινήματος. Όλες οι παραπάνω εκδηλώσεις είναι ανοιχτές σ' όλα τα μέλη του κινήματος.

7. Το παρόν αποτελεί πρωτόκολλο που υπογράφεται από όλα τα μέλη της μικτής επιτροπής ενοποίησης.

8. Η αναγγελία της ενοποίησης γίνεται σε συνέντευξη Τύπου από τα μέλη της μικτής ενοποιητικής επιτροπής.

Το περιεχόμενο της επίσημης ανακοίνωσης που γίνεται από τον Α. Παπανδρέου έχει ως εξής:

Η πρωτοβουλία που ανέλαβα για τη δημιουργία ενιαίου σοσιαλιστικού κινήματος στη χώρα μας οδήγησε στην ενοποίηση των δυνάμεων που προέρχονται από τις αντιστασιακές οργανώσεις: ΠΑΚ και Δ.Α. και από άλλες ομάδες του δημοκρατικού και σοσιαλιστικού χώρου.

Μετά από ουσιαστικές και γόνιμες διαπραγματεύσεις, οι δυνάμεις αυτές αποφάσισαν να αποτελέσουν τις συνιδρυτικές κινήσεις του ΠΑΣΟΚ.

Για όλα τα θέματα που αφορούν την οργάνωση και την εμφάνιση του κινήματος εκτός βέβαια από τις θεμελιώδεις αρχές του, θα αποφασίσει κυριαρχικά το πρώτο πανελλαδικό Συνέδριο.

- Παλιοί Τροτσκιστές όπως οι Δαλαβάγγας, Λαγάκος, Γ. Κωστόπουλος κ.ά. (ο Μ. Λιβιεράτος είχε έρθει ήδη σε επαφή με τον Α.Π. από το εξωτερικό).
- Στελέχη και εκπρόσωποι αντιστασιακών οργανώσεων.

Ταυτόχρονα έχει αρχίσει μια πρώτη διαπραγμάτευση με την Δημ. Άμυνα κατά τη διάρκεια της οποίας εμφανίζονται κάποιες διαφωνίες.

Στις 31.8.74 γίνεται η συγκέντρωση που προαναφέραμε από την πλευρά της Δημ. Άμυνας, ενώ στις 3 Σεπτέμβρη δίνεται η συνέντευξη Τύπου για την ίδρυση του Πανελλήνιου Σοσιαλιστικού Κινήματος.

Οι σχέσεις του Α.Π. με τους Τροτσκιστές, εκείνη την εποχή είναι ιδιαίτερα καλές⁷. Ο Μ. Λιβιεράτος, παλιός αγωνιστής του Παμπλικού κινήματος, αναλαμβάνει μαζί με την Β. Παπανδρέου την εποπτεία του ΚΕΜΕΔΙΑ.

Τα στελέχη του ΠΑΚ εξωτερικού βλέπουν με κακό μάτι αυτή τη συνεργασία από την αρχή, όπως και την προσχώρηση της «Δημ. Άμυνας» στις 10 Οκτώβρη '74 (Το κείμενο της συμφωνίας δημοσιεύεται σε άλλη στήλη).

Το εύρος των πολιτικών καταβολών και βιωμάτων των μελών που στελεχώνουν τα κεντρικά όργανα του ΠΑΣΟΚ, συμπληρώνεται μετά την πρόσκληση για αυτοοργάνωση και στο ε-

Η ΙΔΡΥΤΙΚΗ Κ.Ε. ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

Αλεξόπουλος Θανάσης, Ανδρουτσόπουλος Κ., Βαρδάκης Κ., Βάσης Λαοκρ., Βασιλειάδης Δαμιανός, Βασιλείου Γ., Βογιαζίδης Δημ., Βούλγαρη Ελ., Γιώτας Σ., Δαλαβάγκας Γ., Δέδες Σωτ., Δημόπουλος Ν., Δροσογιάννης Αν., Ελευθεριάδης Δημ., Ευθυρίου Π., Ζιάγκας Μιχ., Ζουμπογιώργος Ν., Ζυγογιάννης Γ., Θωμίδου Σ., Καβουνίδης Σπ., Καβαλιώτου Χρ., Καράγιωργας Σ., Καρράς Αντ., Κάτρης Γ., Κατσιφάρας Γ., Κεσσίδης Παν., Κίσσοντας Γ., Κοκκόλα Αγ., Κούρτη Χρ., Κουτσογιάννης, Κωνσταντόπουλος Ν., Κωτσάκης Ν., Λαγάκος Δημ., Λαζαρίδης Παν., Λαλιώτης Κ., Λιάνης Γ., Λαμπρόπουλος Ο., Λιβάνης Α., Μερκούρης Σπ., Μίχα Μαρία, Μανωλκίδης Κ., Μιχαλόπουλος Νίκος, Μπουρναζάκης Ν., Ντόλκας Λ., Ξανθάκης Ν., Ξύδης Αλ., Οικονομούλου μαρ., Πάκος Φ., Πανταζόπουλος Στ., Παπανίκος Δ., Παπαδόπουλος Απ., Παπαθανασίου Χρ., Παπανδρέου Βάσω, Παπαδάτος Ανδρ. Πολίτης, Ανδρ., Πρόκος Απ., Πύρζας Κ., Ρόκκος Δ., Σιπητάνος Γ., Σακελλαρόπουλος Α., Στάγκος Α., Σταυρίδης Ν., Σείτανίδης Ν., Σημίτης Κ., Σκουλά Τασία, Τσούρας Θαν., Τσοχατζόπουλος Άκης, Τζώρτζης Γιάννης, Φίλιας Βασ., Φραγκιάς Ανδρ., Φλέμιγκ Αμαλία, Φιλίππου Κατερίνα, Φιλίππας Α., Χαραλαμπίδης Γ., Χρυσάνθης Γιάννης.

ΣΣ: Η σύνθεση της πρώτης και ιδρυτικής «προσωρινής» (ως το συνέδριο, όπως είχε δηλωθεί) Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ. Τα ονόματα που παρουσιάζονται με έντονα στοιχεία αφορούν τα μέλη που διαγράφηκαν, παραιτήθηκαν ή απομακρύνθηκαν κατά καιρούς. (Ορισμένοι από αυτούς έχουν σήμερα επανέλθει στο ΠΑΣΟΚ ή κατέχουν κυβερνητικές θέσεις).

πίπεδο των οργανώσεων βάσης, όπου επικρατεί ενθουσιασμός αλλά και μια φανερή δυσκολία για την αποκατάσταση μιας κοινής γλώσσας⁸.

Εν τω μεταξύ το ΠΑΣΟΚ αποκτά γραφεία, αρχικά στην οδό Ακαδημίας 28 και στη συνέχεια στην οδό Πανεπιστημίου (λίγο πριν τις εκλογές).

Από τις 10 Οκτώβρη αποκτά και Κεντρική Επιτροπή που αποτελείται από 75 μέλη, από τα οποία τα 20, ορισμένα από τη Δημ. Άμυνα αναδεικνύονται (με εκλογές μεταξύ τους) και 50 μέλη διορισμένα από τον Α.Π. τα υπόλοιπα 5 μέλη είναι εκπρόσωποι αντιστασιακών οργανώσεων που συγχωνεύθηκαν στο ΠΑΣΟΚ. Στην Κεντρική Επιτροπή δεν συμμετέχει κανένας πολιτευτής ή υποψήφιος γιατί οι δύο ιδιότητες, θεωρούνται ακόμα ασυμβίβαστες.

Όμως οι εκλογές του Νοέμβρη '74, με το μνημειώδες εκείνο «Στις 18 Σοσιαλισμός»⁹ δε φέρνουν ούτε καν ένα «καλό» ποσοστό.

Στις 28 Δεκέμβρη 1974 αναδομείται η Κεντρική Επιτροπή και αυξάνονται σε 100 τα μέλη της. Στην πλειοψηφία τους τα νέα μέλη εκλέγονται από υποψήφιους που δεν μπόρεσαν να εκλεγούν βουλευτές, και πλαισιώνονται από ορισμένες προσωπικότητες με κύρος. Ταυτόχρονα συγκροτείται ένα 12μελές Εκτελεστικό Γραφείο¹⁰ αποτελούμενο από τους Σ. Καράγιωργα, Δ. Λιβιεράτο, Α. Στάγκο, Α. Μανδηλαρά, Κ. Μανωλκίδη, Κ. Σημίτη, Γ. Τσεκούρα, Β. Φίλια, Β. Παπανδρέου, Α. Τσοχατζόπουλο, καθώς και μια Συντονιστική Γραμματεία που απαρτίζεται από τους γραμματείς των διαφόρων υποεπιτροπών. Στο εξής το οργανωτικό σχήμα θα είναι το ζητούμενο που θα απασχολήσει πλήθος συνεδριάσεων τόσο του Εκτελεστικού Γραφείου όσο και της Κεντρικής Επιτροπής, αποτελώντας το «μήλο της έριδος» στην πρώτη μεγάλη κρίση που συγκλονίζει το ΠΑΣΟΚ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το μόνο που ξέρουμε είναι ότι κατά καιρούς πέρασαν από τα ανώτερα όργανα του ΠΑΚ εξωτερικού οι Γιάννης Τσεκούρας, Μανώλης Πονηρίδης, Δημ. Σωτηράκης, Άκης Τσοχατζόπουλος, Γιώργος Τσουγιόπουλος, Νίκος Σκουλάς και πιθανόν ο Σωτήρης Κωστόπουλος. Ο κατάλογος όμως αυτός είναι σίγουρα ελλιπής.
2. Εδώ για να είμαστε δίκαιοι θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι και η δράση των υπολοίπων μεγάλων αντιστασιακών οργανώσεων ήταν το ίδιο φτωχή. Η αντίσταση έγινε από μικρές κυρίως ομάδες.
3. Οι κύριες δυνάμεις του ΠΑΚ βρίσκονται στην Ιταλία και Γερμανία. Μικρότερες οργανώσεις υπάρχουν στη Σουηδία, Αγγλία, Ελβετία, Αυστρία, Καναδά, ΗΠΑ, Παρίσι.
4. Τέσσερα είναι τα ζητήματα που απασχολούν:
 - Η λειτουργία των γραφείων στη Ρώμη και Στοκχόλμη (η μη λειτουργία τους στην πραγματικότητα).
 - Οι επισκέψεις του Α.Π. στην Ευρώπη που γίνονται ξαφνικά χωρίς καμιά προετοιμασία ώστε να αξιοποιούνται και εσωτερικά.
 - Οι διορισμοί στα διάφορα όργανα που στην ουσία δεν λειτουργούν
 - Ο τρόπος καθορισμού της γραμμής.
5. Στην επιτροπή συμμετέχουν οι Γ. Λιάνης, Γ. Τσουγιόπουλος, Μ. Χαραλαμπίδης, Π. Μαντάς, Γ. Παπαγιαννόπουλος, Α. Τσοχατζόπουλος, Θ. Αγγελόπουλος και Γ. Ζαφειρόπουλος. Και εδώ πάλι οι πληροφορίες που στηρίζονται σε διάφορες προσωπικές μαρτυρίες μένουν να διασταυρωθούν και να επιβεβαιωθούν.
6. Οι συζητήσεις για τη Διακήρυξη καταλήγουν σε διαφωνία μεταξύ «Αριστερών» και «Δεξιών» (ΠΑΚ εξωτερικού και Νεολαία από τη μια, και παλιοί Ενωσο-κεντρίτες από την άλλη) για το θέμα της κοινωνικοποίησης. Στο τέλος επέρχεται συμβιβασμός με την κοινωνικοποίηση ορισμένων μόνο τομέων.
7. Μια γραφική λεπτομέρεια: Το σήμα του ΠΑΣΟΚ με την ήλιο είναι εμπνευσμένο από το σήμα μιας μικρής τροτσκιστικής ομάδας.
8. Είναι χαρακτηριστική η πρώτη διαμάχη στο ΠΑΣΟΚ μεταξύ του «Σύντροφε» ή «κύριε».
9. Το σύνθημα «στις 18 Σοσιαλισμός» εξορκίστηκε στη συνέχεια με τον αφορισμό ότι ανήκε στους Τροτσκιστές, υπάρχει όμως τόσο στους λόγους του Α.Π. όσο και στα συνθήματα που φώναζαν όλοι οι οπαδοί του ΠΑΣΟΚ στις προεκλογικές συγκεντρώσεις.
10. Από το πρώτο αυτό Ε.Γ. οι Καράγιωργας, Φίλιας, Στάγκος, Τσεκούρας διαγράφηκαν ο Μανωλκίδης παραιτήθηκε ο Λιβιεράτος απομακρύνθηκε, η Μανδηλαρά αποχώρησε, ο Σημίτης παραιτήθηκε κάτω από περιέργες συνθήκες για να αποκατασταθεί αργότερα και μόνο ο Α. Τσοχατζόπουλος επιβίωσε ως μέλος του Ε.Γ. και η Β. Παπανδρέου ως μέλος της Εκτελεστικής Γραμματείας.

Πώς πνίγηκε η επανάσταση στο Γενί Τσελτέκ

Το Γενί Τσελτέκ έζησε την επανάσταση των στρατηγών μια μέρα πριν την ανατροπή της δημοκρατίας. Και σήμερα, χίλιοι κάτοικοι του σέρνονται σε δικαστικές παρωδίες.

της Αμαλίας Βαν Χεντ

ΤΟ ΟΡΓΙΟ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΤΟΥ ΕΒΡΕΝ

Είχε νυχτώσει όταν συναντηθήκαμε στο υπόγειο διαμέρισμα ενός προαστίου της Πόλης με το δικηγόρο που δέχτηκε να μας μιλήσει. Ήταν ένας από αυτούς τους θαρραλέους ανθρώπους, που επιμένουν να υπερασπίζονται πελάτες που έχουν συχνά αυθαίρετα συλληφθεί και βασανιστεί απάνθρωπα. Και εκτελούν το έργο τους παρ' όλο που οι στρατηγοί χρησιμοποιούν την υπεράσπιση μόνο σαν ένα επιπλέον πρόσχημα για το «νόμιμο της δίκης». Ήταν συνεσταλμένος στην αρχή. Το άρθρο 140, που απαγορεύει ρητά στους Τούρκους πολίτες να «δυσφημίζουν» τη χώρα τους στον ξένο τύπο, δημιουργούσε μια τεταμένη ατμόσφαιρα. Ίσως από φόβο μας μίλησε πρώτα πρώτα για την τύχη ενός συναδέλφου του: «κλείστηκε στη φυλακή και βασανίστηκε επειδή βεβαίωσε σε έναν ξένο δημοσιογράφο, πως οι προστατευόμενοι του είχαν όλοι βασανιστεί».

Για τη δίκη του Γενί Τσελτέκ ήξερε μόνο πως πρόκειται για δίκη-μαμούθ. 689 κατηγορούμενοι περιμένουν 2,5 χρόνια μετά τη σύλληψη τους την καταδίκη. Από αυτούς 107 βρίσκονται ακόμη στη φυλακή, οι υπόλοιποι αποφυλακίστηκαν, πιθανόν λόγω έλλειψης χώρου. Τα κύρια παραπτώματα για τα οποία διώκονται είναι:

- Δημιουργία μιας μαρξιστικο-λενινιστικής οργάνωσης... με πρωταρχικό σκοπό τη διεύρυνσή της σ' ολόκληρη την Τουρκία και με κύριο στόχο την αλλαγή, την ανατροπή ή τη βίαιη κατάργηση του συντάγματος της Τουρκικής Δημοκρατίας.

- Με στόχο την αλλαγή, την ανατροπή ή τη βίαιη κατάργηση του συντάγματος της Τουρκικής Δημοκρατίας, κατάληψη του ανθρακωρυχείου Γενί Τσελτέκ, κατάσχεση της παραγωγής και των παραγωγικών του μέσων στο όνομα της οργάνωσης.

- Δημιουργία ενός συλλόγου, με στόχο την εγκαθίδρυση της βίαιας εξουσίας μιας κοινωνικής τάξης πάνω στην άλλη.

Το ήσυχο χωριουδάκι

Στον κόμβο όπου συναντιούνται οι δρόμοι που οδηγούν στο Τσόρουμ, στη Σαμσουντά (Άμισος) και στη γραφική Αμάσια βρίσκεται το χωριό Γενί Τσελτέκ. Λίγα πλίνθινα σπιτάκια κατά μήκος του δρόμου προς την Αμάσια, δεξιά πάνω στο λόφο το επιβλητικό ανθρακωρυχείο, αριστερά πίσω από τα σπίτια καταπράσινο και

θεόρατο το βουνό. Κάπου ανάμεσά τους σέρνονται και οι γραμμές του τραίνου, που χρησιμοποιούνται κατά το πλείστον για τη μεταφορά του άνθρακα.

Το ανθρακωρυχείο του Γενί Τσελτέκ είναι η μεγαλύτερη επιχείρηση της περιοχής. Οι περισσότερες μετοχές του ανήκουν στην κρατική υπηρεσία του άνθρακα «Türkiye kömür İşletmeleri (TKİ), οι υπόλοιπες είναι σε ιδιωτικά χέρια. Πριν το πραξικόπημα το ανθρακωρυχείο απασχολούσε 980 εργάτες, τώρα ο αριθμός τους κατέβηκε στους 900. Και όμως, παρ' όλη τη μείωση των εργατών η παραγωγή μέσα σε δυο χρόνια αυξήθηκε κατά 100% «Καλύτερος συντονισμός» θα παρατηρήσει ο καινούριος διευθυντής ατάρεσκα. Και περισσότερα καταπιεστικά μέτρα, θα σκεφτούμε. Με τους 550 ως 600 τόνους άνθρακα —είναι η ημερήσια παραγωγή— τροφοδοτούνται οι άλλες σημαντικές επιχειρήσεις της περιοχής, που είναι ένα εργοστάσιο σακχάρως με 300 περίπου εργάτες και μερικές βιοτεχνίες μετάλλου. Η παραγωγή ενέργειας γίνεται αποκλειστικά από τον άνθρακα.

Με την κρυφή ελπίδα να βρούμε το «Νέστορα» του χωριού, που με τον τρόπο του θα μας διηγόταν γιατί οδηγήθηκαν περισσότεροι από τους μισούς εργάτες του ανθρακωρυχείου στο εδώλιο της «δικαιοσύνης», σταματήσαμε στο πρώτο καφενείο. Ήταν ένα μικρό δωμάτιο όλο και όλο, με 5-6 ξύλινα τραπεζάκια και με μια μεγάλη σιδερένια θερμάστρα στη μέση. Μας προσέφεραν τσάι. Οι τιμές του καφέ στην Τουρκία είναι ακόμη αρκετά τσουχτερές για χωριά όπως το Γενί Τσελτέκ. Οι θαμώνες παίζαν τάβλι και τόμπολα. Δυο τρεις ηλικιωμένοι στο διπλανό τραπέζι ούτε καν μας πλησίασαν. Ήταν αδιαφορία —στοιχείο άγνωστο τουλάχιστον στα τουρκικά χωριά— ή φόβος; Ο μόνος που έδειξε ενδιαφέρον για την παρουσία μας ήταν ο «επιστάτης» των εργατών.

Η επανάσταση ξεκίνησε

Δύσκολο να φανταστείς, πως αυτοί οι νεαροί που πιάστηκαν στα χέρια για το τάβλι και αυτό το χωριό βουτηγμένο στην απογευματινή νάρκη του κουβαλούσαν την εμπειρία της πνιγμένης από τους στρατιωτικούς «επανάστασής» τους. Είχαν περάσει μόνο τρία χρόνια. Στις 24 Απριλίου του '80 οι συνδικαλιστές του ανθρα-

Οι δικαστές.

κωρυχείου κατέβηκαν σ' απεργία, γιατί η εργοδοσία αρνήθηκε κατηγορηματικά να εκπληρώσει τα αιτήματά τους. Ένωσαν δυνατοί. Είχαν συνειδητοποιήσει ότι μετά τις απεργίες του '76 και '78 που ανάγκασαν την εργοδοσία ν' αυξήσει σημαντικά τους μισθούς, να πάρει καινούρια μέτρα ασφαλείας στις υπόγειες σήραγγες του ορυχείου, ν' αλλάξει τον κανόνα της υποχρεωτικής 30-χρονης εργασίας αποκλειστικά σε ορυχεία για το δικαίωμα συντάξεως και να διαθέσει μια φορά το χρόνο σε κάθε ανθρακωρύχο ατελώς 3 τόνους άνθρακα για προσωπική του χρήση, είχαν κερδίσει τους εργάτες με το μέρος τους.

Αλλά όχι μόνο αυτό. Η πραγματική τους δύναμη, ήξεραν, βρισκόταν στην ίδρυση, εξέλιξη και εξάπλωση του συνδικάτου τους. Στις αρχές του '75 ο μηχανικός του ανθρακωρυχείου Τσετίν Ουϊγκούρ —μέλος της DEV-YOL (Επαναστατικός Δρόμος)— μαζί με άλλους ανθρακωρύχους ίδρυσαν, ενάντια στο τότε δεξιό συνδικαλιστικό κατεστημένο, ένα καινούριο αριστερό συνδικάτο των ορυχείων, το Γέραλτι Μαντέν Ις. Μέσα σε δυο χρόνια, από το '77 ως το '79, γίναν μέλη του τα ορυχεία: Cizre-Sirnak (άνθρακας), Divrigi (μεταλλεία σιδήρου), Murgul (χαλκός), Turhal (αντιμόνιο), Kayseri (χρώμιο), Zonguldak (άνθρακας), Bigadig (άνθρακας), Askaale (άνθρακας) και τα μεταλλεία του Hekimhan.

Η κήρυξη της τρίτης απεργίας έπεσε σα βόμβα. Μετά από επανειλημμένες ανεπιτυχείς προσπάθειες να ποινικοποιηθεί η απεργία, η διοίκηση κατέφυγε στο λοκ-αουτ. Ανακοίνωσε το κλείσιμο του ανθρακωρυχείου με το επιχείρημα πως η επιχείρηση παρουσίαζε παθητικό. Ο όρος «αυτοδιαχείριση», που συζητήθηκε, λίγες μέρες αργότερα, άλλαξε τη ροή των πραγμάτων.

Από κει και πέρα τα γεγονότα εξελίχτηκαν αστραπιαία. Οι συνδικαλιστές αποφάσισαν την κατάληψη του ανθρακωρυχείου. Ανάλαβαν τη διατήρησή του και συνέχισαν την παραγωγή. Ο άνθρακας το μήνα αυτό μεταφερόταν όχι πια με τις κρατικές σιδηροδρομικές γραμμές αλλά με τη βοήθεια άλλων συνδικάτων της προοδευτικής συνομοσπονδίας DISK, με τα τρακτέρ των αγρωτών, —από τους οποίους 105 δικάζονται σήμερα— και σε μερικά γραφεία μεταφορών, των οποίων οι ιδιοκτήτες —43 στο σύνολο— κατηγορούνται για συνεργασία με τη μαρξιστικο-λενινιστική οργάνωση DEV-YOL.

Η επανάσταση του Γενί-Τσελτέκ είχε ξεσπάσει ακριβώς όπως είχαν ξεπεταχτεί αμέτρητα λαϊκά κινήματα στις διάφορες περιοχές της Τουρκίας του '78-'80. Τα μικρά διαστήματα της σοσιαλδημοκρατικής κυβέρνησης του Ετσεβίτ, ύστερα από τη στυγνή στρατιωτική δικτατορία του '71 και τις διάφορες δεξιές κυβερνήσεις, δημιούργησαν ένα κλίμα ασυνήθιστης για την Τουρκία ελευθερίας με σχετικά διευρυμένα τα συνδικαλιστικά δικαιώματα και απελευθέρωσαν ένα δυναμισμό, που ήταν δύσκολο πια να ελεγχθεί.

Η διαπίστωση, πως στη διάρκεια της επαναστατικής αυτής περιόδου οι αριστερές ομάδες λειτούργησαν αλάθητα θά 'ταν τόσο μονόπλευρη όσο και αφελής. Η τουρκική κοινωνία, γεμάτη από την πατερναλιστική εξουσία που καθημερινά εκδηλώνεται στο άγριο ξυλοκόπημα των παιδιών και γυναικών, στις ατέλειωτες οικογενειακές βεντέτες και κατέληγε τότε στις παράλογες ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ ομάδων διαφορετικών ιδεολογικών τά-

σεων, άφηνε περιθώρια για διαρκή βία, σε όλα τα μέτωπα. Γεγονός είναι πάντως, πως το μήνα της κατάληψης και συνέχισης της παραγωγής το ανθρακωρυχείο του Γενί Τσελτέκ απέφερε ένα καθαρό κέρδος που ήταν 50% μεγαλύτερο από ποτέ άλλοτε. Και το πλεονέκτημα αυτό δεν γέμισε μόνο μια «τσέπη».

Μέσα σ' αυτό το κλίμα ευφορίας οι συνδικαλιστές του Γέραλτι Μαντέν Ις φαίνεται να είχαν ξεχάσει το άλλο παντοδύναμο μέτωπο. Η ίδρυση και η ταχεία εξάπλωση του προξένησε το μίσος και το φόβο πολλών ισχυρών της τουρκικής κοινωνίας. Ο τομέας των ορυχείων είναι για τη χώρα ζωτικής σημασίας. Με κάθε μέσο έπρεπε να αποφεχθεί το Γενί Τσελτέκ να γίνει «μοντέλο» και για άλλα συνδικάτα. Η «σύσταση» του τοπικού εργοστασίου ζακχάρως για δραστικότερα κυβερνητικά αντιεργατικά μέτρα έδωσε στη δεξιά κυβέρνηση μειοψηφίας του Ντεμιρέλ το αναμενόμενο πρόσχημα. Τα φορτηγά και τα τρακτέρ που μετέφεραν τον άνθρακα κατασχέθηκαν αμέσως.

Τα γεγονότα του Γενί Τσελτέκ ανησύχησαν όμως και τον Τουρκοκύπριο Αλπασλάν Τουρκές, ισχυρότατο τότε παράγοντα για τη

Η δίκη της Αμάσιας, τον Απρίλη του '83.

σταθεροποίηση της κυβέρνησης μειοψηφίας του Ντεμιρέλ. Ο Τουρκές έβλεπε να προσκρούουν σε όλο και περισσότερες δυσκολίες οι προσπάθειες για επέκταση του φασιστικού, милитаристικού και ρατσιστικού κόμματός του, του Κόμματος Εθνικιστικής Δράσης (ΚΕΔ) στη Μαύρη Θάλασσα. Η ουσιαστική εξαφάνιση του παλιού δεξιού συνδικάτου, του οποίου τα μέλη στρατολογούνταν στην πλειοψηφία τους από τις γραμμές του ΚΕΔ, η όλο και μεγαλύτερη επιρροή του αριστερού Γέραλτι Μαντέν Ις στους κατοίκους είχαν σαν αποτέλεσμα την εντατικοποίηση των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων της νεολαίας του ΚΕΔ, των «Γκρίζων Λύκων».

Έντονο ενδιαφέρον για την εξέλιξη του αριστερού συνδικάτου έδειξε τέλος και η αμερικανική πρεσβεία στην Άγκυρα. Οι ΗΠΑ έχουν στην Τουρκία το μονοπώλιο παραγωγής χρωμίου και αντιμονιού όπως επίσης σύμφωνα με αριστερά έντυπα και του βόρακα, απαραίτητου για την παραγωγή όπλων. Ο Α' γραμματέας της αμερικανικής πρεσβείας Alexander Georg Peck επισκέφτηκε την περιοχή μετά το πρώτο κύμα απεργιών το '78. Οι πόλεις και τα χωριά που επισκέφθηκε έγιναν στόχοι των «Γκρίζων Λύκων» αμέσως μετά την αναχώρησή του. Οι δολοφονίες δημοκρατικών πολιτών της περιοχής ξεσήκωσαν στην τουρκική Βουλή ένα πρωτοφανές θόρυβο. Ο Τύπος δημοσίευσε μια σειρά στοιχείων που αποδείκνυαν τη στενή συνεργασία του Α' γραμματέα της αμερικανικής πρεσβείας με τη CIA. Η κυβέρνηση του Ετσεβίτ αναγκάστηκε να τον κηρύξει Persona non Grata. Ο Alexander Georg Peck μετατέθηκε αμέσως στην αμερικανική πρεσβεία του Αφγανιστάν.

Η σφαγή του αριστερού συνδικάτου

Τον Ιούλη του '80 άρχισε η αντίστροφη μέτρηση για το προοδευτικό κίνημα της Τουρκίας. Ο τότε πρωθυπουργός Ντεμιρέλ δήλωσε στον Τύπο, πως προετοιμάζεται μια «στρατιωτική επιχείρηση» για την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας που «δεν αποκλείεται να επεκταθεί και στο Γενί Τσελτέκ, μια και οι εργάτες εί-

ναι οι μόνοι υπεύθυνοι για την αναρχία της περιοχής». Ήταν μια σαφής προειδοποίηση της κυβέρνησης Ντεμιρέλ. Την οργάνωση της στρατιωτικής επιχείρησης ανέλαβε ο σημερινός αρχηγός της Χούντας, στρατηγός Εβρέν. Μετά το ταξίδι του στις επαρχίες της Μαύρης Θάλασσας ο στρατηγός δήλωσε «*Με το πρόβλημα του Γενί Τσελτέκ θα τελειώσουμε μια για πάντα*».

Το Γενί Τσελτέκ έμελλε να ζήσει το πραξικόπημα των στρατηγών μια μέρα πριν τα επίσημα ειδησεογραφικά πρακτορεία ανακοινώσουν την ανατροπή της δημοκρατίας. Στις 11 Σεπτεμβρίου 1980 τα τανκς έκλεισαν όλους τους δρόμους που οδηγούν στο χωριό. Οι μαζικές συλλήψεις των εργατών, των γέρων, των γυναικών και των παιδιών άρχισαν την επομένη μέρα. 50 ολόκληρες μέρες διάρκησε η «επιχείρηση» για την καταστολή του αριστερού «καρκινώματος» του Γενί Τσελτέκ. Οι λίγοι ανθρακωρύχοι που κατόρθωσαν να διαφύγουν στα βουνά, ξετρυπώθηκαν στις επόμενες επιχειρήσεις «ζωντανοί ή νεκροί». Το πρόβλημα του Γενί Τσελτέκ είχε λυθεί σύμφωνα με το σχέδιο του στρατηγού Εβρέν, τουλάχιστον προσωρινά.

Σιγή κυριαρχεί σήμερα στο ανθρακωρυχείο.

Η παρωδία της δίκης

Οι κατηγορούμενοι των γεγονότων του Γενί Τσελτέκ δικάζονται στο στρατοδικείο της Αμάσιας, κάπου 10 χιλιόμετρα έξω από την πόλη. Μας δώσανε την άδεια χωρίς δυσκολίες. Αμέσως μετά τον υποχρεωτικό σωματικό έλεγχο από αστυνομικούς, ένας στρατιώτης μας συνόδεψε μέχρι το κτίριο όπου γίνεται η δίκη. Η πρόσκληση από τους δικαστές για ένα τσάι μας ξάφνιασε. Ο 65χρονος πρόεδρος του δικαστηρίου είχε παράπονα από το δυτικό Τύπο: «*Γράφουν ψέμματα. Μας κατηγορούν για στρατοδίκες τη στιγμή που εμείς χρησιμοποιούμε μόνο το ποινικό δίκαιο*». Οι περισσότερες καταγγελίες βασίζονται στα άρθρα 141, 146 και 612 του τουρκικού ποινικού δικαίου. Η διατύπωση της παραγράφου 141 είναι όμως παρμένη από το ποινικό δίκαιο του Μουσσολίνι. Ξέραμε ότι ο πρόεδρος είναι γνωστός σαν ένας από τους διαλακτικότερους δικαστές στην Τουρκία. Ρωτήσαμε για τις αμέτρητες καταγγελίες για βασανιστήρια στις φυλακές και έξω από τα δικαστήρια. Πλατύ χαμόγελο, το ερώτημα έμεινε αναπάντητο.

Η αίθουσα της δίκης ήταν, όπως και οι περισσότερες αίθουσες των τουρκικών στρατοδικείων, χωρισμένη με συρμάτινους τοίχους σε δύο μέρη. Μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου συρμάτινου τοιχώματος υπάρχει το κενό ενός μέτρου, έτσι ώστε οι κατηγορούμενοι που βρίσκονται στο μπροστινό μέρος της αίθουσας να μην μπορούν να μιλήσουν με τους συγγενείς τους στο πίσω. Εκείνη την ημέρα δεν παρεβρισκόταν συνήγοροι υπεράσπισης. Δικαζόταν μόνο καμιά 20αριά άτομα, στην πλειοψηφία τους δάσκαλοι και φοιτητές. Από τους 689 κατηγορούμενους του Γενί Τσελτέκ οι 510 είναι ανθρακωρύχοι, οι 105 αγρότες, 43 ιδιοκτήτες μικρών μεταφορικών γραφείων, 18 δάσκαλοι, 9 φοιτητές, 3 μηχανικοί του ανθρακωρυχείου και ένας δικηγόρος. Ο αριθμός των κατηγορουμένων θα ξεπεράσει όμως, σύμφωνα με το δικηγόρο της πόλης, τους 1.000. Για τους περισσότερους ζητήθηκαν ποινές από 5-15 χρόνια φυλάκισης. 73 άτομα αντιμετωπίζουν την ποινή του θανάτου. Για τον ιδρυτή και πρόεδρο του Γέραλτι Μαντέν Ις ο

εισαγγελέας πρότεινε τις ποινές: Μια φορά σε θάνατο επειδή ήταν ο ιδρυτής του αριστερού συνδικάτου, άλλη μια φορά σε θάνατο γιατί ήταν μέλος της προοδευτικής συνμοσπονδίας DISK και 20 χρόνια φυλάκισης λόγω της συμμετοχής του στην DEV YOL.

Για όλους αυτούς τους συλληφθέντες ο λοχαγός, μόνιμος συνοδός μας στις δίκες αυτού του κτιρίου, θα πει: «*Αυτοί εδώ δεν ξέρουν να σκέφτονται. Έγιναν γρήγορα πιόνια του ρώσικου δακτύλου που είναι αναμειγμένος παντού. Όμως μετά την επιτυχή πύλη της τρομοκρατίας υπάρχει πάλι ασφάλεια στη χώρα. Βέβαια μερικοί από τους τρομοκράτες διέφυγαν στη Γερμανία, στη Συρία, και στην Ελλάδα...*».

Ο πρόεδρος κατά τη διάρκεια της δίκης δημιούργησε μια ευχάριστη ατμόσφαιρα. Έβγαλε ένα ολόκληρο χιουμοριστικό λόγο για το τι εστί αναρχία, κράτος και ασφάλεια: «*Ο Έτσεβίτ ήταν σοσιαλιστής. Εσείς όμως τον κοροϊδεύατε σαν ρεβιζιονιστή. Τι επιτέλους θέλετε*»; Έδειχνε να μην είχε ξεχάσει το παλιό του επάγγελμα. Στα προηγούμενα 30 χρόνια διδασκε σε στρατιωτική σχολή. Οι κατηγορούμενοι και οι συγγενείς τους γελοούσαν, μιλούσαν

Η πινακίδα για το σφαγείο στην είσοδο της πόλης είναι το πιο μοντέρνο κτίριο της Σουλούοβα.

σχετικά ελεύθερα. Μόνο όταν οι μάρτυρες άρχισαν ν' απαριθμούν τα απάνθρωπα βασανιστήρια που υπέστησαν στη Σουλούοβα για να υπογράψουν αυτά που ήθελαν οι αστυνομικές αρχές, ο πρόεδρος έβαλε τις φωνές. Η δίκη διακόπηκε.

Το σφαγείο της Σουλούοβα

Μεταξύ του χωριού Γενί Τσελτέκ και της Αμάσιας βρίσκεται η κωμόπολη Σουλούοβα. Ένα από τα πιο μοντέρνα κτίριά της είναι και το κρατικό σφαγείο, το ET VE BALIK KURUMU. Όλοι οι συλληφθέντες της περιοχής και συχνά και οι οικογένειές τους βασανίζονται συστηματικά από τα μέλη της μυστικής τουρκικής αστυνομίας (MIT) ή και από απλούς αστυνομικούς στις τεράστιες αίθουσες του σφαγείου. «*Αλλά αφέντη μου*» προσπαθούσε να τραβήξει την προσοχή του δικαστή προέδρου ένας μάρτυρας «όλες αυτές οι καταθέσεις που έχετε μπροστά σας παρθήκανε μετά από φρικτά βασανιστήρια. Στην τουαλέτα που ζήτησα να πάω μετά την «ειδική μεταχείρισή μου» βρήκα να αιωρούνται δυο σύντροφοι». «*Το πιο απάνθρωπο βασανιστήριο είναι να σε χώσουν σ' ένα κελί δίπλα στο μπουντρούμι των ανακρίσεων. 24 ώρες στο 24ωρο ακούς να ουρλιάζουν από τους πόνους οι σύντροφοί σου, οι άνθρωποί σου, η οικογένειά σου. Και αυτό δεν σταματά ποτέ*» θυμόταν η κοπελιά από μια γειτονιά με παράγκες της Άγκυρας.

Η «ανάκριση» κατά τη δεοντολογία των στρατηγών δεν επιτρέπεται να ξεπερνά το όριο των 45 ημερών. Η «επεξεργασία» των συνδικαλιστών του Γενί Τσελτέκ όμως τινάξε στον αέρα κατά πολύ το επιτρεπτό όριο. Ένα μεγάλο μέρος των συλληφθέντων κρατήθηκαν στα κρατητήρια-σφαγεία μέχρι και 180 μέρες. «*Μα τι τέλος πάντων γίνεται με τα σφαγεία του ET VE BALIK KURUMU*» έγραφε στις 1η Απριλίου του '83 ο Οκτάι Εκσί στη HÜRRİYET. «*Κακός συντονισμός και διαρκής έλλειψη κρέατος. Ακατανόητο μια και αυτά τα ινστιτούτα χαίρονται την εύνοια όλων των αρχών*».

ΕΡΝΕΣΤΟ ΓΚΑΛΑΖ

Ο Ερνέστο Γκαλάζ, εξόριστος σμήναρχος ε.α. της χιλιανής πολεμικής αεροπορίας, γεννήθηκε το 1928 και υπηρέτησε επί 30 χρόνια, στο Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, στο Γενικό Επιτελείο Πολεμικής Αεροπορίας.

Το 1945 ορκίζεται αξιωματικός και διανύει την «κλασική καριέρα» του βαθμοφόρου των χιλιανών Ενόπλων Δυνάμεων. Φοιτά σε όλες τις απαραίτητες Σχολές και λαμβάνει μέρος σε σειρά ειδικών σεμιναρίων στη Χιλή και τις ΗΠΑ. Υπήρξε καθηγητής Γεωπολιτικής και Πληροφοριών στη Σχολή Πολέμου της Πολεμικής Αεροπορίας.

Με το πραξικόπημα του 1973 συλλαμβάνεται και καταδικάζεται σε θάνατο για προδοσία και κατασκοπία. «Περίεργη προδοσία», παρατηρεί ο ίδιος, με ειρωνεία «όταν υποτίθεται ότι καθήκον ενός αξιωματικού είναι η υπεράσπιση του Συντάγματος και περίεργο το να θεωρείται κατασκοπία η περιφρούρηση της νόμιμης κυβέρνησης».

Κάτω από την πίεση διεθνών διαμαρτυριών, μεταβάλλεται αρχικά η θανατική ποινή σε 30 χρόνια φυλάκης. Το 1978, επειδή συνεχίζονται οι διαμαρτυρίες, εξορίζεται και βρίσκεται πολιτικό άσυλο στο Βέλγιο και αργότερα στην Ιταλία όπου κατοικεί σήμερα με την οικογένειά του σαν ενεργό μέλος της χιλιανής αντίστασης κατά του Πινοσέτ.

Συνέντευξη του ΕΡΝΕΣΤΟ ΓΚΑΛΑΖ στον συνεργάτη του ΑΝΤΙ Λευτέρη Ρούσσο

ΧΙΛΗ '83

Στις 11 Σεπτεμβρίου κλείνουν 10 χρόνια δικτατορίας στη Χιλή. Με αφορμή το γεγονός αυτό οργανώθηκε από τις 24 έως τις 26 Ιουνίου 1983 στο Μύνστερ ένα διεθνές συνέδριο με θέμα «Για την Ελευθερία της Χιλής. Κατά της στρατιωτικής δικτατορίας και του ιμπεριαλισμού στη Χιλή και τη Λατινική Αμερική». Το συνέδριο αυτό απέκτησε με τις τελευταίες εξελίξεις στη Χιλή και την Κεντρική Αμερική επίκαιρο ενδιαφέρον παρ' όλο που αρχικός του σκοπός ήταν ν' αφυπνίσει την κατά τα τελευταία χρόνια καθησυχασμένη συνείδηση της κοινής γνώμης και ν' αποτελέσει ένα φόρουμ συναντήσεως των επιτροπών αλληλεγγύης που είναι διάσπαρτες σ' όλη την Ευρώπη. Μπορεί κανείς να πει, ότι και οι δύο αυτοί στόχοι επιτεύχθηκαν. Στο συνέδριο που το οργάνωσαν οι καθολικές και ευαγγελικές φοιτητικές οργανώσεις του Μύνστερ μαζί με την τοπική επιτροπή αλληλεγγύης με τη Χιλή και με τη συνεργασία πολλών οργανισμών μεταξύ των οποίων και η Διεθνής Αμνηστία πήραν μέρος κατά κύριο λόγο πολλοί πολιτικοί πρόσφυγες από τη Χιλή και άλλα λατινοαμερικανικά κράτη. Η συμμετοχή τους συνέβαλε στο να πάρει το συνέδριο ένα άμεσο χαρακτήρα και να προφυλαχτεί έτσι από το στείο ακαδημαϊσμό που απειλεί συνήθως παρόμοιες εκδηλώσεις στη Γερμανία. Καρπός της άμεσης αυτής ανταλλαγής απόψεων είναι και η συζήτηση με τον Ερνέστο Γκαλάζ.

Για τη διευκόλυνση των αναγνωστών, το κείμενο της συνέντευξης χωρίστηκε σε δυο μέρη. Στο πρώτο γίνεται μια σύντομη αναφορά στις εκτιμήσεις του Ερνέστο Γκαλάζ για τη διαδοχή του Πινοσέτ, ενώ στο δεύτερο μέρος γίνεται μια εκτεταμένη αναφορά στη δομή και την πολιτική ιδεολογία του χιλιανού στρατού.

«... είναι απαραίτητη η ενότητα όλων των ανθρώπων που θέλουν ν' απομακρύνουν τον Πινοσέτ, αλλά δεν είμαστε τυφλοί για να μην βλέπουμε προς τα πού οδεύει η απομάκρυνση του Πινοσέτ και ότι θα είναι παροδική».

Η διάδοχη λύση στον Πινοσέτ

ΕΡ: Τους τελευταίους μήνες βλέπουμε ξαφνικά να εντείνεται ο αγώνας κατά της δικτατορίας και να παίρνει όλο και περισσότερο το χαρακτήρα λαϊκής εξέγερσης. Ποια είναι η εκτίμησή σας για τις τελευταίες εξελίξεις;

ΑΠ: Οι πληροφορίες που έχουμε σήμερα δείχνουν μια ριζική αλλαγή στον αγώνα γενικά στη Χιλή. Ας μην είμαστε υπερβολικά αισιόδοξοι: πιστεύουμε ότι το κορύφωμα της αντίστασης κατά του Πινοσέτ που ζούμε σήμερα οφείλεται στην άθροιση όλων των κοινωνικών ομάδων. Και όταν λέω όλων των κοινωνικών ομάδων, εννοώ ότι οι ομάδες της ρεπουμπλικανικής δεξιάς και της χριστιανοδημοκρατίας ήλθαν να προστεθούν στους σταθερούς αγώνες της αριστεράς. Αυτός είναι ο λόγος γιατί αποκτά σήμερα η αντίσταση τέτοια τεράστια δύναμη. Αλλά δεν πρόκειται για δύναμη που μπορεί να καταρρίψει τη δικτατορία και να επαναφέρει την κυβέρνηση της Λαϊκής Ενότητας ή κάτι παρόμοιο. Πρόκειται για μια τεράστια δύναμη κατά της δικτατορίας με σκοπό την επαναφορά των δομών του αστικού κράτους στη μορφή που είχε πριν από τον Σαλβαντόρ Αλλιέντε.

ΕΡ: Ποιες ρεαλιστικές λύσεις διαφαίνονται αυτή τη στιγμή στη Χιλή;

ΑΠ: Συνεχίζοντας τη συζήτηση στον ίδιο όχι και τόσο αισιόδοξο τόνο, μπορούμε να πούμε ότι αυτό που διαφαίνεται ετούτη τη στιγμή στη Χιλή σαν δυνατότητα, είναι μια εναλλακτική λύση της κεντροδεξιάς. Βλέπουμε πως κινούνται πλατιά στρώματα για να φέρουν στο προσκήνιο τον Jorge Alessandri, ο οποίος είναι ο πιο εξέχων αντιπρόσωπος οικονομικών κύκλων της δεξιάς. Εκεί συγκεντρώνονται όλες οι προσπάθειες. Δεν θέλω να σκεπτομαι άσχημα, αλλά βλέπω να περιέχεται στον τελευταίο κατάλογο των εξορίστων που τους επιτρέπεται να γυρίσουν στη Χιλή, μια

σειρά χριστιανοδημοκρατών με μεγάλη επιρροή όπως ο Αντρέ Σαλντιβάρ. Γυρίζουν ακριβώς με σκοπό να ενισχύσουν τη λύση της κεντροδεξιάς. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο Σαλντιβάρ ήταν ένας από τους λυσσώδεις αντιπάλους της ιδέας ότι θα μπορούσε ο Αλλιέντε να κερδίσει την προεδρία. Ο Αντρέ Σαλντιβάρ ήταν υπουργός οικονομικών την εποχή εκείνη και πριν έλθει ο Αλλιέντε στην εξουσία δημοσίευσε μια οικονομική έκθεση η οποία υποστήριζε ούτε λίγο ούτε πολύ ότι το κράτος είχε πτωχεύσει, με αποτέλεσμα να αποσύρει πολύς κόσμος τα χρήματά του από τις τράπεζες και να δημιουργηθεί έτσι μια τεραστίων διαστάσεων οικονομική αβεβαιότητα. Ο πολιτικός ηγέτης αυτός λοιπόν επιστρέφει στη χώρα τη στιγμή που αποκρυσταλλώνεται μια σειρά προσπαθειών με σκοπό να προωθηθεί ο συνασπισμός της κεντροδεξιάς για την επαναφορά της δημοκρατίας στη Χιλή.

Αυτός είναι ένας από τους λόγους που δεν προδιαθέτουν αισιόδοξα. Πρέπει να ομολογήσουμε ότι είναι απαραίτητη η ενότητα όλων των ανθρώπων που θέλουν ν' απομακρύνουν τον Πινοσέτ, αλλά δεν είμαστε τυφλοί για να μην βλέπουμε προς τα πού οδεύει η απομάκρυνση του Πινοσέτ και ότι θα είναι παροδική.

Η δύναμη της χιλιανής αριστεράς διατηρεί τον παλμό της και πιστεύουμε ότι το άνοιγμα που έρχεται θα επιτρέψει πράγματι στις δυνάμεις της αριστεράς την πρόσβαση κατά κάποιο τρόπο στην κυβέρνηση.

ΕΡ: Μπορούμε να πούμε ότι οι ίδιες δυνάμεις, τα ίδια συμφέροντα που ώθησαν τον Πινοσέτ στην εξουσία το 1973 θα αποφασίσουν και να τον απομακρύνουν, βλέποντας ότι η πολιτική του θίγει ακριβώς τα συμφέροντα τα οποία εκλήθη τότε να υπερασπίσει;

ΑΠ: Τα στηρίγματα του Πινοσέτ σήμερα είναι τα εξής: οι ΕΔ ή καλύτερα μάλλον η DINA —η πολιτική αστυνομία— που ελέγχει τις ΕΔ, το τραπεζιτικό κεφάλαιο και όλοι οι φανατικοί ιδεολόγοι του φασισμού. Το τραπεζιτικό κεφάλαιο θα υποστηρίξει την κυβέρνηση αυτή μέχρι τέλους γιατί μόνο με τη βία μπορεί να έχει επιτυχία.

ΕΡ: Τότε από πού μπορεί να προέλθει η λύση;

ΑΠ: Οι ελπίδες βασίζονται, στις ας πούμε λανθασμένες εκτιμήσεις του τραπεζιτικού κεφαλαίου, το οποίο, αντίθετα με ό,τι συμβαίνει σε άλλα λατινοαμερικανικά κράτη, δεν χρησιμοποίησε στρατιωτικούς στις άμεσες δραστηριότητές του. Ούτε υπάρχουν διασυνδέσεις μεταξύ στρατιωτικής εξουσίας και οικονομικής ολιγαρχίας. Επομένως μπορούν να επηρεαστούν οι στρατιωτικοί αρκετά από τη στάση τόσο του αγροτικού και του βιομηχανικού κεφαλαίου όσο και των μεσαίων τάξεων. Όλοι οι τομείς αυτοί είναι δυσαρεστημένοι και επιθυμούν επίσης ν' αποδεσμευθεί επιτέλους η στρατιωτική ιεραρχία από το ρόλο του φύλακα του τραπεζιτικού κεφαλαίου και να συνειδητοποιήσει τα συμφέροντα του αγροτικού και του βιομηχανικού κεφαλαίου αλλά και των μεσαίων τάξεων επιφέροντας την κυβερνητική αλλαγή.

Η άλλη λύση είναι η της λαϊκής εξέγερσης, όπου ο λαός θα αναγκάσει τις ΕΔ να παραιτηθούν από την εξουσία αναλαμβάνοντάς την ο ίδιος με τη βοήθεια των μεσαίων τάξεων.

Αυτές οι δύο πιθανότητες υπάρχουν και γι' αυτό είναι δύσκολο να βρεθούν στη Χιλή σήμερα κατηγορηματικές λύσεις. Τα δύο αυτά μέτωπα σκέπτονται, τι θα γίνει μετά τον Πινοσέτ. Το μελλοντικό πρόγραμμα δηλαδή, εμποδίζει προς στιγμήν μια επίκαιρη και άμεση λύση.

«Το δόγμα της «Εθνικής Ασφαλείας» μεταβάλλεται σε δόγμα της ημισφαίριας ασφαλείας, σύμφωνα με το οποίο, ο εχθρός είναι ο διεθνής κομμουνισμός. Κατά συνέπεια, η στρατηγική και το ιδεολογικό πρότυπο καθενός στρατιωτικού σε καθένα από τα κράτη αυτά είναι η καταπολέμηση του διεθνούς κομμουνισμού άσχετα με την προσωπική πολιτική τοποθέτηση».

Απ' αυτό το σημείο —εξηγεί ο εξόριστος σμήναρχος Ερνέστο Γκαλάζ στον συνεργάτη μας Λευτέρη Ρούσσο— είναι εύκολο να περάσουμε στο επόμενο, όπου πλέον «ο εχθρός δεν έρχεται απ' έξω, δεν εισβάλλει δηλαδή από τη λατινοαμερικανική ακτή, αλλά ότι είναι ήδη μέσα με τη μορφή των κομμουνιστικών και όλων των άλλων κομμάτων που έχουν κάτι κοινό με τη μαρξιστική ιδεολογία».

Πολιτική Ιδεολογία και Δομή του Χιλιανού Στρατού

ΕΡ: Συγκρίνοντας το πραξικόπημα των συνταγματαρχών στην Ελλάδα το 1967 με το πραξικόπημα στη Χιλή το 1973, διαπιστώνουμε ότι παρουσιάζουν ορισμένα κοινά σημεία, παρά τις διαφορές, που όπως είναι φυσικό, ξεχωρίζουν τη μία χώρα από την άλλη, το ένα ιστορικό γεγονός από το άλλο. Τα κοινά σημεία αυτά αφορούν κυρίως το ευρύτερο γεωπολιτικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο τα πραξικοπήματα αυτά εμφανίζονται σαν «λύσεις», και την επιχειρησιακή μεθόδευση της εφαρμογής τους. Η ομοιότητα οφείλεται βέβαια στο ιστορικά αναμφισβήτητο γεγονός ότι και τα δύο ανάγουν την καταγωγή τους στην αυτή πατρότητα: το αμερικανικό Πεντάγωνο και τη CIA. Αν δεν θέλουμε όμως να υιοθετήσουμε εδώ μια μηχανιστική εξήγηση, που βλέπει πίσω από κάθε τι που συμβαίνει στον κόσμο «σκοτεινές δυνάμεις», θα πρέπει να αναζητήσουμε τους τοπικούς εκείνους παράγοντες και μηχανισμούς που προσφέρουν το γόνιμο έδαφος, την προϋπόθεση για την εφαρμογή ενός σχεδίου επέμβασης. Στην Ελλάδα π.χ. χρησίμευσε σαν υποδομή για το πραξικόπημα η τυφλή αντικομμουνιστική ιδεολογία στις τάξεις των αξιωματικών και η πλήρης εξάρτηση των εσωτερικών δομών του στρατού από τους διάφορους επιχειρησιακούς μηχανισμούς του ΝΑΤΟ.

Υπάρχουν και αν ναι ποιες είναι οι ανάλογες ιστορικές και ιδεολογικές προϋποθέσεις στο χιλιανό στρατό που οδηγούν στο πραξικόπημα του 1973;

ΑΠ: Πρέπει στην αρχή να κάνουμε την εξής διαπίστωση: το να προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τις Ένοπλες Δυνάμεις (ΕΔ), χωρίς να διευκρινίσουμε ορισμένα στοιχεία, όπως αυτά δρουν στο εσωτερικό τους, σημαίνει ότι διατρέχουμε τον κίνδυνο να μας διαφύγει κάτι το σημαντικό: πρωτ' απ' όλα ότι οι ΕΔ κινούνται μέσα σε διάφορες ιδεολογίες, οι ο-

ποιες δεν είναι δικές τους, τις οποίες δεν παράγουν οι ίδιες, οι οποίες όμως είναι βασικά στοιχεία της λειτουργίας τους. Οι ιδεολογίες αυτές είναι: η πολιτική ιδεολογία, η ιδεολογία του Σώματος και η επιχειρησιακή ιδεολογία.

Η πολιτική ιδεολογία είναι το σύνολο όλων εκείνων των τρόπων σκέψης που συμφωνούν από την μια με τον τρόπο σκέψης της δημόσιας ζωής, των πολιτικών και συνδικαλιστικών αρχηγών στο εσωτερικό της χώρας και

που από την άλλη έρχονται στις ΕΔ από το εξωτερικό, συνήθως προσφερόμενοι σ' αυτές προκατασκευασμένοι μαζί με την στρατιωτική εκπαίδευση στις χώρες της Β. Αμερικής. Λαθραία, μέσω των τεχνικών και άλλων μαθημάτων, δίνονται και ιδεολογικές οδηγίες.

Η ιδεολογία του Σώματος είναι όλα αυτά που διαμορφώνουν τις ΕΔ σαν σώμα αυτό καθ' εαυτό. Δηλαδή ο πειθαρχικός τους κανονισμός, το ιδιαίτερο στρατιωτικό δίκαιο, το ιδιαίτερο τελετουργικό, μέχρι τον τρόπο του κουρέματος. Όλα αυτά είναι καθορισμέ-

να πράγματα για τους στρατιωτικούς. Όπως περίπου και στην εκκλησία οι ιερείς σαν σώμα έχουν το δικό τους ιδιαίτερο τυπικό, έτσι έχουν και οι ΕΔ ένα τυπικό και μία συγκεκριμένη φόρμα που τους δίνει την ιδεολογία τους σαν Σώμα.

Δεν είναι βέβαια τυχαίο ότι οι ΕΔ περιφέρονται στις παρελάσεις τις ματωμένες τους σημαίες από τις διάφορες μάχες για να τις δείξουν. Αντίθετα, όλα αυτά είναι ο τρόπος με τον οποίο ενισχύουν το πνεύμα του Σώματος σαν ένοπλου θεσμού.

Η επιχειρησιακή ιδεολογία τέλος είναι εκείνη η οποία ωθεί τις ΕΔ σ' ένα συγκεκριμένο, ειδικό τρόπο δράσης, σύμφωνο με τη Διεύθυνση Επιχειρήσεων. Τα τρία αυτά ιδεολογικά στοιχεία πρέπει να τονίσουμε με κάθε έμφαση για να μπορέσουμε έτσι να δούμε πως χρησιμοποιούνται σαν στοιχεία στην κατεύθυνση του ενός ή του άλλου σκοπού.

ΕΡ: Ας εξετάσουμε λοιπόν πρώτα τις επί μέρους αυτές ιδεολογίες ξεχωριστά, αρχίζοντας ίσως από την πολιτική. Ποια είναι τα στοιχεία που τη συνθέτουν, πως παράγονται και πως αναπαράγονται μέσα στις ΕΔ;

ΑΠ: Πρέπει να έχει κανείς αρκετό χρόνο στη διάθεσή του για να εξηγήσει όλα αυτά που εισάγονται σαν πολιτική ιδεολογία στις ΕΔ απ' έξω. Ίσως αρκεί εδώ να παρατηρήσουμε ορισμένα δεδομένα όπως π.χ. την εκπαίδευση των αξιωματικών στη Διαμερικανική Σχολή Αμύνης, στη Διαμερικανική Επιτροπή Αμύνης και στις Σχολές Καταστολής Εξεγέρσεων στον Παναμά και στα διάφορα εκπαιδευτικά κέντρα στις ΗΠΑ, πέρα από την τεχνική εκπαίδευση υπό τη στενή έννοια, που, και αυτή ήδη όπως είπα και παραπάνω, σημαίνει μέχρι ένα κάποιο βαθμό λαθρεμπόριο ιδεολογίας. Όλα αυτά τα στοιχεία αποτελούν μέρος της πολιτικής ιδεολογίας που εισάγεται στη χώρα από τους αξιωματικούς που πηγαίνουν στο εξωτερικό.

Η Διαμερικανική Επιτροπή Αμύνης (JID), η οποία αποτελεί όργανο προγραμματισμού του Πενταγώνου, είναι βασικά ο Οργανισμός εκείνος που αξιολογεί την κατάσταση και προσφέρει τις αναλυτικές κατηγορίες για την αντιμετώπιση του εχθρού. Και εχθρός για την επιτροπή αυτή, σκοπός της οποίας είναι η άμυνα όλου του ημισφαιρίου, εχθρός είναι ο διεθνής κομμουνισμός. Έτσι λοιπόν, με το να εργάζεται κάθε λατινοαμερικανικό κράτος ταυτόχρονα και για τα σχέδια της JID, εργάζονται κατά συνέπεια όλα για την καταπολέμηση του κοινού εχθρού, ενός κάποιου διεθνούς Μαρξισμού, στοιχείο το οποίο λαμβάνεται υπόψη σε πολλά στρατιωτικά εγχειρίδια.

Σήμερα είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε με βεβαιότητα ότι κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου μεταβάλλεται ολόκληρη η αμερικανική ήπειρος σε μία ενότητα, έτσι ώστε να θεωρείται όχι μόνο η φυσική αλλά και η πολιτική και η ιδεολογική επίθεση κατά ενός από αυτά τα κράτη σαν επίθεση κατά όλων. Αυτό σημαίνει ότι το δόγμα της «Εθνικής Ασφαλείας» μεταβάλλεται σε δόγμα της ημισφαίριας ασφαλείας, σύμφωνα με το οποίο ο εχθρός είναι ο διεθνής κομμουνισμός. Κατά συνέπεια, η στρατηγική και το ιδεολογικό πρότυπο καθενός στρατιωτικού σε καθένα από τα κράτη αυτά είναι η καταπολέμηση του διεθνούς κομμουνισμού άσχετα με την προσωπική πολιτική τοποθέτηση. Γιατί όλα αυτά; Γιατί ο βορειοαμερικανικός ιμπεριαλισμός κατάλαβε ότι οι λατινοαμερικανικές αστικές τάξεις ήταν ανίκανες να προωθήσουν την εξέλιξη και έψαξαν συνεπώς για κάποιον άλλο συνομιλητή, πιο κατάλληλο, πιο ικανό γι' αυτήν τη δουλειά και τον βρήκαν στις ΕΔ. Έτσι, γίνονται από τότε οι ΕΔ ο προνομιάς εταίρος του ιμπεριαλισμού των ΗΠΑ με σκοπό την αναπαραγωγή του καπιταλιστικού τους μοντέλου της οικονομίας. Γι' αυτό τους γίνεται και η ιδεολογία ετούτη απαραίτητη. Την προσφέρουν στις ΕΔ όχι για άμεση χρήση, αλλά για να την έχουν σαν ρεζέρβα που εν ανάγκη μπορεί να τεθεί σε ενέργεια. Και αυτή είναι ακριβώς η περίπτωση της Χιλής.

Η Χιλή εντάσσεται σ' αυτό το πρόγραμμα από το 1945. Και είναι εμφανές ότι το πραξικόπημα του 1973 δεν είναι χρονικά τυχαίο· αντίθετα, όλα τα στοιχεία είναι προετοιμασμένα. Μπορώ να πω το εξής: στη Σχολή Πολέμου, όπου έδιδασκα και ο ίδιος, όπως τα βλέπω σήμερα κάτω από τη γωνία του χρόνου που πέρασε από τότε, τα κείμενα όλα περιείχαν τα στοιχεία της «Εθνικής Ασφαλείας», η οποία είναι σε χρήση σήμερα. Αυτός είναι ο τρόπος εκπαίδευσης των στρατιωτικών, συμπεριλαμβανομένου και εμού, έτσι ώστε το εργαλείο «στρατός» να είναι πάντα έτοιμο για το μέλλον οποτεδήποτε χρειαστεί. Το 1973 το χρειάστηκαν. Το είχαν ήδη διασκευάσει από ένα προς τα έξω στραμμένο στοιχείο· μετατοπίστηκε δηλαδή η σημασία των ΕΔ προς το εσωτερικό. Πώς το κατόρθωσαν; Με μία διακήρυξη της εθνοσυνέλευσης. Ας μην ξεχνάμε ότι το Κοινοβούλιο δημοσίευσε ένα ντοκουμέντο που το υπέγραφαν ο τότε πρόεδρος της Γερουσίας και ο πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων Εντουάρντο Φρέι και Λουίς Παρέτο, χρι-

στιανοδημοκράτες και οι δύο. Με το ντοκουμέντο αυτό χαρακτηρίζαν την κυβέρνηση της Ουνιτά Ποπούλαρ παράνομη. Το ίδιο έκανε και η δικαστική εξουσία συντάσσοντας ένα ντοκουμέντο με το οποίο αρνήθηκε τη συνταγματική κυριότητα στην κυβέρνηση και στο οποίο τονίζεται ότι η τελευταία βρίσκεται έξω από την έννομο τάξη. Όλα αυτά είναι παράγοντες που έχουν επίδραση στην πολιτική ιδεολογία των ΕΔ.

ΕΡ: Πώς υλοποιείται η πολιτική ιδεολογία, που δεν είναι άλλη από το δόγμα της «Εθνικής Ασφαλείας», στον επιχειρησιακό τομέα; Ποια είναι η επιχειρησιακή ιδεολογία δηλαδή, ποιες οι ιστορικές καταβολές της και ποιοι οι θεσμοί που την εκφράζουν;

ΑΠ: Ας αρχίσουμε με το συγκεκριμένο γεγονός, δηλαδή με την συνδιάσκεψη της Charulterec το 1945 όπου ήδη εμφανίζεται και λαμβάνει ισχύ η αναγκαιότητα για μια ενότητα που να συμπεριλαμβάνει ολόκληρο το ημισφαίριο. Η συνδιάσκεψη της Charulterec είναι μπορούμε να πούμε ο προθάλαμος για τη συνδιάσκεψη του Ρίο όπου παίρνει μορφή το Διαμερικανικό Σύμφωνο Αμοιβαίας Βοήθειας Τ.Ι.Α.Ρ. (Το σύμφωνο αυτό είναι το ίδιο με εκείνο που επικαλέστηκε η Αργεντινή πριν ένα χρόνο στη διαμάχη της με τη Μεγάλη Βρετανία και το οποίο περίφημο Τ.Ι.Α.Ρ. έγραψαν οι ΗΠΑ στα παλιά τους τα παπούτσια τη στιγμή που ένα λατινοαμερικανικό κράτος δέχτηκε την επίθεση μιας ευρωπαϊκής δύναμης). Το Τ.Ι.Α.Ρ. είναι η προϋπόθεση για ποικίλες άλλες διμερείς συμφωνίες αλληλοβοήθειας που υπογράφονται έκτοτε από κάθε κράτος απ' ευθείας με τις ΗΠΑ και που αποτελούν με τη σειρά τους τη βάση για την προμήθεια στρατιωτικού εξοπλισμού.

Ο προμηθευόμενος οπλισμός, πριν το 1952 βάσει των συμφωνιών ήταν βαρύς γιατί η στρατηγική των ΗΠΑ ήταν ακριβώς η άμυνα του ημισφαιρίου κατά μιας πιθανής εισβολής του κομμουνιστικού εχθρού. Κατά συνέπεια

προμήθευαν ανάλογο οπλισμό όπως π.χ. αεροπλανοφόρα, υποβρύχια, ραντάρ, βαριά αμυντικά όπλα και αντιαεροπορικά για την εδαφική άμυνα. Μετά το 1952 όμως, με την εμφάνιση του Κέννεντυ και άλλων ιδεολόγων του δόγματος της «Εθνικής Ασφαλείας» στο προσκήνιο, συνειδητοποιούν οι ΗΠΑ ότι ο εχθρός δεν έρχεται απ' έξω, δεν εισβάλλει δηλαδή από τη λατινοαμερικανική ακτή, αλλά ότι είναι ήδη μέσα με τη μορφή των κομμουνιστικών και όλων των άλλων κομμάτων που έχουν κάτι κοινό με τη μαρξιστική ιδεολογία.

Στα κινήματα αυτά βλέπουν τη στιγμή εκείνη τον εσωτερικό εχθρό και διαπιστώνουν επομένως την ανάγκη να προμηθεύσουν τον κατάλληλο εξοπλισμό για την καταπολέμησή του. Μεταβάλλουν λοιπόν τον τύπο του οπλισμού από βαρύ σε ελαφρύ, δηλαδή τουφέκια Gargat, μυδραλλιοβόλα, ελικόπτερα και αεροπλάνα για την καταστολή εξεγέρσεων. Αλλά και η εκπαίδευση που γίνεται δεν εξυπηρετεί τις ανάγκες της άμυνας σε περίπτωση εισβολής, αλλά τις ανάγκες του πολέμου στο εσωτερικό.

Έτσι συμμετέχουν μεγάλες μονάδες των ΕΔ — αξιωματικοί, υπαξιωματικοί, και οπλίτες — σε σεμινάρια καταστολής εξεγέρσεων στις διάφορες σχολές που προανέφερα. Μέσα στο δίκτυο των σχέσεων μεταξύ των λατινοαμερικανικών κρατών ξεχωριστή θέση παίρνουν οι ετήσιες διασκέψεις των επιτελείων. Στις συναντήσεις αυτές διενεργούνται ασκήσεις καταστολής εξεγέρσεων ποικίλης μορφής, μεταξύ των οποίων λογιστικά και επικοινωνιακά προγράμματα και καμπάνιες με στόχο τον πληθυσμό. Όλα αυτά αποτελούν τη βάση για την εξάσκηση ελέγχου επάνω στις ΕΔ των λατινοαμερικανικών κρατών με σκοπό, όπως είπα, την καταπολέμηση του «εσωτερικού εχθρού».

ΕΡ: Μιλώντας για την καταπολέμηση του «εσωτερικού εχθρού», θα πρέπει ίσως να θίξουμε στο σημείο αυτό το θλιβερό θέμα των βασανιστηρίων. Και πάλι είμαστε σήμερα σε θέση να γνωρίζουμε, ότι οι θηριωδίες αυτές δεν οφείλονται απλώς στα σαδιστικά ένστικτα μεμονωμένων ατόμων και μόνο, αλλά ότι αποτελούν συστατικό στοιχείο της επιχειρησιακής ιδεολογίας που αναφέρετε. Ας μην ξεχνάμε ότι υπάρχει ένα ολόκληρο σκοτεινό τμήμα της επιστήμης, επανδρωμένο και εξοπλισμένο πολλές φορές καλύτερα από το «κανονικό», το οποίο επεξεργάζεται μεθοδικά τον τομέα αυτόν της φρίκης. Πώς μπορεί να εξηγηθεί όμως το φαινόμενο αυτό καθ' εαυτό μέσα στο αναλυτικό πλαίσιο που συζητάμε;

ΑΠ: Ένα από τα κυριότερα στοιχεία του δόγματος της «Εθνικής Ασφαλείας», η εφαρμογή του δόγματος, δοκιμάστηκε ίσως για πρώτη φορά στην Αλγερία κατά τη διάρκεια του αλγερινού απελευθερωτικού πολέμου. Εκεί εμφανίζονται τα σχήματα της επιχειρησιακής ιδεολογίας με κάθε δυνατή σαφήνεια, που δεν σημαίνει τίποτα άλλο παρά τη σχεδόν ριζική κατάργηση του κλασικού τρόπου συμπεριφοράς μεταξύ εμπολέμων στρατών. Στον πόλεμο μεταξύ τακτικών στρατών λαμβάνονται υπόψη ορισμένοι «κανόνες συμπεριφοράς», μπορεί να πει κανείς, οι οποίοι ρυθμίζονται από διεθνείς συνθήκες και σύμφωνα με τις οποίες θεωρείται ο εχθρός «ισότιμος», ούτως ώστε ανάλογη είναι και η μεταχείρισή του.

Στον απελευθερωτικό αγώνα της Αλγερίας όμως, ίσχυε ο ορισμός ότι ο εχθρός δεν είναι κανονικός εχθρός, αλλά άτιμος εχθρός εξ ορισμού, για τον οποίο δεν μπορεί να έχει κανείς εκτίμηση, ότι σχεδόν δεν είναι ανθρώπινος, έτσι ώστε κάθε μέσον που αποβλέπει στην καθυπόταξή του να θεωρείται νόμιμο. Αυτό ακριβώς είναι το χαρακτηριστικό του δόγματος της καταπολέμησης του εσωτερικού εχθρού. Έτσι εξηγείται η βαναυσότητα

του γαλλικού στρατού στην Αλγερία, έτσι εξηγείται η βαναυσότητα του βραζιλιανού στρατού στη Βραζιλία, έτσι εξηγείται βέβαια και η βαναυσότητα με την οποία καταπιέζει ο χιλιανός στρατός το λαό της Χιλής.

ΕΡ: *Ας περάσουμε τώρα σ' αυτό που χαρακτηρίσατε στην αρχή σαν ιδεολογία του Σώματος. Το τυπικό που αναφέρατε προηγουμένως είναι βέβαια απαραίτητο σαν έκφραση της ιδεολογίας, δεν αρκεί όμως για να τη δημιουργήσει. Θα πρέπει οπωσδήποτε να υπάρχει κάποιο κοινωνικοοικονομικό έρεισμα σαν προϋπόθεση, έκφραση του οποίου είναι με τη σειρά της η ιδεολογία του Σώματος. Πώς εμφανίζεται π.χ. ο κοινωνικός σχηματισμός μέσα στο στρατό;*

ΑΠ: Είναι δύσκολο να δώσει κανείς μια ομοιόμορφη εικόνα των λατινοαμερικανικών ΕΔ γιατί ο κοινωνικός σχηματισμός στα διάφορα λατινοαμερικανικά κράτη διαφέρει, έτσι ώστε δεν υπάρχει ένα κοινό σχήμα για όλες τις ΕΔ της Λατινικής Αμερικής.

Ξέρουμε πολύ καλά π.χ., ότι στην Αργεντινή είναι τα ηγετικά στελέχη των ΕΔ στενά συνυφασμένα με ολιγαρχικά συμφέροντα, με την αγροτική ολιγαρχία προπάντων. Παρ' όλα ταύτα το πρόβλημα στη Χιλή είναι άλλο:

Οι ΕΔ στρατολογούνται σχεδόν πάντα από τη μεσαία τάξη και κυρίως κατά τη δεκαετία του '40, όταν από τις εκλογές του 1938 βγήκε νικηφόρα η λεγόμενη «Φρόντε Ποπουλάρ», ένας συνασπισμός αποτελούμενος από τα αριστερά κόμματα, όπως π.χ. το Ριζοσπαστικό, το Κομμουνιστικό και το Σοσιαλιστικό Κόμμα. Υπήρξε τότε ένα άνοιγμα όλων των στρατιωτικών Σχολών. Το άνοιγμα αυτό ενόησε την τότε αναδυόμενη μεσαία τάξη, που της επιτράπηκε να εισχωρήσει στις ΕΔ. Έτσι συγκροτήθηκε ένα σώμα αξιωματικών προερχόμενο από την ανερχόμενη αυτή μεσαία τάξη, πράγμα που όντως αποδεικνύει ότι δεν είναι απαραίτητο να ανήκει κανείς στην αστική τάξη για να υπερασπίσει τις ιδέες της. Το πρόβλημα έγκειται εκεί, στο ότι οι αξιωματικοί οι εισερχόμενοι στις Σχολές αυτές αποκομίζουν την αστική ιδεολογία, τον αστικό τρόπο σκέψης και τούτη η διαδικασία ακριβώς είναι αυτό που ενδιαφέρει την εκάστοτε κυβέρνηση.

Ανέφερα ήδη τη σημασία της εκπαίδευσης στις σχολές του εξωτερικού για την εισαγωγή μιας συγκεκριμένης επιχειρησιακής ιδεολογίας στις ΕΔ. Η εκπαίδευση αυτή επιδρά όμως πέρα από τούτο και στη διαμόρφωση της ταξικής συνείδησης, στην εισαγωγή δηλαδή πολιτικής ιδεολογίας στις ΕΔ.

Ας μην ξεχνάμε ότι η φοίτηση στις σχολές αυτές συνεπάγεται συνήθως και αλλαγή της οικονομικής κατάστασης. Ένας αξιωματικός που πηγαίνει στο εξωτερικό, γυρίζει συχνά πίσω με σημαντικά οικονομικά μέσα στη διάθεσή του. Κατ' αυτόν τον τρόπο μεταβάλλεται ο άνθρωπος αυτός, αν και προέρχεται από τη μεσαία τάξη, σε υπερασπιστή του αστικού συστήματος στο οποίο δεν ανήκε αρχικά. Ας προσθέσουμε, ότι αξιωματικοί με τέτοια προέλευση στέλνονται συχνά σε διάφορες επαρχίες, όπου η κυρίαρχη μορφή μπορεί να είναι π.χ. ένας μεγαλοκτηματίας ή ένας χονδρέμπορος. Μπορεί λοιπόν π.χ. ο αξιωματικός μας, να παντρευτεί την κόρη αυτού του υποκειμένου με το χρήμα, οπότε πάλι

καλύτερεύει την οικονομική του κατάσταση.

Αυτό που θέλω να πω, είναι ότι η μεταβολή ενός ανθρώπου, που προέρχεται από τη μεσαία τάξη, σε υπερασπιστή του συστήματος μέσα στις ΕΔ είναι σαν να αδειάζει κανείς ένα κανάτι με νερό και να το γεμίζει με ένα νέο υγρό. Στην περίπτωση μας με νέα οικονομική κατάσταση, με νέα ιδεολογία.

ΕΡ: *Η είσοδος στο στρατό λύνει δηλαδή για πολλούς ένα βιοτικό πρόβλημα, έτσι που να υπάρχει ταύτιση των συμφερόντων του στρατού σαν θεσμού με καθαρά ατομικά συμφέροντα;*

ΑΠ: Ακριβώς, αυτός είναι ο μηχανισμός. Είναι λειτουργίες, αξιώματα και επαγγέλματα που υπόσχονται στη μεσαία τάξη μια καλύτερη ζωή, αντιπροσωπεύουν δηλαδή ένα τρόπο κοινωνικής ανόδου, αυτό είναι το φαινόμενο. Η ειρωνική, παράδοση θα έλεγα, σύμπτωση είναι ότι επέτρεψε ακριβώς η λαϊκή κυβέρνηση του 1940 την είσοδο στις ΕΔ σ' εκείνες τις επετηρίδες, στις οποίες ανήκουν οι πραξικοπηματίες του 1973.

ΕΡ: *Τι βαθμούς είχαν οι πραξικοπηματίες το 1973;*

ΑΠ: Ήταν στρατηγοί, ταξιαρχοί.

ΕΡ: *Αυτό φαίνεται να αντιφάσκει στην υπόθεση που κάναμε παραπάνω, ότι δηλαδή το πραξικόπημα συνδέεται καμιά φορά και με προσωπικά ωφέλη.*

ΑΠ: Στη Χιλή υπάρχει το εξής φαινόμενο το οποίο οφείλω να διευκρινίσω: η δομή των ΕΔ είναι απόλυτα ιεραρχική. Επικρατεί αυστηρή πειθαρχία. Θέλω ν' αναφέρω σαν παράδειγμα ένα αποτυχόν πραξικόπημα, το αποκαλούμενο «Tanquetazo», όταν μια ομάδα αξιωματικών των τεθωρακισμένων προσπάθησε να καταλάβει το προεδρικό μέγαρο, τη Μουέντα. Ηγέτης του κινήματος αυτού ήταν ένας συνταγματάρχης. Το πραξικόπημα, όπως είπα, απέτυχε. Τότε συνειδητοποιήσαν ότι για να είχε πετύχει, θα έπρεπε να είχε κατευθυνθεί από την κορυφή της ιεραρχίας. Τόσο μεγάλος είναι στη Χιλή ο σεβασμός προς την ιεραρχία. Γι' αυτό καταλαβαίνω καλά γιατί χρησιμοποίησαν τότε ανθρώπους σαν τους Πινοςέτ, Μερίνο, Μεντόζα, και Λέι στο πραξικόπημα. Άντρες δηλαδή που πράγματι ήταν κατάλληλοι για να οδηγήσουν τις ΕΔ κάτω, ιεραρχικά στο κίνημα.

Ίσως να βρίσκεται εκεί η αιτία του γιατί στη Χιλή ήταν στρατηγοί και όχι συνταγματάρχες οι πραξικοπηματίες. Διαφορετικά μπορεί το πραξικόπημα να μην είχε επιτυχία.

ΕΡ: *Πού οφείλεται αυτή η στρατιωτική παράδοση; Έχει ιστορικές καταβολές; Από την άλλη πλευρά είναι γνωστό ότι πολλοί ναζί που διέφυγαν στη Λατινική Αμερική ανέπτυξαν έκτοτε πολυσχιδή δράση σε όλους τους τομείς των κρατών αυτών, ιδιαίτερα στις περιόδους δικτατοριών. Μόλις τελευταία συνειδητοποιεί η κοινή γνώμη και πάλι, με την περίπτωση του Κλάους Μπάρμπι την πτυχή αυτή. Ποιον ρόλο παίζουν οι ναζί στις δικτατορίες της Λατινικής Αμερικής;*

ΑΠ: Αν γυρίσουμε στα χρόνια πριν και μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, θα δούμε τις λατινοαμερικανικές ΕΔ να συνειδητοποιούν ότι είναι καθυστερημένες τόσο από πλευράς στρατιωτικής εκπαίδευσης, όσο και από πλευράς εξοπλισμού. Έτσι ωριμάζει η σκέψη

ότι ο αναπροσανατολισμός των στρατιωτικών θεσμών είναι απαραίτητος. Υπάρχουν κράτη που στρέφονται προς τη Γαλλία σαν μοντέλο, η Χιλή διαλέγει τότε την Γερμανία. Αυτό συνέβει πριν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, στην αρχή σχεδόν του αιώνα. Τότε εμφανίζεται ο στρατηγός Κέρνερ. Ένας στρατηγός που φέρνει μαζί του ολόκληρο το μοντέλο της στρατιωτικής εκπαίδευσης. (Αυτό αφορά μόνο το πρωσσικό πρότυπο των στρατιωτικών ασκήσεων, δεν έχει άμεση σχέση με την εισαγωγή μιας συγκεκριμένης πολιτικής ιδεολογίας). Το μοντέλο αυτό δημιουργεί ένα τρομερά άκαμπτο, κάθετο, απόλυτα πειθαρχημένο σύστημα στρατού γερμανικής προέλευσης, με απόλυτο σεβασμό απέναντι στην ιεραρχία. Αυτή είναι η συμβολή του στρατηγού Κέρνερ, ενός τυπικού πρώσσου. Ο στρατός παραλαμβάνει μετά τη νόρμα αυτή, σύμφωνα με την οποία μια διαταγή δεν συζητείται. Η διαταγή οφείλει να εκτελεστεί, δεν υπάρχει άλλη στάση από την υπακοή του υφισταμένου προς τον ανώτερο. Πρόκειται, όπως είπα για μια ιεραρχική δομή, απόλυτα κάθετη, αλλά δεν περιέχει κανέναν, είδους πολιτική συνέμφαση.

Με τον καιρό αναπτύσσει ο στρατός το πρωσσικό μοντέλο, ενώ η αεροπορία και για το λόγο ότι εμφανίζεται σε άλλη εποχή και γιατί στην περίπτωση της υπάρχουν ειδικοί τεχνικοί λόγοι, προσανατολίζεται προς το αμερικανικό μοντέλο. Έτσι, η δομή της εκπαίδευσης της αεροπορίας σήμερα είναι και ως προς το πνεύμα και ως προς την τεχνική αμερικανική, ενώ ο στόλος, είναι αντανάκλαση του βρετανικού.

Δεν μπορούμε λοιπόν να πούμε, ότι όλα τα όπλα έχουν την αυτή μορφή. Υπάρχει η παραπάνω διαφοροποίηση. Γι' αυτό υποστηρίζω ότι μέχρι τον καιρό του πραξικοπήματος που αναλύουμε δεν μπορεί κανείς να πει ότι επικρατεί σαφές φασιστικό πνεύμα στις ΕΔ. Όχι, αυτό θα ήταν λανθασμένο συμπέρασμα. Χαρακτηριστικό είναι ότι η ιεραρχική, άκαμπτη και κάθετη δομή πειθαρχίας μπορεί να γίνει το γόνιμο έδαφος για την παραγωγή μιας συγκεκριμένης επιχειρησιακής ιδεολογίας, όπως αυτή που εξετάσαμε παραπάνω. Κι αυτό γιατί κάτω από τέτοιες προϋποθέσεις δεν υπάρχει περίπτωση να μην γίνει δεκτή. Αρκεί να δώσει κανείς κάποιες επιχειρησιακές φόρμουλες στην ιεραρχία, για να είναι σίγουρος ότι θα εφαρμοστούν.

Τα συμπεράσματα λοιπόν που βγάζουμε είναι ότι η πρωσσική εκπαίδευση δεν συνεπάγεται άμεσα φασιστική ιδεολογία, αλλά ότι υπήρξε το κατάλληλο έδαφος για να αναπτυχθεί και να έχει επιτυχία η ιδεολογία αυτή.

Μπορούμε ίσως να κλείσουμε το θέμα λέγοντας ότι ο φασισμός στη Λατινική Αμερική εμφανίζεται τουλάχιστον σαν εναλλακτική λύση για το αποτυχόν καπιταλιστικό καθεστώς, σαν το απαραίτητο φάρμακο δηλαδή, όταν αποτυγχάνουν οι αστικές τάξεις, όταν δεν είναι ικανές να προωθήσουν την εξέλιξη. Αυτή είναι η εξήγηση. Τώρα, οι ναζί που υπήρχαν εκεί είναι παράγοντες που μεταχειρίζονται την εναλλακτική λύση και την εντάσσουν στους σκοπούς τους, στην πραγματοποίηση της πολιτικής τους, έτσι ώστε δεν είναι οι ναζί εκείνοι που προκαλούν την εξέλιξη αυτή αντίθετα την υπηρετούν. □

ΤΟΤΕ...

ΤΕΥΧΟΣ
No 5

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Στο 5ο τεύχος διαβάστε:

● Η ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ

Το άδοξο τέλος της πρώτης
μοναρχίας - Ο ξεσηκωμός
λαού και καπετάναιων κατά
του Βαυαρού βασιλιά

● Γ. ΣΙΑΝΤΟΣ: ΗΤΑΝ ΠΡΟΔΟΤΗΣ;

Μια ακόμα πτυχή της τρα-
γικής ιστορίας της Αριστεράς

● Ο ΙΣΠΑΝΙΚΟΣ ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ 350 ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΩΝ «ΔΙΕΘΝΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΙΩΝ»

Μια ελληνική εποποιία στα
πεδία των μαχών της ματωμένης Ισπανίας

● ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Η εξέγερση των φοιτητών
του Πανεπιστημίου το 1896
και η πρώτη κατάληψη πανεπιστημιακού
κτιρίου στην Ελλάδα

● Η ΑΝΑΤΙΝΑΞΗ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ

Η «θαυματουργή» βόμβα του Μοροζίνι
και η... χαρά των ανυποψίαστων Αθηναίων

ΤΟ «ΤΟΤΕ...» ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ:

- ΚΑΘΕ 1η ΤΟΥ ΜΗΝΑ ΣΕ ΑΘΗΝΑ - ΠΕΙΡΑΙΑ
- ΚΑΘΕ 25 ΤΟΥ ΜΗΝΑ ΣΤΗΝ ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΔΑ

Κεντρική διάθεση: Αβέρωφ 26, Αθήνα
τηλ. 8228920

Κουλτούρα, Υποκουλτούρα και Κυκλώματα

Η συντονισμένη δημοσιότητα των πολιτιστικών εκδηλώσεων είναι κάτι που λίγο-πολύ συνηθίσαμε όλοι. Είναι καιρός όμως ν' αρχίσουμε να συνηθίζουμε σιγά-σιγά και την προκατασκευασμένη κριτική τους. Με έκπληξη αναγνωρίσαμε πρόσφατα —άλλοτε στο δεύτερο και τρίτο πλάνο κι άλλοτε στο πρώτο— μια εκπληκτική ομοιότητα ανάμεσα σε σειρά δημοσιευμάτων. Είτε από μόνιμες στήλες κοινωνικοπολιτιστικής κριτικής, είτε με έκτατα σχόλια, πολύς λόγος γίνεται για την κουλτούρα, την υποκουλτούρα και την τέχνη. Δημοσιογράφοι, κοινωνιολόγοι κι άλλοι ειδικοί συμφώνησαν εύκολα ότι ζούμε μια οργανωμένη απόπειρα εισβολής της υποκουλτούρας του ροκ, της τζαζ και της ντίσκο, ότι η προβολή της καλής κουλτούρας και μόνο θα μας σώσει, ότι είναι ντροπή που δεν γεμίζουν οι συναυλίες του Μίκη όπως κάποτε, ότι ο Πάλμε χειροκροτούσε επί τετράωρο στην τελευταία του εκδήλωση κτλ. κτλ.

Από την μια υπάρχει η καλή κουλτούρα. Από την άλλη η κακή κουλτούρα, η υποκουλτούρα. Δεν αρκεί που η πολύπαθη αυτή λέξη ακόμη ψάχνει τον ορισμό της (έχουν καταγραφεί ως τώρα 160!), οι επαΐοντες της έβγαλαν και παράγωγο! Με τον μαγικό αφορισμό: υποκουλτούρα εξαφανίζουμε όλους τους εχθρούς. Έτσι, υπάρχει η πραγματική κουλτούρα που αποκτάμε δίνοντας το χέρι στους πραγματικούς δημιουργούς και η άλλη, η βαρβαρική κουλτούρα, η περιθωριακή κουλτούρα οι πνιγηρές αναθυμιάσεις ενός αποβλακωτικού ηδονισμού, δηλαδή η υποκουλτούρα. Αληθινοί δημιουργοί οι μεν, πολιτιστικός έρπης και πολιτιστικά μαλάκια ο Κηλαηδόνης και ο Σαββόπουλος! Σωστοί οι νέοι που γεμίζουν ορισμένες συναυλίες, πορνικά συμπλέγματα οι υπόλοιποι. Ελληνική μουσική των μεν, βαρβαρική ηχομόλυνση το φεστιβάλ της Βουλιαγμένης.

Για να γλυτώσουμε λοιπόν από την αποπατοποίηση της ζωής

Καθημερινό ποτ -πουρί

Διστακτικά πλησιάζω και κάθομαι ανάμεσα στον κόσμο που πληθαίνει. Νιώθω σαν καρκίνωμα σε σώμα αθλητή, γι' αυτό αποτραβιέμαι και παρατηρώ με έντονη επιφυλακτικότητα. Οι φωνές είναι τόσο δυνατές, που μερικές φορές νομίζω πως βρίσκομαι σπίτι και η αδελφή μου μου κάνει σπάσιμο νεύρων με την τηλεόραση στη διαπασών και την φωνή του κ. Αβέρωφ από την ΕΡΤ-2 σαν βρυχηθμός να εισέρχεται (κεραυνός εν αιθρία) εις τον εσωτερικόν μου κόσμο και να προκαλεί από εγκεφαλικά μέχρι φαγούρες εις αμφοτέρωτα τα άκρα.

Λέω να πνίξω κανέναν, αλλά ο ελεγκτής δεν μου φταίει σε τίποτα. Ανασκουμπώνομαι, το περιβάλλον θυμίζει συγκέντρωση διαμαρτυρίας (που ξέχασε η ΕΡΤ) ή με λίγη φαντασία κάτι σχετικό με βάσεις (ίσως μεταμεσονύχτια οπτασία για βάσεις που έφυγαν έστω και εντός 1999). Είναι όμως και σαν ένας έρωτας απραγματοποίητος, πλατωνικός για ένα σοσιαλισμό που χωλαίνει από παγάκια (ΑΡΘΡΟ 4, λογοκρισία, μονόπλευρη λιτότητα) και τρελαίνεται από κρίσεις διανοητικές (ή αλλιώς κυβερνητικές). Κοιτά-

ζω μια κυρία αριστερά που πάλεται μεταξύ αντιπασοκικής προπαγάνδας και κεφτέδων που δεν πέτυχαν, κι ένα γεροντάκο να την περιεργάζεται άλλοτε αγριεύων για τις κακές προθέσεις του κ. Αρσένη και συμφωνών μαζί της, άλλοτε φωνασκών για το ΚΟΔΗΣΟ που δεν τολμά, και διαφωνών μαζί της για την ποσότητα του κρομού εις την επιτυχία εύγεστων κεφτέδων. Κάπου εκεί ανάμεσα ένας δεύτερος γέρος (θύμα ίσως της πνιγηρής ατμόσφαιρας) να αναπολεί μεταξύ στεναγμών και πληθώρας αναπνευστικών ασκήσεων, καιρούς αλλοτινούς χωρίς αντεργατικά νομοσχέδια με πλήρη ελευθερία και δημοκρατία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπου λόγο είχαν κόμματα ακόμη και σαν το ΚΚΕεσωτ., χωρίς αστυνομοκρατία και φακέλωμα. «Θα εννοεί την προ της ΜΗΤΡΙΑΡΧΙΑΣ περίοδο» σκέφτομαι και πέφτω σε βαθιά μελαγχολία. Λέω να πνίξω κανέναν, αλλά ο ελεγκτής δεν μου φταίει σε τίποτα.

Ο χώρος έχει μετατραπεί στο μυαλό μου σε ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΓΟΡΑ της ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ. Όρα, σκέφτομαι, για σκέψεις πολιτικές, αλλά πώς θα μπορέσω να αντιμετωπίσω ένα τόσο ευρύ κοινό. Φοβάμαι και ντρέπομαι, αλλά τι πειράζει, ο διάλογος θα γίνει εσωτερικός (έχω μέσα μου έναν

(!) ας τρέξουμε ευλαβικά στις συναυλίες του Μίκη και των λοιπών, έστω κι αν δεν μπορέσουμε να χειροκροτήσουμε κι εμείς επί τετράωρο, όπως ο Πάλμε.

Το τι είναι κουλτούρα, το αν μπορούμε να μιλάμε για καλή και κακή κουλτούρα, το τι είναι τέχνη προοδευτική και τέχνη μαυλιστική, είναι ζητήματα που ερμηνεύονται κατά περίπτωση με το μέτρο της ιδεολογίας που αναφέρεται κανείς. Εδώ όμως ο προβληματισμός που εγείρεται, έχει στην ουσία ένα δευτερογενή στόχο: τον προχαρακτηρισμό των κομματικά ανένταχτων σαν επικίνδυνων και το περιχαράκωμα της εξουσίας. Οι προϋποθέσεις για τις προσπάθειες στους Δήμους, τα Υπουργεία Πολιτισμού και Νέας Γενιάς και η ΕΡΤ πρέπει να μείνουν μόνο για ορισμένους, γι' αυτούς που αγωνίστηκαν για τα πολιτιστικά πράγματα του τόπου (και τους ακολουθούντες κακέκτυπους).

Φαίνεται ότι τώρα που ο πολιτιστικός αγώνας δικαιώθηκε, την εξουσία θα πρέπει να καρπώνονται μονίμως και κατ' αποκλειστικότητα οι «δοκιμασμένοι». Όταν οι άλλοι ξεπερνούν το περιθώριο, γίνονται επικίνδυνοι και αποβλητέοι, φορτίζονται μ' όλες τις αμαρτίες του κόσμου μας.

Κυκλώματα λοιπόν και στην «προοδευτική τέχνη»; Φαίνεται δυστυχώς ότι η Αριστερά μόλις βρεθεί γύρω από ή με την εξουσία, αυτόματα χάνει όλη την ψυχραιμία, την μνήμη και την θεωρία της. Οι πρακτικές της κάθε φορά (αλλά και οι κακόσχημες συνέπειες) μοιάζουν απελπιστικά μεταξύ τους, όπως δείχνει η μακροσκελής σχετική προϊστορία.

Η μανιχαϊστική σχηματοποίηση στα θέματα της τέχνης κρύβει πάντοτε αδυναμίες, ανασφάλεια, ματαιοδοξία και ανομολόγητα συμφέροντα. Και καθώς ολ' αυτά δεν είναι καταστάσεις ευωδιαστές, σίγουρα δεν συντελούν στην άρση της πνευματικής «αποπατοποίησης».

Μπαρτόλομιου κι έναν Καψή να γνέφουν ο ένας στον άλλο ακούραστοι, αλλά πώς να βρεθεί λύση και εδώ δεν πρόκειται περί μαθηματικών, ούτε περί εξετάσεων να κλέψωμεν κάτι.

Ας τα αφήσουμε, η φιλοσοφία υπάρχει αυτοδύναμη και πεισματάρια.

Ο κύριος δεξιά με κινήσεις ευρηματικές (σαν τον Μπιγκ Κρόσμπυ) και σίγουρες, δίνει με τελειότητα απόψεις οικονομικής διαλεχτικής και ανάλυσης (που θα ζήλευε ακόμη και ο Μπαρμπα Μήτσος ο μπακάλης μας). Αναφέρεται με στόμφο στην πτώση της δραχμής και την άνοδο της παρακμής (απόδειξη η υλική μορφή που πήρε στη μικρή οθόνη ένα κατ' εξοχήν χαμένο ον ονόματι Καπα Μητσοτάκης), τη φθορά της δημοκρατίας και την παραφορά της εξουσίας (ευχόμεθα καλές και σοσιαλιστικές διακοπές στον Γ. Λογγοβίτη που ανεχώρησε διά Χαλκίδα), για να στραφεί στη συνέχεια προς τον ουρανό (ο κ. Καραμανλής βρισκόταν στο εξωτερικό), υψώνοντας τα χέρια κάτι σαν την Άννα Συνοδινού σε αρχαία τραγωδία (ή σε συνέδριο για τα Ραδιο-τηλεοπτικά μέσα), και να αναφωνεί δανειζόμενος λίγο απ' τη μελαγχολία του ΑΜΑΕΤ, ΝΑ ΖΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ή ΝΑ ΜΗΝ ΖΕΙ με ουτοπία.

Ω θεέ μου κράζω καταϊδρωμένος, και ρίγη σπαράσουν όλο μου το κορμί. Με πιάνει μανία, λέω να πνίξω κανέναν, αλλά ο ελεγκτής δεν μου φταίει σε τίποτα.

Πρέπει να φύγω, με θίγουν οι κουβέντες, φοβάμαι τις ευθύνες, αναλογίζομαι κάθε εκδοχή, έστω κι αν ο φίλος μου ο Δημήτρης επέμενε τις προάλλες, πως σίγουρα δεν ήμουν εγώ που εκ του ασφαλούς καθόριζα την πορεία του έθνους.

Μα μένω ακίνητος σαν γυμνό μοντέλο του Delvaux, να πνίγομαι από αφίσες της ΠΑΣΚΕ που φθάνουν ως το λαιμό, με κινήσεις αβέβαιες εν μέσω πλούσιας αιθαλομίχλης και γκριζας κοινωνικής πολιτικής.

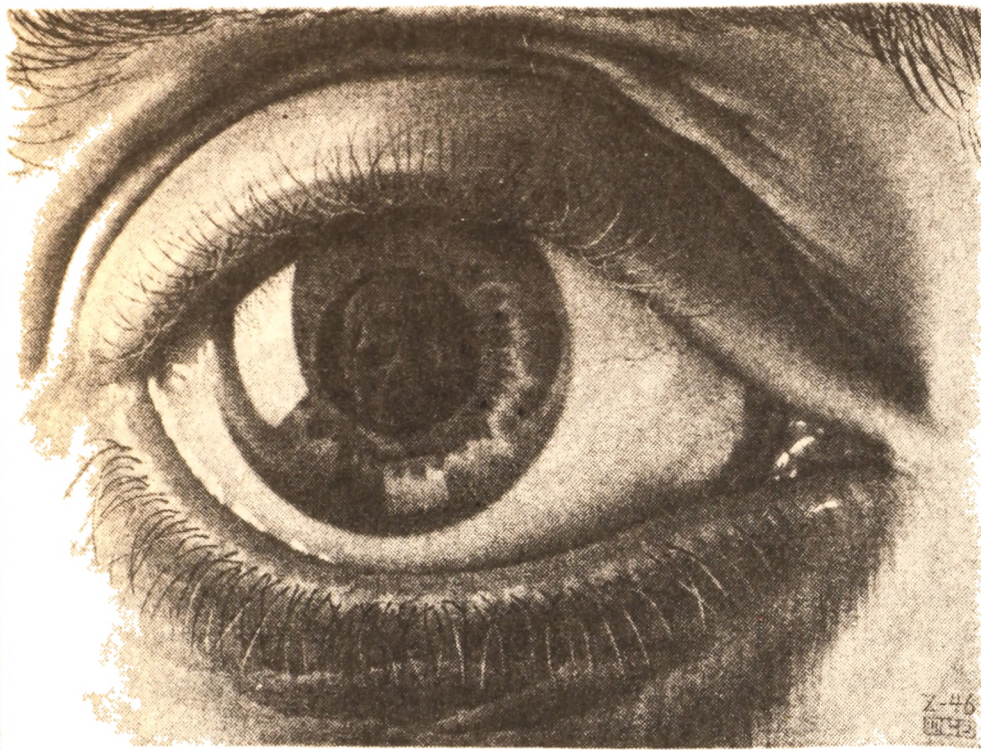
Κάτι πρέπει να γίνει, δεν είμαι κυβέρνηση, ούτε καν αντιπολίτευση κι οι εκλογές είναι μακριά (ίσως...) για να με εκφράσουν (αστική συνείδηση βλέπεις). Πιάνομαι απ' την τελευταία ιδέα. Στρέφομαι προς το μέρος του, μαζί μ' εμένα κι άλλοι πολλοί (ιδιαιτερα συλλογιστική φαίνεται)... «Την 9η Ιουνίου απεσοβήθησαν ευρύτεροι συμπλοκαί εις στάσιν λεωφορείου, με την ταχεία επέμβαση των ανδρών των ΜΑΤ που φυγάδευσαν τον εκεί ελεγκτήν που, ως φαίνεται, απετέλει και τον πρωταγωνιστήν του γεγονότος...».

Νίκος Πάνου Αδαμαντίδης

Γιώργος Βέης:

ΟΤΑΝ ΤΑ ΓΥΑΛΙΚΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ ΣΠΑΝΕ ΣΕ ΚΑΜΑΡΕΣ ΕΡΜΗΤΙΚΕΣ

ΕΡΜΗΤΙΚΕΣ ΚΑΜΑΡΕΣ

Ἑρμητικές κάμαρες

Ἕνα ζευγάρι μαύρα παπούτσια

Ἕνα ξεχτένιστο κεφάλι

Σπρώχνεται στόν καθρέφτη

Κοιτιέται

Ἀνάβουν μέσα του τά παλιά μαλλιά του

Τό στιλπνό του πρόσωπο

Πέφτουν νερά

Ξυπνᾷ ἡ φρίκη κι ἀντικατοπτρίζεται

Μ' ἓνα ξεχτένιστο κεφάλι

Μέ ξεσκισμένες πόρτες

Στή μουσική πού γέμισε στή θλίψη

Καί στῶν ἐντόμων τίς φωνές

Σ' αὐτό τό σῶμα π' ἀγκαλιάζει τή σποδό του

Αλέξης Τραϊανός

Οι «Ερμητικές κάμαρες» του Αλέξη Τραϊανού, που γεννήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 1944 στη Θεσσαλονίκη και «πέθανε απ' το ίδιο του το χέρι»¹ στις 7 Μαΐου 1980 στο Καπανδρίτι των Αγίων Αποστόλων της Αττικής, είναι το τρίτο κατά σειρά ποίημα της α' ενότητας, με τίτλο «Μικρές Μέρρες», της πρώτης, ομώνυμης, ποιητικής του συλλογής, που κυκλοφόρησε απ' τις εκδόσεις «τραμ» στη Θεσσαλονίκη το 1973.

Το ποίημα αυτό, που διακρίνεται για την ακριβολογία του, την καθαρότητα της έκφρασής του, την άμεση παρατακτική γραφή, την λακωνικότητα των περιγραφών και την εσωτερική του ρυθμική αυστηρότητα, διέπεται από μίαν ένταση που κλιμακώνεται κατά ανιούσα φορά, ως το τραγικό αποκορύφωμά της στην τελευταία γραμμή, παρ' όλο που όλα είχαν αρχίσει σχεδόν αδιάφορα, μόλις δεκατρείς στίχους πριν. Πρόκειται για ένα χαρακτηριστικό δείγμα της δουλειάς του Αλέξη Τραϊανού, κατά την πρώτη φάση της δημιουργίας του. Σ' αυτό, άλλωστε, το κείμενο πρωτοεμφανίζεται αισθητά κι η τάση του να εκμεταλλευτεί τις μεγάλες δυνατότητες, που προσφέρει η χρήση ομοιογενών ηχητικά λέξεων και να αναζητήσει τη μουσική που ενυπάρχει σε συγγενικούς ακουστικά φθόγγους, όπως συμβαίνει φερ' ειπείν στα ζεύγη «παλιά μαλλιά» του έκτου στίχου και «ξεχτένιστο κεφάλι»-«ξεσκισμένες πόρτες» του δέκατου κι ενδέκατου στίχου, αντίστοιχα. Ἐτσι, μ' αυτό τον τρόπο, ο ποιητής αυτός θα τηρήσει πιστά παλιούς κανόνες του ποιητικού λόγου, που εφάρμοσαν με πολύ σπουδαία αισθητικά αποτελέσματα κι άλλοι ποιητές, πριν απ' αυτόν, Ἕλληνες και ξένοι, όπως ο Γιώργος Σεφέρης, η Σύλβια Πλαθ (1932-1963) και άλλοι. Η συμβολή του Αλέξη Τραϊανού στην υπόθεση της νεοελληνικής ποίησης ἐγκείται ακριβώς στο ότι προώθησε την τεχνική της σύνθεσης όλων αυτών των στοιχείων που προανέφερα, χειραγωγώντας με σύνεση τη γλώσσα μας, χωρίς ποτέ να φτάσει σε υπερβολικές και βεβιασμένες επιμειξίες των προσφιλών του αγγλοαμερικανικών ποιητικών τεχνοτροπιών και των ελληνικών ρυθμών. Στο τέλος, μάλιστα, της τόσο σύντομης ζωής του κατέληξε στη δημιουργία μιας στέρεας αρχιτεκτονικής, που στήριζε με μεγάλη ασφάλεια τα ποιήματά του «Δεύτερου ματιού του Κύκλωπα», καθώς και τα «Cancergroets» (1977).

Γι' αυτή τη συγκεκριμένη στάση του απέναντι στο πρόβλημα της μορφής μιλάει με αρκετή σαφήνεια σ' ένα από τα γράμματά του, που μου είχε απευθύνει το 1979: «Νιώθω πάντα το ποίημα σαν κάτι το πολύ ζωντανό, πιο ζωντανό απ' τους ανθρώπους, μια και διαθέτει πνεύμα, ψυχή, συναίσθημα, ρυθμό, κίνηση, τόνο. Μια σωστή μηχανή. Νομίζω το προσπαθώ έτσι — πέτυχε την έκφραση «αρχιτεκτονική». Αισθάνομαι αρχιτέκτονας, χειρουργός, λαϊκός μάστορας πιο πολύ, παρά ποιητής με μια έννοια, όπως την έχουμε συνηθίσει. Τό ίδιο έκανε κι ο Καβάφης. Αλχημείες και μαγικά»².

Παράλληλα, όμως, με τα συγκεκριμένα μορφολογικά στοιχεία, που εντοπίστηκαν στις «Ερμητικές κάμαρες», στοιχεία που επρόκειτο να φανούν πολύ χρήσιμα στον Αλέξη Τραϊανό στην προσπάθειά του να αρθρώσει αργότερα τον δικό του προσωπικό λόγο, στο ίδιο αυτό ποίημα απαντούν, για πρώτη φορά επίσης, μερικά βασικά θέματα της ποίησής του, σε σπερματική βέβαια μορφή, που θα επεξεργαστεί με μεγάλη επιμονή στα επόμενα εφτά χρόνια της ενασχόλησής του με την ποίηση. Ειδικότερα τα μοτίβα αυτά είναι:

α) «*Σπρώχνεται στον καθρέφτη / κοιτιέται*»: Το κοιτάγμα στον καθρέφτη, αυτή η απλή πράξη του καθρεφτίσματος του ανθρώπινου προσώπου σ' ένα γυαλί, θα πάρει σιγά σιγά, για τον Αλέξη Τραϊανό, τελειώς διαφορετικές διαστάσεις. Σε ένα από τα τελευταία του μάλιστα ποιήματα, του 1977, θα μιλήσει για μια ολόκληρη εφιαλτική «Σαχάρα από καθρέφτες», όπου βλέπει ολοκάθαρα και τον δικό του χαμό και τον πνευματικό θάνατο μιας ολόκληρης γενιάς³. Αντίστοιχα, στο ποίημά του «Κόκκινος καθρέφτης», της δεύτερης ποιητικής του συλλογής «Η Κλεψύδρα με τις Στάχτες» (1975) θα γράψει: «Προχωρώντας τα βήματα κατά την τρύπα της ψυχής / Εκεί που βγαίνουν τα ποιήματα / Εκκωφαντικά και άδεια / Ταξίδια μας ατελείωτα μέσα σ' έναν καθρέφτη / Κι εκεί μέσα στον τελευταίο καθρέφτη / Βάφω τα μάτια μου κόκκινα μεγάλα / Κόκκινα ρίζα κόκκινη φωτιά / Τα βγάζω τα καίω τα πετώ / Το όνειρο της θάλασσας και το δικό μου τ' όνειρο / Μια κόκκινη φωτιά / Καμένα μάτια πριν απ' τη νυχτωσιά του κόσμου / Καμένα μάτια από παγερή φωτιά». Στην ίδια επίσης αυτή συλλογή υπάρχει μια ακόμα θανάσιμη προοπτική: «Σιγά σιγά κι εσύ γλιστράς μέσα στη λάσπη του καθρέφτη / Με τα λουλούδια σου το ένα κι αναμένο σου ακόμα χέρι»⁴, που στο τελευταίο ποίημα της τελευταίας του τυπωμένης συλλογής θα φτάσει ως το αποκαλυπτικό εκείνο: «Βυθίζω τα δάχτυλα στο πρόσωπό μου / Κι ανακαλύπτω τη λάσπη»⁵. Ανάλογα επίσης ισχύουν και για το Cancerpoem του «Το χτικιό στον καθρέφτη».

β) «*Ανάβουν μέσα του τα παλιά μαλλιά του*. Τα μαλλιά για τον Αλέξη Τραϊανό δεν κρύβουν απλώς το κρανίο του ανθρώπου, αλλά είναι συνυφασμένα με κάτι πολύ πιο διαφορετικό, με κάτι που θα μπορούσε να ονομασθεί σχηματικά «φόβος του θανάτου». Ενδεικτικοί είναι οι στίχοι απ' το ποίημά του «Σηκώθηκα και κάθησα εδώ»: «Αυτός είναι ο άχρηστος ορίζοντας / Ένα διάστημα σίδηρο και σίγουρο / παγωμένο μιλώ και πηγαίνω / Να δω το φόβο πίσω απ' τα μαύρα μαλλιά μου» κι οι στίχοι απ' την «Κλεψύδρα με τις Στάχτες»: «Γύριζε πάντα τη φωνή στην καταχνιά των κήπων / Γύριζε πάντα απ' την καταχνιά των δέντρων και του τάφου / Μες απ' τον ύπνο γύριζε / που ξέφρενα βροντούσαν τα μαλλιά σου».

γ) «*Στη μουσική που γέμισε στη θλίψη*»: Ο Αλέξης Τραϊανός θα μνημονεύσει σε πολλά μεταγενέστερα ποιήματά του μουσικά έργα συγκεκριμένων συνθετών, θέλοντας να συνδέσει φανερά την αυστηρά, από τονική άποψη, σχηματισμένη ποίησή του, με την πειθαρχημένη δομή των συνθέσεων των αγαπημένων του συνθετών. Έτσι θα αναφέρει τον Βιβάλντι στο ποίημα του «Παίζοντας με μια φράση που αργεί να τελειώσει» (1977), τον Μάλερ στο «Μη με πεις άλλο ποιητή» (1977), τον Μπρούκνερ στο «Πουλημένο παιχνίδι της ποίησης δεν έχει τελειώσει ακόμη» (1977), τον Σούμαν στα «Κουδούνια ή η δεκάτη τετάρτη σκηνή του Σούμαν» (1975), τον Βάγκνερ στον «Advocatus Diaboli» (1977) και τον Μπετόβεν στη «Βραδιά που ήρθα κι έφυγα» (1977).

δ) «*Και στων εντόμων τις φωνές*»: Τα εφιαλτικά, καφκικά σχεδόν, έντομα και τρωκτικά του Αλέξη Τραϊανού δεν είναι σύμβολα μόνο ενός κόσμου που αλληλοσπαράσσεται, είναι όντα πραγματικά, που θέλησε να τα βγάλει απ' το δικό τους σκοτάδι και να τ' αφήσει να περπατήσουν κάτω απ' το φως της κα-

θημερινής κόλασης του ανθρώπου. Έτσι, στο ποίημα «Η Σημερινή Μέρα», όλα «κατρακυλούν μέσα στα γράμματα, στις άγονες παραγράφους, τις πρεσβυπικές υποσημειώσεις και παραπομπές», ώσπου κι αυτή η ίδια η μέρα «όταν κουράστηκε διπλώσε τα φτερά της / κι έγινε μια κατσαρίδα που ανιά». Ακόμα πιο σημαντικό απ' αυτή την άποψη είναι και το παραστατικό ποίημά του «Κατοικίδιος Σκορπιός», του 1977, όπου καταθέτει τα εξής, μ' έναν αφοριστικό τρόπο: «Αυτή 'ναι η Σαχάρα / Με τους σκορπιούς της επάνω μου / Πάνω στην πλάτη μου / Στην πλάτη της πλάνης / Σ' όλα τα πλάτη / Η γεωγραφία μ' άρεσε κάποτε / Όμως τώρα τόσο χαμένος / Οι πρωτεύουσες της οδύνης μου / Σε μια δίνη».

Αλλά και τα υπόλοιπα «γυαλικά αυτής της ποίησης»⁶, τα άψυχα αντικείμενα των ερμητικών χώρων, που εξετάζουμε εδώ, όπως είναι οι πόρτες, τα παπούτσια, το νερό θα στελεχώσουν αργότερα πολλά ποιήματα του Αλέξη Τραϊανού, προσδίδοντάς τους έναν ιδιότυπο τραγικό χαρακτήρα. (Παράβαλε φερ' ειπείν τους στίχους «Όπου γίνομαι συνεχώς κάτι το άλλο / Μέσα σ' ένα λασπωμένο παπούτσι / Ένα ποίημα χωρίς σκαλωσιές», απ' το ποίημά του «Το έλκος μόνο μέσα στο βλέμμα» (1977) και «χύθηκαν κάτι χειμωνιάτικα χρόνια / Κλεισμένο μαύρο παπούτσι μαύρο παλτό», απ' το ποίημα «Σηκώθηκα και κάθησα εδώ». Τέλος οι ασφυκτικές κάμαρες, το σκοτεινό δωμάτιο / κλουβί, το στενό διαμέρισμα του πέμπτου ορόφου της οδού Βασιλίσσης Όλγας 118, στη Θεσσαλονίκη, όπου οι πνιγμένοι κολυμπούν μέσα στη νικοτίνη του θανάτου, (πρβλ. π.χ. το ποίημα «Ο πνιγμένος και τα πράγματα» του 1975), είναι οι οικείοι χώροι του Αλέξη Τραϊανού, θεμελιώδη συστατικά της μυθολογίας του, που θα αναχθούν απ' αυτόν σε σύμβολα ενός βαθύτατα τραυματισμένου μεταπολεμικού κόσμου, που τρεκλίζει συνέχεια, χωρίς βέβαια να πέφτει οριστικά ποτέ κάτω, που γύρω του όλο και δυναμώνουν οι ρόγχοι του ετοιμοθάνατου τεχνολογικού πολιτισμού, ενώ οι φωνές των αυτοεξαντλούμενων ποιητών, που απόμειναν, μόλις που ακούγονται.

Για όλους αυτούς τους λόγους θεωρώ το πρώιμο, αλλά σηματοδιακό, ποίημα του Αλέξη Τραϊανού «Ερμητικές κάμαρες» ως σημαντικό κλειδί για την πλήρη κατανόηση του έργου του, που δίκαια συγκαταλέγεται ανάμεσα στα σημαντικότερα κι αντιπροσωπευτικότερα δημιουργήματα των ποιητών της γενιάς του '70.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πρβλ. τους προφητικούς του στίχους «Μερικά χρόνια προτού πεθάνεις απ' το ίδιο σου χέρι / Το γκάζι μιλά καλύτερα απ' τη σιωπή ή τους ανθρώπους / Μυρίζει όταν κανένας δεν έρχεται να μυρίσεις / Τ' ανοίγεις εσύ ή οι άλλοι για σένα ή για τους άλλους», απ' το ποίημα «Ένα βράδυ με τη Σύλβια Πλαθ», 1977, μ' όσα γράφει στο κατατοπιστικό κι εμπειριστατωμένο του άρθρο ο ποιητής Στέφανος Μπεκατώρος: «Αλέξης Τραϊανός, δύο χρόνια από τον τραγικό θάνατό του», στο περιοδικό «Γράμματα και Τέχνες», τχ. 5, Μάιος 1982: «Είναι βέβαιο πως είχε προμελετήσει την αυτοκτονία του· αυτό φαίνεται από τον τρόπο πραγματοποίησής της που περιγράφεται σε αγγλικό εγχειρίδιο για το οποίο είχε μιλήσει σε συγγενικό του πρόσωπο. Ο θάνατος προήλθε από δηλητηρίαση που προξένησαν τα κατάλοιπα της καύσεως της βενζίνης —είχαν διοχετευθεί μέσα στο αυτοκίνητό του με πλαστικό σωλήνα».

2. Συγκεκριμένη ημερομηνία: 1.6.1979.

3. Απ' το ποίημά του «Κατοικίδιος Σκορπιός» των Cancerpoems.

4. Απ' την ενότητα ΙΧ των «Κλεψυδρών με τις Στάχτες».

5. Cancerpoems, σ. 56.

6. Απ' τον στίχο «Τα γυαλικά της ποίησης σπάζουν», απ' την πρώτη μορφή του ποιήματος «20-10-1944», που μου έστειλε ο Α.Τ. μ' ένα του γράμμα το '79. Όταν δημοσίευσε την διορθωμένη δεύτερη μορφή του εν λόγω ποιήματος, στην έκδοση «Ποίηση '79» των Θανάση Θ. Νιάρχου και Αντώνη Φωστιέρη («Εγνατία»), ο Α. Τραϊανός παρέλειψε τον στίχο αυτό.

Η μοίρα ενός αντιθετικού συνδέσμου

Με το κείμενο αφτο δεν έχω την πρόθεση —κάθε άλλο— να λάβω μέρος στη συζήτηση, που κάποιοι νέοι γλωσσιστά-μας πράγματα, συζήτηση που τόσο έφθασε η Σύνταξη του «Αντι» (207/1981) τη χαρακτήρισε «διάλογο των κουφών». Βέβαια, όχι τόσο γιατί, σύμφωνα με το λαϊκό γνωμικό, δεν ωφελει να βροντά κανείς στου κουφού την πόρτα, όσο για το λόγο ότι ουσιαστικά ο περιεργός αφτος διάλογος γίνεται όχι για τη γλώσσα, παρα με πρόφαση τη γλώσσα. Συνακόλουθα η μικρή αφτη έκθεση για τη μοίρα ενός συνδέσμου της Δημοτικής δεν απεφθύνεται, παρα σ' εκείνους που δίχως υποκρισία πονούν τη μητρική-τους λαλιά, ενώ είναι έτοιμοι να δεχτούν και την πιο ταπεινή υπόδειξη, που θα τους βοηθούσε να τη μιλήσουν και να τη γράψουν όσο το δυνατό πιο σωστά και πιο γόνιμα.

Γράφοντας αφτα, ο νους-μου πάει στον Ελισαίο Γιανίδη (1865-1942), απο τους πιο γνήσιους και ενεργούς δημοτικιστές της παλιάς φρουρας, που διατύπωσε πολυ χρήσιμες παρατηρήσεις σχετικά με ορισμένα φαινόμενα στη γλώσσα-μας. Στο βιβλίο του *Γλωσσικά πάρεργα* (1932, β' έκδ. 1970) στο κεφάλαιο «Σημειώματα», διεφεκρινίζει ότι εξετάζει «όχι τις συνειδητες παραβάσεις απ' την καθαρή δημοτική, που τις κάνει ένας απο ανάγκη, επειδη έχει την ιδέα πως πρέπει να γίνουν», παρα τα λάθη εκείνα «που τα κάνουμε απο απροσεξία, χωρίς ανάγκη, και που θα είμαστε πρόθυμοι να τ' αποφύγουμε όταν μας τα υποδείξουν» (σελ. 39 στη β' έκδ.). Και πρόσθετει χαριτολογώντας: «Εννοείται πως τα δικα-μου δε θα τα αναφέρω, γιατί αν τα ήξαιρα δε θα τα έκανα». Μ' αφτο το πνέβμα ο Γιανίδης μας μίλησε. Χωρίς φανατισμο, με σταθερή νηφαλιότητα, και με μοναδικο σκοπο να συντελέσει, όσο μπορούσε, στη σωστή λύση του γλωσσικού. Εκείνο όμως που ιδιαίτερα πρέπει να προσέξουμε είναι η παρατήρηση που ακολουθεί τα πιο πάνω. «Αφτου του είδους τα λάθη έρχονται όλα απο την επιδραση της καθαρέβουσας. Το να παίρνουμε απ' την καθαρέβουσα όχι μόνο λέξεις παρα και τύπους, ακόμη και μια σύνταξη κάποτε, είναι φυσικο. Πάβει όμως να είναι φυσικο όταν καμια ανάγκη δεν το επιβάλλει, και προ πάντων όταν φέρνει σύγχυση στην έννοια» (σ. 39).

Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς, γιατί παράθεσα σχεδον ολόκληρο το προοίμιο στο λιγοσέλιδο αφτο κεφάλαιο. Από τα έξι γλωσσικά φαινόμενα που εξετάζονται σ' αφτο, τα πέντε είναι καρπος της λόγιας επιδρασης στη Δημοτική, ενώ το τελεφταίο είναι συνταχτικός ξενισμος. Ο Γιανίδης τα ξεχώρισε και τα ανέλυσε με σιγουρια και καθαρότητα. Στην προσπάθεια αφτη διακρίνουμε τη φροντίδα ενός εξαιρετου δάσκαλου να προλάβει κάποιο φανερο κίνδυνο, που σήμερα τον βλέπουμε να θεριέβει και να καταβασανίζει τη γλώσσα μας.

Ένα απο τα σημειώματα αφτα είναι αφιερωμένο στον αντιθετικο σύνδεσμο *π α ρ α*, που, όπως φαίνεται, ήδη απο την εποχη εκείνη έδειχνε σοβαρα σημάδια κάμψης μπροστα στο ολομέτωπο άπλωμα του *α λ λ α*. Ο Γιανίδης κατάλαβε το βάθος και τη σημασία της απειλης και πρώτος, απ' όσο ξέρω, δοκίμασε να οργανώσει την αντίσταση. Γράφει: «Στην απόδοση του «αλλά» η δημοτική κάνει μια λεπτή διάκριση, που όχι μόνο η καθαρέβουσα δεν την έχει, παρα και σε καμμιαν άλλη γλώσσα, όσο ξαίρω, δεν υπάρχει εκτος απο τη γερμανική (*sondern, aber*)¹, και που είναι κρίμα να τη θυσιάζουμε απο απροσεξία». Και συνεχίζει: «Ποτε στη ζωντανή ομιλία δε θα πούμε *δεν κάθεται μα δουλέβει, δεν είναι άρρωστος μα είναι καλά*. Είναι απάνω κάτω σα να λέγαμε *δεν είναι άρρωστος, είναι όμως καλά*». (σ.42). Παρακάτω ο Γιανίδης δίνει κάμποσα παραδείγματα, όπου «το *μα* στέκεται πολύ άσκημα»:

Οχι με λόγια, μα (= παρα) με έργα

Δεν ήταν αρχαίο, μα (= παρα) σύγχρονο.

Ζητώντας να εξηγήσει το φαινόμενο, ο μελετητής φτάνει στο συμπέρασμα, ότι ο σύνδεσμος *παρα* «χωρίζει έννοιες αντιφατικές», ενώ ο *μα* και ο *αλλά* χωρίζουν έννοιες ενάντιες. «Δηλαδή αρμόζει ο *παρα* όταν η δέφετερη έννοια βγαίνει σαν αναγκαία συνέπεια απ' την άρνηση της πρώτης» (σ.42).

Δέκα περίπου χρόνια αργότερα η «Γραμματική» του 1941 (του Τριανταφυλλίδη) τοποθετεί το θέμα στα αψτηρα γραμματικά πλαίσια. Εδώ μαθαίνουμε, ότι οι αντιθετικοί σύνδεσμοι «*μα, αλλά, όμως,*

και όμως, ωστόσο» καταντούν συχνά συνώνυμοι, και συναλλάζονται στο γραπτο λόγο έχουν όμως και κάποια διαφορά μεταξύ τους ως προς τη δύναμη που φανερώνουν την αντίθεση ή την ασυμφωνία». Απο την άποψη αφτη το *ωστόσο* μόλις υποδηλώνει την αντίθεση, το *μα* και το *αλλά* είναι κάπως πιο δυνατά, το *όμως* δυνατότερο, ενώ το εντονότερο *και όμως* «μπορεί να εισάγει και ένσταση και αντίρρηση» (σ.395).

Ειδικά για τον *π α ρ α* διατυπώνεται ο κανόνας σύμφωνα με τον οποίο ο σύνδεσμος αφτος «ενώνει αρνητική πρόταση ή έννοια με ακόλουθη καταφατική και ισοδυναμεί με το *μ ό ν ο*». Στη θέση αφτη ο *παρα* σημαίνει είτε *περιορισμο με αντίθεση* (*Δεν του απομένει παρα αφτη η παρηγορία*), είτε *αντίθεση δυνάτη* (*Δεν κάθεται, παρα τρέχει απο το πρωι ως το βράδι*). Τη «δυνατή» αφτη αντίθεση ο Γιανίδης την ονόμασε αντιφατική (σύνδεση), όπου η μια έννοια έρχεται σε πλήρη αντίφαση με την άλλη.

Ένα παράδειγμα ακόμα θα δείξει καλύτερα τη σημασιολογική αποχρώση. Στη φράση *Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο δεν ήταν πράξη εγγυήτριας, παρα εχθρικής χώρας* η καταφατική έννοια (πράξη εχθρικής χώρας) είναι ασυμβίβαστη με την προηγούμενη αποφαιτική έννοια (πράξη εγγυήτριας χώρας). Οι έννοιες αλληλοαναιρούνται και το ασυμβίβαστο αφτο εκφράζεται αλάθεφτα και βέβαια με τον *παρα*, όχι με τον *αλλά*, ή το *μα*.

Με τη λογική ανάλυση του φαινομένου καταπιάστηκε, ύστερ' απο το Γιανίδη, και ο Θρ. Σταύρου, παλιο μέλος της συνταχτικής ομάδας της «Γραμματικής» του 1941. Στο βιβλίο «Σύντομες οδηγίες για την καλή χρήση της Δημοτικής» (έκδοση του περιοδικου «Νέα οικονομία», Αθήνα 1965), διαβάζουμε τα ακόλουθα: «Όταν λέμε για έναν *δε σπουδάζει αρχαία ελληνικά, παρα λατινικά*, τον κατακρίνουμε, γιατί έχουμε τη γνώμη πως θα έπρεπε να σπουδάζει αρχαία ελληνικά, ενώ όταν λέμε *δε σπουδάζει αρχαία ελληνικά, αλλά (σπουδάζει) λατινικά*, εννοούμε πως δεν κάνει βέβαια πολυ καλά που *δε σπουδάζει αρχαία ελληνικά*, που θα ήταν το πιο σωστο, πάλι όμως *δε μένει αργος*, αφού σπουδάζει άλλη αρχαία γλώσσα» (σ.70). Ο Σταύρου τονίζει, ότι η «λεπτή σημασιολογική διαφορά» που υπάρχει ανάμεσα στον *παρα* και στους άλλους αντιθετικούς συνδέσμους (*αλλά, μα όμως*) ο λαος την ξεχωρίζει, την έχει στο γλωσσικο του αίσθημα, ενώ «πολλοι γραμματισμένοι την έχουν ξεχάσει. Και —προσθέτει αμέσως— είναι κρίμα, γιατί έτσι πάει χαμένη μια χάρη της γλώσσας-μας, μια ικανότητά-της για το ξεχώρισμα λεπτών σημασιολογικών αποχρώσεων» (αφτ.). Πόσο βαθιά η διαφορά αφτη είναι ριζωμένη στο γλωσσικο αίσθημα του λαου το μαρτυρεί η δημοτική ποίηση, που ένα απο τα κύρια συστατικά-της είναι η αντίθεση και το ασυμβίβαστο. Πλήθος είναι τα παραδείγματα στο χώρο αφτο, όπου οι «δυνατες» αντιθετικές σύνδεσες χρησιμοποιουν αλάθεφτα το σωστο σύνδεσμο (*παρα, μονο, μόν*):

Πουλάκι edιάβη κι έκατσε αντίκρυ στο ποτάμι,

δεν εκελάηδε σαν πουλι, μηδε σα χιλιδόνι,

π α ρ α εκελάηδε κι έλεγε ανθρωπινη λαλίτσα:

«Α δε στοιχειώσετε άνθρωπο, γιοφύρι δε στεριώνει»

και μη στοιχειώσετε ορφανο, μη ξένο, μη διαβάτη,

π α ρ α του πρωτομάστορα την όμορφη γυναίκα, - - -»

Εδώ έχουμε σύνδεση «δυνατης» αντίθεσης, που με το *παρα* παίρνει το νόημα απαράβατης επιταγής. Αν στη θέση του *παρα* βάσαμε άλλο αντιθετικο σύνδεσμο το νόημα θα αφανιζότανε. Θα είχαμε δηλαδή περίπου το ακόλουθο σχήμα: αποκλείεται να στοιχειώσετε ορφανο, ή ξένο, ή διαβάτη, θα μπορούσατε όμως να στοιχειώσετε τη γυναίκα του πρωτομάστορα, σχήμα που αλλοιώνει το αρχικο νόημα.

Ας πάρουμε και ένα παράδειγμα, όπου στη θέση του *παρα* έχουμε το συνώνυμό του *μόνο, μόν*:

Του αντρειωμένου τ' άρματα δεν πρέπει να πουλιόνται,

μόν' πρέπει-τους στην εκκλησία, κι εκει να λειτουργιόνται.

Αν στη θέση του *μόν* βάσαμε το *αλλά*, θα ήταν σαν να λέγαμε: η γνώμη-μου είναι ότι η θέση-τους θα μπορούσε να είναι στην εκκλησία. Συμπέρασμα: Στη «δυνατή» αντίθεση η δημοτική ποίηση αποκλείει τον «αλλοδαπο» σύνδεσμο *αλλά (μα)*. Θα πήγαινε πολυ να επεκταθούμε στους παλαιότερους συγγραφείς-μας, στο Βηλαρα (που χρησιμοποιούσε σχεδον για κάθε αντίθεση το *μόνε*), στο Σολωμο, που ακολου-

θούσε με απόλυτη ασφάλεια τον κανόνα της Δημοτικής, όπως και σ' όλους τους κλασικούς-μας τους «πρόδρομους», που η έγνοια-τους για τη γλώσσα στάθηκε ακοίμητη.

Ας έρθουμε τώρα στον Αχιλλ. Τζάρτζανο. Ο «συγγραφέας του πρώτου ελληνικού συνταχτικού» εξετάζει, βέβαια, πλατύτερα τη σύνταξη της «δυνατής» αντίθεσης, διατυπώνοντας λεπτομερέστατα το σχετικό κανόνα και παραθέτοντας πλήθος παραδείγματα. Όμως ο εξαίρετος αφτος μελετητής της γλώσσας-μας είναι «νεοδημοτικιστής» και δεν μπορεί (ή δε θέλει) να ξεφύγει ολότελα από το πνέβμα και το λειτουργικό μηχανισμό της καθαρεύουσας. Σε πολλά παραδείγματα που παραθέτει, ο σύνδεσμος *αλλά (μα)* παίρνει τη θέση του *παρα*, ενώ σε άλλα ο Τζάρτζανος εξηγεί τη «δυνατή» αντίθεση με το *αλλά*, περιορίζοντας την ένταση της αντίθεσης και λίγο πολύ αλλοιώνοντας το νόημα της φράσης. Στο παράδειγμα *Τ' άρματα δεν τα δίνουμε, παρα θα γίνει πόλεμος* προσθέτει σε παρένθεση: (= *αλλά θα γίνει πόλεμος*). Στο παράδειγμα *Να μην το στείλεις μοναχο, παρα με την κυρα-του* δίνει την εξήγηση: (= *να το στείλεις όχι μοναχο, αλλά με κλπ.*) (βλ. τομ.β', σ.40).

Είναι αξιοπαρατήρητο το γεγονός ότι, όπου η αντίθεση είναι περιοριστική, τα παραδείγματα είναι σωστά (*Δεν έχω τίποτε, παρα είμαι λαβωμένος*). Όταν όμως από την «απλή αντιθετική σύνδεση», όπως ο ίδιος την ονομάζει, περνά στη λεγόμενη *επιδοτική σύνδεση* (όχι μόνο *παρα*, *παρα και*), η καθαρεύουσα τον εμποδίζει να εχτιμήσει σωστά τα πράγματα.

Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει, ότι το φταιξιμο δεν είναι όλο δικό-του. Το υλικό στο οποίο βασίζεται είναι παρμένο από έργα συγγραφέων και λογοτεχνών, που πολλές φορές από απροσεξία ή από άγνοια χρησιμοποιούν άλλο σύνδεσμο στη θέση του δημοτικού: *Φάγανε όχι μονάχα τ' άλογα, μα και τις σέλλες* (Κόντογλου). Αξιοπρόσεχτη είναι και η σημείωση, όπου ο Τζάρτζανος παρατηρεί ότι στην καθημερινή ομιλία «ακούει κανείς μάλλον τον αντιθετικό σύνδεσμο *παρα* στο δέφτερο μέλος και όχι το *μα* ή το *αλλά*: *Δεν εργάζεται μόνο την ημέρα, παρα και τη νύχτα*. (τομ. Β', σ.44). Η παρατήρηση αυτή δείχνει πόσο λίγο πρόσεξε ο Τζάρτζανος τη συνταχτική αυτή σημασία του *παρα* και συνακόλουθα πόσο λίγο αντιλήφθηκε την απειλή του αντίπαλού-του.

Η β' έκδοση της «Νεοελληνικής Σύνταξης» έγινε το 1946 (α' τόμος) και το 1935 (β' τόμ.). Οι ανησυχίες του Θρ. Σταύρου για την τύχη του *παρα* δημοσιεύτηκαν το 1965. Από τότε, σε διάστημα λιγότερο από δύο δεκαετίες, η κατάσταση χειροτέρεψε. Σήμερα έχουμε σοβαρούς λόγους να μιλούμε όχι πια για απλή απειλή από τη μεριά του *αλλά*, *παρα* για πραγματική, άνκαι όχι ολοκληρωτική, εκτόπιση του κατατρεγμένου συνδέσμου της Δημοτικής τόσο στον προφορικό, όσο και στο γραπτό λόγο. Τις αιτίες λίγο πολύ τις γνωρίζουμε όλοι μας: α) η διαβρωτική, ακόμα, επίδραση του νικημένου καθαρεβουσιανισμού, β) η έλλειψη γλωσσικής αγωγής των Ελλήνων, γ) η γλωσσική αναληψία των μέσων μαζικής ενημέρωσης, αλλά και πολλών συγγραφέων, δ) η ξένη επίδραση, που απλώνεται όχι μόνο με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τη διαφήμιση, *παρα* και με τις μετάφρασες ξένων έργων. Ας σταθούμε για λίγο στις μετάφρασες.

Ο Γιαννίδης είχε σημειώσει ότι, απ' όσο γνώριζε, καμία άλλη γλώσσα πολιτισμού έξον από τη γερμανική δεν έχει το ισοδύναμο του συνδέσμου *παρα* στις αντιφατικές συνδέσεις. Η αλήθεια, βέβαια, είναι άλλη (βλ. σημ.1). Όμως τυχαίνει τούτο το «παράξενο»: οι γλώσσες από τις οποίες κυρίως μεταφράζουμε, η γαλλική και η αγγλική, να μην έχουν τη γραμματική αυτή δυνατότητα. Και καθώς ο μεταφραστικός μόχθος αποτελεί ακόμα κακοπληρωμένο εμπόρεβμα, δεν είναι ανεξήγητο το γεγονός ότι οι μετάφρασες επηρεάζονται από την ξένη σύνταξη με συνέπεια να παραγκωνίζεται και να ξεχνιέται όλο και πιο πολύ η δημοτική σύνταξη. Πρόχειρη έρεβνα βεβαιώνει του λόγου το ασφαλες. Εδώ σημειώνω δύο από τα βιβλία που εξέτασα: α) Ο β' τόμος από την «Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους» του G. Ostrogorsky (Αθ. 1979) και β) «Ο άνθρωπος για τον εαφτο-του» του Εριχ Φρομμ (Αθ. χ.χ.). Στις 329 πυκνοτυπωμένες σελίδες (με τις σημειώσεις) του πρώτου μετρούμε 56 αντιθετικές συνδέσεις, όπου χωρίς εξαίρεση χρησιμοποιείται ο σύνδεσμος *αλλά*, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία-τους απαιτεί τον *παρα*. Και στο έργο του Φρομμ (315 σελ.) συναντούμε όχι λιγότερες από 196 περίπτωσες αντιθετικών συνδέσεων, όπου αποκλειστικά χρησιμοποιείται ο λόγιος σύνδεσμος, ενώ όλες σχεδόν εκφράζουν αντιφατικές έννοιες.

Αφήνω τη δημοσιογραφική γλώσσα, παλιά αμαρτωλή, όπου ο κατατρεγμένος σύνδεσμος της δημοτικής ποίησης είναι ο πρώτος άγνω-

στος ανάμεσα σε πλήθος άλλους άγνωστους. Όσο για το χώρο της λογοτεχνίας, κάποτε το λαμπρό προπύργιο του δημοτικισμού, ο παραγκωνισμός του αντιφατικού *παρα*, χωρίς να είναι ολοκληρωτικός, προξενεί απέραντη θλίψη, όπως δα και η απουσία-του στο χώρο της παιδείας, όπου ακόμα και για πολλούς φιλόλογους και πανεπιστημιακούς δασκάλους φαίνεται να αποτελεί μακρινή ανάμνηση².

Όσο σύντομη κι αν την ήθελα, η «έκθεση» τούτη πήρε τη μορφή γραμματικού μαθημάτου. Ίσως επειδή δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς ίσως επειδή έτσι είναι καλύτερα. Δεν ξέρω, ούτε και με νοιάζει, πως θα το χαρακτηρίσει η ρακένδυτη οπισθοφυλακή του λογικωτατισμού. Ξέρω όμως καλά, ότι οι φόβοι και οι ανησυχίες των παλαιότερων δασκάλων του δημοτικισμού του Καρθαίου, του Γιαννίδη, του Γληνού, του Θρ. Σταύρου κ.α. όχι μόνο βγήκαν αληθινοί, *παρα* δυνάμωσαν και μας καταβασανίζουν σήμερα³.

Το συμπέρασμα είναι: Αν θέλουμε γόνιμα να αντικρίσουμε τα σημερινά γλωσσικά-μας προβλήματα, είμαστε υποχρεωμένοι να μελετήσουμε συγκεκριμένα γλωσσικά φαινόμενα (θα τα έλεγα «συμβεβηκότα»), μακριά από ανέφθυνα και «ανεδαφικά κηρύγματα» (Κριαρας). Ειδικά, η μοίρα του συνδέσμου *παρα* αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά (εννοώ οδυνηρά) «συμβεβηκότα», αλλά ταφτόχρονα και προτροπή για όλους όσοι πονούν τη γλώσσα-μας και γνοιάζονται για το μέλλον του Λαού-μας. Ας προσέξουμε τα διαβρωτικά αποτελέσματα της λόγιας ιδεολογίας, και ας προσπαθήσουμε να σώσουμε την πολύτιμη αυτή σύνταξη της Δημοτικής από το βέβαιο αφανισμό.

Μάλμο, 14 του Μάη 1983.

ΜΕΣΕΒΡΙΝΟΣ

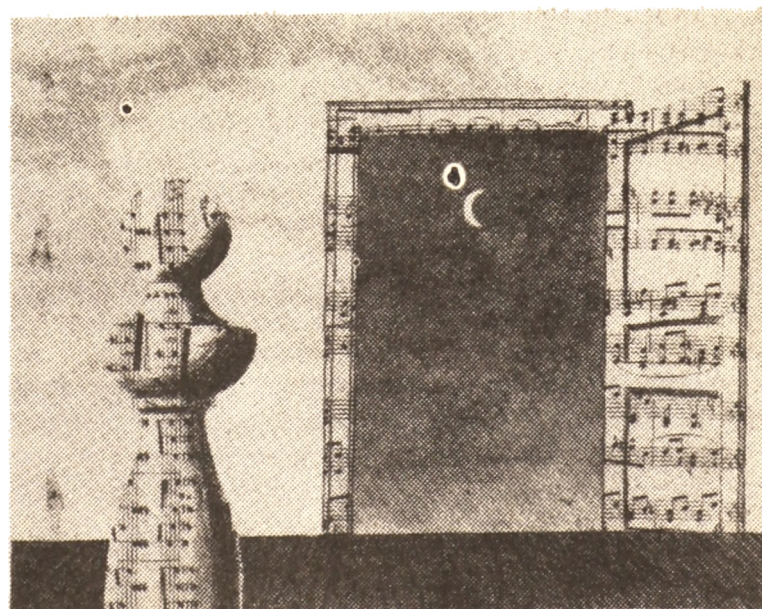
1. Από όσο ξέρω, τον αντιφατικό σύνδεσμο *παρα* τον έχουν η ρουμανική και η σουηδική γλώσσα (όχι όμως η δανέζικη). Στο εβραγγελικό «Και μη εισενέγκης ημας εις πειρασμον αλλά ρύσαι ημας από του πονηρου», οι γλώσσες αυτές χρησιμοποιούν τον αντίστοιχο σύνδεσμο *παρα*: η ρουμανική το *ci* (όχι το *dar*=αλλά), η σουηδική το *utan* (όχι το *men*). Ας σημειωθεί, ότι και στις δυο αυτές γλώσσες η σημασιολογική απόχρωση της «δυνατής» αντίθεσης αποτελεί ζωντανο, απάραβατο στοιχείο του προφορικού και του γραπτού λόγου.

2. Φυσικά οι εξαιρέσεις δε λείπουν. Ενδειχτικά αναφέρω το λογοτέχνη Β. Κατσαβο (και το βιβλίο-του «Η σύγχρονη μορφή του γλωσσικού προβλήματος», 1981), και τον εκπαιδευτικό του Ρέθυμνου και ακούραστο μελετητή της Νεοελληνικής Κοινής Γιάννη Ευθυβούλου Τσουδερο.

3. Λίγες εβδομάδες πριν από την εισβολή των Ιταλών στην Ελλάδα, ο Καρθαίος έγραφε σε ένα από τα ιστορικά πια «Τα σημειώματα του παρατηρητή» (Νεοελληνικά γράμματα, 17 η' 1940): «Σήμερα που ο δημοτικισμός, πλαταινώντας σε οπαδούς, έχει αρχίσει να παρουσιάζει νοσηρές εστίες μέσα στα ίδια-του τα σπλάχνα, και που αρχίζουμε να μιλούμε πάλια για τη δημοτική γλώσσα και την καθαρεύουσα, σάμπως να μην έχουν ειπωθεί όσα έχουν ειπωθεί από τον καιρό του Ψυχάρη, μα και πριν από τον Ψυχάρη, ως τώρα: σήμερα είναι καιρός να σκύψουμε πάλι στα κείμενα των «προδρόμων». Γιατι σήμερα η καθαρεύουσα δεν μας φοβίζει πια. Ο φόβος σήμερα είναι μήπως, από βαρεμάρα ή από αδιαφορία, από αμελετησία ή από αλαφρότητα, ετοιμάσουμε σιγα σιγα μια αδύνατη, σκοτεινή, νοθεμένη, ακανόνιστη, άμορφη και άψυχη γλώσσα στον τόπο μας».

Μεταποίηση ύλικων

Αντεία Φραντζή

Μπαρμπουνάκης

Ο Σπύλιος Παπασπηλιόπουλος γράφει για το βιβλίο του Σταύρου Ρουσσέα «Καπιταλισμός και καταστροφή», εκδόσεις «Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1982

Είναι ευτύχημα που το βιβλίο του καθηγητή Σταύρου Ρουσσέα «Καπιταλισμός και Καταστροφή - Κριτική Επισκόπηση των Ορίων του Καπιταλισμού» μεταφράστηκε αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, όπου εντάθηκαν τον τελευταίο καιρό —καθυστερημένα κάπως, γιατί καθυστερημένα μας ήρθε και η οικονομική κρίση— τα συνέδρια και οι συζητήσεις για την κρίση, την αντοχή και τις περαιτέρω δυνατότητες ανάπτυξης του καπιταλιστικού συστήματος, καθώς και για το τι εννοούμε όταν μιλάμε για «μετάβαση στο σοσιαλισμό» και σε ποιον σοσιαλισμό.

Ο Ρουσσέας συγκεντρώνοντας την ανάλυσή του σ' αυτό που ονομάζουμε κρίση του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής, πηγαινει κατευθείαν στην καρδιά του προβλήματος και εξετάζει, με οδηγό τη Ρόζα Λούξεμπουργκ, τη συσσώρευση του κεφαλαίου και την επέκτασή και με οδηγό τον Γιούργκεν Χάμπερμας τη νομιμοποίηση του καπιταλισμού, αφού εξετάσει το πρόβλημα της επιστήμης και της τεχνολογίας, που είναι δεσπόζον σήμερα, και για την ανάλυση του οποίου ανατρέχει σ' ένα από τα λιγότερο γνωστά έργα του Μαρξ τα Grundrisse.

Ήδη τα ονόματα αυτά που προαναφέραμε δείχνουν ποιες είναι οι μεθοδολογικές προϋποθέσεις του Ρουσσέα, για τις οποίες λέει ο ίδιος στον Πρόλογό του: «Παρ' όλο που δεν είμαι μαρξιστής, με την αυστηρή έννοια της λέξης, ωστόσο δεν είμαι ούτε αντιμαρξιστής. Ούτε διεκδικώ κάποιο τίτλο εμπειρογνώμονα της μαρξιστικής θεωρίας. Έχοντας μεγαλώσει μέσα στην ψευτοεπιστημονική στείριότητα της ορθόδοξης οικονομικής επιστήμης, με την τάση της να λύνει προβλήματα χωρίς να αμφισβητεί ή να προχωρεί σε κριτική εκτίμηση του στάτους κβο κατά οποιοδήποτε ουσιαστικό τρόπο, μπορώ να αντιμετωπίσω τις μαρξιστικές και νεομαρξιστικές κριτικές του καπιταλιστικού συστήματος μόνο ως αναζωογονητική αύρα μέσα σε μια, κατά τα άλλα, αποπνικτική ατμόσφαιρα. Όμως, όπως ακρι-

βώς οι «αστοί» οικονομολόγοι για μεγάλο χρονικό διάστημα έκλεισαν τα αυτιά τους στη μαρξιστική θεωρία, με τον ίδιο τρόπο οι μαρξιστές περιορίστηκαν στις δικές τους θεωρητικές διαμάχες απορρίπτοντας την μη μαρξιστική οικονομική επιστήμη ως άχρηστο σκουπίδι. Τα πράγματα περιπλέκονται περισσότερο από το γεγονός ότι οι πιο πολλοί μαρξιστές έχουν την τάση να διατηρούν για τον εαυτό τους το δικαίωμα να κρίνουν τις περγαμινές και τους τίτλους των άλλων μαρξιστών, και να αποβάλλουν από τη λίσχη τους οποιονδήποτε τολμήσει να θίξει τις βασικές θεωρίες του Δασκάλου. Αυτή την τύχη είχε και η Ρόζα Λούξεμπουργκ».

Δεν είναι χωρίς ενδιαφέρον η εξέταση της επιστήμης και της τεχνολογίας, την οποία κάνει ο Ρουσσέας στο πρώτο του κεφάλαιο, σε σχέση με τους θεσμούς και τους τρόπους κυριαρχίας στον προχωρημένο καπιταλισμό τόσο πάνω στη φύση όσο και στους ανθρώπους. Το κλειδί του προχωρημένου καπιταλισμού βρίσκεται στον εξορθολογισμό, σ' αυτό που ο Habermas ονομάζει «στάσιμη - εξορθολογισμένη δράση», που νομιμοποιεί την εξουσία του προχωρημένου καπιταλισμού, «δίνοντάς του τη δυνατότητα να ελέγχει και να κυριαρχεί στην κοινωνία», δυνατότητα που με τη σειρά της στηρίζεται στην κυριαρχία πάνω στη φύση, μέσω της συσσώρευσης του κεφαλαίου και της τεχνολογίας. «Δεν είναι όμως, γράφει ο Ρουσσέας, η κυριαρχία μέσω της τεχνολογίας, αλλά η κυριαρχία ως τεχνολογία —με την έννοια της κοινωνικής οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας που στηρίζεται στην τεχνολογία— αυτή που οδηγεί τελικά σε μια εξορθολογισμένη αυταρχική κοινωνία». Ενώ, όπως λέει κι ο Χάμπερμας, «ο καπιταλισμός είναι ο πρώτος στην παγκόσμια ιστορία τρόπος παραγωγής που θεσμοποίησε την αυτοδύναμη ανάπτυξη», η άποψη των μαρξιστών για απεριόριστη ανάπτυξη, μέσω μιας μεγαλύτερης ακόμα συσσώρευσης κεφαλαίου απ' αυτήν που πραγματοποιήσει ο καπιταλισμός, θα έφερνε το οικονομικό σύστημα πιο κοντά στην καταστροφή, παραβιάζοντας τα όρια της φύσης. Τίποτα δεν θα μπορούσαν να μας προσφέρουν πια η επιστήμη και η τεχνολογία ως καιρίες σήμερα παραγωγικές δυνάμεις, σε μια κρίση που δεν είναι για τον Μαρξ αντικειμενική αναγκαιότητα, κι

ούτε υπάρχουν γι' αυτόν μόνιμες κρίσεις. Ένας τέτοιος προβληματισμός, με οικολογική θα λέγαμε διάσταση, μας φέρνει πιο κοντά στην προβληματική των ορίων του καπιταλισμού, που ο Ρουσσέας εξετάζει στο δεύτερο κεφάλαιο.

Εξετάζοντας «τα όρια στην καπιταλιστική ανάπτυξη» ο Ρουσσέας μας εκθέτει που ακριβώς άφησε ο Μαρξ τη διερεύνηση για τη συσσώρευση του κεφαλαίου, καθώς και το ποιοι και πώς προσπάθησαν να συμπληρώσουν τον Μαρξ ως προς την ευρεία αναπαραγωγή. Στέκεται περισσότερο στη Ρόζα Λούξεμπουργκ, που άσκησε κριτική στο Μαρξ, πάνω στην άποψή του ότι ο καπιταλισμός είναι ένα ενιαίο σύστημα. Για τη Λούξεμπουργκ η βιωσιμότητα του καπιταλισμού εξαρτιέται από τη δυνατότητα επέκτασής του, κι αυτή τη λειτουργική αναγκαιότητα καλύπτει ο ιμπεριαλισμός, αποδίδοντας, ήδη, μεγάλη σημασία στην αποτελεσματική ζήτηση, που είναι τελικά συνδεδεμένη με την αντίθεση ανάμεσα στην παραγωγή και την πραγμάτωση της υπεραξίας. Βέβαια, η Ρ. Λούξεμπουργκ δεν βλέπει καθόλου με μηχανιστικό τρόπο τη διαδοχή του καπιταλισμού από το σοσιαλισμό. Ο αναγνώστης στο τέλος αυτού του κεφαλαίου μπορεί να βρει μια συνοπτική και εξαιρετικά απλή έκθεση των κύριων ιδεών της Λούξεμπουργκ με κριτική τους.

Στο 3ο κεφάλαιο, όπου ο Ρουσσέας αναρωτιέται για τη «χωρίς όρια συσσώρευση του κεφαλαίου στη μετα-καπιταλιστική κοινωνία» θέτει με κριτικό τρόπο μερικά καιρία ερωτήματα για τη μαρξική θεωρία, όπως: η άποψη για τη χωρίς όρια ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων στην αταξική κοινωνία, οι αντιφάσεις του ίδιου του Μαρξ για τις σχέσεις ανάμεσα στην κατανομή της εργασίας και τη συσσώρευση. Εκθέτει, με μεγάλη διαύγεια το πως βλέπει ο Μαρξ στα «χειρόγραφα του 1844» την εργασία, τη φύση, την παραγωγή, τη συσσώρευση του κεφαλαίου, πως βλέπει το πρόβλημα των αναγκών σε σχέση με τη φύση, πως βλέπει τον κομμουνισμό, τι θα γίνει η εργασία στη μετακαπιταλιστική κοινωνία, τι ρόλο θα παίξει η συσσώρευση κεφαλαίου, η τεχνολογία, η κατανομή της εργασίας.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου είναι αφιερωμένο στις «νεομαρξιστικές και μη μαρξιστικές θεωρίες του προχωρημένου καπιταλισμού» και το πρώτο πρόβλημα

που εξετάζει είναι αυτό της καπιταλιστικής νομιμοποίησης, δηλαδή των οικονομικών και κοινωνικών εκείνων διεργασιών, που επιτρέπουν στον καπιταλισμό να συνεχίζει να υπάρχει —ένα πρόβλημα με το οποίο ασχολήθηκε ιδιαίτερα ο Γιούργκεν Χάμπερμας, ο τελευταίος εκπρόσωπος της Σχολής της Φραγκφούρτης. Ο Χάμπερμας στο βιβλίο του «Legitimation Crisis» (Boston 1975, γαλλική μετάφραση «La Crise de la Legitimité», Payot, 1977), αφού περιγράψει την παραδοσιακή ή μακροπαρασιτική κοινωνία, εξετάζει τι ακριβώς πραγματοποίησε ο καπιταλισμός, ποια ήταν η κινητήρια δύναμη του καπιταλισμού, και ποιοι είναι σήμερα τόσο οι περιορισμοί του προωθημένου καπιταλισμού όσο και οι όροι επιβίωσής του. Ο Ρουσσέας συμπληρώνει παρουσιάζοντας από τη μια πλευρά τη νομιμοποιητική δύναμη της αστικής ιδεολογίας (όπως την αναλύει ο Λούκατς) κι από την άλλη πλευρά τη νομιμοποιητική ιδεολογία της νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας, στα πλαίσια της οποίας ιδιαίτερο νομιμοποιητικό ρόλο για τον καπιταλισμό παίζει η «οριακή θεωρία της διανομής του εισοδήματος», που ο Ρουσσέας την εκθέτει μαζί με τη μαρξιστική κριτική της (κριτική, άλλωστε, που τις ασκούν και οι «ριζοσπάστες» οικονομολόγοι καθώς και η «νεο-ρικαρτιανή Σχολή του Κάιμπριτζ μ' επικεφαλής τον Πιέρο Σράφφα και την Τζόαν Ρόμπινσον).

Τέλος, το κεφάλαιο αυτό συμπληρώνεται με μια εξέταση των ποσοστών κατά τα οποία πρέπει να αυξηθούν οι επενδύσεις για να διατηρηθεί η πλήρης απασχόληση, του ρόλου της κενυσιανής πολιτικής στο να μην καταρρεύσει ο καπιταλισμός, καθώς και το γιατί οι καπιταλιστές προτιμάνε τους εξοπλισμούς από τις παραγωγικές επενδύσεις —μια ανάλυση που ο μεγάλος πολωνός οικονομολόγος Μιχαήλ Καλέτσκι είχε κάνει ήδη από το 1943.

Στο κεφάλαιο 5, που έχει τίτλο «Πέρα από τον Απρογραμμάτιστο Καπιταλισμό» εξετάζεται το ενδεχόμενο εμφάνισης ενός νεομερκαντισμού, συνοδευόμενου από νέες μορφές αυταρχισμού, και παρουσιάζονται οι δυο σημαντικότερες αμφισβητήσεις του προωθημένου καπιταλισμού τόσο στο επίπεδο της τεχνολογίας, όσο και από την άποψη των περιορισμένων πλουτοπαραγωγικών πηγών, πράγμα που καθιστά απαραίτητη την αλλαγή του τρό-

Ελληνική Λογοτεχνία • Δοκίμιο • Ξένη Λογοτεχνία
Φιλοσοφία • Εθνική Αντίσταση • Παιδικά
Ελληνικά Θέματα • Επιστημονική Φαντασία

Εξάντας

Κωλέττη 11 • Τηλ. 36.04.885
Τζαβέλα 1 • Τηλ. 36.21.236

που ανάπτυξης, όπως ζητάει η Λέσχη της Ρώμης, αλλά και το οικολογικό κίνημα. Από την άλλη πλευρά εκτίθενται οι θέσεις των πιο σκληρών εκπροσώπων του οργανωμένου καπιταλισμού, όπως είναι ο Κίσιγγκερ και ο Μπρεζίνσκι η επάνοδος στα πράγματα του πρώτου, κάνει ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες τις απόψεις του για τη θέση και τη στρατηγική των αναπτυγμένων βιομηχανικών χωρών απέναντι στις υπανάπτυκτες χώρες του Νότου. Έχει τουλάχιστον το προσόν ο Κίσιγγκερ να εκθέτει ωμά τις απόψεις του, χωρίς τις συναισθηματικές κι «ανθρωπιστικές» σάλτσες των νεοφιλελεύθερων.

«Πέρα από τον Καπιταλισμό;» αναρωτιέται ο Ρουσσέας στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου του, που αποτελεί κι ένα είδος Επιλογού, όπου γίνεται πάλι επιστροφή στη Ρόζα Λούξεμπουργκ, στον Χάμπερμας, στον Χέρμπερτ Μαρκούζε για να τεθούν πάλι τα προβλήματα, για τα οποία οι απαντήσεις που δόθηκαν από το σταλινικό ολοκληρωτισμό με τη μορφή του «πίστευε και μη ερεύνα» δυναστεύουν ακόμα το εργατικό κίνημα. Απέναντι σ' αυτές τις απαντήσεις, μας παρουσιάζεται τι λέει ο Χάμπερμας για το διαχωρισμό ανάμεσα στην πράξη και το διαφωτισμό, τι πίστευε η Ρόζα Λούξεμπουργκ για την επαναστατική δράση, και για το πως έβλεπε την ανάγκη και του κόμματος και του αυθορμητισμού. Σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα; Το μέγα ερώτημα παραμένει αφού είδαμε ότι μπορεί η απάντηση να είναι: σοσιαλισμός και βαρβαρότητα!

Επειδή η τελευταία σελίδα του βιβλίου του Σ. Ρουσσέα εκφράζει χαρακτηριστικά το πνεύμα του, ας μας επιτραπεί να την παραθέσουμε εδώ ολόκληρη:

«Δεν υπάρχουν υποχρεωτικές καταστάσεις στην ιστορία, ούτε «αντικειμενικές» αναγκαιότητες. Μόνο όταν κάποιο μέλλον, που ήταν εξαρτημένο από το τυχαίο έχει πια κρυσταλλωθεί σε παρελθόν, τότε παίρνει την εμφάνιση της αναγκαιότητας, όπως συμβαίνει όταν η εύπλαστη πρώτη ύλη μεταμορφώνεται σε σκληρό πηλό κάποιου κεραμικού αγγείου. Με άλλα λόγια, ο άνθρωπος αντιμετωπίζει έναν ορίζοντα δυνατοτήτων και απέναντι σ' αυτόν πρέπει να αντάλαβε τις δεσμεύσεις εκείνες, που συνολικά, καθορίζουν τελικά το δρόμο που υιοθετείται στην πραγματικότητα. Όταν αναλαμβάνουν τις δεσμεύσεις τους, ωστόσο, είτε σαν άτομα είτε ομαδικά, οι άνθρωποι στοιχηματίζουν πάνω στην ιστορία και πρέπει, συνεπώς, να αποδεχθούν ότι διακινδυνεύουν μια αποτυχία. Όπως υποστήριζε και ο Ζαν Πωλ Σαρτρ, «η ελευθερία χαρακτηρίζεται κύρια από το γεγονός ότι ποτέ δεν είσαι βέβαιος ότι θα νικήσεις μαζί της και ότι οι

συνέπειες των ενεργειών μας είναι μόνο πιθανές... Το παραμικρό αποτέλεσμα επιτυγχάνεται με δυσκολία και μέσα στην πιο μεγάλη αβεβαιότητα». Η μοίρα του ανθρώπου είναι να ζει σε ένα κόσμο «αναρχούμενων τυχαίων εξελίξεων» και «ακριβώς επειδή ο άνθρωπος είναι ελεύθερος, ο θρίαμβος του σοσιαλισμού δεν είναι καθόλου βέβαιος». Ο Σαρτρ δεν ήταν καν διατεθειμένος να αποκλείσει το ενδεχόμενο μιας βάρβαρης μορφής σοσιαλισμού. Σύμφωνα με τον Μερλώ-Ποντύ:

Η ιστορία μας προσφέρει ορισμένες τάσεις των γεγονότων, που πρέπει να προεκταθούν στο μέλλον, αλλά δεν μας δίνει τη γνώση, με κάποια συμπερασματική βεβαιότητα, σχετικά με το ποια γεγονότα είναι εκείνα που θα δώσουν το περίγραμμα αυτού που θα γίνει το νέο παρόν... Ό,τι και αν κάνουμε θα περικλείει κινδύνους... Μια απόφαση μπορεί να οδηγήσει τον πολιτικό άνθρωπο στο θάνατό του και την επανάσταση στην αποτυχία. Υπάρχει μια αυθόρμητη κίνηση της αντικειμενικής ιστορίας, αλλά υπάρχει επίσης και η ανθρώπινη παρέμβαση που την κάνει να πηδάει ορισμένα στάδια και η οποία δεν μπορεί να προβλεφθεί με θεωρητικά σχήματα.

Ο άνθρωπος είναι ο πρωταγωνιστής της ιστορίας, όχι κάποιος θεατής από τα παρασκήνια, και στόχος της πράξης είναι να μετασχηματίσει τον κόσμο μέσα από τη δράση στο παρόν: «Το να ζεις και να πεθαίνεις για ένα μέλλον που προβάλλεται από την επιθυμία, αντι να σκέφτεσαι και να δρας στο παρόν... αποτελεί ουτοπισμό». Στο θέμα της πράξης, επομένως, ο Μερλώ Ποντύ βρίσκεται πιο κοντά στη Λούξεμπουργκ παρά στον Χάμπερμας. Παρά το γεγονός ότι η ιστορία είναι εξαρτημένη από το τυχαίο, ωστόσο δεν αποτελεί «έρημη ζώνη όπου μπορούν να κατασκευάζονται αυθαίρετα σχέδια» για ειρηνικό αυτο-διαφωτισμό. Για τον Μερλώ Ποντύ ολόκληρη η ιστορία στηρίζεται στη βία. Το ερώτημα είναι: βία για ποιο σκοπό; Στα μαρξιστικά πλαίσια, η βία δικαιολογείται γιατί «επιβάλλει τη λογική μέσα από το παράλογο» με τη μορφή μιας νέας ανθρωπότητας. Υπάρχει, όμως, μια τραγική υπόκρουση στον Μερλώ Ποντύ: *«Η σέβεται κανείς την ελευθερία των προλεταρίων, οπότε η επανάσταση είναι χίμαιρα, ή αποφασίζει για λογαριασμό τους τι επιθυμούν, και τότε η Επανάσταση γίνεται Τρομοκρατία* — πράγμα που μας φέρνει πίσω στην εναλλακτική πρόταση του Χάμπερμας για το σοσιαλισμό μέσα από το μη βίαιο διαφωτισμό. Το δίλημμα παραμένει και θα παραμένει: *les mains blanches ou les mains sales* (τα καθαρά άσπρα χέρια ή τα βρώμικα χέρια;)».

Μιλᾶμε μέ τόν Σάκη Καράγιωργα

17 μέρες Νοέμβρης

ΟΧΟΪΑΣΤΗΣ

ΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΛΟΓΟΣ

● Με τη διευκρίνιση ότι αποτελεί «μια απάντηση στον κ. Ζουράρι και την παρέα του —που κινδυνεύει να περάσει στην αιωνιότητα αν αληθεύει το πως πεθαίνοντας παραδίνουμε το πνεύμα» πήραμε το σημείωμα που ακολουθεί.

Το προτάσσουμε πριν από τα άλλα γράμματα των αναγνωστών μας γιατί αποτελώντας την πρώτη γραπτή από τις αρνητικές αντιδράσεις που προκάλεσαν τα τρία περί «ορθοδοξίας και μαρξισμού» άρθρα που δημοσιεύτηκαν στο προηγούμενο τεύχος, στάθηκε η αφορμή να επανέλθει ανάμεσα στους συντάκτες του περιοδικού η συζήτηση σχετικά με τη στάση, τη θέση και την πολιτική του ΑΝΤΙ απέναντι στο «νεο-ορθόδοξο» ρεύμα. Συζήτηση που μεταφέρουμε εδώ στις στήλες του «εσωτερικού διαλόγου». Να όμως τι λέει πρώτα απ' όλα το κείμενο που λάβαμε:

Παρ' όλο που ο Ζουράρης έβαλε τον καλύτερο εαυτό του, σ' αυτήν την «Άρια Αγάπης» που δημοσιεύτηκε στο ΑΝΤΙ 239, ώστε επιστρατεύοντας το θείο ταλέντο που συνίσταται στο να μιλάς χωρίς, κατ' ανάγκη, να έχεις πει κάτι.

(Σαν να λέγαμε κάτι «ήτανε» και κάτι «το 'φαγε» χωρίς να έχουμε πει ούτε τι «ήτανε» αλλά ούτε και τι «το 'φαγε»).

Εν τούτοις το άρθρο είναι αποκαλυπτικό από την ίδια τη δύναμη της ανεπικαιρότητάς του, την οποία αδυνατεί να αποκρύψει η «New wave» συνειρμική τάξη του αρθρογράφου.

Μετά την εκθαμβωτική παρέλαση των αποσπασμάτων διαφόρων μεγάλων της ιστορίας όπως «Μεγ. Βασίλειος», «Κ. Μαρξ», «Κ. Ζουράρης», «Απόσ. Παύ-

λος» (παρελείφθηκαν ο Κρίσνα Μούρτη και η Σοφία Βέμπο).

Μετά, λοιπόν, την παρέλαση αποκαλύπτει την μεγάλη του αμαρτία «Είμαστε υλιστές», (έλα Χριστέ και Παναγία) και όχι μόνο αυτό αλλά είμαστε και «Κομμουνιστές» (τι του χρωστάς τώρα του Ζουράρι;)

«Υπάρχουν όμως και αυτοί που δεν θα μας πάρουν «στο ψιλό». Και είναι πολλοί».

Εδώ όμως που αρχίζει να διαφαίνεται το σώμα των συλλογισμών του, τελειώνει και η κωμική ανακούφιση του δράματος. Εδώ αρχίζει να αναδύεται η οσμή του έργου του κυρίου Ζουράρη.

Και ιδού το Φως το αληθινόν. «Πρέπει» λέει, «να ενσταλάξουμε μέσα μας το φόβο» και μάλιστα όχι οποιονδήποτε αλλά κατά προτίμηση «τον φόβο του αποχωρισμού των κυρίων». Επίσης τα εξής βαθυστόχαστα: «Το πνεύμα μου όπου θέλει πνεί», και «Είμαστε οι επικυρίαρχοι του εαυτού μας, Ορθόδοξοι και Κομμουνιστές, γιατί είμαστε ζώα Θεούμενα» τι σοφία, λοιπόν όχι, κύριοι σίγουρα δεν είμαστε αδιάβαστοι, έχετε διαβάσει, αυτό είναι βέβαιο, τώρα αυτό που δεν κατέστη, ακόμα, σαφές είναι το «τι» έχετε διαβάσει, την Μυρτιώτισσα; την Αγία Αθανασία του Αιγάλοιω ή στιχάκια από ημερολόγια;

Τι συμβαίνει άραγε, διειστώντας ο δύστυχος αναγνώστης, μήπως πρόκειται για κάποιον από τους συνηθείς συντριβανισμούς ευφύιας του κ. Ζουράρη; Μήπως πρόκειται για έξαρση αυτοκριτικής;

Όχι σίγουρα δεν κάνει επίδειξη αυτογνωσίας ο Ζουράρης όταν γράφει τα διάφορα «βιοματάρικα» του στυλ «Εγώ το χαμένο κόρμι», «Είμαι άλογος», «με την

αγάπη πνίξε τον ξεπεσμό μου», «Ξέσκιέ μου τον καπιταλισμό και την εκμετάλλευση που με ξευτιλίζει». (Τι βάθος).

Εσείς και τα κολοκυθάκια είσαστε η ελπίδα του σκεφτόμενου ανθρώπου!

Το νόμισμα όμως έχει και την άλλη του όψη. Αφού έκαναν μια θεώρησή της ιδεολογικής, πολιτικής και οργανωτικής πηνίας του αριστερού χώρου, και έβγαλαν το συμπέρασμα ότι δυνατόν «να κάμη την τύχη της από το πτώμα η παρέα», διεισρώτηθηκαν «πώς θα ενεργήσουμε λοιπόν;» (Ο καθένας όπου φθάνουν τα χέρια του) και έτσι παρακολουθώντας με κατάνυξη τις εξελίξεις των σχέσεων, Βατικανού - Solidarność, και εμπνεόμενοι από το «νεο-τεριστικό» σχήμα της Χριστιανοδημοκρατίας, συνέλαβαν το άστρο της Βηθλεέμ: Τον «Χριστιανοκομμουνισμό». (Λαμπρή σύληψις).

Επειδή όμως αυτά τα πράγματα δεν γίνονται στο στυλ «πατάω ένα κουμπι και βγαίνει μια χοντρή», έπρεπε να εξωραϊστεί «η πρματέια» με κάποια θεωρητική θωράκιση, αλλά οι κοινωνικοπολιτικές προτάσεις δεν έχουν μητέρα την καταποσίνη έχουν την κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα του χώρου και της εποχής των. Αφού όμως το οπλοστάσιο της παρέας δεν εξασφάλιζε αυτές τις, εκ των ων ουκ άνευ, προϋποθέσεις, αποφάσισαν να μας εμφανίσουν την πρώτη «μαγική εικόνα». «Θα δημιουργήσουμε πρώτα την άποψη και αυτή (πού ξέρεις καμιά φορά) μπορεί να αποκτήσει και κοινωνικοπολιτικό αντίκρισμα». (Τι ελιγμός).

Και τι διακηρύσσει λοιπόν η «μαγική εικόνα» του Ζουράρη;

Πρώτον: ότι ο κόσμος που μας περιβάλλει είναι ισόπεδος (ότι μπορούμε να είμαστε μια χαρούμενη οικογένεια) είμαστε λοιπόν όλοι ένα πράγμα, χαφιέδες, σωματέμποροι, επονίτες όλοι ένα και το αυτό πράγμα! Ο Garmedia και ο Otaegí δεν διαφέρουν από τους Mesrine ή το Gang des Lyons ή Μάινοφ, ο Bobby Sands είναι το ίδιο αξιοσέβαστοι με τους Ιρλανδούς δοσίλογους και τους κακοποιούς των γερμανικών υπηρεσιών ασφαλείας ή άλλους αντιστοιχούς αλήτες ή δοσίλογους δικούς μας.

Στο μόνο σημείο που ο αρθρογράφος εκθειάζει την αρετή (όταν μιλάει για τον Βελουχιώτη) την εγκωμιάζει με την άτιμη πρόθεση να την συγκαταλέξει στα «μη ανθρώπινα» χαρακτηριστικά. Χρίζουμε τον Βελουχιώτη «Άγιο», ώστε να καθιστάτε απολύτως ανθρώπινο και φυσικό το να είμαστε αλήτες εμείς, μια και παραμείναμε θνητοί.

Ο κ. Ζουράρης και η παρέα του είναι από κείνους που θαυμάζουν την αρετή του Ιούλιου Βρούτου, αλλά τη συγχωρούν και την ανέχονται μόνο στα ιστορικά κείμενα.

Είναι από εκείνη την μερίδα των ανθρώπων που λατρεύουν τον Κάτωνα αλλά υποκλίνονται στον Καίσαρα! Να γιατί τους είναι ασφυκτικά αναγκαίο να κατατάξουν την αρετή στη σφαίρα της Μεταφυσικής και τον Βελουχιώτη στο ημερολόγιο των Αγίων.

Όλα αυτά για την παρέα του κ. Ζουράρη (την εκάστοτε) δεν αποτελούν παρά «ουρανομήκειες ευθείες», οι αγορεύσεις του Κικέρωνα και του Saint Just, η απολογία της Louise Michel «χρησίμευσαν» στον Ζουράρη αλλά, σαν μουσική δωματίου (να ακού-

Ένας διάλογος —όχι εσωτερικός

Η αφορμή είναι καλή· γιατί, μπορεί να δείξει πώς δουλεύουμε: τις αναστολές, τα ανοίγματα, τους συμβιβασμούς.

Αναστολές: Νομίζω πως οι πιο πολλοί απορρίπτουμε στο σύνολο την προβληματική των τριών άρθρων. Και αυτό μας οδήγησε σε πρώτη σκέψη να απορρίψουμε τη δημοσίευσή τους —γι' αυτό εξάλλου και η επί τόσο χρόνο καθυστέρηση της δημοσίευσής τους.

Ανοίγματα: Θα ήταν πάντως τελικά στρουθοκαμηλισμός εν ονόματι του φόβου ότι μπορεί να μας κατηγορήσουν για «βυζαντινοορθόδοξους» να μην δώσουμε βήμα στις απόψεις αυτές που έρπον από καιρό. Θα φανεί απ' τα επόμενα άρθρα που θα δημοσιευτούν ότι πολλοί προβληματίζονται —άλλοι επιπόλαιοι, άλλοι με αλλότρια κίνητρα, άλλοι με έντιμη αναζήτηση— για τα θέματα της «ελληνικότητας» και της ορθοδοξίας. Όσο και να με βρίσκει असύμφωνο η προβληματική αυτή, θε-

ωρώ ότι το ΑΝΤΙ πρέπει να συμμετάσχει στη συζήτηση και μάλιστα να βοηθήσει στην ανατροπή αυτής της ιδεολογίας που πάει να γίνει συρμός.

Συμβιβασμός: Πρέπει να δεχτούμε ότι έπαιξε κάποιο ρόλο και η δυσκολία να αρνηθούμε σε γνωστούς μας —και φίλους— συνεργάτες τη δημοσίευση των κειμένων —που πέρα από το είδος της επιχειρηματολογίας— ήταν και κακογραμμένα.

Τελικά νομίζω ότι με καλύτερη επιμέλεια και βοηθώντας στην ανάπτυξη ενός διαλόγου, δεν έχουμε τίποτα να φοβηθούμε δίνοντας το λόγο και σε ανθρώπους με τους οποίους διαφωνούμε ιδεολογικά. Αυτό είναι στο κάτω κάτω το ΑΝΤΙ. Και η δική μας η κριτική στάση δεν έχει σε τίποτα να «φοβηθεί» την προβολή μιας άλλης άποψης. Αντίθετα νομίζω, πως φωτίζει κανείς κάποτε, καλύτερα τη θέση του με την αντιπαράθεση.

P

Παρεκτρεπόμαστε; Μια προσέγγιση της χριστιανικής ορθοδοξίας δεν δικαιώνεται μέσα από παρεμβάσεις ορθόδοξων «κομμουνιστών» και κομμουνιστών της «Ορθοδοξίας». Το ότι υπάρχει ανάγκη αναζήτησης στο χώρο των ιδεών, επαναπροσδιορισμού —ίσως— όσο και ανανέωσης, δεν σημαίνει καθόλου ότι αυτό πραγματοποιείται μέσω της «θρησκευόμενης» ιδεολογικής θολούρας. Αυθεντικότερες, αλλά και ανθεκτικότερες μορφές τόσο της αρχαιότητας, όσο και της χριστιανικής ορθοδοξίας δεν έπαψαν ποτέ να εκφράζονται μέσα από την τέχνη στη νεότερη Ελλάδα. Οι «νεόκοποι» χριστιανοί - κοινωνιολόγοι (όταν μάλιστα εκφράζονται με ποίηση στα γαλλικά -sic!) όσο και άλλοι παλαιότεροι πολιτικολογούντες περί την θεολογία, δεν απαντούν σε καμία περίπτωση στα μεταφυσικά προβλήματα που κατέχουν τον άνθρωπο από την ώρα που συνειδητοποιεί τον εαυτό του, όπως ακριβώς δεν μπορούν να απαντήσουν στην προσωπική υπόθεση της ζωής του καθενός ούτε τα κόμματα,

ούτε οι πολιτικές...

Όσο για την κατάθεση του προβληματισμού τους, ε, καλά, η ελευθερία έκφρασης ως πολιτικό αίτημα στην δημοκρατική Ελλάδα δεν μπορεί να δεσμεύεται, ούτε και στο ανεξάρτητο ΑΝΤΙ να μην εμπεριέχεται... Παρ' όλο που πρέπει να ξέρουμε, αυτό που οι συντάκτες των άρθρων ξέρουν πολύ καλά... ότι και γράμματα γνωρίζουν, όπως και ξένες γλώσσες, καθώς και εμείς! Ότι, δηλαδή, η συνεξέταση του χριστιανισμού με τον μαρξισμό και τα αντιδάνεια είναι παλιά και δοκιμασμένη υπόθεση στη Δύση. Όσο για την ορθοδοξία ως «geborned» χριστιανική ιδεολογία δεν είναι —ούτε αυτή— ελληνικής ταυτότητας, αλλά ακόμη δυτικότερη.

Η δική μας η μοίρα —κι αυτό κάποτε πρέπει να το καταλάβουμε— δεν είναι ούτε η Δύση ούτε η Ανατολή επανεισαγόμενη εκ του εξωτερικού, αλλά και η Δύση και η Ανατολή ενσωματωμένη στον ιστορικό και γεωγραφικό μας ιστό, και όχι μόνον.

A.

σουμε και λίγο Mojart).

Δεύτερον: ότι «το κράτος είναι "απλώς" το αποκρυστάλλωμα του εγγελιανού λόγου».

Κήρυξε, λοιπόν, τον πόλεμο και στο κράτος ο κ. Ζουράρης και μήπως μαντεύετε γιατί; Για να το αποδείξει α) κενόν ενόχων και συνεπώς β) άτρωτον. Με τον τρόπον αυτόν προβιβάζει σε ένα «νεο Θεούλη» όλο αυτό το συρφετό των κακοποιών.

Ένας «Θεούλης», λοιπόν, που λειτουργεί και ευθύνεται μονάχος. «Μη μπερδεύεσαι» νεαρέ «Δεν είμαστε εμείς» λες και του είχε κανείς του Ζουράρη ότι είναι αυτός! (Αυτή είναι άλλη εφεύρεση απαντάμε σε μη υποβληθείσα ερώτηση με την ελπίδα, πως η απάντηση θα γεννήσει κάποτε την απορία για την οποία δημιουργήθηκε), «αλλά το κράτος» συνεχίζει ο αρθρογράφος «το αποκρυστάλλωμα του εγγελιανού λόγου». Ιδού λοιπόν το «κράτος» που, ναι μεν φταίει αλλά που δεν είναι σ' αυτό αναμειγμένος κανείς, ούτε χριστιανοί, ούτε αστοί, ούτε ντόπιοι κομπραδόροι ούτε ξένοι επεμβασίες, αλλά μόνο ο «εγγελιανός λόγος». Δεν το ενσαρκώνει κανείς. Αστυνομίες, στρατοδικεία, φυλακές, εκτελέσεις, χρηματιστήρια, απεργοσπαστικοί μηχανισμοί, Φλωράκηδες - Μιχαλόπουλοι, όλα αυτά είναι απλώς παραισθήσεις. «Μη μπερδεύεσαι» λοιπόν αυτός που ευθύνεται είναι ο εγγελιανός λόγος που είναι ικανή συνθήκη ώστε το κράτος μόνο του, ως εκ δια μαγείας, να «θέλει», να «κρίνει» και να «δρα». Και δεν διερωτήθηκε ο αρθρογράφος «πώς συμβαίνει;» ώστε αυτό, το περίεργο «κάτι»

που αποκαλεί κράτος, να αποτελείται από ένα ακόμη πιο περίεργο «τίποτα», και παρ' όλα ταύτα να έχει συμφέροντα και συνεπώς «θέληση», λογική πειθαρχία και συνεπώς «κρίση», φυσική υπόσταση και συνεπώς «δράση» (πώς συμβαίνει λοιπόν;).

— Ποιο είναι όμως το διδάγμα που προκύπτει από την «αφελή» αυτή άποψη;

— Τι σημαίνει το να διακηρύσσεις ότι το κράτος είναι κενό ενόχων;

— Τι σημαίνει το να ισχυρίζεσαι ότι είναι υπεράνω όχι μόνο των ανθρώπων αλλά και αυτής ακόμα της ύλης μια και το χαρακτηρίζεις «αποκρυστάλλωμα λόγου» (με την Ηρακλειτική έστω ερμηνεία του όρου*);

Δεν σημαίνει τουλάχιστον:

α. Ότι καταβάλλεται μια προσπάθεια να ξεπλυθούν από τις ευθύνες τους όλοι αυτοί οι αλήτες οι κρεμασμένοι από τα δημόσια ταμεία που το αποτελούν, είτε στη Χιλή είτε στην Καμπότζη;

β. Ότι καταβάλλεται επίσης μια προσπάθεια για την υπέρμετρη προβολή της παντοδυναμίας του;

Εκτός αν με όλα αυτά (τα πολύπλοκα) ο κ. Ζουράρης θέλει να πη ότι το κράτος είναι οι γραφομηχανές και τα έπιπλα των Υπουργείων (αλλά τότε ας μας το έλεγε με δικά του λόγια).

Ο κ. Ζουράρης και η παρέα του μας έπεισαν μόνο για κάτι, ότι έχουν το μυαλό όμοιο με την εικόνα του πλανήτη, δηλαδή, με το ένα ημισφαίριο βυθισμένο στο σκοτάδι και το άλλο τυφλωμένο

*(Seminaire du Semestre d' Hiver)

από το φως, το φως του υλισμού που αδυνατούν να μειώσουν.

Τελειώνοντας αυτή την απάντηση θα τους πούμε, έστω και επιματαιώ, ότι ο άνθρωπος γεννήθηκε για ένα πεπρωμένο πολύ τρυφερότερο από το να τους παρακολουθεί στη Λογική και το Ήθος.

Διαβάζοντας το κείμενό τους κινδυνεύσαμε να πιστεύσουμε ότι το να παραλογίζεσαι χωρίς μέτρο και να μιλάς χωρίς αιδώ έγινε πια πολιτική αρετή.

Μια όμως και αποφάσισε να σκεφθεί, ο αρθρογράφος μας, θα ήταν καλύτερα ίσως, το να σκεφθεί πώς θα εμπνεύσει στους νέους ανθρώπους τον πιο θρησκευτικό σεβασμό για τον άνθρωπο. Να ένα βαθύ καθήκον που είναι, η εκπλήρωσή του, μόνη εγγύηση για κάθε κοινωνική ευτυχία. Αλλά για να γίνει ο άνθρωπος σεβάσμιος πρέπει πριν να εξαγνιστεί η αγέλη του από εκείνη την «διαστροφή» του ζωικού είδους, από εκείνα τα ανθρωποειδή που δεν καλύπτονται ούτε από το οικολογικό άσυλο που καλύπτει ακόμη και τους κροκοδείλους, να εξαγνιστεί από το γένος των καταπιεστών και εκείνων που τους κάνουν τον σφουγκροκόλαριο. Μόνον αυτός είναι, κ. Ζουράρη ο δρόμος προς το «Dictat Naturel» και αυτός ο δρόμος περνάει από τα «trois Comment historiques» και καταλήγει στα «trois Maximes du Dictat».

Γιάννης Μπαζός

Η «ΟΝΤΩΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ»

● Στον διάλογο του τχ. 232 είχε δημοσιευτεί επιστολή της Ντόρας Φιλιππακοπούλου στην οποία η αναγνώστριά μας διατύπωνε την απορία της για την παρουσία του Χαρ. Φλωράκη στην λειτουργία της Πρωτοχρονιάς.

Ιδού μία απάντηση που —πρέπει να σημειώσουμε— ίσως να μην εκφράζει τον Χαρ. Φλωράκη.

Για τα «νεο-ορθόδοξα» κείμενα το ANTI έχει δεχτεί αρκετές κριτικές αναγνώστών και φίλων. Παρ' όλα αυτά, σε ό,τι αφορά την ουσία, οι περισσότερες απ' αυτές τις κριτικές πάσχουν από δυο αγιάτρευτες αρρώστιες της παραδοσιακής Αριστεράς.

• Την άγνοια για το θέμα.
• Τον στρουθοκαμηλισμό. Την ψευδαισθηση ότι θα μπορούσε κανείς να το υπερπηδήσει, αγνοώντας το.

Ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι πρόκειται για μια ιστορία «σκοταδιστική, κι εθνικιστική» από χέρι, κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι πρόκειται για ένα φιλοσοφικό ρεύμα που βρίσκεται σε μια ραγδαία για τα μέτρα της εποχής μας ανάπτυξη και αυξάνει την επιρροή του (είτε άμεσα, είτε μέσω καταξιωμένων συμβόλων: Σαββόπουλος). Σ' αυτή την περίπτωση η σωστή αντιμετώπιση είναι η απομυθοποιητική προβολή, η ανάδειξη των αντιθέσεων του, των προθέσεων, του υπόβαθρού του. Κι όλα αυτά θα μπορούσαν να γίνουν μόνο μέσα από μια ανοιχτή, τίμια,

Εν πάση περιπτώσει όμως το γράμμα καταγράφει απόψεις που κυκλοφορούν πρόσφατα σε κάποιες ομάδες νέων:

Αγαπητό «ANTI»,

Μια μικρή απάντηση θα 'θελα να δώσω στην πάντα αναγνώστριά σας Ντόρα Φιλιππακοπούλου σχετικά με την ρεφορμιστική αλλοτρίωση που αυτή διέγνωσε κατά κάποιον τρόπο στην παρουσία του Φλωράκη στην επίσημη λειτουργία της Πρωτοχρονιάς. Κι αν θέλετε αυτό που θα πω μπορεί να μην είναι απάντηση ακριβώς, αλλά και ερώτηση.

Δεν αντιλέγω ότι το ΚΚΕ τελευταία το ρίχνει αρκετά στη «θρησκεία». Αλλά ποια «θρησκεία»; Το ιδεολογικό - μεταφυσικό κατασκευάσμα της αστικής τάξης ή και του φεουδαρχικού status, ή μια πίστη που ξεπηδάει απ' το λαό, ανήκει στο λαό γιατί εκπορεύεται απ' τα όποια διαχρονικά του βιώματα, διοχετεύεται απ' το λαό σε πρωτότυπες μορφές επαναστατικής πρακτικής ενάντια στην αλλοτρίωση; Αυτή η πίστη —που σίγουρα δεν είναι θρησκεία αλλά ζωή— δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσής ούτε απ' την ευρωαναθρεμμένη Δεξιά ούτε απ' το ΚΚΕ γιατί και στις δύο περιπτώσεις ο λαός μας δίνει πάντα την πρέπουσα απάντηση (πβλ. κίνημα Κολυβάδων, επανάσταση '21, Μακρυγιάννης, Φιλορθόδοξος Εταιρεία με Παπουλάκο, ρεμπέτικο, προρεφορμιστικό ΚΚΕ, νεότερες χριστιανοσοσιαλιστικές κινήσεις και αντιδογματικά μαρξιστικά κινήματα, όταν προσεγγίζουν την ελληνική πραγματικότητα).

Όλα τα παραπάνω κινήματα δείχνουν την επαναστατικότητα και το ριζοσπαστισμό του Ορθόδοξου λαϊκού βιώματος, το οποίο ενάντια στην αλλοτρίωση προωθεί μια αυθεντική και γνήσια ποιότητα ζωής που σπάζοντας το

ουσιαστική αντιπαράθεση και το ANTI θα έπρεπε να προσφέρει τις σελίδες του σ' αυτή.

Πέρα απ' όλα αυτά, η δική μου γνώμη είναι ότι πρόκειται για ένα ρεύμα που η κριτική του θίγει στα πιο καίρια σημεία τα αδιέξοδα του βιομηχανικού καπιταλιστικού κόσμου και ιδιαίτερα τα σημεία στα οποία η ιδεολογία της Αριστεράς συμπορεύτηκε μ' αυτόν. Χωρίς να ισχυρίζομαι πως πρόκειται για ένα ρεύμα «Αγγέλων» (κάθε φιλοσοφικό κίνημα είναι πεδίο πολιτικής και κοινωνικής αναμέτρησης), πιστεύω ότι η Αριστερά έχει πολλά να κερδίσει αν κατεβαίνοντας από την έδρα της αυθεντίας (που τη διατηρεί με την ανοχή της κυρίαρχης ιδεολογίας) ανοίξει έναν διάλογο μ' αυτό.

Για όλους αυτούς τους λόγους πιστεύω πως το ANTI θα έπρεπε να συνεχίσει, όπως άρχισε. Μόνο με μεγαλύτερη συναίσθηση του τι και γιατί το κάνει και όχι με συγκαταβατικότητα και μικροϋπολογισμούς προς φίλους αρθρογράφους και αναγνώστες.

B.

Το γράμμα του αναγνώστη το διάβασα μόνο και μόνο γιατί έπρεπε. Ήταν βαρετό και κουραστικό. Μου φάνηκε ότι έπεφτε στις ίδιες λούμπες μ' εκείνους που κατηγορεί.

Ίσως είναι βαρετά και τα άρθρα που αφορούν το «νεο-ορθόδοξο» πνεύμα, ίσως είναι επικίνδυνα. Όμως αφορούν κάτι που υπάρχει, κάτι που συμβαίνει, κάτι που λέγεται και γι' αυτό πρέπει —ή έστω αξίζει— να τους δοθεί χώρος στο περιοδικό. Ακόμα κι αν δεν τα διαβάσουμε, βλέποντας τους τίτλους θα «ξέρουμε» θα σκεφτούμε, θα αναρωτηθούμε, θα κρίνουμε, θα ψάξουμε, τελικά δηλαδή θα είμαστε σε εγρήγορση.

Άλλωστε πώς μπορούμε ν' αγνοήσουμε το γεγονός ότι τόσο άνθρωποι, φαινομενικά (;) άσχετοι μεταξύ τους ασχολούνται με την ορθοδοξία. Καλύτερα να τους αφήσουμε να μιλήσουν παρά να τους καπελλώσουμε με ένα άρθρο που θα νομίζει ότι έχει σφαιρική άποψη και δεν θα έχει γιατί ακριβώς δεν θα έχουν μιλήσει.

Και στο κάτω κάτω αν πουν αλούμπες, δικό τους κακό θα κάνουν.

M.

Η εκτίμηση της ορθοδοξίας και του ρόλου της στη διαμόρφωση της νεοελληνικής ιδεολογίας, είναι ένα καθήκον που η Αριστερά αποπειράται με μεγάλη ήδη καθυστέρηση. Το ANTI, πρέπει να αναζητήσει και να προβάλλει και απόψεις ιστορικών με επιστημονική σοβαρότητα. Οι ποιητικές προσεγγίσεις που φιλοξενήσαμε, απλώς ξεκινούν τη συζήτηση.

K.

Μ' έπιασαν κάτι φίλοι στην αγορά και μου 'παν: «πού το πάτε με τους ορθόδοξους; Μήπως κάνετε καμιά στροφή?».

Και τους απάντησα: «όχι, κάνουμε απόπειρα να μιλήσουμε για τις ιδιοτροπίες και τις περιπέτειες του οράματος της κάθε ειόδους ορθοδοξίας».

Και με ρώτησαν: «καλά από πότε είσατε ορθόδοξοι;»

Και τους απάντησα: «ποτέ και πάντα, αφού δοκούμε ορθά».

Θα μου πείτε βέβαια: «καλά γρίφους θα λύνουμε, ή την υπερλίνα θα παίζουμε;»

Ακριβώς. Περί αυτών πρόκειται, και μάλιστα σ' ένα παίγνιο καθ' όλα πολιτικό.

T.

φράγμα του εγωκεντρισμού ανοίγει το δρόμο προς την κοινωνία των προσώπων και τη συναδελφική επαναστατική πράξη. Μία πράξη που κύρια στρέφεται στον κόσμο της φθοράς και του θανάτου γι' αυτό και ενώ ξεκινάει από μας, μας υπερβαίνει.

Πριν από λίγο καιρό ο Μίκης Θεοδωράκης —άρτι τιμηθείς με το βραβείο Λένιν— δήλωσε σε δημοσιογράφο του ραδιοφώνου ότι κατά τη γνώμη του «Η Ανατολική Εκκλησία υπήρξε το λίκνο του λαού και του έθνους». Μπορεί να το πιστεύει μπορεί να 'γινε «ρεφορμιστής», μπορεί να είχε σκοπιμότητα που το 'πε. Το Μάρτη που μας πέρασε ο Κ. Μοσκόφ, μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ έλαβε μέρος σε συζήτηση στη Νομική —οργανωμένη από τη ΧΣΚ— όπου ανέπτυξε το θέμα «Η ΠΤΩΣΗ ΕΙΝΑΙ Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ» ένας ορθόδοξος κομμουνιστής μιλάει για τη Χριστιανική Ορθοδοξία». Αυτό ίσως να λέει κάτι δεδομένου ότι είναι γνωστό πόσο ελεύθερο πνεύμα είναι ο Μοσκόφ. Όμως, για να τελειώσω, εμένα μου αρκούν τα λόγια του ίδιου του Χριστού: «Δεύτε προς εμέ πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, καγώ αναπαύσω υμάς» για να πω στην κ. Φιλιππακοπούλου ότι ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ είναι η όντως ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ. Κι αυτό είτε πάει ο Φλωράκης στις λειτουργίες είτε δεν πάει. Αυτό με αφήνει αδιάφορο.

Σταμάτης Ν. Παπασταματέλος
Φοιτητής Φιλοσοφικής Αθήνας

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΤΕΙΟ

● Σε δημοσίευμα της «Καθημερινής» αναφέρεται το γράμμα του Δάκη Ρήγου που δημοσιεύουμε στη συνέχεια:

Κύριε Διευθυντή

Θα ήθελα να δημοσιεύσετε αυτή την ενυπόγραφη καταγγελία μου που αφορά τον τρόπο που μία από τις σοβαρότερες κατά τα άλλα αθηναϊκές εφημερίδες η Καθημερινή αντιμετωπίζει την δημοσιογραφική δεοντολογία και τους αναγνώστες της.

ΟΥΪΛΙΑΜ ΜΠΑΡΟΥΖ
ΚΛΩΝΤ ΠΕΛΙΕ
ΚΑΡΛ ΒΑΪΣΝΕΡ
Σε ποιόν ανήκει λοιπόν
η θανατηφόρος TV;

ΟΥΪΛΙΑΜ ΜΠΑΡΟΥΖ
Η Βίβλος
των Ασαναπνοών

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΤΜΙΟΣ

Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

Στην Καθημερινή της 23.7.83 δημοσιεύτηκε επιφυλλίδα του κ. Ν. Πολίτη με τίτλο «Απομυθοποίηση». Αναφέρονται στο γνωστό σήριαλ «καθηγητοποίηση Γιανναρά, Πάντειος» που την φετεινή προβολή του έχει αναλάβει από τις 7.7. σχεδόν εργολαβικά η εν λόγω εφημερίδα.

Στην επιφυλλίδα του ο κ. Πολίτης επιτίθονταν από την μια σ' έναν γνωστό αντιστασιακό και πανεπιστημιακό δάσκαλο τον Σάκη Καραγιώργα και από την άλλη μεταξύ σοβαρού και αστείου... «αποκαθιστούσε» την ενότητα θεολογίας-φιλοσοφίας.

Το ύφος, το ήθος αλλά και η ημέρα δημοσίευσης της επιφυλλίδας —παραμονή της επετείου από την κατάρρευση της χούντας— δημιούργησε μια σειρά αντιδράσεις στην Πανεπιστημιακή κοινότητα αλλά όχι μόνο σ' αυτήν, κάποιες απ' αυτές εκφράστηκαν και με επωνύμα γράμματα προς την σύνταξη της Καθημερινής μεταξύ των γραμμάτων και δικό μου, που δόθηκε στην εφημερίδα στις 27.7. Μετά μια βδομάδα στις 3.8. το βράδυ ο συντάκτης κ.Π. Ζούλας —που ασκούσε χρέη αρχισυντάκτη εκείνη την περίοδο— απάντησε σε τηλεφωνική μου διαμαρτυρία για την μη δημοσίευση, ότι αποτελεί πολιτική επιλογή της σύνταξης να κλείσει το όλο θέμα σ' αυτή την φάση. Παρ' όλα αυτά ήταν κιόλας τυπωμένη επιφυλλίδα άλλου συνεργάτη της Καθημερινής του κ. Αλεξίου, που επανέφερε το θέμα από την ίδια και πάλι οπτική γωνία του κ. Πολίτη —φύλλο της 4.8. τελευταία σελίδα. Σε νέα τηλεφωνική επικοινωνία μου στις 4.8. ο κ. Ζούλας μου είπε ότι ο κ. Αλεξίου έχει μόνιμη στήλη της οποίας δεν ελέγχεται το περιεχόμενο από την σύνταξη. Σε παρατήρησή μου ότι αυτό δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι και δεν σχολιάζεται από τους αναγνώστες και ότι σε τέτοιου είδους στήλη απαντούσε το γράμμα μου που η μη δημοσίευσή του —όπως και τόσων άλλων— δημιουργεί μονοσήμαντες εντυπώσεις στους αναγνώστες, αντίθετα από κάθε έννοια δημοσιογραφικής δεοντολογίας, μου απάντησε ότι δεν το γνώριζε και ότι θα αντιμετωπίσουν σαν εφημερίδα το θέμα.

Από τότε πέρασαν δέκα τρεις μέρες και βέβαια ούτε το δικό μου γράμμα, ούτε και κανενός άλλου συναδέλφου από την Πάντειο δημοσιεύτηκε, με εξαίρεση στις 7.8. την δημοσίευση αναλυτικού γράμματος του καθηγητή κ. Τσαούση που επιχειρηματολόγισε από την ίδια οπτική των κ. Πολίτη και Αλεξίου.

Μετά από όλα αυτά και επειδή αρνιέμαι τέτοιου είδους μονοσήμαντους «πλουραλισμούς» για τους οποίους φαίνεται ότι κόπτεται η φιλελεύθερη Καθημερινή, είμαι αναγκασμένος σ' αυτήν την καταγγελία.

Α Ρήγος

«ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ» ΚΑΙ «ΑΝΑΡΧΙΚΟΣ»

● Για το ίδιο θέμα μας γράφει η Ελένη Δαμβουνέλη:

Αγαπητό «Αντί»,

Σχετικά με το ζήτημα «Γιανναρά», όπως το αποκαλείτε στο τχ. 239 (19.8.83) και τα όσα αναφέρει ο κ. Χιόνης σε επιστολή του που αναδημοσιεύετε, με τη διευκρίνιση πως εκπροσωπεί τη βάση, θα ήθελα να παρατηρήσω πως ο επιστολογράφος φαίνεται ν' αγνοεί το έργο του κ. Χ. Γιανναρά. Αν ο κ. Χιόνης τον γνώριζε θα καταλάβαινε πως είναι ξένο προς κάθε «προπαγάνδα» (!) και είναι λυπηρό που φθάσαμε σήμερα στο σημείο μιας τέτοιας παρεξήγησης. Αλλά περισσότερο από την όποια άγνοια —ηθελήμενη ή όχι— εκείνο που ανησυχεί, είναι η μετάθεση του προβλήματος (κάτι που δε γίνεται μόνο από την περίφημη βάση) σε μια θέση, όπως είναι η περί προπαγάνδας ή επικινδυνότητας των ιδεών του Χρήστου Γιανναρά, μια θέση που άθελά μας θυμίζει τα καινά δαιμόνια του Σωκράτη.

Αλλά όπως γράφει ένας άλλος επιστολογράφος (Σωκράτης Νίκας, «ΤΑ ΝΕΑ», 19.8.83) για το ίδιο θέμα «μ' αυτά, τα καμώματα κουβαλάμε τελικά νερό σ' αυτούς που θέλουν να μας γυρίσουν προς τα πίσω». Ο κ. Νίκας αναφέρει επίσης πως όποιος έχει διαβάσει έστω κι ένα μόνο από τα βασικά έργα του κ. Γιανναρά θα καταλάβαινε πόσο ριζοσπαστικός είναι σε κάθε μορφή θεοκρατίας. Επίσης θυμίζει σ' όσους το ξέχασαν, αλλά ενημερώνει κι όσους δεν το ήξεραν πως οι ελλαδικοί «θεοκράτες» καταδίωξαν τον Γιανναρά ως «αιρετικό» και «αναρχικό».

Ιδιαίτερα για τους νεότερους έχει σημασία νομίζω ν' αναφέρονται πλευρές του ζητήματος που συχνά δυστυχώς αγνοούνται ή παραλείπονται όπως είναι κι η αρθρογραφία του Χρήστου Γιανναρά στο «ΒΗΜΑ» κατά την διάρκεια της δικτατορίας. Αλλά για όσους την παρακολούθησαν η αρθρογραφία του Χρήστου Γιανναρά ήταν πάντα μαχόμενη και συνειδησιακά αφυπνιστική.

Με εκτίμηση
Ελένη Δαμβουνέλη

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΝΟΗΣΗ...

● Συνεχίζεται η συζήτηση που ξεκίνησε με αφορμή το άρθρο του Δ. Δημητράκου «Η προοδευτική διάνοηση στη μεταδικτατορική Ελλάδα» (ΑΝΤΙ 227). Ακολουθεί η ανταπάντηση του Δ. Δημητράκου.

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Διάβασα με προσοχή την επιστολή του Κώστα Κριμπά στο τεύχος 232 και οφείλω να δώσω, νομίζω, μια απάντηση.

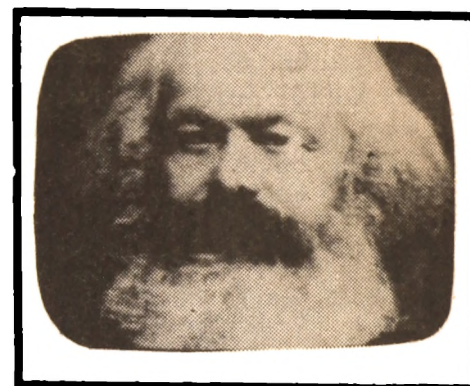
Το κύριο θέμα που θίγει η επι-

στολή Κριμπά είναι η παράλειψη του Γιώργου Βέλτσου από τα κείμενα που παράθεσα, ενώ κατά τον Κώστα Κριμπά, τα κείμενα του Γ. Βέλτσου διαβάζονται ευχάριστα «από χωρίου εις χωρίον». Για να είμαι εντελώς ειλικρινής, δεν παρέλειψα σκόπιμα το Γιώργο Βέλτσο, απλώς μου διέφυγε τελείως. Αν όμως τα πράγματα είναι έτσι όπως τα λέει ο Κριμπάς, τότε εγώ δηλώνω ότι είμαι με το Βέλτσο.

Αλλά ας μου επιτρέψει και ο Κώστας Κριμπάς να του απευθύνω ένα ερώτημα. Λέει στο γράμμα του ότι οι λόγοι παράλειψης του Κώστα Βεργόπουλου είναι «προφανείς». Ποιοι είναι όμως αυτοί οι λόγοι, κατά τον Κώστα Κριμπά, και γιατί είναι «προφανείς»; Τι εννοεί μ' αυτό και γιατί να μου αποδίδεται εμμέσως η πρόθεση ότι θέλησα, έστω και δια της αποσιώπησης, να «ρίξω» το φίλο μας τον Βεργόπουλο;

Νομίζω ότι ο Κ. Κριμπάς οφείλει μια εξήγηση, όχι μόνο στον Κ. Βεργόπουλο, αλλά στο έθνος ολόκληρο που έχει δικαίωμα να είναι πλήρως ενημερωμένο για το τόσο σοβαρό αυτό θέμα.

Δ. Δημητράκος

...ΚΑΙ Ο ΜΑΡΞ

● Στο ίδιο θέμα παρεμβαίνει ένας ακόμη επιστολογράφος δίνοντας θεωρητικές προεκτάσεις.

Αγαπητό Αντί,

Μου άρεσε και το διάβασα μ' ευχαρίστηση το άρθρο του κ. Δημήτρη Δημητράκου «Η προοδευτική διάνοηση στη Μεταδικτατορική Ελλάδα» (τεύχος 227). Αλλά, σαν νεοέλληνας γνήσιος, με κάποια «κακεντρέχεια» αναζήτησα τις (τυχόν) αντιφάσεις του άρθρου και σταμάτησα στο ντετερμινισμό που κατά το συγγραφέα του άρθρου διέπει τον Μαρξ όταν αναπτύσσει τη θεωρία του για την ιστορική τάση συσσώρευσης του κεφαλαίου.

Κάτι μ' έκανε να ξυστώ από αμηχανία γιατί ο κ. Δ.Δ. φαίνεται να έχει δικίο χωρίς όμως να με πείθει ότι πράγματι το έχει.

Δε θα αναφερθώ σε κάποια βιβλιογραφία, σε σελίδες, σε παραπομπές. Θα κούραζα με πράγματα ίσως πολύ γνωστά.

Αν όμως κάποιος ενδιαφερθεί θα το κάνω. Θ' αναπτύξω τις απορίες μου, απλά έτσι όπως θα μιλούσα σε μια συζήτηση.

Τι μας λέει ο Μαρξ;

Ότι, η υπεραξία αποτελεί την αναγκαία και ικανή συνθήκη για τη δημιουργία του κέρδους. Ότι από την υπεραξία πηγάζει η επένδυση. Κι αυτή η «νεκρή εργατική δύναμη», συσσωρεύεται και μετατρέπεται σε κεφάλαιο.

Είναι λοιπόν μηχανιστικός ο τρόπος σχηματισμού του κεφαλαίου, μόνο που είναι ο ίδιος και στο κομμουνιστικό (ανώτερη και κατώτερη φάση) και στο καπιταλιστικό σύστημα. Δηλαδή είναι ανεξάρτητος συστήματος.

Επομένως ντετερμινιστής δεν είναι ο Μαρξ, αλλά ο τρόπος σχηματισμού του κεφαλαίου είναι μηχανιστικός. Εδώ δηλαδή έχουμε ένα νόμο της οικονομίας. Ο Μαρξ όμως λέει και κάτι περισσότερο μια και θέλει να αποδείξει κάτι.

Κατά τη διάρκεια του σχηματισμού της υπεραξίας (unpaid labor time= απλήρωτος χρόνος εργασίας) διεξάγεται ένας πόλεμος—ταξικός αγώνας. Οι εργάτες θέλουν να πληρωθούν αυτό που δικαιούνται κι όχι βέβαια για να το καταναλώσουν μα για να αφήσουν ένα μέρος για επενδύσεις, για σχηματισμό κεφαλαίου που θα 'ναι δικό τους πια.

Αντίθετα οι καπιταλιστές, με τον ισχυρισμό πως ο μισθός είναι αυτό που δικαιούται ο εργάτης (άρα δεν υπάρχει απλήρωτος

χρόνος εργασίας) προσπαθούν να αποσπάσουν μεγαλύτερα κέρδη.

Δεν είναι λοιπόν μηχανικός ο σχηματισμός κέρδους ούτε και οι σχέσεις των παραγωγικών δυνάμεων (κεφάλαιο, εργασία), αντίθετα όμως εδώ χωρούν αλλαγές.

Και αυτή την πάλη δέχεται ο Μαρξ (και τόσοι άλλοι πιο πριν, ακόμη κι ο Πλάτωνας) και σ' αυτές τις αλλαγές πιστεύει. Η θεωρία του λοιπόν για το σχηματισμό του κεφαλαίου (capital accumulation) δίνει επιστημονική οντότητα στο σοσιαλισμό και αποδεικνύει τη ρευστότητα των σχέσεων των παραγωγικών δυνάμεων και της υπεραξίας.

Με τη θεωρία του αποδεικνύει πως το κεφάλαιο είναι νεκρή εργατική δύναμη κι επομένως μόνο οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα στη διανομή του εισοδήματος, αφού το κεφάλαιο, που θα εξακολουθήσει να συσσωρεύεται με οποιοδήποτε κοινωνικοοικονομικό σύστημα, ανήκει στην εργατική τάξη. (Η τρίτη παραγωγική δύναμη—έδαφος—είναι δοσμένη).

Μου φαίνεται, λοιπόν, πως ο κ. Δ.Δ. δογματίζει λίγο στο κεφάλαιο του περί δογματισμού γιατί ενώ πραγματικά ο σχηματισμός του κεφαλαίου είναι μηχανιστικός (οικονομικός νόμος) δεν είναι όμως μηχανιστικός και

ο σχηματισμός της υπεραξίας (πηγή του κεφαλαίου).

Δε νομίζει ο κ. Δ.Δ. (και να με συγχωρεί για τη συντομογραφία) πως δεν είσαι ντετερμινιστής επειδή ανεκάλυψες κάποιο νόμο π.χ. τη βαρύτητα και δεν είναι αδικία να χαρακτηριστεί έτσι κάποιος που τουλάχιστον προτρέπει τους φιλόσοφους να βοηθήσουν σε αλλαγές;

Σ' αυτόν που πίστεψε περισσότερο στον Επίκουρο παρά στο Δημόκριτο;

Ε! και κάπως βοήθησε στην αλλαγή των σχέσεων των παραγωγικών δυνάμεων στην οποία και πίστεψε; Πιστεύω πως ο κ. Δ. Δ. ατύχησε στο παράδειγμα που χρησιμοποίησε σε μια ωραία ανάλυση.

Ευχαριστώ

Λευτέρης Καβαλιέρος

•Θέσαμε υπόψη του Δ. Δημητράκου την επιστολή και σημειώνει τα ακόλουθα:

Ευχαριστώ τον κ. Λευτέρη Καβαλιέρο για τα ευνοϊκά του σχόλια για το άρθρο. Ας σημειώσει ο κ. Α.Κ. ότι ο όρος «ντετερμινισμός» αποτελεί μια κατηγορία σκέψης και όχι απαγγελία κατηγορίας κατά του Καρλ Μαρξ ή οποιουδήποτε. Λαβαίνω πάντως υπόψη τις κριτικές του παρατηρήσεις.

Δ. Δ.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 80
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
Μιλτιάδου 23β
Χαλάνδρι
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΠ. ΜΠΟΖΕΝΑ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασιού 5 - Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 800 δρχ. - Ετήσια 1.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 4.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: απλή δολ. 11
" αεροπ. δολ. 13
ετήσια: απλή δολ. 22
" αεροπ. δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμηνη: απλή δολ. 11
" αεροπ. δολ. 15
ετήσια: απλή δολ. 22
" αεροπ. δολ. 30
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: απλή δολ. 11
" αεροπ. δολ. 20
ετήσια: απλή δολ. 22
" αεροπ. δολ. 40

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 80,
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 50
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 80

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Εκδόσεις «Νεφέλη»
Μαυρομιχάλη 9,
Τηλ. 36.07.744 - 36.39.962
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

DECOR BARS &

Δ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

ΤΗΛ. (01)
8 213 4 55

ΑΘΗΝΑ

ΙΣΠΑΝΙΚΑ

ΙΣΠΑΝΙΚΟ ΛΑΤΙΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ AL ANDAR

«μέσα από μία γλώσσα, ένας κόσμος».

Θά μπορούσαμε έτσι επιγραμματικά να καθορίσουμε το πρόγραμμα του Ισπανικού Λατινο - Αμερικάνικου Διδακτικού και Πνευματικού Κέντρου AL ANDAR. Τά Ισπανικά είναι ο κυριώτερος πόλος δράσης του, όχι όμως και ο μοναδικός. Εκθέσεις, παρουσίαση νοτιοαμερικανών τραγουδιστών, πλαισιώνουν τη μάθηση, γιατί πιστεύει ότι οι Ισπανόφωνοι λαοί είναι τόσο πλούσιοι σε ιστορία και πολιτισμό που αξίζει να τους γνωρίσουμε από κοντά. Ακόμα το δικό τους «σήμερα», ή κοινωνική τους πραγματικότητα, ή λογοτεχνία, ή λαϊκή τέχνη, ή μουσική και οποιοδήποτε άλλο μέσο έκφρασης δεν είναι μακριά μας, δσα χιλιόμετρα κι αν μάς χωρίζουν. Η δημιουργία μιας ζωντανής επαφής μαζί τους έχει σίγουρα πολλά να μάς προσφέρει.

«Caminante
no hay camino
Se hace camino
al andar».

«Διαβάτη,
δρόμος δεν υπάρχει
τόν δρόμο τόν φτιάχνεις
προχωρώντας»

A MACHADO

Πληροφορίες και εγγραφές από αρχές Σεπτεμβρίου
Μαθήματα από 3 Οκτωβρίου

ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ 170 Α.
Τηλ. 646.27.86.

ΟΜΑΔΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΛΑΪΚΟΙ ΡΑΔΙΟΣΤΑΘΜΟΙ

Ελεύθερη ραδιοφωνία
Εκδ: Ανδρομέδα, (μικρή σειρά),
Αθήνα 1983.

Η άνθιση των ελεύθερων ραδιοσταθμών στις περισσότερες χώρες της Δυτικής Ευρώπης τη δεκαετία του '70 αποτέλεσε ένα σημαντικό κίνημα διαμαρτυρίας και ενεργητικής αντίδρασης απέναντι στη μονοδιάστατη κρατική ενημέρωση. Το πρώτο μέρος του βιβλίου μεταφέρει ορισμένα στοιχεία από τον προβληματισμό και τις θέσεις του γαλλικού κινήματος για ελεύθερους ραδιοσταθμούς όπως αυτό είχε διαμορφωθεί πριν από την άνοδο του Σοσιαλιστικού κόμματος στην εξουσία. Το δεύτερο μέρος, που εκφράζεται χαρακτηριστικά «Η Αλίκη στη χώρα της επιστήμης» προσφέρει, με τρόπο απλό και κατανοητό, όλες τις βασικές τεχνικές γνώσεις που χρειάζονται για την κατασκευή ενός ερασιτεχνικού ραδιοπομπού. Ένα βιβλίο ενδιαφέρον και χρήσιμο για τους εραστές των «μυστικών πομπών» και ίσως όχι μόνο γι' αυτούς.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΦΛΟΥΝΤΖΗΣ

Το Φοιτητικό Κίνημα (1923-1928)
Εκδ: Κέδρος, Αθήνα 1983

Στο βιβλίο αυτό, ο Αντώνης Φλούντζης περιγράφει το Φοιτητικό Κίνημα (ΦΚ) στην Ελλάδα από τα τέλη του 1923 ως τα τέλη του 1928. Ο συγγραφέας είχε πάρει προσωπικά μέρος στους φοιτητικούς αγώνες εκείνης της περιόδου.

Δύο σημεία διακρίναμε σαν βασικά στη σκέψη του:

- Ότι η περίοδος αυτή αποτελεί σοβαρό σταθμό του ΦΚ «γιατί στα χρόνια αυτά οι φοιτητές μας με τους αγώνες τους ανοίγουν νέους δρόμους (...) Δεν παρασέρνονται πια σε οπισθοδρομικές

κοινωνικο-πολιτικές εκδηλώσεις (...) Παλεύουν για τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης» και για την «εξασφάλιση του δικαιώματος στη μόρφωση για όλους».

- Ότι ενώ «καμιά άλλη κοινωνική ομάδα νέων (...) δεν οργάνωσε και δεν διεξήγαγε τόσους μεγάλους και σκληρούς αγώνες» όσο το ΦΚ, οι «πραγματικοί του φίλοι», υποτιμούσαν σε απίστευτο βαθμό τη σοβαρότητα του ρόλου του».

Αυτό που προξενεί ιδιαίτερη εντύπωση είναι το πλούσιο ντοκουμένταρμα σε έντυπο υλικό της εποχής, πράγμα που ίσως φανεί λίγο βαρύ για τους λιγότερο απαιτητικούς αναγνώστες αλλά μπορεί να σταθεί πολύτιμος βοηθός για τους προσεκτικούς μελετητές.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΕΡΣΕΙΔΗΣ

Το εθνικό μας τραγούδι
(Μελέτη εθνικής αυτογνωσίας).
Εκδ: Τάσος Πιτσιλός,
Αθήνα 1983

«Έργο ζωής» και «καρπός μόχθου απέραντου», όπως σημειώνει προλογικά ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, το ογκώδες βιβλίο του Β.Π. αναφέρεται στο δημοτικό τραγούδι και χωρίζεται σε δύο μεγάλα μέρη. Το πρώτο αποτελεί μια εκτεταμένη εισαγωγή στο δημοτικό τραγούδι —την αξία και τη χρησιμότητά του— από μια οπτική γωνία που υπογραμμίζει τη σημασία του δημοτικού τραγουδιού ως συστατικού στοιχείου της «εθνικής παράδοσης» και της «εθνικής προσωπικότητας», έννοιες εξαιρετικά προσφιλείς στον συγγραφέα. Γι' αυτό και ο επεξηγηματικός υπότιτλος του βιβλίου: «μελέτη εθνικής αυτογνωσίας». Το δεύτερο μέρος προσφέρει μια εκτεταμένη και λεπτομερή παρουσίαση των δημοτικών τραγουδιών που αναφέρονται

στην αγάπη, το γάμο, και την οικογένεια. Ένας δεύτερος τόμος, την έκδοση του οποίου προαναγγέλει στον πρόλογό του ο συγγραφέας, θα πραγματευτεί τους υπόλοιπους κύκλους τραγουδιών, και συγκεκριμένα τα τραγούδια για την αγάπη της πατρίδας και τον καημό της ξενιτιάς, τη στάση μπροστά στο θάνατο, τη λατρεία της λευτεριάς και το ηρωικό πνεύμα, καθώς και τραγούδια περιγελαστικά και γνωμικά.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΑΚΟΣ

Νέμεση
Εκδ: Νέα Σύνορα, Αθήνα 1983

Η «Νέμεση» είναι ένα μυθιστόρημα, που παρακολουθεί την πορεία μιας δραματικής δίκης μέσα στο ίδιο το σπίτι, ενός εισαγγελέα, φανατικού υπηρέτη της δικαιοσύνης σε μια εποχή πολιτικά ανώμαλη. Μέσα σ' αυτό το ιδιότυπο δικαστήριο κατηγορούμενος είναι ο ίδιος ο δικαστής. Αντίδικοι η γυναίκα του, ο φοιτητής γιός του κι η φοιτήτρια κόρη του. Δικαστής είναι η άγρυπνη συνείδηση, διαμορφωμένη μέσα σε όρους κοινωνικής και ηθικής κρίσης. Η «Νέμεση» φωτίζει μιαν από τις πιο άγνωστες πλευρές της πρόσφατης ελληνικής πείρας κι απ' αυτή την άποψη αποκτά το βιβλίο κάποιο ενδιαφέρον.

ΕΥΘΥΜΗΣ ΒΑΡΛΑΜΗΣ

Μια νύχτα στη Σαντορίνη
Εκδ: Τρίτος Χώρος, Βέροια 1983

Ίσως ο τίτλος του βιβλίου, προετοιμάζει για κάτι διαφορετικό απ' αυτό που πραγματικά αποκαλύπτεται σ' αυτόν που θα διαβάσει το βιβλίο του Μάκη Βαρλάμη. Η ερωτική αφήγηση είναι κάτι διαφορετικό από αυτό που ξέρουμε. Μια ατμόσφαιρα τρυφερότητας, γεμάτη απαλότητα και έρωτα ξένο για τα ήθη της εποχής μας: μια ισότιμη συνάντηση του άν-

τρα και της γυναίκας, που ξεκινά από την απόλυτη ιστορική γνώση του άνδρα για τη γυναίκα. Παράλληλα, μέσα απ' αυτό το διάλογο, προσφέρονται μια σειρά από πληροφορίες και ιστορικές γνώσεις του συγγραφέα.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

Όταν μιλώ με τα παιχνίδια μου
Ζωγραφιές: Τατιάνα Βολανάκη
Εκδ: Γνώση, Αθήνα 1983

Ένα ενδιαφέρον όσο και πρωτότυπο βιβλίο για παιδιά. «Δεν είναι που ήθελα» γράφει η συγγραφέας «να πω μια ιστορία στα παιδιά, ένα παραμύθι, ή να τους μάθω ένα παιχνίδι. Μ' ένοιαζαν πιο πολύ τα λόγια που λένε πριν αρχίσουν να παίζουν, η προετοιμασία που κάνουν, η επιλογή των παιχνιδιών τους και η σχέση τους μ' αυτά. Περισσότερο μ' εκείνα που δεν έχουν αξία, σε σχέση με τα κατασκευασμένα, τα τελειοποιημένα παιχνίδια που η χρήση τους είναι προκαθορισμένη, περιορίζοντας έτσι τη φαντασία και την πρωτοβουλία του παιδιού και που η αφθονία τους οδηγεί στην απληστία και, τελικά, στην αδιαφορία του».

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Κώστα Γ. Τσιλιμαντού, Pectore ab imo (εκ Βαθέων), Αθήνα 1982

Τάκης Αντωνίου, Ιούδας ο γιος του Ροβέλ, Εκδ: Imago, Αθήνα 1982

Μίλος Μάρκο, Ψυχολογικός πόλεμος και Τσεχοσλοβακικό πείραμα, Εκδ: Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1978

Βασίλη Μόσκοβη, Το αναριχητικό, Εκδ: Περιοδικό «Ο δρόμος», Ρόδος 1982

Ειρηναίου Γαλανάκη (Μητροπολίτου Γερμανίας), Συνεργασία - αλληλεγγύη απόδημου και ντόπιου Ελληνισμού, Εκδ: Σ. Λασκαρίδης - Π. Αλεξιάδης, Θεσσαλονίκη 1979

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

Συνηγορία της Παραλογοτεχνίας

Τέσσερις μονογραφίες και ένα δοκίμιο πάνω στα αστυνομικά και κατασκοπικά μυθιστορήματα, την «επιστημονική φαντασία» και τα κόμικς.

Οι ιστορικές καταβολές, οι λογοτεχνικές συγγένειες και η ψυχολογική λειτουργία της ανάγνωσης της παραλογοτεχνίας.

Μια μελέτη που διαβάζεται με τόσο ενδιαφέρον όσο και ένα αστυνομικό μυθιστόρημα: επιπλέον δίνει όλες τις πληροφορίες και τα στοιχεία για την κατανόηση ενός είδους με πολλούς φίλους.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΑΘΗΝΑ: εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» Μαυρομιχάλη 9, Τηλ. 36.07.744 — 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σια ΟΕ, Τσιμισκή 78, Τηλ. 279.720

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

του 18ου τόμου (Α' εξάμηνο του 1983 της Β' περιόδου

• περιλαμβάνονται τα τεύχη 222-235• (7.1.1983 - 24.6.1983)•

Στους δύο πίνακες —ύλης και συνεργατών— τα λήμματα αναγράφονται κατ' απόλυτη αλφαβητική σειρά

Στην παραπομπή ο πρώτος αριθμός δηλώνει το τεύχος και ο δεύτερος τη σελίδα

ΕΙΔΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΟΥΛΗΣ: 222

ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ: 234

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

222/6, 223/6, 224/6, 225/6, 226/6, 227/6, 228/6, 229/6, 230/6, 231/6, 232/6, 233/6, 235/6

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

222/53, 223/50, 224/50, 225/50, 226/50, 227/49, 228/50, 229/50, 230/53, 231/51, 232/49, 233/51, 235/50

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

222/46, 223/40, 224/42, 225/42, 226/36, 227/34, 228/40, 229/36, 230/40, 231/36, 232/38, 233/44, 235/36

ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΟΥ

222/10, 223/10, 224/10, 225/10, 226/21, 227/10, 228/10, 229/15, 230/11, 231/9, 232/13, 233/8, 235/11

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

222/3, 223/3, 224/3, 225/3, 226/3, 227/3, 228/3, 229/3, 230/3, 231/3, 232/3, 233/3, 235/3

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

222/4, 223/4, 224/4, 225/4, 226/5, 227/4, 228/4, 229/4, 230/4, 230/4, 231/4, 232/4, 233/4, 235/4

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ

1. Αράγης, Γ: Πάνω σ' ένα τετράστιχο του Καρυωτάκη 228/42
2. Γαλανάκη, Ρέα: Σκέψεις πάνω σ' ένα ποίημα του Γιάννη Βαρβέρη 233/40
3. Γραμμένος, Τ: Σχόλιο σ' ένα ποίημα του Ν. Εγγονόπουλου 231/38
4. Κοπιδάκης, Μιχ: Ένα χαϊκού του Σεφέρη 226/38

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ • ΕΜΦΥΛΙΟΣ

— ΕΠΟΝ 40 χρόνια 225/11
Αποστολοπούλου, Ελ. Η ΕΠΟΝ μαζική ενωτική οργάνωση της Νεολαίας 225/12
Δρίζος, Θωμάς: Κροστσένκο: Ένα κολχόζ στρατόπεδο 226/34
Ζωγράφος, Ζήσης: Ο στρατηγός Μάρκος στην εαρινή εκστρατεία του 1947 228/19
Νεγρεπόντης, Γ. Ήμουν κι εγώ εκεί 224/43
Φλώρος Γ, Φράντζη Α: Βαφειάδης «Εμένα αρρώστια μου είναι η Ελλάδα 228/18

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Δημητράκος, Δ: Η προοδευτική διανόηση στη μεταδικτατορική Ελλάδα 227/30
Καβουνίδης, Σπ: Ελληνικά εκ μεταφράσεων 233/9
Καλιόρης, Ι. Δευτερολογία για το γλωσσικό 228/37
Καλιόρης, Ι. Το μονοτονικό που συμβιβάστηκε 228/37
Κριαράς, Εμμ. Ο γραπτός δημοτικός μας λόγος 233/40
Κουρτσάκης, Ι. Η καθαρεύουσα στον Καραγκιόζη 230/42
Μεσεμβρινός, Το μονοτονικό που συμβιβάστηκε 228/36
Ράμφοι, Στ. Μονοτονική παραφωνία 228/37

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΚΙΝΗΜΑ

Μπακούρου, Αίμη: Γυναικείες κινητοποιήσεις

στην Ελλάδα 226/32

Μπακούρου, Αίμη: Αλλαγή του Οικογενειακού Δικαίου 231/34

Ραφιά, Άννα: Η γυναίκα στις χώρες της ΕΟΚ 228/24

Σωτήρχου, Ελ: Η γυναίκα στην κοινωνική ασφάλιση 223/26

ΕΙΡΗΝΗ • ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ

Αποστολοπούλου, Ελ. Οι κινήσεις Ειρήνης και η Αντιβασική συγκέντρωση 226/16

Αποστολοπούλου, Ελ. Πορεία Ειρήνης - Δεκαεφτά χρόνια μετά 232/14

Μπαμπάς, Στ: Η δεύτερη συνδιάσκεψη για τον πυρηνικό αφοπλισμό στην Ευρώπη 235/33

ΕΚΚΛΗΣΙΑ • ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Κακλαμάνης, Απ: Μια απάντηση για τις εκκλησιαστικές σχολές 222/18

Ρεπόρτερ: Μητρόπολη Λαμίας —ποιός θα υψώσει το φραγγέλιο 227/26

ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ • ΑΜΥΝΑ

— Πως οδηγούνται στο χάρο οι στρατιώτες 230/7

— Συνωμοσία στην αεροπορία. Μια ιστορία από το μέλλον 232/23

Ευθυμίου, Π: Ωραία που είναι τα πραξικοπήματα 226/10

Καλλιγιάς, Κ: Το τίμημα του ηθικού σθένους 232/32

Κυριαζής, Χρ: «Σκευωρία». Το σενάριο της σιδηράς δημοκρατίας 232/26

Ξυδιάς, Β: Οι ρίζες της διαμάχης στην αεροπορία 232/34

Ξυδιάς, Β: Ακριβογιάννης Νίκος —ούτε προδότης ούτε κατάσκοπος 235/18

Σχολιάδης, Στρ: Κλασικές προβοκάτσιες για το στρατό 228/14

ΕΡΓΑΤΙΚΑ • ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ

—Ναυπηγεία Σαλαμίνας 231/23

Αποστολοπούλου, Ελ. Κοινωνική ασφάλιση 224/22

Ελευθερίου, Ρ: Οι αργίες, η παραγωγικότητα και ο τεμπέλης Έλλην 232/20

Ελευθερίου, Ρ: Άρθρο 4, άξιζε τον κόπο; 233/22

Ευθυμίου, Π: Άλλη μια εκδοχή του πεθαίνω σα χώρα 228/17

Ευθυμίου Π: Υπάρχει όμως και η λογική των πραγμάτων 231/19

Θεοδώρου, Θ: Συνδικαλισμός στους τόπους δουλειάς 230/26

Κακλαμανάκη, Ρ: Κοινωνική Ασφάλιση 227/21

Κακλαμανάκη, Ρ: Κοινωνική ασφάλιση και συνδικαλιστικό κίνημα 230/22

Κούλογλου, Στ: Οι απεργίες πληθαίνουν, η αλλαγή απεργεί 230/20

Λινάρδος - Ριλμόν, Π. Η πολιτική υποτίμηση της εργατικής δύναμης 223/16

Μαούνης, Αντ: Άλλη μια εκδοχή του πεθαίνω σαν χώρα 231/18

Παπαγιαννάκης, Μιχ: Η κοινωνικοποίηση που δρα απεργοσπαστικά 232/10

Παπαηλίας, Θ: Η ανεργία στην Ελλάδα (1951-86) 224/30

Ρεπόρτερ: Τι είπαν Αρσένης - εκπρόσωποι των απεργών για τις κοινωνικοποιήσεις και το άρθρο 4 233/10

ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΗΜΑ • ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντιωροσκόπιο 229/28

Ιωάννου Γ: Ο ευρωπαίος 222/11, 223/11, 224/15, 225/33, 226/9, 227/19, 228/11, 229/15, 230/38, 231/8, 232/16, 233/21, 235/10

Καλαϊτζής Γ: Το δώρο δωρίζεται 229/9, Αυριανός Εθνικός Σοσιαλισμός 223/9, Ο μέσος ΠΑ-ΣΟΚτζής 224/9, Μετά τα μεσάνυχτα τι; 225/10,

Άσκηση ετοιμότητας 226/13 Ακτήμενες και Τσιφλικάδες 227/11, Πρωταπριλιάτικο 228/9, Οι υδραυλικοί 229/9, The Tour of Athens 230/10, Τα διόδια 231/11, Σε τριάντα δευτερόλεπτα 232/19, Η ιστορία της αθώας Ερέντιρας 233/15, Όταν είμαστε πριβέ 235/8,

Ματορίκος, Γ: Μάθημα κάποιας διαλεκτικής στη Σορβόνη 235/30

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Δεμερτζής, Ν: Δύο μαρξισμοί 234/40

Δημητράκος, Δ: Η προοδευτική διανόηση στη μεταδικτατορική Ελλάδα 227/30

Δημητράκος, Δ: Το συνέδριο του ΕΛΠΟΕ 232/44

Δρουκόπουλος, Β: Δαρβίνος και Μαρξ 234/24

Κατηφόρης, Γ: Ο ανολοκλήρωτος επαναστής 234/12

Καφετζής, Τ: Πρόλογος στο αφιέρωμα για τον Κ. Μαρξ 234/4

Κοντογιώργης, Γ: Η τοπική αυτοδιοίκηση στο νεοελληνικό πολιτικό σύστημα 233/34

Κοσμοπούλου, Βασ: Το συμπόσιο «τέχνη και ιδεολογία» 232/42

Μουζέλης, Ν: Πάνω στην έκλειψη του παλαιοκομμουνισμού: Μια σύγκριση Βαλκανίων - Λατινικής Αμερικής 228/30

Μουζέλης, Ν: Πάνω στην κρίση της μαρξιστικής θεωρίας, 234/35

Μπιτσάκης, Ευτ: Το ανθρωπολογικό στοιχείο στο έργο του Κ. Μαρξ 234/43

Νούτσος, Π: Οι πρώτες ελληνικές προσεγγίσεις της φιλοσοφίας του Μαρξ 234/28

Στάγκος, Αστ: Σοβιετική Ένωση και Τρίτος κόσμος 234/49

Τσουκαλάς, Κ: Η ιδιοπροσωπεία του νέου σκοταδισμού 235/17

ΙΣΤΟΡΙΑ

- ΕΠΟΝ: 40 χρόνια μετά 225/11
- Ο σκληρός πυρήνας της σκευωρίας στην Αεροπορία 232/36
- Καρλ Μαρξ: Χρονολόγιο 234/5
- Καρλ Μαρξ: Φωτογραφικά ντοκουμέντα 234/19
- Ημερομηνίες μιας εξαετίας (1951-1955) 232/24
- Συνωμοσία στην αεροπορία. Μια ιστορία από το μέλλον 232/23
- Χρήστος Δάδαλης 232/24
- Αποστολοπούλου, Ελ: Η ΕΠΟΝ μαζική ενωτική οργάνωση της Νεολαίας 225/12
- Αποστολοπούλου, Ελ: Δεκαεφτά χρόνια μετά 232/14
- Γρίβας, Κλ: 114 και 15% 230/41
- Δρουκόπουλος Β: Δαρβίνος και Μαρξ. Ο μύθος μιας αφιέρωσης 234/24
- Καλλιγιάς, Κ. Το τίμημα του ηθικού σθένους 232/32
- Κυριαζής, Χρ. «ΣΚΕΥΩΡΙΑ»: Το σενάριο της σιδηράς δημοκρατίας 232/26
- Κυπραίος, Γ. Ο Καρλ Μαρξ για την Ελλάδα και την Τουρκία 234/30
- Νούτσος, Παν: Οι πρώτες ελληνικές προσεγγίσεις της φιλοσοφίας του Μαρξ 234/28
- Ξυδιάς, Β: Οι ρίζες της διαμάχης στην αεροπορία 232/34
- Ξυδιάς, Β: Πλέκοντας τον ιστό της αράχνης, 232/30
- Ξυδιάς, Β: Ακριβογιάννης Νίκος: Ούτε προδότης ούτε κατάσκοπος 235/18
- Ρηγόπουλος, Χρ: Ένας γερμανός κομμουνιστής θυμάται 224/34

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

- Το κύκλωμα του φαρμάκου αναζητά ακόμα το φάρμακό του 229/30
- Αποστολοπούλου, Ελ: Η κοινωνική Ασφάλιση 227/21
- Αποστολοπούλου, Ελ: Δουνέικα 230/36
- Αποστολοπούλου, Ελ: Κοινωνική Ασφάλιση 224/22
- Ελευθερίου, Ρ: Οι αργίες, η παραγωγικότητα και ο τεμπέλης Έλλην 232/20
- Καβουνίδης Σπ: Παραμύθε του δρόμου 223/31
- Καβουνίδης Σπ: Το περιτύπωμα 224/40
- Καβουνίδης Σπ: Κοινωνική πολιτική από σπόντα 227/25
- Καβουνίδης Σπ: Επετειακή επαιτεία 230/13
- Κακλαμανάκη, Ρ: Κοινωνική Ασφάλιση 227/20
- Κούλογλου, Στ: Το νομοσχέδιο για τον ποινικό κώδικα 229/12
- Λύκας, Γ: Ε.Σ.Υ δεν σημαίνει Ε.Φ.Υ 227/22
- Παπαηλίας, Θ: Η ανεργία στην Ελλάδα (1951-1986) 224/30
- Ραπανάκη, Μ: Υπουργείο χόρτων 227/35
- Σωτήρχου, Ελ: Η γυναίκα στην κοινωνική Ασφάλιση 223/26
- Τούντας, Γ: Πολιτική και Υγεία 225/38
- Χριστοφίλης, Σαρ: Πόσο μας πληροφορούν τα διαφημιστικά μηνύματα; 224/28

ΚΥΠΡΙΑΚΟ

- Καταδικάζουμε τη σκευωρία 233/27
- Με λένε Σοφοκλή Σοφοκλέους. Πολλά χαιρετίσματα στον Αντρέα 233/27
- Κύπρος: Πολιτιστική Πράξη 235/9
- Κεχαγιόγλου, Γ. Νεότεροι Κύπριοι ποιητές 222/48

Κούλογλου, Στ: Ένας λαός που δεν ξέρει που να πάει στέκεται ακίνητος 225/30

Κούλογλου, Στ: Μια εκκαθάριση τρίτου δρόμου 233/27

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ • ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

- Οικολογία και καθημερινή ζωή 223/4
- Το νέφος θα νικηθεί — η προχειρότητα όμως; 229/9
- Ευθυμιόπουλος, Ηλ: Μικρά και εμπαθή σχόλια 222/8, 223/8, 224/11, 225/8
- Καβουνίδης, Σπ: Βρωμίζοντας τις ακτές 235/21
- Λύκας, Γ: Ευρυτανία η ορεινή Ελλάδα 225/36
- Μάργαρης, Ν: Οι ελέφαντες δε χωράνε στο δάσος 228/23
- Μάργαρης, Ν: Αναδάσωση ή νεοδένδρωση; 232/19

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- Προβληματικές επιχειρήσεις και προβληματική πολιτική. Ναυπηγεία Σαλαμίνας 231/23
- Αλεξανδρόπουλος, Στ: Η πολιτική διάσταση των οικονομικών μέτρων της κυβέρνησης 224/18
- Ελευθερίου, Ρ: Οι αργίες, η παραγωγικότητα και ο τεμπέλης Έλλην 232/20
- Κίτσος, Κ. Τέλος κακό όλα κακά 223/12
- Κίτσος, Κ. Κοινωνικές αντιδράσεις και οικονομική πολιτική 230/18
- Λινάρδος-Ριλμόν, Π: Όταν η θέληση των βιομηχάνων αντικαθιστά οικονομική σκέψη και οικονομική πολιτική 225/34
- Λινάρδος-Ριλμόν, Π: Η πολιτική υποτίμηση της εργατικής δύναμης 223/16
- Λινάρδος-Ριλμόν, Π. Αβέβαιες προβλέψεις και παραλειπόμενα του κ. Αρσένη 233/25
- Ξυδιάς, Β: Οι κοινωνικοποιήσεις και ο σοσιαλισμός του κακού λύκου 233/18
- Παπαγιαννάκης, Μιχ: Η κοινωνικοποίηση που δρα απεργοσπαστικά 232/10
- Παπαγιαννάκης, Μ. 4 + 1 προϋποθέσεις για τις κοινωνικοποιήσεις 233/16
- Παπαμάργαρης, Θ: Η υποτίμηση της δραχμής 223/14
- Παπαηλίας, Θ. Η ανεργία στην Ελλάδα 224/30
- Κ.Π: Το κύκλωμα του φαρμάκου αναζητά ακόμα το φάρμακό του 229/30
- Χριστοδουλάκης, Ν. Το πάγωμα των μισθών και τι προβλήματα δεν λύνει 229/19

ΠΑΙΔΕΙΑ • ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

- Αποστολοπούλου, Ε. Η «Αντιθεώρηση» των φοιτητικών εκλογών 229/22
- Αποστολοπούλου, Ε. «Γκράβα» ή σχολικά κτίρια στην Ελλάδα 231/20
- Ασδραχάς, Σπ. Φυσιογνωμία και πολιτισμική πολιτική του «πανεπιστημίου» του Ιονίου 231/24
- Κακλαμάνης, Απ: Μια απάντηση για τις εκκλησιαστικές σχολές 222/18
- Μακρής, Ι. Τσεκούρας Αθ. Τι έχει αλλάξει στο φοιτητικό κίνημα, 229/23
- Νεράντζης, Π: Η γεννιά του 114 και του 15% 229/24
- Φλώρος, Γ: Η επιστημονική έρευνα στην Ελλάδα 227/28

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ • ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ

Καρνάβου, Ελ: Απ' το αλφαβητάριο της πολε-

οδομίας στο αλφαβητάριο της πολιτικής οικονομίας 223/28

Κλουτσινιώτη, Ρ: Το οικιστικό ρετρό της αλλαγής 232/17

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ • ΔΙΕΘΝΗΣ

Γενικά

Δεληολάνης, Δ: Χημικά όπλα και βόμβες θρυμματισμού προμήθευσε η Μόσχα στο Μεγκίστου 223/24

Μουζέλης, Ν: Πάνω στην έκλειψη του παλαιοκοματισμού. Σύγκριση Βαλκανίων - Λατινικής Αμερικής 228/30

Στάγκος, Αστ: Τακτικοί και στρατηγικοί χειρισμοί Ελλάδας και Σοβιετικής Ένωσης 226/14

Στάγκος, Αστ: Σοβιετική Ένωση και Τρίτος Κόσμος 234/44

Χριστοδουλάκης, Ν: Ο πόλεμος των άστρων 230/28

Αιθιοπία - Ερυθραία

Δεληολάνης, Δ: Χημικά όπλα και βόμβες θρυμματισμού προμήθευσε η Μόσχα στο Μεγκίστου 223/24

Βουλγαρία

— Κρύπτεσθαι φιλεί 226/31

Γαλλία

Κοσώνας, Άκης: Η φάρσα της Δεξιάς 235/31

Μπιζιούρας, Γ: Συνέντευξη με τον Κον Μπεν-τίτ 231/30

Δυτ. Γερμανία

— Η Ρωσική Ρουλέτα των Γερμανικών εκλογών 226/30

Ρηγόπουλος, Χρ: Ένας γερμανός κομμουνιστής θυμάται 224/34

ΕΣΣΔ

— Η Ρωσική Ρουλέτα των Γερμανικών εκλογών 226/30

Στάγκος, Αστέρης: Τακτικοί και στρατηγικοί χειρισμοί Ελλάδας και Σοβιετικής Ένωσης 226/14

Στάγκος, Αστέρης: Σοβιετική Ένωση και τρίτος κόσμος 234/49

ΗΠΑ

Ρεπόρτερ: Μια περιεργή έκθεση για επιχειρηματική χρήση 235/12

Χριστοδουλάκης, Ν: Ο πόλεμος των άστρων 230/28

Ιταλία

Δεληολάνης, Δ: 16ο συνέδριο ΙΚΚ. Ένα μεταβατικό συνέδριο 228/26

Πολισάριο

Κούλογλου, Στ: Πολισάριο, ώρα μηδέν 233/32

Πορτογαλία

Κοσώνας, Α: Από την επανάσταση δεν βρίσκεις ούτε τα γαρύφαλα 231/33

Τουρκία

Βαν Χεντ, Αμαλία: Κούρδοι 222/40

Βαν Χεντ, Αμαλία: Ο δρόμος του Γκιουνέϊ 224/36

Βαν Χεντ, Αμαλία: Άλλη μια φορά ανεπιθύμητοι οι Κούρδοι 233/30

Παπαδοπούλου, Τέτα: Μαζί με τον Αγίζ Νεσίν διώκεται ένα πρότυπο για νέα ζωή 225/26

Χαρτουλάρη, Μικέλα: Ενημέρωση υπό έλεγχο 235/25

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

- ΕΛΛΗΝΙΚΗ

α. Κόμματα

— Στο περιθώριο του 11ου συνεδρίου του ΚΚΕ 222/12

— Τα παραλειπόμενα από το 11ο συνέδριο 223/20

Αποστολοπούλου, Ελ - Κούλογλου, Στ. - Φλώρος, Γ: Οι ανοιχτές πολιτικές συζητήσεις του ΠΑΣΟΚ 225/20

Διαμαντόπουλος, Θ: ΚΟΔΗΣΟ: η κρίση της πολιτικής αντιπροσώπευσης 233/28

Καρανίκας, Χρ: Χάνει η παραδοσιακή δεξιά το παιχνίδι; 223/22

Κούλογλου, Στ: Ο ετεροχρονισμός της παραίτησης Αβέρωφ και των εξελίξεων στη Ν.Δ. 224/12

Κούλογλου, Στ: Η ΝΔ βρήκε το διέξοδο στα αδιέξοδά της 227/12

Κούλογλου, Στ: Το ΠΑΣΟΚ και η αναβίωση του κέντρου 229/6

Κούλογλου, Στ: ΚΚΕ: Περίπλοκη κατάσταση και τυπική αγκύλωση 231/12

Κρίκης, Β: Σκιώδεις αναμετρήσεις στο συνέδριο του «Ρήγα» 231/17

Οικονόμου, Γ: Επίκαιρα προβλήματα διά μέσου ανεπίκαιρης κριτικής 231/14

Οικονόμου, Γ: ΚΚΕ εσ: Ανεπίκαιρη κριτική 231/14

Σαράφης, Γ: Ανοιχτό γράμμα στους συντρόφους μου 222/13

Σαράφης, Γ: Γράμμα προς την ΚΕ του ΚΚΕ και το ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ 222/13

Τσουδερού, Β: Σύγχρονα κέντρα εξουσίας και πολιτικά κόμματα 229/16

Φλώρος, Γ: Ο λαός έχει αυτιά, έχει μάτια, έχει κρίση 225/20

Ψάλτης, Α: Η κρίση της ΝΔ και οι προοπτικές της 226/18

Ψάλτης, Α: Το ΠΑΣΟΚ και η αναβίωση του κέντρου 229/16

β. Διεθνείς σχέσεις

Αδάμ, Κύρα: Μύθος και πραγματικότητα στις ελληνοαραβικές σχέσεις 222/38

Κουρτάκης, Γ: Ο υπερεξοπλισμός της Τουρκίας και ο ελληνισμός της Αμερικής 225/25

Στάγκος, Αστ: Η επίσκεψη του Ν. Τίχονωφ 226/14

γ. Ειδήσεις - έρευνες

— Φακέλωμα Δημοσίων Υπαλλήλων 225/9

— Δεν μας είπατε τίποτα για την ταμπακίερα κ. Μητσοτάκη 229/20

— Καταδικάζουμε τη σκευωρία: Στελέχη και μέλη της Κυπριακής Αριστεράς 233/27

Αλεξανδρόπουλος, Στ: Η πολιτική διάσταση των Οικονομικών μέτρων της κυβέρνησης 224/18

Αποστολόπουλος, Απ: Η εξουδετέρωση των πολιτικών δυσχερειών και η αεροπειρατεία του Καλχάν 230/39

Διαμαντόπουλος, Αθ: Η κρίση της πολιτικής αντιπροσώπευσης 233/28

Ευθυμίου, Π: Ωραία που είναι τα πραξικοπήματα 226/10

Καρανίκας, Χρ: Κερδίζει έδαφος η απλή αναλογική 224/16

Καρανίκας, Χρ: Πολιτικό κλίμα «εκτός των τειχών» 226/20

Κούλογλου, Στ: Μια εκκαθάριση τρίτου δρόμου 233/26

Κούλογλου, Στ: Το νομοσχέδιο για τον Ποινικό Κώδικα 229/12

Κούλογλου, Στ: Οι απεργίες πληθαίνουν η αλλαγή απεργεί 230/20

Κούλογλου, Στ: Η πολιτική ομαλότητα εξαρτάται από την κانه ενός όπλου; 228/12

Λινάρδος-Ριλμόν, Π: Η πολιτική εκτίμηση της εργατικής δύναμης 223/16

Ξυδιάς, Β: Οι κοινωνικοποιήσεις και ο σοσιαλισμός του κακού λύκου 233/18

Παναγιώτου, Γ: Η δραστηριότητα του Υπουργείου Πολιτισμού στο Κοινοβούλιο 227/56

Παπαγιαννάκης, Μιχ: 4 + 1 προϋποθέσεις για τις κοινωνικοποιήσεις 233/16

Πολυχρονίδης, Πολ: Οι αδυναμίες του πολιτικού κόσμου και η απλή αναλογική 228/20

Ρεπόρτερ: Τι είπαν Αρσένης - εκπρόσωποι των απεργών για τις κοινωνικοποιήσεις και το άρθρο 4 233/10

Ρεπόρτερ: Κ. Μητσοτάκης: Το παράξενο είναι να μην αποστατεί 227/14

Τούντας, Γ: Πολιτική και Υγεία 225/38

Φλεβοτόμος, Ιππ: Νόμος υγιής εν κυβερνήσει υγιεί... 228/21

Φλώρος, Γ: Ο λαός έχει αυτιά, μάτια, κρίση 225/20

Φωτεινός, Α: Η «ανακάλυψη» του Υφυπουργείου Νέας Γεννιάς 225/14

Ψάλτης, Αρ: Βάσεις — πώς φτάσαμε στην κρίση; 230/14

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ

Γενικά

— Λίνος Πολίτης: 222/47

— Περικλής Αθανασόπουλος 230/50

— Το επιστημονικό συνέδριο για τον Αλ. Παπαναστασίου 232/39

Κοσμόπουλος, Βασ: Συμπόσιο ανοίγματος ή περιχαράκωσης 232/42

Παναγιώτου, Γ: Η δραστηριότητα του υπουργείου Πολιτισμού στο Κοινοβούλιο 227/36

Φραντζή, Άντεια: Αδ. Κοραΐς - δύο συνέδρια 232/41

Αρχιτεκτονική

Αντωνακάκης, Δ. - Κοντόζογλου, Κ. - Σημαιοφορίδης, Γ: Συνέντευξη με τον DALIBOR VESELY: Σε αναζήτηση μιας φιλοσοφίας για την αρχιτεκτονική σύνθεση 223/42

Αρχαιολογία

— Μια δημόσια υπηρεσία όχι σαν τις άλλες 226/49

— Ελγίνεια 228/40

Παναγόπουλος, Α: Το 8ο Διεθνές Συνέδριο Ελλ. και Λατ. Επιγραφικής 223/41

Βιβλιοκριτική

Δημητράκος, Δ: Καρλ Πόππερ: «Η ανοιχτή κοινωνία και οι εχθροί της» 231/46

Ζήρας, Αλ: Κατσιμή Σπ: «Ο τρελός» 233/48

Ζήρας, Αλ: Οι αναπόδραστες εικόνες του Γιάννη Κοντού 235/48

Καραπάνου, Μαργ: Αντ. Φωστιέρη: «Ο διάβολος τραγούδησε σωστά» 232/48

Καφετζής, Τάκης: Γιώργου Βέλτσου: «Αντικείμενα» 224/46

Μανίκας, Θ: Β. Ραφτόπουλου: «Διόδια» 225/42

Βιβλιοπαρουσίαση

222/52, 223/49, 224/48, 225/45, 226/45, 227/42, 228/46, 229/44, 230/50, 231/45, 232/45, 233/48

Δοκίμιο - Κριτική

Ζέρβας, Α: Το «ανοητολόγιο» του Φλωμπέρ στη Δημοκρατία των μεταφράσεων 227/45

Ζήρας, Αλ: Ο χρόνος-φθορά και η εκδοχή της ποίησης 235/48

Θασίτης, Π: Οι «φιλόλογοι» και το αλλαγμένο πρόσωπο της κριτικής 227/40

Ιωάννου, Γ: Ο πεζογράφος Βασίλης Λούλης 222/24

Καλιόρης, Γ: Παρέμβαση για το Φλωμπέρ 235/42

Κουλουφάκος, Κ: Βασίλης Λούλης 222/28

Μοσχοβάκης, Αντ: Και πάλι για το Φλωμπέρ 229/40

Εικαστικά

Δ.Ρ: Η έκθεση του Γιάννη Χαϊνή 231/50

Ρικάκη, Λουκία: Ερνστ Φόλαντ: Ανεξάρτητη πολιτική αφίσσα από τη Γερμανία 227/38

Ρογκάν - Ηλιοπούλου, Ντόρα: Αισθητική διαπαιδαγώγηση και καθημερινή ζωή 229/46

Ρογκάν - Ηλιοπούλου, Ντόρα: Τεχνοκρατικός προσανατολισμός και καλλιτεχνική παιδεία 226/44

Ρογκάν - Ηλιοπούλου, ΝΤ: Οι ευθύνες μας για τα εικαστικά 231/48

Ρογκάν - Ηλιοπούλου, ΝΤ: Για ένα μουσείο σύγχρονης ελληνικής τέχνης 235/44

Θέατρο

Κολτσιδοπούλου, Αννυ: Η ανακίνηση ενός θεάτρου αφορμή για μια μικρή εκδρομή με όπιοσθεν και με πρώτη 231/42

Νιάρχος, Θ: Χριστίνα Τσίγκου 231/40

Ποντίκας, Μ: Ο παιδισμός της θεατρικής μας ζωής 223/46

Ραυτόπουλος, Δημ: Στάθης Ιω. Δρομάζος 229/38

Κινηματογράφος

Βαν Χεντ, Α: «Ο δρόμος» του Γκιουνέϊ 224/36

Κομνηνού, Μ: Η «σταθερά» του Κ. Ζανούσι και η αναζήτηση του απόλυτου 225/44

Μπράμος, Γ: Πόσο κρατάει αυτή η άνοιξη; 227/44

Λόγοτεχνία

— Βασίλης Λούλης, ο αγνοημένος 222/22

— Μέμος Παναγιωτόπουλος 228/46

— Συγκεκριμένη ποίηση 230/50

Αδαμαντίδης, Π: Οριζοντίως και καθέτως 231/37

Αλεξανδρόπουλος, Μ: Ο αρχικός ερεθισμός 229/32

Ανδριανοπούλου, Έλ: Το κάλεσμα της τρελής 229/37

Αργυρίου, Αλ: Λούλης κατά Καββαδία 222/32

Βέης, Γ: Ο ποιητής Αλέξης Τραϊανός 232/40

Γερονυμάκη, Πόπη: Ο μικρός πατέρας των κοριτσιών 228/41

Θεοδώρου, Θ: Ο συμπολίτης μου Β. Λούλης 222/27

Ιλίνσκαγια, Σόνια: Κ.Π. Καβάφης — ένα διάγραμμα 222/34

Ιωάννου, Γ: Ο πεζογράφος Β. Λούλης 222/24

Κεχαγιόγλου, Γ: Νεότεροι Κύπριοι ποιητές 222/48

Κοκάντζης, Ν: Η γάτα και το ποντίκι 233/44

Κουλουφάκος Κ.Β. Λούλης: Η ανθρωπιά μέσα στη μοναξιά 222/28

Λούλης Βασ: Βαπόρια να περνούνε κάθε μέρα 222/22

Λούλης Βασ: Αυτοβιογραφικό σημείωμα 222/23

Λούλης Βασ: Ποιός ξέρει... ύστερα από καμιά τριανταριά χρόνια 222/23

Λούλης Βασ: Ο κ. Πρόξενος 222/30

Λούλης Βασ: «Μαραμπού» 222/32

Μοστράτου, Εμ: Κι έτσι μεταφράστηκε στη Γαλλία 222/51

Παπαδοπούλου, Τέτα: Μαζί με τον Αγίζ Νεσίν δώκεται ένα πρότυπο για νέα ζωή 225/26

Τραϊανός, Αλ: Μια βραδιά με τη Σύλβια Πλαθ 232/40

Τρωγάδης, Π: Ποιήματα του Φιλίπ Λαγιούα 226/37

Φραντζή, Άντεια: Μ. Γιουρσενάρ —ποίηση μέσα από την Ιστορία 226/40

Μουσική

Βακαλόπουλος, Χρ - Φαληρέας Γρ: Μουσική επικαιρότητα 229/42

Βακαλόπουλος, Χρ: Τα πανικόβλητα κείμενα στα μουσικά περιοδικά 233/45

Γκούβης, Ν. - Μανίκας, Θ: Μουσική - Δίσκος 226/42, 228/44

Γκούβης, Ν: Δισκοπαρουσίαση 233/46

Μανίκας, Θ: Μεγάλα ονόματα του μπλουζ στην Αθήνα 224/45

Μανίκας, Θ: Αντήχηση 233/45

Μαυρουδής, Ν: Ο Στέλιος θέλει η TV. μπορεί 225/48

ΤΥΠΟΣ - ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

— Από το περιβόλι του Τύπου 223/6, 224/6, 225/16, 227/7, 228/6

— «Αυριανή» προς «ΑΝΤΙ» Μήνυση ή ξύλο; 222/15

— Γράμμα του διευθυντή της «ΑΥΡΙΑΝΗΣ» Ντ. Κουτσούμη 222/16

— Βιβλία για τον Τύπο 223/49

— Παράδοξα αιτήματα 226/22

— Οι εφημερίδες προτιμούν τηλεόραση 226/26

Εφημεριδοφάγος, Πως πήραν μια εφημερίδα οι Βαρδινογιάννηδες 225/18

Θαλάσσης, Γ: Όσοι σεμνοί προσέλθετε 229/36

Κούλογλου, Στ: Το σύνδρομο του «Έθνους» 223/22

Κούλογλου, Στ: Τύπος. Και τώρα στο χρηματιστήριο 226/22

Κούλογλου, Στ: «Μια καλοφτιαγμένη ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ» που δεν πρόσκειται στη ΝΔ 229/26

Κούλογλου, Στ: Η αναξιοπιστία του τύπου και η μοναξιά της κυβέρνησης 235/14

Κούλογλου, Στ: «Ελεύθερη Γνώμη» 235/16

Σταύρακας, Βησσ: Η νέα αμερικάνικη δημοσιογραφία 231/28

Φιλίπόπουλος, Α: Συνέντευξη στο ΑΝΤΙ 226/24

Χαιρετάκης, Μ: Εφημερίδες, τηλεόραση, διαφήμιση 235/22

Χαρλουάρη, Μικέλα: Ενημέρωση υπό έλεγχο 235/25

Χριστοφίλης, Σαρ: Πόσο μας πληροφορούν τα διαφημιστικά μηνύματα; 224/28

ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Α

Αδάμ, Κύρα 222/38

Αδαμαντίδης, Π: 231/37

Αλεξανδρόπουλος, Μ: 229/32, 224/18

Ανδριανόπουλος, Ελ: 229/37

Αντωνάκης, Δημ: 223/42

Αποστολόπουλος, Απ: 230/39

Αποστολοπούλου, Ελ: 224/22, 225/12, 225/20, 226/16, 229/22, 230/36, 231/20, 232/14

Αργυρίου, Αλ: 222/32

Αρσένης, Γ: 233/10

Ασδραχάς, Σπ: 231/24

Β

Βακαλόπουλος, Χρ: 229/42, 233/45

Βαν Χεντ: 224/36, 222/40, 233/30

Βαρβέρης, Ι: 233/40

Βέης, Γ: 232/40

Γ

Γαλανάκη, Ρέα: 233/40

Γερωνυμάκη, Πόπη: 228/41

Γιουρσενάρ, Μ: 226/40

Γκούβης, Ν: 226/42, 233/46

Γραμμένος, Ε: 231/38

Γρίβας, Κλ: 230/41

Δ

Δαρβίνος: 234/24

Δεληολάνης, Δ: 223/24

Δεμερτζής, Ν: 234/40

Δημητράκος, Δ: 231/46, 227/30, 232/44

Διαμαντόπουλος, Θ: 233/28

Δρίζος, Θ: 226/34

Δρομάζος, Στ: 229/38

Δρουκόπουλος, Β: 234/24

Ε

Εγγονόπουλος, Ν: 231/38

Ελευθερίου, Ρ: 232/20, 233/22

Ευθυμίου, Π: 226/10, 228/17, 231/19

Ευθυμιόπουλος, Η: 222/8, 223/8, 224/11, 225/8

Εφημεριδοφάγος: 225/18

Ζ

Ζέρβας, Α: 227/45

Ζήρας, Αλ: 233/48, 235/48

Ζωγράφος, Ζ: 228/19

Θ

Θαλάσσης, Γ: 229/36

Θασίτης, Π: 227/40

Θεοδώρου, Θ: 222/27, 230/26

Ι

Ιλίνσκαγια Σόνια: 222/34

Ιωάννου, Γ: 222/24, 222/11, 223/11, 224/15, 225/33, 226/9, 227/19, 228/11, 229/15, 230/38, 231/8, 232/16, 233/21, 235/10

Κ

Κ.Π. 229/30

Καβάφης, Κ: 222/34

Καββαδίας, Ν: 222/32

Καβουνίδης, Σπ: 223/31, 224/40, 227/25, 230/13, 233/9, 235/21

Κακλαμάνης, Απ: 222/18

Κακλαμανάκη, Ρ: 227/20, 230/22, 227/21

Καλαϊτζής, Γ: 229/9, 223/9, 224/9, 225/10, 226/13, 227/11, 228/9, 230/10, 231/11, 232/19, 233/15, 235/8

Καλλιγιάς, Κ: 232/32

Καρνάβου, Ελ: 223/28

Καρυωτάκης, Κ: 228/42

Κατηφόρης, Γ: 234/12

Κατσιμής, Σπ: 233/48

Καφετζής, Τ: 224/46, 234/4

Κεχαγιόγλου, Γ: 222/48

Κίτσος, Κ: 223/12, 230/18

Κλουτσινιώτη, Ρ: 232/17

Κοκάντζης, Ν: 233/44

Κολτσιδοπούλου, Α: 231/42

Κομνηνού, Μ: 225/44

Κοντογιώργης, Γ: 233/34

Κοντόζογλου, Κ: 223/42

Κοπιδάκης, Μ: 226/38

Κοσμόπουλος, Β: 232/42

Κοσώνας, Α: 235/31, 231/33

Κούλογλου, Στ: 223/22, 226/22, 229/26, 235/14, 235/16, 229/12, 225/20, 224/12, 229/6, 231/12, 233/26, 230/20, 225/30, 233/27

Κουλουφάκος, Κ: 222/28

Κουρτάκης, Γ: 225/25

Κιουρτσάκης, Γ: 230/42

Κριαράς, Εμμ: 233/40

Κρίκης, Β: 231/17

Κυριαζής, Χρ: 232/26

Κυπραίος, Γ: 234/30

Λ

Λαζιουά, Φ: 226/37

Λινάρδος-Ριμόν, Π: 223/16, 225/34, 233/25

Λούλης, Βασ: 222/22, 222/23, 222/24, 222/27, 222/28, 222/30, 222/32

Λύκας, Γ: 227/22, 225/36

Μ

Μακρής, Ι: 229/23

Μανίκας, Θ: 226/42, 228/44, 224/45, 233/45, 225/42

Μαούνης, Αντ: 231/18

Μάργαρης, Ν: 228/23, 232/19

Μαρξ, Κ: 234 (αφιέρωμα)

Ματορίκος, Γ: 235/30

Μαυρουδής, Ν: 225/48

Μεσεμβρινός, 228/36

Μουζέλης, Ν: 228/30, 234/35

Μοστράτου, Εμ: 222/51

Μοσχοβάκης, Α: 229/40

Μπακούρου, Αίμη: 226/32, 231/34

Μπαμπάς, Στ: 235/33

Μπιζιούρας, Γ: 231/43

Μπιτσάκης, Ευτ: 234/43

Μπράμος, Γ: 227/44

Ν

Νεγρεπόντης, Γ: 224/43

Νεράντζης, Π: 229/24

Νιάρχος, Θ: 231/40

Νούτσος, Π: 234/28

Ξ

Ξυδιάς, Β: 233/18, 232/34, 232/20, 235/18

Ο

Οικονόμου, Γ: 231/14

Π

Παναγόπουλος, Α: 223/41

Παναγιωτόπουλος, Μέμος: 228/46

Παναγιώτου, Γ: 227/36

Παπαγιαννάκης, Μ: 233/16, 232/10

Παπαδοπούλου, Τ: 225/26

Παπαηλίας, Θ: 224/30

Παπαμάργαρης, Θ: 223/14

Πολυχρονίδης, Π: 228/20

Ρ

Ράμφος, Στ: 228/37

Ραφιά Άννα: 228/24

Ραπανάκη, Μ: 227/35

Ραφτόπουλος, Β: 225/42

Ραφτόπουλος, Δ: 229/38, 231/50

Ρέπορτερ: 233/10, 227/26

Ρηγόπουλος, Χρ: 224/34

Ρικάκη, Λ: 227/38

Ρογκάν-Ηλιοπούλου, Ντ: 229/48, 226/44, 231/48, 235/44

Σ

Σαράφης, Γ: 222/13

Σεφέρης, Γ: 226/38

Σημαιοφορίδης, Γ: 223/42

Στάγκος, Αστ: 234/44, 226/14

Σταύρακας, Βησσ. 231/28

Σχολίδης, Στρ: 228/14

Σωτήρχου, Ελ: 223/26

Τ

Τούντας, Γ: 225/38

Τραϊανός, Αλ: 232/40

Τρωγάδης, Γ: 226/37

Τσεκούρας, Αθ: 229/23

Τσουδερού, Β: 229/16

Τσουκαλάς, Κ: 235/17

Φ

Φαληρέας, Γρ: 229/42

Φλεβοτόμος, Ιππ: 228/21

Φλωμπέρ, Γκ: 229/40

Φλώρος, Γ: 225/20, 228/18, 227/28

Φραντζή, Α: 226/40, 228/18, 232/41

Φωτεινός, Α: 225/14

Χ

Χαιρετάκης, Μ: 235/22

Χαρτουάρη, Μ: 235/25

Χριστοδουλάκης, Ν: 229/19, 230/28

Χριστοφίλης, Σ: 224/28

Ψ

Ψάλτης, Α: 226/18, 229/16, 230/14

Σε 15 μέρες κυκλοφορεί
ο 18ος τόμος του **ΑΝΤΙ**

ΑΘΗΝΑ
ΛΟΝΔΙΝΟ
ΠΑΡΙΣΙ
ΛΥΩΝ
ΜΑΔΡΙΤΗ
ΜΙΛΑΝΟ
ΖΥΡΙΧΗ
ΓΕΝΕΥΗ
ΡΩΜΗ
ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ
ΝΤΥΣΣΕΛΝΤΟΡΦ
ΤΙΡΑΝΑ
ΦΡΑΝΚΦΟΥΡΤΗ
ΣΤΟΥΤΓΑΡΔΗ
ΒΙΕΝΝΗ
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ
ΤΡΙΠΟΛΗ
ΚΑΪΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ
ΤΕΛ ΑΒΙΒ
ΝΑΪΡΟΜΠΙ
ΓΙΟΧΑΝΝΕΣΜΠΟΥΡΓΚ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
ΤΖΕΝΤΑ
ΝΤΑΧΡΑΝ
ΝΤΟΥΜΠΑΪ
ΚΟΥΒΕΪΤ
ΑΜΠΟΥ ΝΤΑΜΠΙ

"Εχετε 28+1 λόγους νά ταξιδέψετε μέ τήν 'Ολυμπιακή στό εξωτερικό

Ἡ 'Ολυμπιακή Ἀεροπορία πετάει σέ 28 διεθνείς προορισμούς. Καί μαζί της, αἰσθάνεσθε σάν στό σπίτι σας, γιατί ἡ ἐλληνική φιλοξενία σᾶς συνοδεύει παντοῦ.

Ἐπί πλέον, οἱ περισσότερες πτήσεις τῆς 'Ολυμπιακῆς, γίνονται χωρίς ἐνδιάμεσους σταθμούς. Γιά παράδειγμα, ἡ 'Ολυμπιακή πετάει κατευθείαν γιά Νέα Ὑόρκη. Ἐτσι φθάνετε γρήγορα καί ξεκούραστα, μέ τά πιά σύγχρονα αεροσκάφη.

Ταξιδεύοντας στό εξωτερικό, γιά δουλειές ἢ διακοπές, ὁ καθένας ἀπό τούς 28 προορισμούς μας, εἶναι ἕνας λόγος γιά νά πετάξετε μέ τήν 'Ολυμπιακή Ἀεροπορία. Ἀλλά ὑπάρχει πάντα ἀκόμα ἕνας λόγος:
ἡ εὐχαρίστηση
ἀπό τό ταξίδι σας.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Γιά περισσότερες πληροφορίες ἀποσταθεύτε σέ μᾶς ἢ στόν πρῶτό σας

Το «Αστεράκι»

δεν είναι ένα συνηθισμένο νηπιαγωγείο:

- Στους πρόποδες του Λυκαβηττού βρίσκεται κοντά στο σπίτι σας και στο χώρο ζωής του παιδιού σας.
- Λειτουργεί με αυστηρά περιορισμένο αριθμό μαθητών, που επιτρέπει τη δημιουργία πραγματικών σχέσεων ανάμεσα στα παιδιά.
- Συνδυάζει παιχνίδι και μάθηση σε ένα χώρο οργανωμένο για να εμπνέει τις πολύπλευρες δραστηριότητες μιας παιδικής κοινότητας.

Στο «Αστεράκι» με την επίβλεψη έμπειρων παιδαγωγών το παιδί σας θα διδαχτεί, θα παίξει, θα συμμετάσχει, θα δημιουργήσει σε:

- Ομαδικά παιχνίδια
- Μουσική
- Θεατρικό παιχνίδι
- Αγγλικά, Γαλλικά
- Χειροτεχνία, κατασκευές
- Εισαγωγή στις βασικές έννοιες αρίθμησης και γλώσσας.

Πέντε χρόνια τώρα το «Αστεράκι» διατήρησε τη φυσιογνωμία του σαν ένα σχολείο που λειτουργεί με φροντίδα και αγάπη για το παιδί και παιδαγωγική αποτελεσματικότητα.

**ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΤΟΥΜΕ
ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΖΗΤΗΣΟΥΜΕ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ**

ΓΚΟΛΦΩ ΤΖΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΥ - ΕΥΘΥΜΙΟΥ
Βαλσαμώνος 4 και Ασκληπιού, τηλ: 6447830 — 3635419

Τελευταίες εγγραφές • θέσεις περιορισμένες.
Κάθε μέρα 9-1 πρωί και 6-8 απόγευμα.